

448

DE YANKEE IN DENKEN EN DOEN

KARAKTERTEEKENING

VAN HET

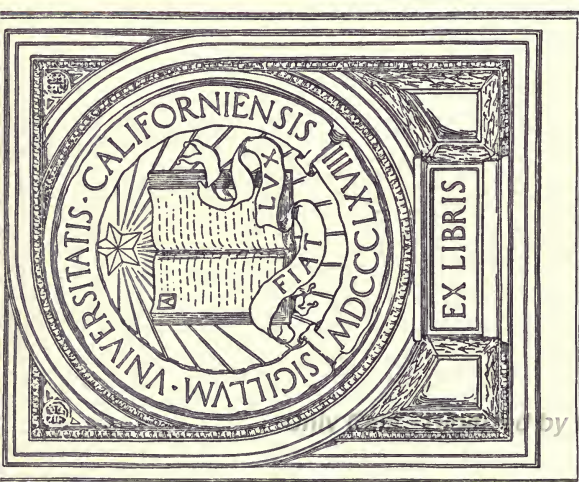
AMERIKAANSCH LEVEN

DOOR

DR. M. C. VAN MOURIK BROEKMAN

H. D. TJEENK WILLINK & ZOON

EX LIBRIS

BANCROFT LIBRARY

448

DE YANKEE IN DENKEN EN DOEN

Boek- en Kunst drukkerij S. W. MELCHIOR — Amersfoort.

Univ Calif - Digitized by Microsoft ©

DE YANKEE IN DENKEN EN DOEN

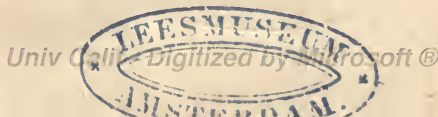
KARAKTERTEEKENING
VAN HET
AMERIKAANSCH LEVEN

DOOR

*Richard
Armelis*
DR. M. C. VAN MOURIK BROEKMAN

HAARLEM
H. D. TJEENK WILLINK & ZOON
1914

E169

.M6

37204

Bancroft Library

*OPGEDRAGEN AAN MIJN VROUW,
IN HERINNERING AAN BELANG-
RIJKE LEVENSJAREN.*

Digitized for Microsoft Corporation
by the Internet Archive in 2006.

From University of California Libraries.

May be used for non-commercial, personal, research,
or educational purposes, or any fair use.

May not be indexed in a commercial service.

INHOUDSOPGAVE.

WOORD TER INLEIDING XI

HOOFDSTUK I.

EEN SCHETS DER MAATSCHAPPELIJKE SAMENLEVING I

De aard van het materialistische streven in Amerika 1—4. Het gezinsleven, en de africhting der jeugd op geldverdiene 4—7. Waardebepaling van toestanden 7—8. Standsverschillen naar bezit 8—10. Amerika geen democratisch, maar een plutocratisch land 11. Amerika het land van de relatief grootste welvaart 12. Het georganiseerde Kapitaal en de georganiseerde Arbeid 13—14. Karakter van het socialisme 15—18. Schreiende armoe 18—20. Schreeuwende rijkdom 20—24. Noodlottige heldenvereering van millionairs 24—29. Het begrip Business 29—30. Voorbeeldige gewoonten en instellingen 30—37. Verhouding patroons en personeel 37—38. Twee kenmerken: individualisme en egoïsme 38—39. Fatsoenlijke armoe 39—40. De loon- en levensstandaard 40—44. Het belastingstelsel 44—45. Hollandsche farmers in Amerika 45—50. Het opgeven van eigen nationaliteit 50—53. De aantrekkelijkheid van het leven in Amerika 53—54. De opvoeding der kinderen in den vreemde 54—55. Het rassenprobleem 55—58. De nationale groepeerings in Amerika 58—60. Amerikaansch chauvinisme 60—62. Protectie van volksgenooten 62—65. Oordeel over de wenschelijkheid van emigratie voor Hollanders 65—66. Oordeel in Amerika over onze landgenooten en ons land 66—69.

HOOFDSTUK II.

EIGENAARDIGE KENMERKEN VAN HET POLITIEKE LEVEN. 70

Tweeërlei materialisme 70—73. De aard van het politieke leven 73—74. Omkoopbaarheid 74 - 77. Politieke benoemingen

77—81. Het boss-systeem 81—83. Verschillen tusschen de Republikeinsche en de Democratische Partij 83—85. De tegenwoordige vraagstukken, en de tegenstelling conservatief-radicaal 85—88. De Progressieven 88—89. Roosevelt's persoonlijkheid en populariteit 89—93. De actie ten gunste van Recall, Initiative en Referendum 93—95. Streven naar verbetering van toestanden 95—97.

HOOFDSTUK III.

HET AMERIKAANSCH GEZINSLEVEN EN DE OPVOEDING DER JEUGD 98

Het type Amerikaansche vrouw 98—101. Het werkleven der Amerikaansche vrouw en de inrichting der huishouding 101—106. Hare ontwikkeling 106—107. De zelfstandigheid en bevoorrechtiging der vrouw 107—109. Het jonge meisje 109—111. Beperking van het kindertal, en het huwelijksleven 111—113. Immoraliteit in Amerika 113—115. De opvoeding der jeugd 115—116. Vrijheid en tucht 116—118.

HOOFDSTUK IV.

LAGER EN MIDDELBAAR ONDERWIJS 110

Indeeling van het onderwijs 119—121. Gehalte der onderwijzers 121—122. Algemeene karakteristiek: Amerika een land van kwantiteit, niet van kwaliteit 122—124. Het kwantitatieve principe in het onderwijs 124—127. De aard van het Amerikaansche intellect 127—128. Geen gevaar voor over-intellectualisme 129—130. De burgerscholen 130—132. De voorkeur voor practische vakken 132. Principes van vakopleiding en specialiseering 133—136. Grammar Schools en kostscholen 136—137. Godsdienstige opvoeding op kostscholen 137—138.

HOOFDSTUK V.

HET UNIVERSITEITSWEZEN IN AMERIKA, VERGELEKEN MET DAT TEN ONZENT 139

De Amerikaansche universiteiten van Engelsch-Puriteinschen oorsprong 139. Het verschil tusschen "colleges" en

“universities” 139—142. De indeeling naar faculteiten 142—144. Particuliere stichtingen en staatsinrichtingen 144—145. Het godsdienstig karakter van het universiteitswezen 145—148. De soliditeit van het studentenleven 148—151. Het sportleven 151—153. Het clubleven 153—155. De “Y. M. C. A.” 155—156. Beoordeeling van de soliditeit van het studentenleven 156—157. Het democratisch karakter van het universiteitswezen 157—158. Het type dames-student 158—160. De arme student en zijne middelen van bestaan 160—162. Het harde werken aan de universiteiten 162—165. Het kwantitatieve karakter der studie 165—167. Voorbeelden van het schoolsche systeem 167—168. Vaardigheid van spreken en Amerikaansche oratorie 168—170. De toekomst der wetenschappelijke ontwikkeling 171—172. Intellectueele, emotionele en volitioneele geaardheid van den Amerikaan 172. Bedreiging door den overheerschend practischen geest 172—173. Het wetenschappelijk peil der universiteiten 173—176. De professorenstand 176—179.

HOOFDSTUK VI.

MERKWAARDIGE VERSCHIJNSELEN OP GODSDIENSTIG GEBIED 180

Verklaring van het sterk ontwikkelde kerkelijk-godsdienstige leven 180—181. De 413 Christelijke kerkgenootschappen 181—183. Godsdienst in Amerika massa-verschijnsel 183—185. Gemis aan gemoedswarmte 185—187. Aard der orthodoxie 187—188. Conventionele godsdienstigheid 188—190. Voorliefde voor practische vraagstukken 190—191. Het aannemen van moties en propaganda-diensten 191—193. Business in de Kerken 193—194. Stichting van gemeenten 194—195. De afhankelijke positie van den predikant 195—199. De Kerk als centrum van “social life” 199—200. De keuze van kerkgenootschap naar stand 200. Women’s Clubs 200—201. Settlement-Work 201—205. Men’s Clubs 205—206. Armenzorg 206—207. Young People 207—208. Zondagschoolwezen 208—209. De positie van den predikant temidden van het vereenigingsleven 209—212. De groote uitgaven der gemeenten 212—213. Predikantstractementen 213—215. Groote offervaardigheid en zonderlinge praktijken 215—216. Practische inrichtingen 216—218. Revivalism 218—219. Ontaarding

219—222. Een revival-meeting 222—225. Beoordeeling van het kerkelijk-godsdienstig leven 225.

HOOFDSTUK VII.

BESCHALING, GEESTELIJKE ONTWIKKELING EN KARAKTER DER AMERIKANEN 226

Uiterlijke en innerlijke beschaving 226—228. Amerikaansche gelijkheid 228—229. Aesthetische en ethische bedenkingen tegen den Amerikaanschen geest 230—231. Geen cultuureenheid in Amerika 231—233. Verlangen naar cultuur 233—235. Muzikaliteit 235—236. Architectuur 236. Schilderkunst 237. Tooneelspeelkunst 238—239. Bioscoopwezen 239—240. Genoegens en plaatsen van samenkomst 240—242. Heden-daagsche literatuur 242—243. Agentschappen en scholen voor literatuur 243—245. Korte vertellingen 245—246. De magazines 246—248. De couranten 248—254. Karakterteekening van den Amerikaan 254—255. Goede zijden van het volkskarakter 255—259. Slechte zijden van het volkskarakter 259—264. Toekomstbespiegeling 264—266.

WOORD TER INLEIDING.

Bedrieg ik mij niet, dan verlangt menigeeen iets meer van het Amerikaansche leven te zien dan de buitenzij. Ongewijfeld is het meeste, dat over Amerika gepubliceerd wordt, al heel weinig geschikt om den lezers Amerika te doen kennen. Gewoonlijk zijn het bekende personen, die ter gelegenheid van een congres, van een wetenschappelijke of artistieke tournée Amerika bezoeken, en getroffen door al het bijzondere dat zij zien en hooren, in dagbladcorrespondenties of in boekvorm hun reisindrukken wereldkundig maken. Uit den aard der zaak zijn het voornamelijk de uiterlijke merkwaardigheden die het eerst hun aandacht trekken, en daardoor krijgt men veel belangrijks te hooren over de wijze van reizen, de zestig verdiepingen hooge huizen, de typische opvattingen betreffende zaken doen, de ongegeneerde manier waarop de Amerikaan zich gedraagt enz. Maar het werkelijke leven blijft den vreemdeling, die even komt rondkijken, verborgen. Daar komt nog bij dat de Amerikanen, die heel goed de kunst verstaan om „beroemde vreemdelingen” gastvrij en met buitengewoon veel égard te behandelen, de dingen licht mooier laten zien dan ze in werkelijkheid zijn. Zij zijn meesters in het organiseeren van feestelijkheden en in het ontvangen van hooge gasten; geen wonder dan ook dat menigeeen terugkeert vol enthousiasme over dat levenskrachtige, energieke,

bewonderenswaardige volk, welks beminnelijke tegemoetkoming hij heeft ervaren. Maar wanneer men onder de Amerikanen leeft, hun praktijken waarneemt, hun moreele opvattingen leert kennen, gaat men nog andere zijden van hun karakter zien. En slechts hij, die midden in het Amerikaansche leven verkeert, kan het goed waarnemen.

Het is een belangwekkend leven dat zich aan hem openbaart. Het laat sterke tegenstellingen zien van licht en schaduw. Hiervan te vertellen is het doel geweest, dat mij voor oogen heeft gestaan. Ik wilde niet slechts merkwaardige bijzonderheden mededeelen, maar ik beproefde een levensbeeld te teekenen, dat dengenen die zich geene of slechts hoogst gebrekkige voorstellingen kunnen vormen van de Amerikanen, een indruk kon geven van hun karakter, hun leefwijze en hun beschouwingen. En verder, ik wilde dat levensbeeld niet slechts beschrijven, maar ook ontleden, en daardoor de innerlijke gesteldheid der beschreven verschijnselen openbaren. Ik heb getracht de waarde te bepalen dier opvattingen en gedragingen, welke naar een geestelijken en zedelijken maatstaf beoordeeld kunnen worden.

Het is mij een reden tot vreugde geweest, dat ik mijn beschouwingen heb mogen toetsen aan die van een zoo bevoegd beoordeelaar als de heer dr. G. Nolst Trenité te Haarlem, die geruimen tijd in Amerika heeft gewoond, en wien ik zeer dankbaar blijf voor de wijze, waarop hij mij zijn hulp heeft verleend bij het persklaar maken van dezen arbeid.

Borculo, December 1913.

I.

Een schets der maatschappelijke samenleving.

Amerika heeft den naam een materialistisch land te zijn, en m. i. is deze reputatie deugdelijk gegrond. Hoe meer men, daar wonende, om zich heen personen en toestanden leert waarnemen, hoe beter men den ondergrond van stroomingen, zelfs van schijnbaar geestelijke stroomingen, gaat onderscheiden, des te sterker komt men onder den indruk van het feit dat het Amerikaansche leven in wezen materialistisch is. Dit zegt niet dat er geen andere tendenties zijn, dat er niet heel wat Amerikanen zijn die beseffen dat het volksbestaan plat en gelijkvloersch is, en trachten de atmosfeer van gedachten en gevoelens te zuiveren, maar de overheerschende geest is „van de aarde aardsch”. De energie, de erfelijke eigenschap welke het Amerikaansche volk sterker maakt dan eenig ander, de stoere volharding waarmede gewerkt wordt, de ingenieuze scherpzinnigheid die in het bijzonder op het gebied der techniek aan den dag komt, worden in de eerste plaats dienstbaar gemaakt aan de bevordering van stoffelijke belangen.

Het gewone, alledaagsche idealisme is dan ook materialistisch gekleurd. Men windt zich op bij verhalen over geld verdienen en de grootste bewondering wordt gekoesterd voor dengene die slaagt in 't groot. De meeste Amerikanen

trachten echter niet rijk te worden — en dit is kenmerkend voor hunnen aard — om zich te verlustigen in het bezit als zoodanig, noch om in staat te zijn veel te genieten. Hun aard is royaal en niet geneigd tot vrekkingheid; evenmin zijn zij uit op genieten, daar de meesten weinig behoeften voor zichzelf hebben, terwijl bovendien in een land waar zooveel kon uitgegeven worden merkwaardig weinig luxe en comfort geboden wordt, maar ik geloof dat psychologisch de zucht tot geld verdienen verklaard moet worden uit een bijzondere, langzamerhand waarschijnlijk erfelijk geworden gemoedsgesteldheid. Er is een speciale vreugde in gelegen om vòor geld, in het bijzonder mèt geld te werken, rijk te worden, zijn goed te zien vermeerderen. Ieder rechtgeaard Amerikaan schijnt vol te zijn van ideeën op dit punt, in staat dadelijk zich een nieuw ontwerp voor de toekomst te maken als het oorspronkelijke blijkt niet te voldoen, en met hetzelfde nerveus-hartstochtelijke enthousiasme voor zijn plannen te ijveren als waarmede de rouletspeler aan de Riviera achtereenvolgens voor zijn onderscheidene onfeilbare stelsels opkomt. Alle vergelijkingen heeten te hinken, maar ik meen dat deze het niet doet. In het verlangen om geld te verdienen komt tot uiting de behoefte, die aan alle spelen om geld ten grondslag ligt, n.l. aan emotie. Het wordt een soort van spel voor groote menschen, waarin zij als kinderen opgaan en waardoor zij zoo geboeid worden dat zij, evenmin als kinderen dat kunnen, er zich van vermogen los te maken. Ze moeten er steeds mede doorgaan; het is tegelijkertijd hun levensvreugde en hun noodlot. En hoe grooter de sommen waarmede gewerkt kan worden, des te aantrekkelijker is het. Men heeft Carnegie, Pierpont Morgan en Rockefeller wel eens gevraagd met welke gewaarwordingen zij het groeien van hun millioenenvermogens hebben aangezien, en zij hebben dan geantwoord dat het hun

absoluut niets kon schelen of zij twintig of vijftig of honderd millioen bezaten, maar dat het hun een heerlijkheid was in 't groot te werken. Dergelijke menschen zijn heel goed te begrijpen; zij hebben een groot verstand, een scherpziend oog voor zaken, en op het schaakbord der maatschappelijke ondernemingen spelen zij met genialiteit tegen elkander, trachtende elkaars koning schaakmat te zetten. Voor mannen die handel drijven in het groot, en daarbij niet al te kieskeurig zijn uitgevallen, of te veel geleid worden door overwegingen van humaniteit, moet het een genot zijn een trust steeds meer kleinere ondernemingen te zien opslokken, spoorwegmaatschappijen tegen elkaar te laten vechten, tot de een de andere heeft verslagen. Uit zedelijk oogpunt is zulk zaken doen te veroordeelen en ongetwijfeld heeft het groote publiek menigmaal gelijk, als het de kopstukken der Amerikaansche businesswereld smalend met den vinger na wijst, maar toch is het volkomen verklaarbaar dat een volk met zulk een daadkracht als het Amerikaansche, zenuwachtig geprikkeld en daarbij tot geweldige krachtsinspanning in staat, plezier heeft in geldverdieneu, meer in geld verdienen dan in geld bezitten.

Het verlies er van kan dan ook weinig schelen; ieder heeft zijn slechte tijden en men maakt zich daar niet druk over. Het verschil in dit opzicht tusschen ons en de Amerikanen heeft mij sterk getroffen. Wij zijn gewend aan vaste, ordelijke, liefst niet veranderlijke toestanden en hechten daaraan, terwijl de Amerikanen er niet om geven, ze niet eens verlangen. Wanneer bij ons iemand geld of betrekking verliest, wordt hij beklagd. Er wordt gewikt en gewogen in den familieraad, en zwaarwichtige oordeelen worden uitgesproken. Zoo iets komt, zoover ik heb opgemerkt, in Amerika veel minder voor. Iedereen is in dat wisselvallige

maatschappelijke leven van tijd tot tijd zonder betrekking. Welnu, dan kijkt men maar eens uit, als 't kan naar iets beters. De Amerikaan is optimist en niet zwaar op de hand. Wellicht heeft de opwekkende lucht, zoo aanmerkelijk verschillend van de zwaardrukkende atmosfeer waarin wij leven, mede daarop invloed. Verlies van geld deert ook niet erg; de gelegenheid zal nog wel eens komen het terug te krijgen. Voor sterke menschen ligt er juist iets aantrekkelijks in om met nieuwen hartstocht zich op geldverdiene toe te leggen, opnieuw te werken, te denken en te zorgen.

Toch wordt hiermede de materialistische geest onder het Amerikaansche volk niet goed gepraat; het blijft in hooge mate te betreuren, dat een volk met zoo groote energie deze niet op hogere doeleinden richt. Dat de zucht om „geld te maken”, het daarvan ten allen tijde vervuld zijn noodlottig is, merkt men het sterkst op in het Amerikaansche gezinsleven. De meeste mannen zijn zakenmenschen in den meest beperkten zin van het woord; voor hen bestaan alleen zaken en van hun werk thuishkomende blijft er weinig of niets over waaraan zij hun belangstelling kunnen geven. De vrouwen wijden zich meer aan algemeene belangen, lezen vrij veel en zijn feitelijk beter ontwikkeld dan de mannen, maar daar de geheele sfeer waarin zij leven een van oppervlakkigheid is, gaat die ontwikkeling niet diep. En ook vele van haar worden aangetast door de zucht naar geld verdienen. Er zijn gezinnen waar de vrouw haar eigen wegen vindt om zich inkomsten te verzekeren, b.v. door handwerken, naaien, kippen houden of iets dergelijks, hoewel het volstrekt niet noodig is voor het onderhoud van het gezin. Zij houdt het verdiende dan ook apart, heeft haar eigen boekje op de spaarbank, waarvan de man het bedrag niet kent. Het huiselijk leven moet er wel onder lijden als man en vrouw beiden

hunne gedachten bovenal richten op geldverdieneu en dit als 't ware een cultus wordt. Ouders houden hun kinderen voor, dat dit het voornaamste en mooiste is; ik heb het meermalen bijgewoond, dat kinderen geprezen werden omdat ze al wat verdiendeu. De flinken onder deze, uit allerhande maatschappelijke lagen, weten dan ook heel jong reeds aan te pakken. Na schooltijd verkoopen de jongens op de hoeken der straten kranten, of ze bezorgen bestellingen voor winkels, terwijl vrije zaterdagen benut worden om een heel dagloon te verdienen. In plaats dat ouders hun kinderen zoo lang mogelijk buiten den strijd om het bestaan houden, teneinde hen kinderen te doen blijven, vinden ze het mooi als deze zich in vacanties voor hulp in fabrieken aanbieden en eenige dollars per week ontvangen. Natuurlijk gaan daardoor de gesprekken der kinderen onderling een richting uit, waarin het kinderlijk denken niet moest gestuurd worden, en zeker niet door toedoen der ouders. Er is een leeftijd, waarop kinderen buiten de school hun energie moeten betoonen in spelen. 't Is merkwaardig Amerikaansche kinderen gade te slaan bij het uitgaan van scholen; er is niet de uitgelatenheid en dartelheid van de jeugd die zich bevrijd gevoelt en nu volop gaat genieten, maar kleine groote menschen veranderen hun werkzaamheden, en met ernstige, resolute gezichtjes schijnen ze te overdenken wat hun nu te doen staat. Er is weinig kinderlijkheid en naïeviteit, de Amerikaantjes zijn vroeg wijs en oud, zij nemen hun levens-taak ernstig op en doen alle dingen met stoere volharding. Dit ziet men zelfs bij het beoefenen van sport. Sport is geen spel, maar werk, men geniet er wel van, jong en oud, maar zooals men geniet van welvolbrachten arbeid.

Het heele Amerikaansche leven is arbeid. 't Is begrijpelijk dat in een land van pioniers, waar alles nieuw moest worden begonnen, waar nog immer nieuwe terreinen van handel en

nijverheid in exploitatie moeten worden gebracht en het niet te voorzien is dat men in de eerstvolgende eeuwen tot de historisch gefundeerde toestanden van Europa zal komen, de krachten tot het uiterste werden en worden ingespannen, en de positie die de Amerikanen zich op de internationale wereldmarkt veroverd hebben, is zeker voor een groot deel aan hun wilskracht en werkzaamheid te danken; maar dit neemt niet weg, dat het leven der natie, uit een geestelijk oogpunt gezien, er verschrikkelijk onder geleden heeft. Het Amerikaansche volk is niet slechts een samenvoeging van zeer heterogene bestanddeelen door de verscheidenheid van nationaliteiten welke het samenstellen, maar ook een vrij los samenhangsel van ieder op zich zelf staande individuen. Men krijgt, in Amerika levende, zeer sterk den indruk dat men daar volkomen ernst maakt met het eerste deel van het motto: „Chacun pour soi et Dieu pour nous tous”. Ieder staat op zichzelf, zelfs man en vrouw gaan grootendeels hun eigen weg; kinderen zijn vroeg zelfstandig en ouders helpen hen daarin. Er is ook weinig aansluiting van vrienden en kennissen. 't Is in de meeste kringen wel gewoonte bezoeken te maken en te ontvangen, speciaal onder de dames, men komt ook wel samen in vergaderingen en op clubs, op feestavondjes in de kerken — de kerken in Amerika zijn in werkelijkheid tevens clubs — maar toch vlot het niet recht, en een gezellig huiselijk verkeer tusschen goede kennissen die eens bij elkander oploopen, of zooals bij ons komen thee-drinken, komt haast niet voor. Het blijft bijna altijd formeel en de genoegelijke gezelligheid ontbreekt meestal. 't Is alsof de menschen in het wezen der zaak weinig behoefte aan elkanders bijzijn hebben, en ongetwijfeld heeft de harde strijd om het bestaan, dien ieder voor zichzelf vecht, hieraan groote schuld. Het Amerikaansche maatschappelijke leven is

een strijdleven en de meedoogenloosheid waarmede de concurrentiestrijd gevoerd wordt, heeft haar stempel gedrukt op het volkskarakter. Het samenleven der Amerikanen is daardoor geworden tot een naast elkander leven, ook al zijn zij in den omgang niet onvriendelijk en al zijn zij van aanleg minder stug dan wij Nederlanders.

De beoordeeling van toestanden en personen is begrijpelijkerwijs mede bepaald door de op het materieele gerichte tendenties der ontwikkeling. Dit is wel niet specifiek Amerikaansch, daar het overal geschiedt, maar ik vermoed toch, nergens zoo sterk als in het land van den dollar. Het verstand van mannen en vrouwen beide is zoozeer geoefend in het berekeningen maken, dat alles wat het krijgt te verwerken, rekenkunstig wordt verwerkt. De eerste indrukken zijn bij alles geldindrukken: wat zijn de dingen waard, hoeveel zit er in, wat voor toekomst n.l. geldelijke toekomst heeft een zaak, wat kan een mensch voor zijn arbeidslevering krijgen. 't Is toch waarlijk geen wonder dat in een land waar dit vragen instinctief geschiedt, geen eigen kunst kan bloeien, omdat schoonheidszin krachtens zijn aard vijandig is aan nuttigheidsoverwegingen, en dat alle geestelijke leven, zich uitende in godsdienst, zedelijkheid, in idealistische bewegingen zwak blijft, of wat buitengewoon veel voorkomt, imitatie is. Ontroeringen, die toch, zoo zou men meenen, van zuiver geestelijken aard zijn, zijn veelal merkwaardig materialistisch in wezen. Ik heb het eens bijgewoond dat een gesticht kerkganger, die naar ik dacht zijn groote ingenomenheid met de treffende woorden van den prediker zou gaan uiten in bij ons gebruikelijke zegswijzen, vol aandoening uitriep: „Maar die man kan wel een gemeente van drie duizend dollar krijgen!” Zulk een uitlating is werkelijk teekenend. Er wordt dadelijk berekend: Een welsprekend dominé is zooveel waard; een misschien

veel hooger stand man, maar die de gave des woords mist, is op de arbeidsmarkt minder goed verhandelbaar. Bij de keuze van beroep, den raad dien men van ouders krijgt geeft de geldelijke waardebeplating den doorslag, en een ander gezichtspunt komt hoogst zelden tot zijn recht.

Het sterkst misschien komt de geldelijke waardebeplating uit bij de beoordeeling van personen. Een mensch is zijn gewicht in goud waard. Geen taxatie naar voortreffelijkheid, deugd, kennis of een dergelijken maatstaf, maar in dit land waar de gevulde beurs het embleem van den adel is, wordt de bezitter er van gelukkig geprezen, en voor hem buigt men zich. Het zijn alleen de Europeanen die nooit in Amerika geweest zijn, die meenen dat in de Nieuwe Wereld vrijheid, gelijkheid en broederschap bestaan. Weinig vrijheid, geen broederschap en een denkbeeldige gelijkheid. Er bestaat een hemeltje op aarde van de rijken en slechts met gouden sleutelen worden de toegangsdeuren geopend. Met geld is eer, positie en stand te koopen, en men zou soms kunnen denken dat de eedsformule daar luidt: Zoo waar helpe mij Dollar Almachtig. De Amerikaan is overigens naïef, hij meent werkelijk dat zijn land geheel verschillend is van Europa. Hij heeft gehoord dat daar onderscheidingen tusschen menschen gemaakt worden naar geboorte, naam, familie, en hij heeft geen woorden genoeg om op de bespottelijkheid hiervan te wijzen, de pretenties van geboorteadel belachelijk te maken, erfelijke troonsopvolgingen te veroordeelen. Wanneer er hem op gewezen wordt, dat in het Oosten van zijn land, waar in den loop van eenige eeuwen dergelijke tradities zijn ontstaan, ook gelet wordt op geslacht en afkomst, dat de millionairsdochteren zonen uit decadente geslachten, mits rasecht adelijk, huwen, barst hij uit in verontwaardiging tegen deze teekenen van ontaarding en bezweert u te gelooven

dat dit niet dan uitzondering is. En ongetwijfeld heeft hij in één ding gelijk: er is verschil in de waardeering van personen in Europa en Amerika. Men vraagt uiterst weinig naar iemands afkomst. Het is een feit dat men in de gegoede kringen ten onzent, zoodra iemand geïntroduceerd is, zijdelings informeert naar zijn ouders en het is zeker niet onverschillig voor den indruk dien zoon of dochter zullen maken, welke inlichtingen omtrent zijn of haar afstamming verkregen worden. Dat komt, voor zoover ik weet, aan de andere zijde van den Oceaan niet voor. Men heeft te doen met de persoon zelve en vraagt niet naar zijn afstamming, noch rechtstreeks, noch zijdelings. En als iemand zelf daarvan vertelt, doet hij het zonder eenige valsche schaamte, ook als zijn afkomst naar onzen maatstaf van beoordeeling laag is. Waarom zou hij ook, daar het zijn medemenschen volmaakt onverschillig is, of een man met een zekere positie de zoon is van een kruidenier of van een geleerde? De Amerikanen zijn er trotsch op, dat daardoor heel wat vooroordeelen en misselijke bejegeningen, die in hun oogen het gemeenschapsleven in Europa verouderd en „rotten” maken, in Amerika niet bestaan.

Toch is de gevolgtrekking niet gewettigd, welke zij zoo gaarne den vreemdeling doen maken, dat er gelijkheid bestaat en dat de waardeering van menschen berust op hun innerlijke waarde. Er bestaat wel schijnbaar veel meer gelijkheid, daar de werkman zich na den arbeid netjes kleedt; omdat allen in de zelfde publieke plaatsen van vermakelijkheid verschijnen, en op de verschillende rangen meer gemêleerd plaats nemen; er maar één klasse is op den trein; omdat degenen die met hand of hoofd werken in hun manieren elkaar meer naderen, de eersten meer, de tweeden minder beschaafd dan bij ons; omdat men geen onderdanige beleefdheid van den mindere tegenover den meerdere ziet en slechts bij uitzondering

de eene man zijn hoed afneemt voor den ander; maar daarnaast zijn toch opvallende onderscheidingen waar te nemen. Zoo bestaan wel degelijk in Amerika standsverschillen; het „soort zoekt soort,” dat instinctief geschiedt, omdat onbewust behoefte bestaat aan gemeenschap in denken en leefwijze, kan zich ook hier niet verloochenen. De koetsier van een dokter zal er niet aan denken zijn hoed voor zijn meester af te nemen, en hij zal zich uiten zonder iets van de overbeleeftde kruiperigheid die dienenden ten onzent somtijds kenmerkt, maar het verschil in verstandelijke ontwikkeling en sociale positie zal hem toch weerhouden maatjes egaal te worden. Er bestaan een weinig minder vormelijkheden en plichtplegingen die op een verschil tusschen personen wijzen, maar met het wegvallen van vormen zijn alle verschillen niet verdwenen. In de wijze van voorstellen, den toon van gesprekken, in de samenstelling van besturen, het lidmaatschap van vereenigingen en kerken komt wel degelijk standsverschil tot uiting. Er heeft zeer duidelijk een zekere groepeerings van samenhoorenden plaats naar kenmerken van onderscheiding, die weinig van de onze verschillen. De scheidingslijnen mogen eenigszins anders getrokken worden en hier en daar overgaan in stippelijnen, men heeft geen loupe noodig om ze te zien. Het sterkste verschil betreft de standonderscheiding naar rijkdom. Terwijl bij ons, naast bezit, afkomst groot gewicht in de schaal legt, kan bij de Amerikanen bezit alleen de schaal doen overhellen, hetgeen trouwens in ons land in sommige industriestreken ook het geval is. Er zijn duidelijk gemarkeerde verschillen tusschen niet-bezittenden, weinig-bezittenden, iets-bezittenden, veel bezittenden, zeer veel bezittenden. Daarom is een millionair in Amerika een man voor wien ieder in gedachte zijn hoed afneemt, al zal de liftjongen van Pierpont Morgan

in diens Wallstreet-kantoor zelfs niet aan zijn pet tikken als hij den ongekroonden koning der Amerikanen naar zijn hooggelegen appartementen opvoert. Daarom is een fabrikant, die in hemdsmouwen zijn fabriek inspecteert en er even weinig als heer uitziet als zijn meesterknecht, toch een man van heel ander aanzien en van heel verschillende macht. De behandeling is daarmede in overeenstemming. Men moet maar eens hooren van menschen die op kantoren werken, hoe de slecht gesalarieerde jongste bediende gecommandeerd wordt. Naarmate iemands salaris toeneemt wordt de plaats die hij inneemt hooger, wordt hij anders toegesproken en mag hij anders antwoorden. Als ergens ter wereld het geld heerscht, d. w. z. de geld bezittenden en geld makenden de wetten stellen of zonder wetten naar willekeur regeeren, dan is het in 't veel geloofde land der gelijkheid. Er is een waan die de Europeanen bevangen heeft, omdat de Amerikanen haar altijd versterken, daar ze er zelf door bevangen zijn, n.l. dat Amerika een democratisch land is. Het is democratisch in dezen zin, dat het niet aristocratisch is. Geen geboorteadel heerscht er, maar ook geen geestesadel. Het is democratisch ook in dezen zin dat de regeeringsvorm niet monarchaal is. Een koning of keizer zou er geen passend milieu vinden voor zijn hofhouding. Maar het land is niet democratisch in den hoogen zin van het woord dat het volk, in al zijn geledingen, ter behartiging van al zijn belangen, regeert. Amerika is geen democratisch land, het is een plutocratisch land. De rijkdom regeert, het bezit geeft den toon aan; de menschen met volle handen kunnen ontvangen. Voor geld is alles te koop en voor de meestbiedenden zijn hemel en aarde verkrijgbaar. De bezittenden behooren tot een andere categorie van levende wezens dan de niet-bezittenden, en het schoone schijnbeeld der gelijkheid aller menschen lost zich in nevelen

op, wanneer iemand het in liefde tracht te omarmen.

Wat overigens de gemiddelde welvaart betreft, ongetwijfeld is deze in Amerika grooter dan in Europa. Toch zijn er noodlottig dreigende tegenstellingen. De Amerikanen zijn er trotsch op dat de arbeiders zulke hooge loonen verdienen, waarbij ze er op kunnen wijzen dat de woningtoestanden gunstiger zijn, de arbeiders zich beter kunnen voeden, hun kinderen goed gekleed kunnen laten gaan, en dat in een flink werkmansgezin ook heel wat overschiet voor genoegens en nuttige uitgaven die niet tot de eerste levensbehoefden plegen gerekend te worden. Roosevelt heeft in zijn laatste campagne voor het presidentschap telkens met nadruk verklaard, dat Amerika het land is van de relatief grootste welvaart, en deze aanduiding is juist. Toch blijft het woord „relatief” een toevoeging, die op een vergelijking wijst met toestanden in de oude wereld, welke veel te wenschen overlaten. En zonder voorbehoud prijzen kan een man als Roosevelt toch ook niet. Daarvoor weet hij maar al te goed dat er zeer vele misstanden bestaan, dat de belangenstrijd van kapitaal en arbeid zeer hardnekkig gevoerd wordt, zonder vrede in het verschiet. De kapitaalkrachtige werkgevers eischen voor zich en de bezitlooze werknemers eischen eveneens. Voorloopig zijn de eersten de sterksten, en zij regeeren land en volk. Wanneer de kranten de officieele decreten uit Washington melden, maar de officieuse uit Wallstreet er aan toe voegen, waarvan de eerste veelal niet dan de weerspiegeling zijn, dan verleggen zij tevens den zetel der regeering van Washington naar New York, en in symbolische inkleeding wordt het den lezers duidelijk gemaakt dat het georganiseerde kapitaal, de “great business”, in vereende macht haar orders geeft. Als Taft troepen zendt naar de Mexicaansche grens tijdens den Mexicaanschen op-

stand of zijn Panamawet indient, dan wordt het hoofd van den staat verondersteld te handelen in opdracht van het veelhoofdige Hoogste Bestuur der kapitaalbelangen.

Tegenover het georganiseerde kapitaal staat de georganiseerde arbeid. De trade-unions, vakverenigingen, zijn zeer sterk. Zij hebben groote weerstandskassen, doordat het lidmaatschap, waartoe men niet heel makkelijk toegelaten wordt, vrij duur is. Aan haar actie is het te danken dat in 't algemeen genomen de loonen van hen die een handwerk goed verstaan, alleszins menschwaardig leven mogelijk maken. Er zijn Amerikanen die klagen dat de vakverenigingen, d'oor den loonstandaard zoo hoog te maken, den geheelen levensstandaard dermate hebben verhoogd, dat het dure leven een algemeene druk is geworden. Een zeer bekend en geacht Amerikaan, de oud-president van de beroemde Harvarduniversiteit Elliot heeft hierop gewezen; naar zijn meening is niet het protectionistische tarief, maar de actie der vakverenigingen er de oorzaak van. Het is duidelijk dat men in een vicieusen cirkel rondraait bij overmatige loonsverhooging; dat, hoe hooger de loonen, hoe duurder de levensmiddelen moeten worden, dat, hoe duurder het leven, hoe hooger de loonen moeten worden. Ook valt het dengene, die in andere kringen leeft, en vooral die aan Europeesche loonen gewend is, op dat het loon van metselaars, timmerlieden, fabrieksarbeiders, dienstboden, van allen die met handenarbeid den kost verdienen, buitengewoon hoog is, veel hooger dan dat van ambtenaren, onderwijzers, kantoorspersoneel, die men op grond hunner diensten niet lager zou willen salarieeren, maar waarvoor de middelen niet heeten te bestaan. Nu staan begrijpelijkerwijs de vakverenigingen op het standpunt: wij zorgen voor de onzen en zullen voor hun welzijn blijven

vechten; andere belanghebbenden moeten maar trachten hetzelfde gedaan te krijgen. Hoe ook over dit economisch probleem te oordeelen valle, in één opzicht zullen de vakvereenigingen wel volkomen gelijk hebben. Zij zeggen dat een zeer sterke strijdorganisatie noodig is, omdat anders de werknemers, laat ons maar gerust de uitdrukking bezigen: aan de heidenen zijn overgeleverd. Wat men hoort van de onbarmhartigheid en het grove egoïsme der werkgeevenden, fabrikanten, handelondernemingen, spoorwegmaatschappijen, trusts, grenst dan ook aan het ongeloofelijke. Het ook ten onzent veel gelezen, met bloed geschreven boek van Sinclair over de vleeschfabrieken te Chicago, schijnt photographische opnamen der werkelijkheid te bevatten. In Pennsylvanië wonende komt men op de hoogte van de staalfabrieken te Pittsburg, waar menschen- en kinderexploitatie volop bloeit. De statistieken toonen een buitengewoon hoog percentage van ongevallen met doodelijken afloop. In dat land zijn waarschijnlijk heel wat varianten te maken op Heyermans': „De visch wordt duur betaald”. Ik heb menschen gesproken die in de mijnen van het Westen werkten, waar de toestanden zoo zijn dat de bezitters zoowel als de arbeiders met den revolver in den zak loopen, hetgeen niet precies wijst op broedermin. Algemeen wordt verwacht dat de Amerikaansche businesswereld beproeven zal bij de opening van het Panamakanaal goedkoope werkkrachten uit Italië, Griekenland, Polen enz. ingevoerd te krijgen, terwijl de vakvereenigingen er voor zullen moeten zorgen dat dezen buitenlanders zulke loonen worden uitbetaald dat de binnenlandsche arbeider er niet bij ten onder gaat.

De vakvereenigingen in Amerika zijn politiek neutraal. Er wordt goddank geen onderscheid gemaakt tusschen

Christenen en niet-Christenen, Protestantsche en Roomsche Christenen, echte, orthodoxe en onechte, vrijzinnige Christenen welke laatste zich wel bij de paganisten moeten scharen. Dit komt zeker zoowel de Christelijkheid der natie als de sterkte der vakvereenigingen ten goede. Ook zijn de vakvereenigingen niet officieel rood gekleurd, al staan ze practisch wel op het standpunt van den klassestrijd. Wat overigens het socialisme in Amerika betreft, het breidt zich in 't bijzonder in de industriele centra vrij sterk uit. De laatste vijf en twintig jaren neemt ook hun politieke actie toe. Er is echter nog slechts één vertegenwoordiger der partij in het congres, zeker niet veel voor een werelddeel; er zijn hier en daar socialistische leden in de vertegenwoordigingen der onderscheidene staten, enkele socialistische gemeentebesturen en burgemeesters. Of de beweging in de naaste toekomst een groote uitbreiding zal krijgen valt moeilijk te zeggen; het schijnt dat de meeste arbeiders tevreden zijn met het bestaan der vakvereenigingen en het probleem eener algeheele maatschappelijke verandering willen laten rusten. De gezeten, fatsoenlijke bourgeois-Amerikaan moet niets van het socialisme hebben, hij beschouwt het als een uit Duitschland geïmporteerde beweging en als „made in Germany” is het hem reeds gehaat; het is in zijn oogen een door ontevreden vreemdelingen gestookt stroovuurtje dat wel spoedig zal uitgebrand zijn. Of hij daarin juist ziet? Een in den lande bekend oeconoom, prof. Nicolas Gilman, heeft een boek geschreven “Socialism and the American spirit”, waarin hij in allerlei woordschakeeringen betoogt dat het socialisme onvereinigbaar is met den Amerikaanschen geest van optimisme en initiatief, en dat Amerika het eenige land ter wereld is dat veel te goed is voor socialisme. Met Amerikanen, ook ontwikkelden, sprekende kreeg ik

sterk den indruk dat men heel weinig verstaat van de beginselen, wenschen en idealen vallende onder den verzamelnaam socialisme, dat men de zaak vrijwel meent te kunnen afdoen met uitroepen dat de socialisten ontevreden, schreeuwers zijn, enz. zonder ook maar in de verste verte te beseffen dat het socialisme een wereldbeweging is die althans kennisname van zijn hoofdbeginsel: het gemeenschappelijk bezit aller productiemiddelen, alleszins verdient. Dat degeen, die alleen den buitenkant der dingen ziet en niet in hun wezen doordringt, een ongunstigen indruk krijgt, is overigens niet te verwonderen. Niet lang geleden heeft men de geruchtmakende Mc Namarageschiedenis gehad, waarbij het bleek dat heel wat socialisten de hand hadden in het door dynamiet doen springen van gebouwen, aan industriele vijanden toebehoorende. Het wordt terecht of ten onrechte geloofd dat een groote groep van socialisten niet terugdeinzen voor daden, waartoe tot nu toe slechts anarchisten, en nog wel alleen de ergste anarchisten van de daad, in staat werden geacht. Wanneer men trouwens het meest verspreide dagblad der socialisten leest, krijgt men geen hoogen dunk van het gehalte der partij. Het heet „Appeal to Reason”, maar wordt in de wandeling „Appeal to Unreason” genoemd. De redactie staat blijkbaar op het gemakkelijke standpunt waarop heel wat redacties van partijbladen staan, dat alles wat aan de door hen vertegenwoordigde zijde geschiedt waar en rechtvaardig is, en alles wat aan de andere zijde geschiedt voor onwaar en onrechtvaardig uitgemaakt mag worden. Naar wat ik van velen vernam omtrent geschreven en gesproken woorden van leiders, vrees ik dat het algemeen peil van beweringen zeer laag is. Toch zijn er stellig uitzonderingen. Persoonlijk heb ik eens in een groote vergadering den leider der socialisten, Eugene Debs,

hooren spreken en ik moet zeggen dat het een zeer nobel pleidooi voor het socialistische grondbeginsel was, waarin geen enkel tegenstander ook maar één uiting van haat of één verdraaide voorstelling van zaken of één onrechtvaardig uitgesproken vonnis kan hebben opgemerkt. In het bijzonder heb ik er mij voor geïnteresseerd te weten te komen, hoe het in Amerika staat met het Marxisme en het revisionisme, of het socialisme er rechtzinnig of vrijzinnig is. Vermoedelijk kennen de meeste socialisten in Amerika het onderscheid niet eens. De geest der Amerikanen is zoozeer op het practische gericht, dat dit reeds waarschijnlijk maakt, dat zij tot een gematigd revisionisme geneigd zijn en weinig zullen voelen voor een doctrinair vasthouden aan de oorspronkelijke streng geformuleerde Marxistische dogma's. 't Is opvallend hoe b.v. in de veel gelezen populair wetenschappelijke boeken van Spargo, een man die goed geschoold heet te zijn en een uitvoerige biographie van Marx schreef, de Marxistische beginselen, waarvan de revisionistische toch sterk gewijzigde uitgaven zijn, slechts heel terloops en oppervlakkig worden aangeroerd. Zulk een schrijver maakt zijn publiek niet wijzer dan het is, dat n.l. zijn eigen voorstelling van het socialisme weinig orthodox is. Het is bekend dat in Amerika het Engelsche Fabianisme, waarvan Bernard Shaw een der voormannen is, een reform-socialisme, grooten aanhang heeft. Verder ook het Christensocialisme. De verhouding tegenover godsdienst en Kerk is merkwaardig. De socialistische beweging, in haar geheel genomen, is in Europa irreligieus en anticlericaal, de Marxistische nuance er van antireligieus en anticlericaal; in Amerika is zij niet antireligieus, zelfs niet irreligieus, en wat nog sterker is zelfs niet anticlericaal. Marxistisch is zij dus zeker niet. Er wordt weinig uitgevaren tegen Kerken, maar wellicht hebben

deze ook minder op haar geweten dan in Europa, waar ze een grootere, meer drukkende macht hebben kunnen uitoefenen. Ook wordt in de kranten en op vergaderingen niet tegen godsdienst geageerd, evenmin in de meer wetenschappelijke tijdschriften. De Amerikanen zijn godsdienstig, zij het dan ook vrij formeel, en het zou de socialistische partij waarschijnlijk moeilijk vallen grooten aanhang te verkrijgen, als zij anti-godsdienstige neigingen toonde. Maar afgezien van deze overweging, die haar misschien weerhoudt, het ligt ook niet in den aard eener partij, die slechts op de practische vragen van den dag let. De wereldbeschouwing wordt losgemaakt van de maatschappijbeschouwing; socialisme in Amerika sluit geenszins socialistische filosofie in. Zeker wel het sterkste bewijs dat de beweging daar revisionistisch, niet Marxistisch is.

Om nog eens terug te komen op de tegenstellingen in het land der „relatief grootste welvaart”, de groote massa zal het materieel beter hebben dan in Europa, maar aan weerszijden der middellijn heeft men schreiende armoede en schreeuwenden rijkdom. Ik herinner mij op een nieuwjaarsmorgen met een pleegzuster door een armenwijk van Buffalo gegaan te zijn en daar met eigen oogen aanschouwd te hebben, wat de boeken vertellen omtrent dergelijke buurten in steden als Chicago en New York. In zulk een district wonen, of liever leven — en dat ze er nog levende zijn is verwonderlijk genoeg — de armsten der armen, allen vreemdelingen, meestal uit Zuid- en Oost Europa, Italianen en Grieken, Syriers, Hongaren, Polen, Russen, alle mogelijke vertegenwoordigers der Slavische en Latijnsche volkeren. Ze huizen in houten krotten, naar steedsch model vrij hoog, waar men langs krakende trapjes inklimt. Er is veel misère te zien, bovenal natuurlijk in den winter; menschen en kinderen geteekend door het lijden.

Het groote probleem in de steden is uit den aard der zaak de in alle industriecentra immer dreigende werkeloosheid der proletariërs. We kunnen de Amerikanen als zoodanig, hoe verschrikkelijk de ellende in de steden moge zijn, daarvoor niet maar zoo verantwoordelijk stellen. Die landverhuizers, zich ophoepende in de centra, zijn het minst bruikbare materiaal op de arbeidsmarkt; veelal kunnen zij niet goed werken; 't zijn dikwijls door de ellende, geslacht na geslacht in Europa geleden, uitgeputten en gedegeneerden naar lichaam en ziel; zij vermogen zich niet aan te passen aan hun nieuwe omgeving, doordat ze de taal van het land niet verstaan en uit sociaal instinct bij elkander blijven hokken. Eerst de kinderen die naar de Amerikaansche scholen gaan, komen in betere conditie en beginnen nieuwe vergezichten te ontdekken. Boeken die de toestanden onder een dergelijke bevolking beschrijven, laten u duidelijk zien, dat de kinderen de opvoeders der ouders worden, niet omgekeerd; de kinderen vertellen hun ouders van de wereld daarbuiten, brengen ze eenige kennis van de taal bij, en helpen ze om hen, de jongeren, te volgen. De kans is echter groot dat het eerste geslacht dier laagste klasse van landverhuizers niet alleen niet tot welstand komt, maar nog geestelijk en moreel verzonken blijft, overgegeven aan drank- en speelzucht, en men mag zich misschien verwonderen dat meestal een tweede geslacht reeds krachtig genoeg blijkt, om zich omhoog te werken. Men kan van de Amerikanen niet vérgen, dat zij deze ongelukkige en verdierlijkte schepselen omtoovert tot welgestelden en levenslustigen, maar wel mag gevraagd worden dat zij door wetgeving en bestuur er zooveel mogelijk voor zorgen, dat deze stumperds, die bij hun aankomst in Amerika meestal slechts in het bezit zijn van de wettelijk geëischte poovere vijftig dollars, niet worden uitgebuit. Nu worden ze als vee

naar de groote steden vervoerd, opgestapeld in de vreemdelingenwijken en kunnen blij zijn, als ze het door de reeds verder vooruitgekomen arbeiders verachte werk mogen verrichten voor hongerloozen. 't Is een moeilijke quaestie. Er zijn tal van weldenkende Amerikanen, die in het belang van Amerika, en ook in dat van de geëxploiteerden, sluiting der havens voor deze Slaven en Latijnen bepleiten; flinke Scandinaviërs, Duitschers, Franschen, Hollanders, enz. zijn natuurlijk welkom, maar overigens dient Europa voor zijn eigen bevolking te zorgen. Daartegenover staan zij, die dit ondoenlijk achten; hoe zou men de scheidingslijn tusschen gewenschte en ongewenschte immigranten kunnen trekken? Ook is er zulk een aanvraag naar arbeidskrachten, dat invoer in 't groot in het belang van handel en nijverheid geacht wordt. En dan, soms spreekt humaniteit een woordje mede, men wijst er op dat op den duur toch Amerika het land van bevrijding is voor zulke immigranten, voor hun kinderen en kindskinderen, terwijl hun toekomst in landen als Rusland meer dan verschrikkelijk dreigt te zijn.

In andere, ietwat meer comfortabele, omstandigheden leven de bevoorrechten, die de bovenste sporten van de maatschappelijke ladder hebben bereikt, de richards, de millionairs en multi-millionairs. 't Is moeilijk voor iemand die buiten die kringen leeft, zich een juiste voorstelling te vormen van hun leefwijze en hun zijn. De fantastische verhalen in kranten en romans zullen gewoonlijk met het noodige voorbehoud moeten aanvaard worden, al valt het niet te betwijfelen dat de uitgaven van de bewoners van de Fifth Avenue te New York en de Michigan Avenue te Chicago exorbitant hoog zijn. Laat ook maar de helft waar zijn van wat verteld wordt van de bruidschatten en diamantvertooningen der millionairsdochters, van het aantal auto's der Astors en de

leefwijze der van der Bilt's, van de luxe waaraan degenen die van het vette der aarde willen genieten, voor wien paleishotels en paleisbooten gebouwd worden, zich gewennen, dan is het nog bedroevend dat zulke mogelijkheden bestaan. Niet alleen omdat een dergelijk weeldeleven uit sociaal oogpunt onverantwoordelijk is, waar het bestaande kapitaal productief, ten algemeenen nutte kon gebruikt worden, maar ook uit zedelijk oogpunt, daar de personen in quaestie er bij moeten achteruitgaan. Ik heb eens een boek gelezen, getiteld „The Second Generation”, waarin er op werd gewezen, hoe groot het gevaar is, dat het rijke tweede geslacht verbrast wat het eerste zich vergaard heeft. Men vreest in Amerika voor de ontaarding, welke zoo vaak voorkomt in Europeesche geslachten van naam, voor wie de welstand tot een valstrik is geworden, in plaats van tot hogere ontwikkeling te brengen. Het is ongetwijfeld een dreigend gevaar; vooral wanneer de jongelui niet in hun eigen land blijven, waar het leven over 't algemeen genomen solide is, en zij om zich heen altijd hard werkenden zien, maar naar Europa gaan om zich in Londen, Parijs of aan de Rivièra te vermaken. Wanneer men daarbij bedenkt, hoe weinig wetenschappelijke zin, kunstsmaak of belangstelling voor belangrijke problemen van abstracten of concreten aard onder de jongelui zijn aangekweekt, is de vrees gewettigd, dat het goede en mooie dat in die steden den bezoekers geboden wordt hun voorbij zal gaan, en dat de Amerikaansche „smart set” zijn kracht zal zoeken in geld stuk slaan, toilet maken in de groote hotels, elkaar rendez-vous geven op teas, of andere niet zeer verheven vermaken zal najagen. Het beste voorbehoedmiddel zal wel blijven gedwongen werkzaamheid, en het heet dan ook dat de helderziende ouders' onder de millionairs hun kinderen — echter meer de zoons dan de

dochters — dwingen tot werken. Deze moeten veelal van onderop beginnen op kantoren of in fabrieken om, na alle rangen doorloopen te hebben, naast hun vader te mogen staan in het bestuur der groote zaken. Dit is ongetwijfeld goed gezien, en het is te hopen dat dit volgehouden kan worden. Het Amerikaansche volk is sterk en gezond; zijn kracht is de grondslag van 's lands bloei; men bemerkt in de zoogenaamd goede standen bijna nergens teekenen van decadentie als in Europa; men ontmoet niet de slappe, futlooze individuen, mannen en vrouwen, die misschien een klinkenden naam hebben en een vermogen dat rinkelt, maar die tegelijkertijd zoo verslapt zijn, dat alleen zijzelf en huns gelijken niet zien hoe lichamelijk en geestelijk minderwaardig zij zijn. Of echter in Amerika dergelijke teekenen van verval niet meer en meer aan den dag zullen komen, staat te bezien, als helaas de rijke Amerikaan zijn zelfstandigheid, waarop men hier zoo prat pleegt te zijn, gaat opgeven om in kleinzielige karakterloosheid het leven der Europeesche groote wereld na te doen.

Kenners noemen het belachelijk en ergerlijk, hoe de chique, die van oorsprong heelemaal niet chique is, en er ook geen aanleg voor heeft, zich door boeken, tijdschriften en door te pogen in Europa in de uitgaande kringen geïntroduceerd te worden, zich op de hoogte tracht te stellen van wat mooi en passend is, zijn huizen laat inrichten naar voorbeelden en zich daarin beweegt zooals men vernomen heeft dat het hoort. Vormen worden angstvallig in acht genomen, en alles wordt dan natuurlijk kunstmatig en stijf. 't Is trouwens typisch, hoe deze neiging om goede manieren te copieeren in alle lagen der bevolking aan den dag komt. Het kan moeilijk ontkend worden, dat het hoog noodig is dat de fijne schaaft er eens over gaat, daar de lomphheid der

heeren en de weinig goede manieren der dames zeer hinderlijk zijn; maar of de weg die ingeslagen wordt ter verbetering, nl. het nadoen van uiterlijke beschaving, terwijl innerlijke beschaving blijft ontbreken, de juiste is, is aan rechtmatigen twijfel onderhevig. Er is menige krant die dagelijks een vragenrubriek bevat, terwijl een geschoolde „dame-redactrice” er de antwoorden op geeft, en mededeelt hoe men zich gedragen moet in die of die omstandigheden, of b.v. een heer, altijd links van een dame loopende, soms naar rechts dient over te gaan, en of hij dan voor of achter haar langs moet, hoe men op visites dient binnen te komen, wanneer men moet opstaan, hoe geëngageerde jongelui zich in het publiek dienen te gedragen, of een dame zich in een taartjeswinkel altijd moet laten tracteeren of ook wel eens mag betalen, welke toiletten voor bepaalde uitgangetjes bestemd zijn, en dergelijke belangrijke dingen meer. Dat in de hoogste — dit zijn in Amerika de rijkste kringen — geïmiteerd wordt, daarvan heb ik de eenige maal dat ik op een soirée bij een multi-millionair was genoodigd, sterke staaltjes gezien. 't Was een schitterend huis, met zalen van kamers, en een hall bedekt met Oostersche tapijten. Maar er heerschte een poenige pracht, overdadig weelderig; en bij al dat moois ging men onwillekeurig kijken of de prijsjes er nog aanhingen. Een eetzaal niet met één, maar met vier rijk gebeeldhouwde buffetten, en tafels met zilveren candelabres en zware stoelen met hooge leuningën, waarvoor een lakei noodig zou zijn om ze te verschuiven. Alles antiek natuurlijk, pardon namaak antiek. Voor mijnheer een ideaal studeerkamer, duizende boeken langs de wanden — mijnheer deed n.l. in koffie —, alle gebonden in luxebandjes. Zulk een bibliotheek laat den man van studie kennen. Het pièce de résistance van den avond was een lezing van een jong geleerde uit Oxford in Engeland. Men ziet,

millionairs behoeven niet uit te gaan om een lezing te hooren, maar kunnen hun menschen laten komen, en in dit huis althans was dan ook een gezellige schouwburgzaal, bestemd voor een klein maar uitgezocht publiek. O, ironie der omgeving, de jonge man, bekennende een bewonderaar te zijn van kardinaal Newman en van Nietzsche, pleitte op hooggestemden toon voor het recht der persoonsontwikkeling, en getuigde met gloed van zijn en hun leer dat er maar één ware aristocratie bestaat, niet de geboortearistocratie — van geldaristocratie zweeg hij wellicht uit kieschheid — maar de geestesaristocratie. En aan het einde applaudiseerden de geldaristocraten, dames en heeren in groot avondtoilet, met passenden ernst, en ik heb niemand hunner tegen zijn buur zien glimlachen. En toen begon de mondaine conversatie, dat het toch zoo mooi was, en dat de redenaar zoo welsprekend was, en wanneer mevrouw A het genoeg zou hebben mijnheer B bij zich op de tea te zien. Geleidelijk ging men dus weer tot de orde van den dag over, en de aristocratie des geestes was op dien avond feestelijk in- en uitgeluid.

Om nog iets van de millionairs te vertellen, wanneer een vreemdeling dat wil doen, maar hij wenscht zich niet te verlagen tot het uitwerken van een chronique scandaleuse, waarvan de pers dikwijls vol is, dan moet hij wel schrijven in een toon van licht spottenden humor of van ernst. Beidè trouwens zijn elkaar na verwant en sluiten elkander geenszins uit, en tot beide zal hij zich beurtelings gedrongen voelen, wanneer hij zich voor den geest stelt wat hij omtrent de millionairs in het land hunner inwoning van ernstige menschen heeft gehoord. Eén ding zal hij tenminste allerminst kunnen doen, over hen schrijven op den toon waarop populaire school- en Zondagsschoolboekjes dat doen, vol bewondering en lof. Elk land schijnt behoefte te hebben

aan nationale helden, en waar Amerika niet zoo ver in de geschiedenis kan teruggaan als de Europeesche naties — iets wat de schoolkinderen met dankbaarheid mogen gedenken — er niet vele Lincoln's en Washington's zijn, er een belangrijk tekort is aan dappere strijders te land en ter zee, en een algeheele ontstentenis van keizers en koningen, moet men omzien naar andersoortige helden. Welke kunstenaar kan er nationaal geëerd worden? Er is geen Rembrandt, geen Millet, geen Velasquez en wanneer men het nationale museum te New-York doorloopt, wordt men dadelijk getroffen door het verschil in schoonheid der Amerikaansche en Europeesche schilderijen. Groote componisten zijn ook niet geboren temidden der lawaaiige bedrijvigheid van het Amerikaansche leven. Er zijn enkele goede, zelfs groote schrijvers, scherpzinnige geesten als Emerson, maar geen heeft zijn stempel gedrukt op het volksleven, en groote dichters ontbreken bijna geheel, zoodat de Amerikaan, die citeert, in Engeland pleegt te gast te gaan. De wetenschap is in opkomst en er zijn goedklinkende namen, ook in Europa bekend, terwijl overal met stoeren ijver gewerkt wordt zoodat wellicht in de toekomst het gehalte der „geleerde wereld” zal toenemen, maar het is nog niet lang geleden in de New York Herald met leedwezen erkend dat in het kleine Holland meer geleerden wonen die den Nobelprijs zijn waardig gekeurd dan in het uitgestrekte Amerika met zijn talrijke universiteiten en wetenschappelijke instellingen. Wie moeten dan geëerd worden als de heroën der natie? Wel, de mannen van de daad. De mannen van de daad zijn in Amerika de mannen van zaken, en de beste mannen van zaken zijn zij, die het best zaken voor zichzelf hebben gedaan. En tengevolge daarvan worden deze verheerlijkt en geidealiseerd; er is een literatuur ontstaan om, meestal in biographischen vorm, mede te deelen hoe milli-

oenen worden gemaakt, en van tijd tot tijd verwaardigt een multi-millionair zich, om der jeugd mede te deelen hoe zij, zijn voorbeeld volgende, eveneens rijkdom kan verwerven. Dergelijke boeken worden het koopgrage publiek aangeboden met titels als: „Waarom zoudt gij tevreden zijn met een sober bezoldigde betrekking?” „Hoe vooruit te komen”, „Van krantenjongen tot millionaire”. Er bestaat veel bedenkelijke treinlectuur, maar deze behoort zeker wel tot de bedenkelijkste. En jammer is het, dat jong en oud leert opzien tot deze geldmakers die fortuinlijk zijn geweest. Niet dat zij geen goede en groote eigenschappen zullen hebben — geen mensch is zonder deugden en hun meerderheid over anderen in werkkraft, scherpzinnigheid, handigheid, doortastendheid, durf is boven allen twijfel verheven —, maar voorbeelden mogen zij niet zijn omdat — iets, dat elk waarlijk nadenkend Amerikaan u zal toegeven — in zedelijk opzicht de groote fortuinmakers geen helden mogen worden genoemd. Zoolang iemands innerlijke waarde mede gewicht in de schaal mag leggen, men ook heeft te letten op deugden als waarheidszin, rechtvaardigheid, eerlijkheid, liefde tot en zorg voor het welzijn van den naaste, zal men van zeker wel negen en negentig procent der groot-zakenmensen moeten zeggen: „Gewogen, maar te licht bevonden”.

Wat de vereering van millionairs in de hand werkt, is het feit dat de maatschappij door geschenken voor sociale of philanthropische doeleinden verplichtingen aan hen krijgt. De goeden niet te na gesproken, wat moet men denken van zoovelen die zich rijk gespeculeerd hebben, of op commercieel geoorloofde, maar zedelijk ongeoorloofde wijze jaar in jaar uit hun concurrenten hebben afgemaakt, en die dan tenslotte poseeren als weldoeners der menschheid? Aan een boom zoo volgeladen mist men vijf, zes pruimpjes

niet, kunnen ze zeggen als ze eens aan hun millioenenboom schudden in den oogsttijd, en het is zeker aangenaam voor hen te zien met hoeveel dankbaarheidsbetuigingen en eerbiedsbegroetingen het publiek, dat den bodem heeft helpen mesten, de zoet smakende vruchten opraapt. 't Is begrijpelijk, dat onafhankelijke, zelfstandige menschen, menschen die karakter genoeg bezitten om critisch te durven zijn, het publiek en de weldoeners beide uitschelden. Maar wat is de gewone houding? Men zegt niet, als een geschenk wordt aangeboden, dat het van een braaf man komt; de afkomst blijft zoo mogelijk buiten bespreking. Iedereen weet dat het „tainted money,” bezoedeld geld is, maar de Latijnsche spreuk: „Pecunia non olet”¹⁾ is den Amerikaanschen niet scherp-ruikende beweldadigden tevens bekend. Om een voorbeeld te geven. De heer Andrew Carnegie sticht sinds jaren op zekere voorwaarden publieke leesbibliotheken. Eén dier voorwaarden is dat de bibliotheek zijn naam draagt en dat zijn levensgroot portret in de hall wordt gehangen. Weldoen in stilte gaat den meesten weldoeners, ook aan gene zijde van den Oceaan, niet gemakkelijk af. Geen stichting, of de naam van den stichter staat er op. Overal in de steden vindt men hospitalen, weesinrichtingen enz. niet met den stadsnaam aangeduid, maar met de veelzeggende inscripties in marmer: „Gift of...” „Memorial to” en dan de naam van den legataris. Het bijbelwoord dat het best, zij het dan ook averechts, in toepassing wordt gebracht is het: „Laat uw linkerhand niet weten wat uw rechter doet.” De hand die schenkt, vraagt niet hoe de hand die ontvangen heeft werd gevuld. Wat de Carnegie-bibliotheken betreft, elk gemeentebestuur in een plaats van bepaalde grootte kan er om vragen, en 't is eigenaardig de discussies in de kranten te lezen,

¹⁾ Geld riekt niet.

wanneer het voorstel in den raad is gebracht. Een enkele maal wordt het afgewezen; er zijn steden die er een eer in stellen geen bibliotheek te hebben van geld dat zij grootendeels oneerlijk verworven achten. En soms worden in vergaderingen moties aangenomen, waarin sterke afkeuring wordt uitgesproken over het gebruik om voor de stichting van nuttige instellingen, van universiteiten enz. te steunen op giften van particulieren, daar die stichtingen nu veelal monumenten zijn van schande. Maar dit is toch uitzondering; meestal wordt het geschenk met verschuldigten dank aanvaard; 't is immers voor zulk een goed doel. Het doel heiligt de middelen, eeuwenoude levenswijsheid! Niet lang geleden was in een der groote steden de vraag aan de orde, en het argument dat het gemeentebestuur, ondanks veel tegenstand, deed besluiten, om een Carnegie-bibliotheek te bouwen, was een beroep van den burgemeester op de werkeloosheid in de stad. Zóó zouden immers velen gedurende geruimen tijd werk kunnen vinden.

Dicht bij San Francisco, te Palo Alto staat de Leland Stanford University. Vraagt gij wie Leland Stanford was, dan wordt u verteld dat hij de eerste spoorwegen in Californië heeft aangelegd, een zeer ondernemend man was, kranig, maar tevens gewetenloos, die met de door hem gestichte maatschappij het land terroriseerde, boeren van hun land dreef zonder schadevergoeding te geven, en om de macht in handen te hebben er voor zorgde benoemd te worden tot gouverneur van den staat Californië. Hij en zijn maatschappij, de Southern Pacific, regeerden. Toen zijn eenige zoon stierf, stichtte hij diens nagedachtenis ter eere een prachtige universiteit, zeker velen ten zegen. Op het voorplein staat een standbeeld, een groep voorstellende den heer en mevrouw Leland Stanford met hun zoon. Plaatst men zich eenvoudig

op utilistisch standpunt, dan zegt men: Een groot man en een weldoener der menschheid; luistert men echter ook naar de verwenschingen, die nu nog jaren na zijn dood over zijn hoofd worden uitgesproken, dan durft men niet meer prijzen.

Namen werden genoemd en voorbeelden gegeven om duidelijk te doen uitkomen de noodzakelijkheid een maatschappelijk leven te hekelen, dat toestanden kweekt, handhaaft en vergoelijkt als in Amerika gezien worden. En is het niet droevig — men denke aan het Vredespaleis — dat ook in ons land velen zich blijkbaar gemakkelijk op het standpunt kunnen stellen dat goede gaven dankbaar aanvaard dienen te worden, zonder te hoeven vragen naar de herkomst?

Tot goed verstand der Amerikaansche wereld dient men een inzicht te hebben in het gansche business-leven, dat den belangstellenden toeschouwer ook goede en voortreffelijke zijden laat zien. Als in Amerika een echt nationaal poëet gevonden werd, die begreep hoe hij de volksziel moest ontroeren, dan zou hij, dunkt mij, zijn leven lang business bezingen, in smeltende lyriek of in krachtige epiek. Business, een vertaalbaar woord, is een onvertaalbaar begrip. Alleen de geboren Amerikaan kan het bij intuïtie verstaan en de diepte er van peilen. Het is het inbegrip van alle nationale grootheid en persoonlijke voldoening. Het hoogste ideaal is volmaking in business. De jonge knaap droomt van in business gaan en de afgeleefde grijsaard dankt in een lang leven in de mysteriën van het business-leven ingewijd te zijn. De man in business zegt dat er maar één leven op aarde een man waardig is, en dat hij het leidt. Een critisch buitenstaander zal echter zeggen dat het business-leven een nuchter prozaïsch leven is, waar het er eenvoudig om te doen is winst te maken; hij vergete echter niet dat door de toewijding daarin betoond, het prozaïsche leven beziel wordt,

en dat de ernst waarmede gewerkt wordt, groote karaktereigenschappen tot ontwikkeling brengt. De graad van volmaaktheid, waartoe het business-leven, van zaakkundig oogpunt bezien, opgevoerd is, maakt dan ook dat men niet dan met bewondering er op staren kan, en ieder moet wel onder den indruk komen van de groote scherpzinnigheid en genialiteit, die daar openbaar worden. De organisatie van ondernemingen, fabrieken, groote winkels, imponeert zelfs dengene die geen kennis van zaken heeft, terwijl Nederlandsche zakenmensen die in Amerika rondgezien hebben, opgetogen zijn. Ik ken het oordeel van een industrieel in ons land, die vindt dat het voor elk jongmensch die in zaken gaat, buitengewoon aanbevelenswaardig zou zijn, minstens een jaar zijn oogen daar den kost te geven.

Uit eigen herinnering kan ik een verhaal doen van een bezoek aan de Larkin Soap Manufactory te Buffalo, dat mij een openbaring was van wat een moderne handelonderneming kan zijn. 't Is een fabriek van zeep en aanverwante artikelen, parfumerieën, enz. Het is de eerste onderneming in Amerika — sedert is haar voorbeeld gevolgd — die den tusschenhandel uitschakelt, waarbij het blijkt dat zij den consumenten voor de helft der prijzen kan leveren welke dezen in winkels betalen, mits in een niet te kleine hoeveelheid wordt afgenomen. Wat mij trof, fabriek en kantoor bezichtigende, was het groote aantal kantoorpersoneel in verhouding tot de fabrieksarbeiders, en bij navraag bleek het mij dat er ongeveer 1500 arbeiders waren en 1200 kantoorklerken. Wel een bewijs hoezeer de administratie ontzaggelijk veel werkkrachten vraagt, terwijl de volmaking van het machinewezen ze voor de productie overbodig maakt. De bezichtiging van het kantoor was mij het interessantste. Een groot langwerpig gebouw, de benedenverdieping één groote zaal, behalve enkele privé-kantoren

en vergaderkamer der directie, verder, om de in het midden openblijvende ruimte, boven elkaar galerijen waar eveneens het kantoorpersoneel werkte. Op de bovenste was een flink restaurant waar het personeel voor lager dan inkoopsprijs zijn lunch gebruikt. Het gebouw was naar de eischen des tijds ingericht, met centrale verwarming en uitstekende ventilatie. Doordat nergens afscheidingen waren, was het geluid der honderden schrijfmachines oorverdoovend, maar daar went men spoedig aan. Het gebruik der schrijfmachine is in Amerika zoo algemeen, dat men niet anders weet of het hoort zoo. En het nut er van leert men ook waardeeren. 't Is eigenlijk onbegrijpelijk — en ik kan niet nalaten ons land in dit opzicht achterlijk te vinden — dat niet op alle kantoren schrijfmachines worden gebruikt, dat notarisklerken moeizaam akten afschrijven, inplaats van zooveel copieën als men wenscht tegelijk te „tikken” op hun machine, dat men van banken afrekeningen krijgt met soms onduidelijk geschreven cijfers, dat secretarissen van vereenigingen hun brieven niet in machineschrift verzenden, waarbij zij tevens copie zouden hebben van de uitgegane stukken. Particulieren gebruiken ook veel schrijfmachines, en voor dengeen die nog al eens zakelijke correspondentie heeft is het ten zeerste aanbevelenswaardig. Ook b.v. voor wie voor de pers werkt; het feit dat wetenschappelijke menschen dikwijls een onleesbare hand schrijven mocht hen wel noodzaken hun manuscript in machineschrift den drukker te doen toekomen; dit zou voor beide partijen een uitkomst zijn en heel wat correctie uitsparen. Er was echter meer dat mij trof. Een der bezwaren voor ieder man van zaken is, dat zijn correspondentie hem zooveel tijd neemt. Tot voor korten tijd nam de patroon gewoonlijk zijn toevlucht tot den stenograaf. Hij dicteerde zijn brieven aan een stenograaf, liefst een stenografiste, knap

in 't vlug schrijven en knap van uiterlijk — van daar vele stenografisteromans in de Amerikaansche literatuur — maar dit had ook zijn bezwaren. Men moest altijd iemand te zijner beschikking hebben en dezen laten wachten als men in het dicteeren werd gestoord. Het nieuwste is nu, om dit bezwaar te ondervangen, dat men zijn brief in een soort van phonograaf dicteert, een klein toestel dat men voor zich heeft staan, en waarin een gevoelige rol ronddraait waarop de geluidsgolven hun indruk achterlaten. Ik heb in dat groote kantoor een groep aldus dicteerende briefschrijvers aan het werk gezien; op een wenk namen kantoorjongens de rollen weg, en brachten ze naar de afdeeling der typewriters. Deze zitten met een gehoorbuis aan de ooren, luisterende naar hun phonograaf waarin de juist gebrachte rol afloopt, en tegelijkertijd brengen zij op hun machine het hoorbare schrift in leesbaar schrift over. Een ingenieuze vinding ongetwijfeld, die dengenen die veel brieven hebben te ontwerpen de uitwerking er van uit handen neemt.

Op het punt van techniek is men Europa vooruit, en vooral ook de toepassing er van in het dagelijksch leven heeft groote voordeelen. En wanneer iets goeds in den handel wordt gebracht zijn de Amerikanen ook gereede afnemers. Men denke eens aan centrale verwarming in de huizen, aan electriche stofzuigers, aan electriche strijkijzers en dergelijke. Doordat ieder er op uit is, zoo eenigszins mogelijk, nuttige dingen aan te schaffen kunnen ze betrekkelijk goedkoop geleverd worden, goedkooper dan bij ons. Als voorbeeld wijs ik op de telefoon. Slechts welgestelde particulieren hebben bij ons telefoon, en die vinden het nog dikwijls luxe. In Amerika heeft nagenoeg iedereen telefoon en de prijs er van is lager dan bij ons ondanks den hoogen levensstandaard. De huisvrouw bestelt telefonisch in de winkels; de man doet

per telefoon zaken. Veel briefschrijven wordt voorkomen en men verloopt zijn tijd niet voor vergeefsche bezoeken, daar men thuis informeert of degeen dien men wil bezoeken, ontvangen kan. Als men in een zeker maatschappelijk milieu leeft, is men wel gedwongen telefoon te hebben, daar men anders voorbijgegaan wordt. Deze algemeenheid van gebruik komt allen aangeslotenen ten goede, terwijl bij ons, waar de telefoon bij particulieren betrekkelijk zeldzaam is, telefoongebruik nog weinig doeltreffend is.

Een ander gemak, van practischen aard, levert het check-systeem. Behalve een weinig klein geld voor onmiddellijke uitgaven, heeft de Amerikaan bijna niets op zak, daar hij nagenoeg alles per check betaalt. Men behoeft in huis geen geld in voorraad te hebben noch uitgaande te denken: Laat ik mijn beurs nakijken, hoeveel moet ik nu mee nemen. Ieder heeft zijn deposito op een bank en men zorgt slechts zijn checkboekje bij zich te hebben. Aan het einde der maand worden de huishoudelijke rekeningen op deze wijze schriftelijk betaald; er is geen gescharrel met wisselen; men behoeft niet op belastingkantoren voor een loketje queue maken. Men ontvangt zijn inkomsten, salaris enz. op dezelfde wijze. Op de banken, gewoonlijk reusachtige ondernemingen, worden alle inkomende en uitgaande checks geregistreerd en het baar geld blijft daar. Zoodra men aan deze wijze van doen gewend is, blijkt zij handig te zijn. Maar bovendien is het duidelijk dat er groote economische voordeelen aan verbonden zijn. Er is minder geld noodig voor circulatie, contanten liggen niet renteloos thuis in geldkistjes geborgen, maar door de banken kan er mede gehandeld worden.

Om op nog een paar verschilpunten attent te maken, opvallend is in Amerika het vlugge verkeer. Wat wel het sterkst treft als men na eenige jaren daar vertoefd te hebben terug-

komt, is de langzame gang van zaken bij ons. Hier schijnt men tijd te hebben alles op zijn doode gemak te doen. Trouwens de heele omgeving versterkt den indruk, dat wij in een klein landje — overigens in vele opzichten verre verkieslijk boven het reusachtige Amerika — wonen, waar men gewend is aan kleine afmetingen, en waar men de dingen in 't klein onderneemt. Rotterdam is voor een Nederlander nog al een stad met druk verkeer, maar als men uit New York komt met zijn skyscrapers, zijn treinen gelijkvloersch, boven den grond en onder den grond, zijn haastig beweeg van menschen, en zijn groote warenhuizen, vindt men per Holland-Amerika lijn te Katendrecht aankomende, de verkeerswegen buitengewoon netjes maar smalletjes, de Maasbrug een bruggetje, de winkelstraten in Rotterdam gangetjes en de winkels grappig klein. Ook gaat het in onze steden zoo rustig toe, dat men eerst weer wennen moet aan verkleinde afmetingen en gerede haast.

Neem het tramverkeer eens in een stad als den Haag; daar zijn nu eindelijk electriche trams, maar op een druk uur van het Staatsspoor naar Duinoord rijdende, b.v. tusschen vijf en zes, kan men daarvoor een vijf-en-twintig minuten noodig hebben. Maar men moet ook eens zien hoe het gaat; 't is druk en toch staat de conducteur kalm naast den wagen, een mevrouwtje strompelt naar hem toe en vraagt: „Conducteur is er nog een plaatsje in de open tram?”; de conducteur gaat kijken en vindt er gelukkig nog eentje, de dame wordt met vereende krachten op het open plaatsje gezet, nu nog even kijken en dan kan er gefloten worden. In Amerika heeft men in de groote steden lange trams, de conducteur blijft achterop op het platform staan, dat in tweeën gescheiden is. Daardoor kan gelijktijdig worden uit- en ingestapt; ieder binnenkomende gooit vijf cents in een glazen bus bij den

conducateur; hier geen rondgaan voor kaartjes; en op het oogenblik dat de laatste passagier zijn voet op de treeplank gezet heeft, is de tram al in volle vaart weg.

De groote winkels zijn ook heel anders ingericht dan bij ons. Men hoeft nu niet alleen te denken aan de groote department-stores in de wereldsteden, waar men letterlijk alles wat maar los en vast, nat en droog, koud en warm is kan krijgen, winkels die, zooals er te New York zijn, hun eigen station hebben aan den Underground Railway, waar men concerten hoort in groote restauratiezalen, terwijl men boodschappen doende zijn kinderen kan toevertrouwen aan dames die hen in een speelzaal bezighouden en waar de kleintjes in een slaapzaaltje een dutje kunnen doen, inrichtingen waarvan het bedrijfskapitaal in de millioenen loopt en het personeel eenige duizenden bedraagt, om een verschil in opzet waar te nemen. Vergelijkt men een kleine stad in Amerika met een van hetzelfde aantal inwoners ten onzent, dan zal men opmerken, dat het aantal winkels kleiner is maar de winkels zelve veel grooter. In een klein stadje zijn bij ons tal van schoenwinkeltjes, waarin aan voorraad een paar honderd dozen langs de wanden opgestapeld zijn, terwijl er in een uitstalkastje nog een vijftigtal paren staan. De keus is er niet groot, niet alle mogelijke maten zijn voorhanden, en weinig modellen. In een daaraan gelijkvormige stad in Amerika vindt men misschien drie of vier winkels, maar daar zijn duizende paren aanwezig, er is een voldoende aantal bedienden om het publiek te helpen, niemand zal behoeven weg te gaan omdat hij geen schoenen kan vinden die hem passen, en in modellen is er groote verscheidenheid. Zonder hier het middenstandsprobleem te willen aanroeren, en de kwestie te bespreken of het al dan niet gewenscht is dat al die kleine baasjes, wien men overigens gaarne een eigen zaakje

gunt, moeten plaats maken voor groote vennootschappen, voor het koopende publiek is het ontegenzeggelijk een voordeel te weten dat een modezaak, kleerenwinkel, kruidenierszaak, ruim gesorteerd is.

Tot de verdere merkwaardigheden behooren de office buildings. De kantoren zijn niet over een heele stad verspreid, maar zooveel mogelijk in één centrum gelegen. Dit heeft hetzelfde voordeel als het stelsel van bepaalde winkelstraten. In de groote steden zijn deze office buildings enorme gebouwen met vele verdiepingen; in de central hall hangt de lijst van nummers der verschillende kantoren en de liften brengen de bezoekers gauw waar ze wezen moeten. Wie voor zijn zaken spoedig na elkaar een notaris, een makelaar in vaste goederen, een verzekeringsagent moet spreken, kan gewoonlijk deze personen in hetzelfde gebouw aantreffen. Doctoren en tandartsen hebben ook hun spreekkamers met laboratoria en werkkamers in de centrale office buildings. Welk een gemak geeft dit niet! Men behoeft niet van het Noorden naar het Zuiden der stad te trekken om zijn eigen dokter te kunnen bezoeken, daar men hem immers in het verkeerscentrum vindt. Wanneer bij ons dergelijke gebouwen werden ingericht, b.v. cooperatief door doctoren, handelsmensen, notarissen enz., dan zou dit henzelfen waarschijnlijk ook ten goede komen daar ze niet langer, zoals nu dikwijls geschiedt, ter wille van den schijn boven hun krachten behoefden te gaan leven op een eersten stand. Wie er mede bekend is hoe notarissen groote huizen moeten bewonen omdat ze anders niet solied heeten te zijn, doctoren en tandartsen huishuren betalen onevenredig aan hun inkomen, maar uit de gegronde vrees dat zij, bescheiden wonende in een minder aanzienlijke straat, geen patienten zullen krijgen, beseft welk een uitkomst het voor menigeen zou zijn als hij

zijn office in de stad had en verder als particulier kon wonen overeenkomstig zijn verdiensten.

De voorafgaande aanduidingen en beschrijvingen, die ten doel hadden op nuttige, en mij dunkt navolgingswaardige instellingen en gewoonten te wijzen, doen den practischen Amerikaanschen geest kennen, die zich in het business-leven zelfs aan den leek openbaart. Er wordt vlug en vlot zaken gedaan en men valt niet over kleinigheden. Ook in winkels komt dat aan den dag; bevalt iets niet dan wordt het geruild of het geld teruggegeven. Aandringen om iets te nemen komt ook niet voor; zeuren ligt gelukkig niet in den volksaard. Dat is opvallend ook bij verkoopers aan de deur; geen weeklagende bedelaarsters met den voet tusschen de deur; zoodra men zegt dat men niets verlangt, klinkt het opgewekt: „All right”, en de marskramer gaat verder. Het eenige wat bij de behandeling in winkels wel eens te wenschen overlaat is de beleefdheid. Niet dat wij zouden verlangen naar de overgedienstige beleefdheid van onze grootstedesche getrainde knipmesbedienden of de liefelijke meegaandheid van winkeljuffrouwen, die alles mooi vinden wat mevrouw mooi vindt en bij elke zwenking in keusbepaling mee haar draai nemen, maar in Amerika treft dikwijls een ander uiterste, een ontoeschietelijkheid op het lompe en onwillige af. Men wordt soms vrij onaangenaam bejegend en leert wel af veel noten op zijn zang te hebben. De dames die meedoogenloos halve winkels laten uitpakken en dan niets nemen omdat ze zich nog eens bedenken moeten of omdat er niets van haar gading bij is, zouden hier leelijk uit komen. Het is er overigens gemakkelijker een keus te doen, doordat de voorraden meestal grooter zijn dan bij ons en alle artikelen zooveel mogelijk zichtbaar uitgestald. Dit open en bloot liggen heeft echter tengevolge dat er in de groote zaken veel gestolen wordt,

en dit weer dat deze zich daartegen trachten te beschermen door detectives. Heel betrouwbaar schijnt het publiek niet te zijn en evenmin het personeel. Iets waarvan ik zeer ophoorde, werd mij door een Hollandschen boekhouder in een groote zaak verteld. Zijn chef had zich tegen zijn mogelijke fraude verzekerd voor 5000 dollar, terwijl zijn boeken maandelijks werden gecontroleerd, en ook tegen het verdere personeel waren beschermende maatregelen genomen. Hij zou dus gedurende een maand voor 5000 dollar kunnen stelen zonder dat het zijn baas deerde. Opmerkelijke toestanden. De verhouding van den chef tot zijn personeel berust niet op vertrouwen. Een groote zaak heeft op haar budget een belangrijke post uit te trekken voor verzekering tegen den diefstal harer helpers. De bedienden behoeven geen moreelen band te voelen welke hen bindt aan hun werkgevers, die min of meer op hun immoraliteit rekenen. Fraude benadeelt een anoniem lichaam, een verzekeringsmaatschappij, welke er voordeel in ziet die risico op zich te nemen. Naar mijn meening werpt een dergelijk feit, volgens mijn zegsman veel voorkomend, een schel licht op in Amerika bestaande business-toestanden. Ik kan mij moeilijk voorstellen dat dergelijke dingen ook bij ons zouden voorkomen.

In het business-leven komen in sterke mate de fouten aan den dag van twee bestaanstoestanden, die ik in allerlei verhoudingen heb opgemerkt. Ten eerste een sterk individualisme — ieder is een op zich zelf staand wezen, en aansluiting in het maatschappelijk leven berust niet op een innerlijke behoefte, maar is een tijdelijk van buiten opgelegde dwang, die opgeheven wordt zoodra de werkuren voorbij zijn. Dan is ieder weer zichzelf en alléén temidden der velen, zelfs temidden van wie zijn naaste verwanten en vrienden heeten. Zoozeer is het den Amerikanen eigen ge-

worden geen sterke innerlijke gebondenheid, op sympathie en liefde berustende, te gevoelen. Daardoor ook is het zoogenaamd gezellig verkeer in Amerika zoo weinig gezellig en warm. En ten tweede een sterk egoïsme — waar het individualisme den mensch stelt naast zijn medemenschen, stelt het egoïsme hem tegenover dezen. In den strijd om het bestaan tracht ieder zijn naaste onder den voet te loopen. In een land dat van nature rijk is aan schatten en voedsel kan bieden aan millioenen, wordt men in een kunstmatig opgevoerd concurrentiebestaan tot het uiterste geprikkeld om zijn buurman het voedsel af te gaaien, opdat men zelf twee porties kan verorberen. Egoïsme is de bestaansvoorwaarde van leven geworden. Als men ziet hoe er gestreden wordt, hoe de krachten tot het uiterste worden ingespannen om het niet alleen goed te hebben, maar beter dan anderen, hoe ieder in zijn jeugd reeds getraind wordt om toch maar slagvaardig te zijn wanneer het strijdperk moet binnentreden worden, dan moet men wel angstig worden voor de toekomst van een volk dat, met egoïsme erfelijk belast, in egoïsme gaat genieten. Immers het laatste is het geval, en het kan niet anders. Levensvreugde zoekt ieder krachtens zijnen aanleg, en wanneer alle lagen van een volk willens of onwillens in één bepaalde richting gedrongen worden, dan is de levensvreugde ook slechts in die richting te vinden. Het hoogste levensgenot wordt het de sterkste te zijn, en dit geluk is slechts te verwerven door wie zich slechts om zichzelf bekommert.

Dat deze voorstelling van een harden bestaansstrijd, waarin de zwakkeren worden afgemaakt, geen los beweren is, wordt bewezen door het feit dat in Amerika heel wat werkeloosheid en armoede voorkomt. Terwijl wij nog eens herinneren aan het woord van Roosevelt dat Amerika het land is van de

relatief grootste welvaart, maar buiten bespreking laten de ontzaglijke ellende waarin de slechtst voorbereiden der immigranten in de groote steden verkeerren, waarover reeds gehandeld is, willen wij nog wijzen op de betrekkelijk veel voorkomende materieel zorgelijke toestanden, waarin tal van menschen verkeerren. In Amerika levende leert men weldra zien dat er veel fatsoenlijke armoede bestaat, en neemt men waar dat tal van mannen en vrouwen scharrelen om rond te komen en hun krachten moeten uitputten in extra werk om er toch in 's hemelsnaam nog wat bij te verdienen. En deze kunnen u vertellen hoe hard het valt van een gering weekloon te leven, en hoe veel moeilijker het nog is door adressen schrijven, confectiewerk, strooibiljetten rondbrengen enz. het ontbrekende aan te vullen. Gewoonlijk stelt men zich aan deze zijde van den oceaan de zaak te mooi voor, en denkt dat ieder die goed wil, bovenal degenen die wat meer kan dan een ander, er rijk moet worden. Er wordt dan gewezen op ongelukkige stumperds, die naar Amerika gingen en daar rijk werden, of men weet te vertellen van rijke ooms die in vroegere jaren naar Amerika trokken zonder iets te hebben en nu een eigen boerderij bezitten. Al die verhalen kunnen wel waar zijn, maar men hoort niet van de nietslagenden, van de moeilijkheden dergenen die niet meer van zich doen hooren, van de vele geboren Amerikanen ook, wier levensgeschiedenis niet buiten engen kring bekend wordt.

Maar de hooge loonen dan! De loonstandaard van den werkman b.v. die zoodanig is dat de Engelsche, Duitsche en Nederlandsche werkman er zijn handen van in elkaar slaat. Maar nu noemt men ook juist het beste. In Amerika is de man die een vak verstaat en veelal tot drie, vier dollar per dag verdient, het beste af. Er verrijzen steden uit den grond, er worden altijd nieuwe fabrieken gebouwd waar kundige

vaklieden terecht kunnen. Toch vertoont ook hier de medaille een keerzijde, en dat is de onzekerheid van positie. Het maatschappelijk bedrijf is aan groote schommelingen onderhevig; plotseling zijn in een stad duizenden werklieden noodig, maar na eenige maanden krijgen ze hun ontslag. Ook al komen ze elders weer terecht, er gaan toch dikwijls weken heen met nieuw werk zoeken, terwijl wegens de groote afstanden lange reizen moeten gemaakt worden, en dit is voor mannen met een gezin een kostbare geschiedenis. Maar niettemin, voor den degelijken werkman is Amerika een dorado. Ik weet van landgenooten, die als metselaar beginnende in een paar jaren genoeg overlegden om zelfstandig aan-nemer te worden, en als ze wat voorspoedig waren in een tiental jaren een aardig burgermanskapitaaltje verdiend hadden. En men zegt, dat nog voor langen tijd alle werklieden in de Vereenigde Staten zeker zullen kunnen zijn van een goed bestaan. Maar overigens moet men niet te groote verwachtingen hebben van de loonen. Voor wie in de business-wereld zelfstandig kan werken, kapitaal genoeg heeft om alleen of met anderen te zamen een zaak op te zetten, is het soms mogelijk schatten te verdienen, maar de gewone loonen op kantoren, winkels, enz. zijn volstrekt niet hoog. Een kantoorclerk in New York is er niets beter aan toe dan een in Amsterdam; alleen als hij opklimt tot procuratiehouder of daarmee gelijkstaande posten bekleedt, wordt het goed. In groote winkels is de werkdag gewoonlijk korter dan bij ons, doordat ze, behalve 's Zaterdags, om zes uur 's avonds plegen te sluiten, terwijl bovendien veelal een ploegenstelsel bestaat. Maar de betaling is alles behalve schitterend. Weet men wel dat in New York en Chicago in de groote departmentstores de winkelmeisjes 5 dollars per week verdienen, waarvan men in die steden onmogelijk fatsoenlijk kan leven, en dat deze be-

taling vele harer tot prostitutie drijft? Men behoeft slechts de Amerikaansche tijdschriften te lezen om te zien hoe moeilijk het is voor jonge mannen en vrouwen hun kost te verdienen, hoe ook in 't land van rijkdom zolderkamertjes bestaan, hoe menigeen sjofel langs den weg loopt, en hoe ook hier al de ellende van huuropzegging en dreigende rekeningen gevoeld wordt.

Men hoort algemeen klagen over de slechte betaling van wetenschappelijken en literairen arbeid. Om op enkele betrekkingen te wijzen, de verdiensten van doktoren hangen natuurlijk van omstandigheden af, verder van kundigheden, naam en faam, geschikt optreden, voldoende reclame. Een medicus heeft mij eens van zijn zorgelijk bestaan verteld, en gezegd dat velen het moeilijk hebben. Ik weet dat ingenieurs, hoe groot ook de vraag is in een land met zooveel mijnbouw, spoorwegen, fabrieken, veelal minderwaardig werk moeten doen en blij mogen zijn als ze op bureaux als teekenaars met een matig salaris worden geplaatst. Dat in de meeste kerkgenootschappen voor predikanten een uitzondering gemaakt wordt op den regel: Een arbeider is zijn loon waardig, spreekt vanzelf; ook in Amerika schijnt men zeer bang te zijn dat deze idealisten van professie zich te buiten zullen gaan aan materieele overdaad. Opvallend slecht is de betaling van het onderwijzend personeel.

Men leest soms in de kranten hoe enkele universiteiten hun „president” — permanent rector-magnificus zouden wij zeggen — een groot inkomen geven, zelfs hier en daar 1000 dollar per maand, maar de gemiddelde bezoldiging voor een professor is niet meer dan 150 à 200 dollar per maand, dus op zijn hoogst een f 6000 's jaars, terwijl de levensstandaard tweemaal zoo hoog is als bij ons. De wetenschap is nog niet naar waarde geschat en het is duidelijk welk

een invloed dit moet hebben op het gehalte der leerkrachten. Als er wat zit in een jongen, zal zijn vader hem niet licht aanraden zich een wetenschappelijke loopbaan te kiezen.

In overeenstemming met de lage professorentractementen zijn ook de onderwijzerssalariissen. Ten onzent, ook ten platten lande, worden de onderwijskrachten beter betaald, en wat in Amerika in dergelijke posities een bijzonder groot nadeel is: er wordt nagenoeg nooit voor pensioen gezorgd. Ieder moet dus nog beproeven te sparen en een levensverzekering sluiten. Men ziet dan ook dat de kleine ambtenaar, om hiertoe in staat te zijn, er wat tracht bij te verdienen en op allerhande wijze scharrelt, b.v. beproeft een huisje te krijgen op speculatie. Het laatste gaat nog al geschikt, vooral in de opkomende steden. Men koopt, met een kleine storting in contanten, maar verder op afbetaling, een huisje liefst in een nieuwe buurt, doet dat op een gegeven oogenblik met een winstje van de hand, koopt een ander in een buurt die nog nieuwer is, en zoo blijft men voortgaan. Langzamerhand wordt op deze wijze een vermogentje vergaard, wat van het salaris onmogelijk zou geweest zijn. Een bijzonder nadeel voor onderwijzers is — ik weet echter niet of dit in alle Staten van Amerika het geval is — dat ze gedurende de vacaties geen bezoldiging ontvangen. In het Westen van Amerika is dit regel, en dit geldt niet alleen van onderwijzers van lagere scholen, maar ook van die aan highschools, burgerscholen. Men begrijpt dat de blijdschap van onderwijzers als ze hun tweemaandelijksche zomervacantie krijgen, minder onverdeeld zal zijn dan die hunner leerlingen.

Bijzonderheden als bovenstaande mochten wel meer ter kennis gebracht worden van de vele buitenlanders die met te groote verwachtingen naar Amerika komen en daar teleurstellingen ondervinden. Ik zal niet zeggen dat een flink per-

soon niet op den duur terecht komt, maar men luistere eens naar het verhaal van den Franschman, Duitscher, Scandinaviër, Nederlander die u van zijn campagnejaren vertelt. Vooral voor een gehuwd man, die zich met een gezin moeilijk verplaatst, terwijl het juist noodig is overal rond te zien of zich niet hier of daar een geschikte gelegenheid biedt om den voet in den stijgbeugel te krijgen, kan het leven in het begin uiterst bezwaarlijk zijn. Hoevelen die het niet kunnen uitzingen om op een passende betrekking te wachten en maar alles moeten aanpakken, worden in een richting van werkzaamheid gestuurd die niet in het belang hunner toekomst is.

De levensstandaard is in Amerika, globaal genomen, tweemaal zoo hoog als bij ons. Dit wordt veelal vergeten als men van inkomens in dollars hoorende die met twee en een half vermenigvuldigt. Iets anders waarvan te veel ophef pleegt gemaakt te worden is het ontbreken van belasting. Welk een ideaal land, geen belasting! Maar ten eerste, in de meeste staten wordt wel belasting betaald, zij het dan ook minder dan bij ons. In een der staten b.v. betaalt ieder volwassene, vrouw zoowel als man, een belasting van 2 dollars voor den staat, verder zoowel voor staat als provincie een matige belasting op huisraad, terwijl dikwijls nog plaatselijke school- en wegenbelastingen worden geheven. Er bestaat echter geen belasting op vermogen of inkomen. Wel is de grond buitengewoon zwaar belast. Op dit laatste wijs ik expresselijk, omdat ik er in de tweede plaats op attent wil maken, dat wie geen meerdere belastingen betaalt dan bovengenoemde toch in anderen vorm opbrengt wat feitelijk belasting is. Door de hooge grondbelasting zijn de huren van huizen zeer hoog, en of men nu in zijn huishuur zijn huisbaas helpt zijn verplichtingen na te komen, dus via zijn huisbaas den staat inkomsten verschafft, of dat op directe wijze doet,

maakt toch in het wezen der zaak geen verschil. Dat de voorstelling alsof in Amerika geen belasting geheven wordt onjuist moet zijn, valt bij eenig nadenken direct in het oog. Welke moderne staat kan geregeerd worden zonder groote inkomsten, en hoe zijn deze te krijgen zonder belasting van de inwonenden? In Amerika is een zeer rijke bron van inkomsten: de invoerrechten. Het protectionisme doet enorme sommen binnenkomen. Maar wie betalen die tenslotte? De gebruikers der ingevoerde artikelen, het groote publiek, betaalt in zijn inkoop, zoowel van de buitenlandsche waren als van de binnenlandsche welke laatste duur kunnen zijn door de gebreidelde buitenlandsche concurrentie, de belasting welke de staat noodig heeft. Dit verklaart ook de verwachting van velen, dat wanneer een bewind der democratische staatspartij verlaging van tarieven zal ten gevolge hebben, dit den consumenten zoozeer ten goede zal komen door verlaagde uitgaven voor gebruiksartikelen, dat zij gemakkelijk meerdere direct als zoodanig aangeduide belastingen zullen kunnen opbrengen, welke de staat zal moeten vorderen om het verlies van invoerrechten goed te maken.

In het bijzonder betreffende de kwestie der maatschappelijke bestaansmogelijkheden in de Vereenigde Staten, zich voor Hollanders oplossende in de vraag of het raadzaam is hun heil in Amerika te zoeken, wil ik nog het volgende te berde brengen. Deze vraag kan niet met een ja of neen beantwoord worden. Alles hangt af van de personen, hun omstandigheden, hun vermogens, geldelijke en andere, en van de richting waarin zij hun toekomst zoeken. Er zijn heel wat welgestelde landgenooten die een flinke boerderij met veel land bezitten of in een goede zaak zich ingekocht hebben, maar die ook in ons land welgesteld zouden zijn geweest zoo zij er hun geld belegd hadden. Men staat soms verbaasd, met hoe groote

kapitalen Hollandsche landverhuizers beginnen. Blijkbaar was het geen nood die hen drong ons land te verlaten, maar overwegingen van anderen aard, behoefte aan verandering, ondernemingslust, familieverhoudingen zetten hen er toe aan. Dezulken moet men natuurlijk niet als voorbeelden aanhalen, wanneer over de goede kansen gesproken wordt. Toch dient er op gewezen te worden dat kapitaalbezit vereischte is, omdat de goede tijd dat men met niets beginnende spoedig een goede zaak of boerderij kon „verdieneu” voorbij schijnt te zijn. Om over het door Nederlanders meest gezochte bedrijf, het landbouwbedrijf, te spreken, wie iets wil ondernemen in een streek met goede bodemgesteldheid dient heel wat te geven — dikwijls eenige duizende dollars — voor den grond en het bouwen van huis met erf. Het komt veel voor dat buitenlanders, die geen voldoende kennis van het boerenbedrijf hebben, in Amerika komen boeren; zij zijn in Europa voor gansch andere bezigheden opgeleid geweest en komen zonder eenige voorbereiding, meenende dat in Amerika alles wel zal gelukken. Zij gaan b.v. naar het verre Westen; in een land als Californië, hebben zij gehoord, groeit alles van zelf, en lichtgeloovig hebben zij de schoonschijnende getuigenissen van landmaatschappijen zonder nader onderzoek vertrouwd. Er zijn honderden en honderden die bedrogen uitkomen; zonder de taal van het land goed te kennen, geen ervaring hebbende van den aard der Amerikanen met wien ze te doen krijgen, niet in staat zelfstandig te oordeelen over de kwaliteit der waar die hun wordt aangeboden, worden ze gemakkelijk een slachtoffer van de “real estate men,” makeelaars in vaste goederen, die in Amerika een zeer slechten naam hebben, koopen onvruchtbaren, slecht geïrrigeerden grond, en moeten groote onkosten maken om hun bezit eenigermate winstgevend te maken. Door schande en

ervaring moet men wijs worden. Wanneer eenige jaren achtereen de oogst mislukt of althans tegenvalt, hetzij door ongunstige weersgesteldheden, hetzij door onervarenheid in het verzorgen van boomgaarden en de onbekendheid met tijden van zaaien en behandelen, dan kan menigeen het niet lang genoeg uitzingen en moet zijn vrij waardeloos boeltje met groot verlies verkoopen. Hierbij mag overigens wel opgemerkt worden dat het hem, voor wien theoretische voorlichting van waarde is, buitengewoon gemakkelijk gemaakt wordt door de regeeringen van de afzonderlijke staten en van de Unie in haar geheel. Er zijn landbouwproefstations die den opgezonden grond onderzoeken, raad geven betreffende bemesting en tot alle mogelijke voorlichting bereid zijn, en de regeering te Washington verspreidt gratis lectuur. Maandelijks komt een lijst uit van een reeks nieuw gepubliceerde boeken en geschriftjes, welke aan ieder belangstellende in de Vereenigde Staten worden toegezonden zonder vergoeding zelfs van porto's. Het is duidelijk wat de bedoeling hiervan is. Het landbouwbedrijf moet beschermd en aangemoedigd worden, en het dient den landbouwers gemakkelijk gemaakt te worden hun zaken goed te behartigen. In het land der reusachtige ondernemingen is de nijverheid zoo sterk ontwikkeld, dat zij alle werkkrachten aan den landbouw dreigt te onttrekken. Men hoort dan ook allerwege, hoe moeilijk het voor landbouwers is voldoende hulp te krijgen, terwijl in de steden dikwijls overbevolking tot noodtoestanden leidt. Het zal wel een der groote problemen der naaste toekomst zijn, hoe de jonge menschen te weerhouden naar de steden trekken waar het leven voor hen aanlokkelijker is, en daarvoor is het noodig dat het landbouwbedrijf zoo bloeit, dat de landbouwers hun knechts met de nijverheid concurreerende loonen kunnen aanbieden. Dit is nu niet het geval; ten platten lande moet

zeer hard gewerkt worden, overmatig hard zelfs, voor betrekkelijk lage belooning.

Overigens schijnt het wel vast te staan, dat een oppassend boerenknecht na eenige jaren hard werken zooveel heeft vergaard dat hij voor zichzelf kan beginnen, eerst op een gehuurd boerderijtje om op den duur bezitter te worden. Maar voorshands heet deze weg moeizamer te zijn dan die van den werkman en fabrieksarbeider. In enkele staten zijn nog groote stukken onontgonnen bodem. Een indruk daarvan krijgt men, wanneer men Amerika van den Atlantischen tot den Stillen Oceaen doorspoort en uren en uren geen mensch, geen boom, geen huis ontwaart. Hier en daar in de middenwestelijke staten van Amerika vindt men een kleine nederzetting, waar in den zomer in de gloeiende zon en in den winter zonder eenige beschutting tegen den ijzigen wind die over de vlakten strijkt, gewerkt moet worden. Het zijn veelal cowboys die daar wonen en wilde paarden opjagen en temmen. Soms zijn er mijnen die, in exploitatie gebracht, kleine houten stadjes uit den grond doen verrijzen. 't Leven schijnt er verschrikkelijk te zijn; meestal zijn het kolonies van ongetrouwde mannen, daar getrouwde vrouwen er niet kunnen of willen leven, die een ruw en verbitterd leven leiden. Ik ontmoette eens een jong man, die in zulk een mijnplaats een positie had en die mij vertelde dat alleen voor buitensporig hooge loonen werkkrachten te werven waren, terwijl bijna niemand het er langer dan vijf jaar uithield. Van het eenzame en ongecivilliseerde leven in de prairieën van Amerika kan men zich in ons dichtbevolkte land moeilijk een voorstelling vormen. Het gemis aan verkeer met anderen drukt ook vele boerengezinnen; waar de hofsteden soms mijlen van elkaar verwijderd liggen, wordt de omgang wel zeer bemoeilijkt. In bijzondere mate geldt dit

voor hen die, omdat zij zelven niets bezitten, ongecultiveerden bodem gaan ontginnen. Sommige staten bieden dien, om inwoners te lokken, op zekere voorwaarden te geef. Men moet dan zes jaren lang b.v. zoo en zoo veel acres ontginnen; en als men zijn verplichtingen nakomt wordt men daarna door zijn arbeidsprestatie eigenaar. Dit principe is zeker goed en het werkt aanmoedigend. Maar wanneer men hoort van de ontberingen dergenen, die op groote afstanden van een dorp of stad in de wildernis eerst boomen moeten vellen om zich een woning te timmeren, die in dagelijkschen zwaren arbeid den maagdelijken grond tot vruchtbaarheid moeten dwingen, die menschenschuw worden door de eenzaamheid, en geestelijk dood gaan door hun onafgebroken eentonig werken, dan moet men toch zeggen dat deze belooning zuur verdiend wordt. Dat overigens de landbouw een groote toekomst móet hebben, eenvoudig omdat Amerika zich industrieel niet zou kunnen ontwikkelen wanneer door den landbouw geen groote voorraden levensmiddelen werden opgebracht, terwijl de uitgestrektheid van het land, voor een belangrijk deel geschikt voor cultuur, de mogelijkheid biedt tot een groote productie voor export, staat vast. Er zijn over heel Amerika reeds heel wat Hollandsche farmers verspreid, in het bijzonder in de staten van den zogenaaften Midden-West, waarvan Chicago het middelpunt is. In Michigan, te Grand Rapids en omstreken, is een uitgebreide Hollandsche kolonie, waarvan de meeste leden land- en tuinbouwers zijn. Dezen hebben oud-Hollandsche gewoonten behouden, spreken Hollandsch onder elkander, terwijl in hun gereformeerde kerken in onze taal gepreekt wordt. Men zegt dat in die omgeving nog enkele stoere oud-Friesche boeren zijn, die met een soevereine minachting voor het land hunner vreemdelingschap, en in liefde voor

de taal hunner vaders, geweigerd hebben ooit een woord Engelsch te leeren.

Dit laatste is in sterke tegenspraak met wat pleegt te gebeuren. Meermalen heb ik opgemerkt dat juist de lagere standen heel spoedig eigen nationaliteit en taal opgeven. Zoodra zij den voet aan wal gezet hebben, is het alsof zij eenvoudig een streep door hun verleden halen en nu ook echt Amerikaansch willen zijn. Ouders die zelf nauwelijks eenige woorden Engelsch hebben geleerd beginnen hun kleine kinderen in het Engelsch aan te spreken, en doen er blijkbaar niet de minste moeite voor om hun rasecht Hollandsche kinderen een Hollandsche opvoeding te geven. Dit getuigt niet van karakter en nationaal besef, maar het valt niet te loochenen dat de aanpassing aan het nieuwe milieu er door verhaast wordt. Dit verschil in opvattingen tusschen hoogere en lagere standen schijnt bij alle naties voor te komen. Terwijl de beschaafde Franschman boven alles Franschman blijft en zijn kinderen liefde voor het dierbare vaderland inprent, en de Duitscher van goeden huize immer Duitsch gevoelt, verloochent de man uit het volk zijn nationaliteit spoedig, en niet zelden schimpt hij op zijn vroeger vaderland.

Voor al de kinderen leeren hun afkomst vergeten, en de Amerikaansche onderwijzers op de scholen bevorderen dit. Dat deze weinig sympathieke verloochening van den landaard plaats vindt is overigens wel begrijpelijk. De meeste menschen gaan naar Amerika omdat moeilijke omstandigheden, meestal van geldelijken aard, hen er toe dringen. Nu zal de man uit het volk veelal slechts heel onaangename herinneringen behouden hebben, en gemakkelijker dan de leus „Ubi patria, ibi bene”¹⁾ op de lippen te nemen, zal hij kunnen zweren

---

1) Waar mijn vaderland is, daar is het goed.

bij het van alle tradities vrije, „Ubi bene, ibi patria”.¹⁾ Daar komt bij menig een nog iets anders bij, hetgeen mij het meest opgevallen is bij den man en de vrouw uit den kleinen burgerstand. Die vinden het blijkbaar voornaam Engelsch te kennen, waardoor zij boven hun verwanten thuis staan. Het is ergerlijk en komisch tegelijk hen te hooren. Ze spreken elkaar, nota bene Hollanders onder elkander, in het Engelsch aan en informeerden naar elkanders vroegere woonplaats in het Engelsch. En wèlk een Engelsch daarbij gesproken wordt, laat zich denken.

Ook in de kwestie van het zich thuis voelen in Amerika vertoont zich een onderscheid tusschen lagere en hogere standen. De menschen van goeden huize — ik durf dit met zekerheid te zeggen, na gesprekken met landgenooten en buitenlanders van verschillende nationaliteit en uit allerlei kringen — voelen zich veel minder gauw thuis dan de meer eenvoudige elementen. De eersten voelen een groot gemis, dat de anderen niet kunnen kennen. Amerika, ondanks zijn materieele ontwikkeling, staat in beschaving beneden de cultuurlanden van Europa. Het is moeilijk de verschillen in feitelijkheden uit te drukken, maar als het waar is dat men aan iemands gezicht en manieren zijn afkomst kan kennen, de meubilering van vertrekken voor den smaak der bewoners kenmerkend zijn, kortom tal van kleinigheden den goeden waarnemer duidelijk toonen, met welke categorie van menschen hij te doen heeft, dan is het toch ook te verwachten dat de man en vrouw van goeden huize, in Europa gewend aan een bepaalde omgeving, aan vormen en opvattingen welke hun en hunsgelijken eigen zijn, zich onbehagelijk gevoelen in een land waar men zooveel gezel-

¹⁾ Waar het goed is, daar is mijn vaderland.

ligheid en comfort mist, waar de dames en heeren ondanks keurige kleding dikwijls een innerlijke onbeschaafdheid verraden die afstoot. Uit den aard der zaak zullen de in andere kringen opgegroeiden dit verschil niet opmerken, en de halfbeschaafden het bespottelijk vinden hier eenig gewicht aan te hechten, en allicht de gevoeligheid voor deze dingen houden voor kleinzielige trots. Maar hoe dit zij, één ding in ieder geval missen zeer vele Hollanders uit allerlei kringen, dat is de gezellige huiselijkheid, welke in nagenoeg alle lagen der bevolking bij ons inheemsch is, maar in Amerika in nagenoeg alle lagen der bevolking volkomen onbekend. Vraagt men menschen, die een geruimen tijd in Amerika zijn en het een goed land plegen te noemen, naar hun bevinden, dan zullen zij, in het bijzonder de vrouwen, klagen over dat gemis aan huiselijkheid die ze nergens om zich heen waarnemen en zelf moeilijk in die mate kunnen aankweken als waaraan ze gewend waren. Het drukke leven, en de gewoonte van ieder zijn eigen gang te gaan, laat het huiselijk samenleven niet tot zijn recht komen, en ook in den omgang met vrienden en kennissen blijft een onderscheid in wenschen en opvattingen bestaan dat van weerszijden instinctief gevoeld wordt. Het heeft mij meermalen verbaasd van menschen die al een twintigtal jaren of langer in de Vereenigde Staten woonden, te hooren dat ze er zich nooit thuis hadden gevoeld en zich nog evengoed vreemdelingen wisten als toen ze kwamen. Dit verklaart ook het heimwee naar het eigen land dat erkend wordt, wanneer men zich maar durft laten gaan. Tegenover Amerikanen durven Engelschen, — de Engelschen hebben heel sterk een voorkeur voor hun eigen land — Duitschers, enz. dit gewoonlijk niet te erkennen, omdat ze van de Amerikanen die in hooge mate met hun eigen land ingenomen zijn en Europa onvergelykelijk minderwaardig achten, dan

direct den wind van voren krijgen. De Amerikaan kan niets kwaads van zijn land hooren en, behalve als hij veel in Europa gereisd heeft, schijnt hij zich een allermerkwaardigste voorstelling te vormen van de achterlijkheid en bekrompenheid der Europeesche naties. In ieder geval, wanneer vreemdelingen hun land prijzen boven Amerika, dan is direct het toornige antwoord: Waarom komt gij dan hier? En typisch komt zijn wijze van zien uit in de toevoeging: Hier verdient ge immers uw geld. Tegen dit laatste argument valt weinig in te brengen als men de waarheid beaamt van het voorschrift: „Wiens brood gij eet, diens hand gij kust,” en daar inderdaad nagenoeg iedere vreemdeling komt om het in Amerika beter te hebben dan het in 't vaderland mogelijk was, doet hij wel 't beste in zijn schulp te kruipen en te zwijgen.

Wat is het dan dat vreemdelingen, ook onze landgenooten, die in ons land terugkwamen en zich weer bewust werden van het intiemere en warmere leven dat hier gekend wordt, toch na eenigen tijd naar Amerika deed terugverlangen? Ten eerste is de grootere welstand een gewichtige factor. Gewoonlijk heeft men het daar materieel goed, en ook al zou men in ons land wel weer een werkkring kunnen vinden, dikwijls zal dit dan toch een achteruitgang zijn. Vooral voor degenen die vroeger in het vaderland moeilijk konden rondkomen is het een heerlijkheid om, al moet het dan ook zijn in 't buitenland, royaler te kunnen leven. En verder hoort men telkens de opmerking van terugkeerenden: Wat is het in ons land toch klein en wat gaat het hier klein toe. Inderdaad dit is een sterke gewaarwording. In een land van groote afmetingen en geweldige hoeveelheden, waar alles in het groot geschiedt, menschen en dingen u altijd in enorme kwantiteiten voor oogen staan, ontwent men al heel spoedig de gebondenheid aan kleine verhoudingen. Uit de verte gezien

lijkt alles hier zoo speelgoeddoosachtig, zij het ook dat men het tegelijkertijd knus noemt. Voor wie zich langen tijd in het Amerikaansche leven bewogen heeft, wordt het begrijpelijkerwijs een behoefte daar terug te keeren, om in de ruimte te ademen. Daarbij komt nog de aantrekkelijke zijde van wat overigens in het Amerikaansche leven een fout is: het sterke individualisme. Men bemoeit zich minder met elkaar, en al komt — ik heb dat meermalen gehoord — op dorpen en in kleine stadjes, waar men elkander allen kent en bespreekt, ook heel wat coteriegeest voor, als regel mag men toch wel aannemen dat de buitenstaanders zich minder met u bemoeien. Heel wat kleingeestige kwaadsprekerij vervalt daarmee en menigeen, die hier lijdt onder bemoeialligheid van familie en kennissen, voelt zich daar vrij mensch. Een andere veelvoorkomende reden is dat ouders in Amerika verkiezen te blijven, omdat hun kinderen er gezinnen hebben gevormd.

Dit verzwakt echter niet hetgeen zoeven gezegd werd over het zich niet thuis leeren gevoelen. Vrouwen, die in een land waar hulp slechts tegen zeer hooge prijzen te verkrijgen is, hard moeten werken en altijd aan huis gebonden zijn, lijden hieronder het meest. Mannen die met een gezin naar Amerika gaan, mogen er zich wel rekenschap van geven, dat de meeste teleurstellingen hun vrouwen zullen treffen. Zij zelve hebben hun werk buitenshuis, ontmoeten anderen in trein en tram, zoodat zij zich beter kunnen inleven in hun omgeving. In het bijzonder weer in die gezinnen, die krachtens hunnen oorsprong hun landaard niet kunnen verloochenen, wordt het bezwaar van alleen staan sterk gevoeld. Wanneer de kinderen Hollandsch worden opgevoed en de Amerikanen van een Hollandsch standpunt leeren bezien, zullen zij nooit één worden met hun kameraden op school. Zij zullen dezen

materialistisch en oppervlakkig vinden, de jonge mannen beheerscht door den éénen wensch om vooruit te komen, de meisjes behaagziek en weinig degelijk. Als de leeftijd van huwen bereikt wordt, heeft dit zijn gevolgen: de Hollandsch opgevoede meisjes worden niet begeerd door de Amerikaansche jongelui die niet weten wat van deze vreemdelingen te denken; de Hollandsch opgevoede jonge mannen huwen misschien wel met een Amerikaansche, maar het ware is het voor hun gevoel toch niet. Dit zijn geen denkbeeldige bezwaren, door mij verzonnen, ze zijn mij practisch gedemonstreerd. Wat degenen betreft die ongetrouwd naar Amerika gaan, meestal jonge mannen, sommigen van hen zijn zoo gelukkig een jonge landgenootte tot levensgezellin te krijgen, maar velen ook blijven ongetrouwd omdat ze, zooals ze zelf zeggen, geen vrouw kunnen vinden. Voor hen is het leven in Amerika, ondanks goede positie, weinig bevredigend en zeer eenzaam. De voor zichzelf gemakkelijkste menschen zijn natuurlijk degenen die, zelf geen scherp belijnde persoonlijkheid zijnde, zich laten vormen door hun omgeving en daarin opgenomen worden, omdat zij het passief wiskunstig vermogen bezitten zich gelijk en gelijkvormig te laten construeeren. Trouwens in het algemeen slaagt het type menschen dat weet te plooiën, zich niet uitlaat over wat hen hindert, dat onaangename bejeningen ten spijt zich zelf zoetjes aan indringt en zich niet uit het veld laat slaan door duidelijke aanwijzingen dat men weinig van hen gediend is, het best in Amerika. Juist daar wenscht de inwoner heel sterk dat de vreemdeling zijn eigen aard prijs geeft en amen zegt op wat de geboren Amerikaan zegt en doet.

Men zou dit niet verwachten, en juist meenen dat in Amerika iedere persoonlijkheid wordt aangemoedigd zichzelf

te zijn, maar waarschijnlijk is het de ingenomenheid met eigen land en volk, en het verlangen anderen spoedig als goed passende bestanddeelen in het groote gemeenebest op te nemen, die het tegenovergestelde uitwerken. Er is een neiging waarop ik in dit verband de aandacht wil vestigen als een zeer verrassend verschijnsel, n.l. die tot bevoorrechting van eigen landgenooten. Het bestaan hiervan wordt ervaren door den vreemdeling die een positie zoekt waarvoor men hem niet direct noodig heeft. Men meent gewoonlijk dat in Amerika zulk een internationaal bewustzijn van saamenhoorigheid aller menschen bestaat, dat men nauwelijks de groepeerings onderscheidt. Maar dit schijnt boven het menschelijk vermogen te gaan. Goedmeenende, maar de menschelijke natuur weinig kennende eenheidsapostelen mogen droomen van gelijkheid, maar in het leven van individuen en volkeren komt het besef van verschil in aanleg en natuur telkenmale tot uiting. Het verleden dat tradities heeft gevormd en een eigen stempel heeft gedrukt op naties, rassen en klassen kan niet ongedaan worden gemaakt. Ik voor mij geloof ook geenszins dat het gewenscht is alle hoogten der wereld af te graven en alle dalen te vullen. Laten de volkeren hun eigen aard behouden zooals ook de individuen dat moeten doen. Er is al zoo weinig oorspronkelijkheid in de menschenwereld, dat men moeilijk kan verlangen dat menschen en volkeren copieën zullen worden. Het probleem in de toekomst zal alleen dit moeten zijn dat men, de onderscheiden erkennende en willende, elkander beter leert verdragen en een eigen bestaan gunt. Zoo eenigszins mogelijk worde zonder verbittering en minachtend neerzien samen gewerkt en samen geleefd, waarbij het dient te worden ingezien dat nationaal besef niet mag leiden tot chauvinisme en imperialisme. Amerika is een typisch land om deze dingen te leeren overdenken. Om

nog niet eens over de verschillende naties van éézelfde afstamming te spreken, op dezen bodem leven verschillende rassen samen. In vijandschap moet men helaas zeggen. De blanken hebben de rooden nagenoeg uitgeroeid, en nu minachten ze de zwarten en vechten tegen de gelen. De rasproblemen kunnen hier in de werkelijkheid bestudeerd worden. De oorspronkelijke bewoners van het werelddeel zijn geheel verdrongen, niet goedwillig maar door de grootere macht der nieuwgekomen volkeren, die zonder barmhartigheid de roodhuiden hebben uitgeroeid. Toen de Spanjaarden in hun kolonies werkkrachten noodig hadden, zijn de negers van Afrika overgebracht. Deze zijn in den loop der eeuwen zoo sterk vermenigvuldigd dat zij een bedreiging werden gelijk indertijd de Israelieten in Egypte. Maar het is gelukt ze onder den duim te houden, en een exodus kan gemakkelijker door de Roode Zee dan door den Atlantischen Oceaan plaats vinden. En zelfs nadat de burgeroorlog omstreeks '60 de afschaffing der slavernij ten gevolge heeft gehad, is de rassenhaat vrijwel onveranderd gebleven. Wanneer men Amerikanen hierover spreekt, zeggen ze dat het voor buitenstaanders gemakkelijk is te beweren dat de zwarten even goed menschen zijn als de blanken, maar dat hun eigenschappen van ontrouw, verraderlijkheid, en gevaarlijke wellust immer een bedreiging blijven, en daaraan wordt het recht ontleend hen te minachten, en ze in de Zuidelijke staten waar ze naar hun aantal de sterksten zijn te overheerschen. Zij moeten in afzonderlijke trams rijden, en in geval van misdaden worden zij gelyncht. De slavernij is afgeschaft, maar nu vijftig jaren later is het slavenprobleem nog altijd een geweldig moeilijk vraagstuk, waarvan de beste beoordeelaars zeggen dat het niet door redeneeren valt op te lossen. De beste weg wordt waarschijnlijk ingeslagen door een man als den be-

roemden neger dr. Booker Washington die zijn ras wil opvoeden, bewust doen worden van zijn deugden en fouten, opdat het langzamerhand leere naast het blanke ras te leven. Gelukkig zijn er weldenkende Amerikanen die een beroep doen op hun landgenooten, om zonder haat en minachting die ontwikkeling gade te slaan en haar in de hand te werken. Leven en laten leven, is dan de leus. En misschien kan men in de toekomst nog verder gaan, en dan de mogelijkheid van werkelijk samenleven bepleiten. In het Westen van Amerika wonende hoort men allerwege van het gele gevaar. Welke rol in de eerstvolgende eeuwen het Mongoolsche ras zal spelen, houdt in de geheele wereld theoretici en practici bezig, en het ligt voor de hand dat Amerika, met zijn Filiijnsche koloniën in den Stillen Oceaan en zijn naar Japan en China toegekeerde kust, waarop reeds duizenden en duizenden Mongolen zich genesteld hebben, in bijzondere mate belang stelt in dit vraagstuk. Of er sprake zal kunnen zijn van een vriendschappelijke toenadering der rassen, doordat hun belangen zich aan elkander laten aanpassen of dat het blanke en gele ras zijn krachten zal meten in hartstochtelijken strijd, moet de toekomst leeren.

Waar nu de rasonderscheiden zoo duidelijk aan den dag komen, is het daar te verwonderen dat ook de nationale verschillen worden gevoeld? Zelfs eenheid van taal heft deze niet op, doet misschien nog te sterker het onderscheid in wezen gevoelen, omdat gedeeltelijke verwantschap gedeeltelijke verscheidenheid te sterker pleegt te doen uitkomen. Een Engelschman is zeer verschillend van een Amerikaan, en ondanks hun taalgemeenschap voelen ze zoo zeer hun wezensverschil dat zij elkander gemeenlijk tegenstaan, gelijk ook de Duitscher en de Duitsch sprekende Zwitser elkander antipathiek plegen te vinden niettegenstaande, mis-

schien juist geprikkeld door hun schijnbare gelijksoortigheid. Op Amerikaanschen bodem zijn verschillende, door nationaliteit onderscheiden groepen, samengebracht; zij leven samen en werken samen, maar een algeheele ineensmelting bestaat geenszins. De verschillende landgenooten, behalve degenen die òf in karakterloosheid òf doordat ze alleen wonen temidden der Amerikanen, òf omdat gemeenschappelijk pionierswerk hen nader tot de Amerikanen brengt, hun nationaliteit verloochenen, zoeken elkander en vormen min of meer hechte gemeenschappen. In alle plaatsen van eenige betekenis vindt men nationale clubs en vereenigingen, eigen kerken waar in de oorspronkelijke landstaal gepreekt wordt, en voor den vriendschapsomgang worden stamverwanten gezocht. Hoe zou het ook anders kunnen? Scandinaviërs, Franschen, Engelschen, Italianen, Grieken, Russen, Duitschers, Hollanders zijn elkander toch ook niet gelijk. Toch is het merkwaardig dat de Amerikanen dit met leede oogen aanzien en feitelijk, zich van hun meerderheid bewust, onderworpenheid in den zin van gelijkwording, eischen. Men vraagt zich wel eens af, wie is Amerikaan? In het Oosten van het land leven geslachten die hun stamboom in Amerika tot de 17de eeuw kunnen opvoeren, maar hun oorsprong is toch Europeesch en het is zelfs mode geworden dat oude geslachten trotsch zijn op hun Europeesche goede afkomst. Maar hoe meer men de historische staten aan de Oostkust, oorspronkelijk voornamelijk Engelsch, en aan de Zuidkust, oorspronkelijk Fransch, verlaat, hoe minder de naam Amerikaan een eigen bestaan gaat uitdrukken. Wel heeft een verschuiving van inwoners van het Oosten naar het Westen plaats gevonden, maar een groot gedeelte der in de vorige eeuw zoo sterk toegenomen bevolking is kersversch uit Europa aangevoerd. Nu zijn de uit die familiën geboren

kinderen geboren Amerikanen, maar hun vaders of grootvaders waren nog geen Amerikanen, en daarom is het zoo merkwaardig dat in zoovelen, wier namen volstrekt niet Amerikaansch klinken en van wien men spoedig verneemt dat ze kort geleden elders thuishoorden, zulk een sterk nieuw nationaal bewustzijn is ontwaakt.

Het komt mij voor dat het succesvolle werken der immigranten dit verschijnsel moet verklaren. Wanneer men zich indendt in het leven en streven der Amerikanen, die, behalve in enkele historisch geworden gedeelten, alles nieuw scheppen, steden bouwen en uitgestrekte landstreken ontginnen, alles naar eigen inzichten ordenen en besturen, en dan zien dat door hun toedoen handel en nijverheid beginnen te bloeien, dat spoorweglijnen dwars door de prairieën gelegd ver verwijderde staten een bevolking toevoeren, dat er zich een krachtontwikkeling openbaart waarvan gansch de wereld het grootsche moet erkennen, dan kan men het zich voorstellen dat het besef van met vereende krachten, door nieuwe aaneensluiting van velen, een nieuwe wereld geschapen te hebben, de oude nationale scheidslijnen doet uitwischen, en dat een nieuwe natie, van Amerikanen, die deze nieuwe wereld, het jonge Amerika, als haar eigendom beschouwt, geboren wordt. En wanneer dit eenmaal zoo is, dan is het ook verklaarbaar dat deze geboren Amerikanen van anderen eischen aansluiting bij hen, bij de meerderheid; dat zij eigenlijk het land hebben aan de vreemdelingen, die wel van hun goede inkomsten willen genieten, maar overigens zich terugtrekken en in voorkeur voor eigen nationaliteit niet alle eer bewijzen aan de superioriteit van het Amerikaansche volk, waarvan het, op grond van zijn krachtontwikkeling even kinderlijk als hoogmoedig bewust is.

Aldus verklaar ik mij toestanden, in Amerika opgemerkt. Wie daar nooit geweest is, denkt dat het een internationaal

land is, waar door de groote verscheidenheid van elementen ieder eenvoudig mènsch is. Ik geloof integendeel dat de nationale onderscheiden zeer sterk uitkomen, zóó zelfs dat rivaliteit ontstaat en dat de Amerikaansche natie, sterk door getal, macht en zelfbewustzijn, de andere naties wil en kan overheerschen. Of vergis ik mij, en bestaat, wat de Amerikanen de vreemdelingen willen doen gelooven en wat deze eerst leeren betwijfelen wanneer zij uit eigen oogen leeren zien, gelijkheid van beoordeeling aller menschen en gelijke kansen voor ieder? Maar hoe dan te verklaren Amerikaansch chauvinisme en bevoorrechting van Amerikanen? Dat Amerikaansch chauvinisme bestaat kan moeilijk ontkend worden door wie eenigermate bekend is met de dagelijksche pers. Het land staat als elke andere groote mogendheid naast en tegenover de andere, in het volle bewustzijn van zijn wereldbeteekenis. Tusschen Europa, Azië, het Spaansche Zuid-Amerika en het Engelsche Canada in gelegen, nemen de Vereenigde Staten een zeer bijzondere positie in. De Monroe-leer is het wapen waarmee de bemoeienis van anderen gewerd wordt; in het land, dat vooruitstrevend genoeg is om voor de vredesbeweging te ijveren, laten toch de presidenten geen gelegenheid voorbijgaan om te doen uitkomen dat zij volkomen instaan voor den wil en het vermogen van het rijk om met gewapende hand in te grijpen, wanneer de eer of andere belangen der natie dit eischen. In redevoeringen en populaire geschriften wordt het imperialistisch bewustzijn aangeweekt, dikwijls zelfs op laf vleierende wijze. Ik heb het meer dan eens bijgewoond dat redenaars die daar boven moesten staan, b.v. Gouverneurs van Staten, hun publiek direct voor zich wonnen door uitspraken als: „Het is mij een eer op te treden voor een gehoor in dezen besten staat van het beste land dat op Gods aardbodem bestaat”. Het doet

denken aan de leer van een uitverkoren volk; het oude volk Gods heeft zijn rol in vroegere eeuwen gespeeld, een nieuw volk Gods heeft zijn plaats ingenomen. Laat het niet zoo erg zijn als in dit besef tot uiting komt, en in ieder geval een modern universalistisch streven het antieke particularisme verbreken, dat het Amerikaansche volk, ook van zijn godsdienstig standpunt uit, zich bewust is van zijn bijzondere plaats en roeping onder Hooger Leiding, valt meen ik niet te betwijfelen. Hoe licht zulk een besef minder hoogstaande geesten — en dezulken vormen hier, als elders, de meerderheid — tot zelfoverschatting en verwatenheid leidt, is tevens begrijpelijk.

En dat daarmede bevoorrechting hand in hand gaat is eveneens een feit. Protectie lijkt zeer on-Amerikaansch; dat het 't vaste systeem is waardoor tot nu toe handel en nijverheid tot, zij het ook kunstmatigen, bloei zijn gebracht is wel ieder bekend, maar minder bekend is het, dat ook in het gewone verkeer, in 't bijzonder bij het vergeven van betrekkingen, protectie een factor is, waarmede gerekend moet worden. Ieder Amerikaan die iets weet van den politieken gang van zaken, de beteekenis der partijen enz., erkent dat bij het doen van politieke benoemingen telkens protectie in het spel is. Maar menigeen zal zeggen dat dit als iets heel aparts buiten bespreking moet gelaten worden; de Amerikaan zelfs pleegt de bevoorrechting en de bescherming op politiek gebied te erg te vinden. Maar hij zal geneigd zijn te ontkennen, dat elders protectie bestaat. En hij weet dadelijk aardige voorbeelden aan te halen, dat wanneer menschen zich voor betrekkingen aanbieden en groote papieren uit den zak halen om te bewijzen dat ze hier of daar gestudeerd hebben en dit of dat gepresteerd, de fabrikant of kantoorchef antwoordt dat het hem niet kan schelen wat iemand vroeger gekund

heeft, en dat hij maar eens met andere sollicitanten een ochtend moet gaan werken om te laten zien wat hij nù kan, en dat dan de beste werker wordt uitgezocht. Het heet ook dat aanbevelingsbrieven, door vreemde jongelui uit het vaderland medegenomen, niet eens ingekeken worden; een werkgever immers geeft er niet om wat een ander over een ander te vertellen heeft.

Ik kan intusschen gansch andere dingen vertellen. Voor alle betrekkingen waarvoor men moet solliciteeren of benoemd worden, is men in Amerika in bijzondere mate afhankelijk van aanbevelingen, en daarmede van protectie. Dit geldt b.v. van alle posities aan wetenschappelijke inrichtingen, van ambtenaarsbenoemingen, predikantsplaatsingen, enz. Dit laat zich toch ook hooren; zoodra men niet als werkmán of lager kantoorpersoneel eenvoudig van werkgever tot werkgever loopt tot men geslaagd is, moet men zich op andere wijze met de werkgevers in verbinding stellen. In een reusachtig land als Amerika kan men zich hoogst zelden ter plaatse aanmelden en moet een benoeming gedaan worden op grond van schriftelijke getuigenissen. Men volgt daarbij een heel klein systeem, verwonderlijk voor een land als Amerika, of liever in het geheel geen systeem. In vakbladen of groote couranten worden geen oproepingen geplaatst. Moet een positie aan een universiteit vervuld worden, dan schrijft het hoofd van de faculteit waarin de vacature is, aan allerlei collega's of zij ook iemand voor hem weten. Heeft hij iemand gevonden, dan draagt hij den candidaat aan de curatoren voor. Aan de highschools, burgerscholen, worden op dergelijke wijze plaatsen aangevuld, of men wendt zich — en dit is dan nog wel het beste — tot agentschappen die tot alle mogelijke handlangersdiensten bereid zijn. Nu is het duidelijk van hoeveel belang het is om relaties te hebben met invloedrijke

personen, die hem willen helpen. Zulke agentschappen vragen dengene die hun bemiddeling inroept dadelijk: Tot wien kunnen wij ons om inlichtingen omtrent uw persoon en bekwaamheden wenden? Wanneer iemand zoo gelukkig is personen van naam te kennen, dan is hij in veel gunstiger conditie dan zijn minder fortuinlijke kameraad die geen kruiwagen heeft. Vooral wanneer geen oproepingen plaats vinden, welke alle gelijkgerechtigden onder de oogen komen, is het reeds daardoor uitgesloten dat voor allen gelijke kansen bestaan. Nu kan men wel zeggen, — gelijk Amerikanen deden wien ik mijn verwondering hierover te kennen gaf en tot wien ik opmerkte dat deze toestanden slechter waren dan bij ons — dat er ondanks deze gebrekkige regeling absoluut onpartijdig geoordeeld werd en de beste altijd vooring, maar afgezien van mijn ervaring dat menschen overal menschen zijn en veler oordeel beheerscht wordt door bij-overwegingen, in ieder geval blijft toch de beperking van kansen. Zulke bij-overwegingen zijn b.v. dat een sollicitant een vreemdeling is. Het is altijd gemakkelijk een stok te vinden wanneer men een hond wil slaan, en wanneer nu opgemerkt wordt dat voor allerlei betrekkingen vreemdelingen niet zoo goed passen wegens mindere volkomen beheersching der taal, hun ongewoonte met Amerikanen om te gaan, hun geringere kennis van gewoonten en toestanden, dan kan men hiertegen weinig inbrengen. Ook zijn er, die ronduit erkennen dat naar hun meening eigen landgenooten dienen voor te gaan. Wanneer een man van ervaring u een goeden raad wil geven, zal hij zeggen toch vooral Amerikaansch te worden, u aan te sluiten bij een der in Amerika wijd vertakte vrijmet-selaarsloges, lid te worden van een Kerk waar ge kennissen en relaties kunt opdoen, maar vooral u te laten naturaliseren. Vaststaat, dat niet graag gezien wordt dat de welge-

stelden en zij, die voor de sociaal en financieel betere posities in aanmerking komen, vreemdelingen blijven.

Na op verschijnselen als het hier genoemde gewezen te hebben naar aanleiding der vraag of Hollanders een goede toekomst hebben in Amerika, moet ik nog eens herhalen wat ik over dit onderwerp beginnende zeide, dat een dergelijke vraag niet met een afdoend ja of neen te beantwoorden valt, daar alles afhangt van personen en toestanden. Zonder de verantwoording op mij te willen nemen als bevoegd raadsman op te treden, durf ik toch wel als mijn persoonlijke meening uitspreken dat het voor degenen die er over denken te emigreeren, van 't grootste belang is zich terdege rekenschap te geven van wat zij ondernemen en niet te lichtvaardig af te gaan op optimistische voorspiegelingen. Rijk worden, wat door velen gehoopt wordt, gebeurt niet licht; zich een goed bestaan te verzekeren is voor oppassende menschen gewoonlijk wel mogelijk. Voor ongetrouwde mannen is het gemakkelijker zich door den eersten moeilijken tijd heen te slaan dan voor gezinnen. Wanneer men zich in Nederland redden kan, en geen bijzondere reden er toe dringt, is het naar mijn meening meestal niet aanbevelenswaardig naar Amerika te gaan, zelfs wanneer men het daar beter kan hebben, omdat er vele andere dingen tegenover staan. Het harde en hardvochtige leven in den vreemde, waarbij de vrouw het meest moet lijden onder ongezelligheid, eenzaamheid en andere beproevingen, terwijl veelal de opvoeding der kinderen niet tot haar recht kan komen, is een groot bezwaar. Hoe minder men in welstand en hoe meer men in geestelijk bezit de waarde van het leven zoekt, des te zekerder kan men zijn dat Amerika niët het land van belofte is. Voor degenen die met hun handen werken, in zaken gaan, of kantoorbetrekkingen

bekleeden, zijn de bestaanskansen beter dan voor wie zoo genaamd met zijn hoofd werkt, een wetenschappelijke loopbaan zoekt, of tenminste buiten het meest gewone dagelijkse bedrijf staat. Het interessantste moet Amerika zijn voor ondernemende jonge mannen die roeping gevoelen voor het business-leven, of zich op het gebied van techniek bewegen. Ik heb reden te gelooven dat menig Hollander in Amerika, ook menig consul op grond van jarenlange ervaring, in dezen geest oordeelt.

Misschien zal het dezen en genen belang inboezemen te weten hoe in Amerika over ons Hollanders geoordeeld wordt. Er komen, zooals bekend is, nog al eens vertegenwoordigers van het Nederlandsche volk in Amerika, die men moeilijk uitgezochte afgezanten kan achten. Jonge menschen „met een verleden”, karakters van verdacht allooi of jongens die hier niets konden, maar die hun geluk in de wijde wereld, in casu de hutspot van het Amerikaansche leven, zullen beproeven, verzeld van de beste wenschen van familie en bekenden die den stormbewogen Atlantischen oceaen een prachtige scheidingslijn achten. Voor dezulken is Amerika inderdaad een goed land; medelijden wordt niet gekend, gedachten om iemand die dat wenscht of daaraan gewend is te ontzien komen niet op, en dus ieder die leven wil moet zich wel op de een of andere manier aanpakken. Dikwijls komt het dan uit, dat degenen die heetten niets te kunnen, meer energie en vermogens bezitten dan men zou vermoeden, en in een land waar meerdere mogelijkheden tot ontwikkeling bestaan dan bij ons, zal menigeen een beter en bevredigender leven kunnen leiden dan het tehuis mogelijk bleek. Menschen met een slecht verleden, niet met den vinger nagewezen door hun fatsoenlijke familieleden en kennissen, en niet geprikkeld door een veeerdeelende publieke opinie, kunnen zich reha-

biliteeren en nuttige leden der maatschappij worden, of, zoo zij bedorven zijn, zullen zij dezelfden blijven en hunsgelijken in grooten getale in de Nieuwe Wereld ontmoeten. Maar in ieder geval de landgenooten, die tijdelijk of blijvend een ongunstigen indruk maken, vormen gelukkig een minderheid, en over het algemeen schijnen de Hollanders in Amerika geprezen te worden om hun oudvaderlandsche volksdeugden van degelijkheid, werkzaamheid en betrouwbaarheid. Op kantoren en in den handel, als boeren en handwerkslieden hebben ze een goeden naam, en in die streken van Amerika waar ze grootere of kleinere kolonies vormen, zooals in de staten Michigan, New Jersey, vormen ze ordelijke groepen flinke burgers. Wel staan hun, vooral waar ze als enkelingen optreden, enkele andere geërfde eigenschappen in den weg. Het Amerikaansche verkeer vraagt vlotte, handige menschen, en ongetwijfeld is menig landgenoot krachtens zijnen aard voorzichtig en niet toeschietelijk, geneigd zich af te zonderen, en daardoor niet in staat zijn eigen welslagen te bevorderen. Brutale menschen hebben de halve wereld, en zeker daar, waar men van de spreuk „Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter kommt man ohne ihr” het slot te gemakkelijker in toepassing kan brengen, omdat men het begin zelfs niet verstaat.

Het is mij overigens opgevallen, dat de meeste Amerikanen niets hoegenaamd van ons land weten. Ze schijnen niet sterk in hun aardrijkskunde van Europa te zijn, want dat het een afzonderlijk land is, is velen onbekend. Blijkbaar zijn ze zoo gewend alleen groote staten op hun eigen kaart te zien aangeduid, dat kleine kustlanden als België en Nederland op de kaart van Europa over het hoofd worden gezien. Bijna altijd meent men dat wij Duitschers zijn. Wanneer men gevraagd wordt naar zijn nationaliteit, is het meestal noodig te zeggen: „I am a Hollander”, want bij ervaring weet ik dat

het antwoord: „I am a Dutchman” verwarring sticht. Dutch schijnt een soort verzamelnaam te zijn waaronder zoowel Duitschers als Hollanders begrepen worden; in den staat Pennsylvania b.v. hoort men telkens spreken over de Pennsylvania Dutch, dat is een bevolking van Duitsche afkomst. Ik heb mij afgevraagd of de klankovereenkomst tusschen Dutch en Deutsch het niet onderscheiden in de hand gewerkt heeft. En verder komen, behalve in enkele staten en in de groote steden waar clubs van Hollanders bestaan, de Hollanders zoo verspreid voor, dat het begrijpelijk is dat de Amerikaan, die zijn volkerenkunde in de practijk leert, wel leert onderscheiden tusschen groote groepen van Scandinaviërs, Duitschers, Italianen, maar onze natie niet opmerkt. Men meent gewoonlijk dat wij Duitsch spreken — verwonderlijk genoeg is mij dat gebleken zelfs van Amerikanen die in ons land gereisd hebben — en men hoort er vreemd van op dat Duitsch voor ons even goed een vreemde taal is als Engelsch. Met de kennis van ons bestaan als een volk, en van ons land als een land met een belangrijk historisch verleden, is het uit den aard der zaak het beste gesteld bij de ontwikkelden en beschaafden, wanneer zij onze steden bezocht hebben. Op de zonderlingste wijze vertellen zij van hun verrukking over het door hen zeer bewonderde Rijksmuseum of van een bezoek aan het strand te Scheveningen; Monnikendam natuurlijk niet te vergeten. Het bijzondere, maar minst gewichtige, heeft gewoonlijk het meest de aandacht getrokken, en zij die terugkomen met gekleurde prentbriefkaarten versterken of wekken bij hun bekenden de voorstelling, dat wij op klompen wandelende, kaasetende boeren en boerinnen zijn, in dikke kleurige kleeding, geregeerd door een, eveneens op de briefkaarten vertoonde, koningin met een gouden oorijzer op. Aan Motley hebben wij het te danken dat onze

geschiedenis van den bevrijdingsoorlog in de 16de en 17de eeuw bekend geworden is, en dat de Amerikaan, misschien ook al omdat hij zijn eigen bevrijdingsoorlog met Engeland met groot enthousiasme herdenkt, voor ons verleden eerbied gevoelt. Willem de Zwijger is ook in zijn oogen een groot held. Dat in het bijzonder in de Oostelijke staten, waar wij in de 17de eeuw een belangrijke rol gespeeld hebben, de herinnering daaraan niet geheel uitgewischt is, laat zich hooren. De Hudsonfeesten in 1910 hebben die herinnering herlevendigd. Bovendien zijn er tal van Hollandsche familienamen en plaatsnamen over. Te Albany, de hoofdstad van den staat New York, is in het staatsarchief een belangrijke collectie documenten uit dien tijd, waarvan helaas een gedeelte in 1911 verbrand is. Te New York vindt men in sommige straten huizen van oud-Hollandsch model, met hooge stoepen en trapegevels, wel een bewijs dat deze bouwde, in Amerika ingevoerd, nog langen tijd nagevolgd is. In die stad herinneren namen als Knickerbocker Hotel en Knickerbocker Theater aan ons verleden, al verdient dat verleden nog wel eens anders herdacht te worden dan in een herinnering aan onze immer befaamde broeken. In de Engelsch-Amerikaansche taal zijn ook Nederlandsche woorden opgenomen, zij het ten deele verbasterd. Het woord cent is van de Hollandsche munt afgelezen, ons koekje is van Amerikaansch deeg gebakken cookie geworden, het in de politiek veel gebruikte woord boss is het Hollandsche baas. Verrassend zal het voor sommigen zijn te hooren dat de aanduiding van den Amerikaan als Yankee in ons historisch verleden wortelt. Het woord schijnt een samenstelling te zijn van Jan en Kees, n.l. van Johan en Cornelis de Wit, wier regeeringsbeteekenis in de Nederlandsche nederzettingen is gevoeld, en uit wier namen een naam voor den toenmaligen inwoner is gedistilleerd.

II.

Eigenaardige kenmerken van het politieke leven.

Er is behalve de maatschappelijke zijde van het Amerikaansche leven, en met deze nauw samenhangende, een andere die eveneens zeer eigen-aardig is, n.l. de politieke. Over 't algemeen is de meening van den buitenlander over het politieke leven in Amerika verre van gunstig; wat de couranten hem hebben verteld van Amerikaansche politieke machinatiën, van omkooprijen en bedrog, hebben zijn haren ten berge doen rijzen. Weliswaar heeft de politiek nergens een bijzonder goeden naam en heet zij de karakters te bederven, maar dat zooveel schanddaden mogelijk zijn als in Amerika, valt nauwelijks te gelooven. Zooals het maatschappelijke leven uitgemaakt wordt voor materialistisch, wordt het politieke verdorven genoemd.

Toch moet men met deze aanduidingen, op zich zelf juist naar mijn meening, voorzichtig zijn, om geen onrechtvaardig vonnis te vellen. Wanneer het Amerikaansche volk materialistisch wordt genoemd, mag men niet vergeten dat zich daar ook heel wat idealisme baan breekt, en dient men zich bovenal rekenschap te geven in welken zin men de Amerikanen als geheel genomen materialisten mag noemen. Er zijn materialisten die opgaan in het zorgen voor het stoffelijk welzijn van zichzelf en de hunnen, en er zijn

er, die ondergaan in het zich overgeven aan materieel genot. Tusschen deze twee typen moet deugdelijk onderscheid gemaakt worden. Dat de Amerikanen het eerste doen, dat zij bovenal beheerscht worden door de zorg voor stoffelijken welstand, kan niet ontkend worden, maar zeker is toch ook, dat zij niet behooren tot de tweede categorie, die van genotzoekers. Het is opmerkelijk dat het maatschappelijk bestaan wel materialisten in eerstgenoemden zin van hen gemaakt heeft, maar tevens verhinderd in de fouten van het andere materialisme te vervallen. Amerika is een nieuw land. Vooral waar van den bodem op begonnen moet worden om het maatschappelijk gebouw te doen verrijzen, is het volkomen begrijpelijk dat de aandacht gevestigd wordt op materieele belangen, daar welvaart het hechte fundament er van moet zijn. De bevordering van welvaart vergt inspanning van krachten, ja, zij schijnt veelal alle krachten voor zich op te eischen. Wanneer nu een heel volk zich inspant om welvaart te bevorderen, koortsachtig gejaagd, met opgeven van rust en genoegens, vergetende dat er nog andere belangen zijn, dan is het geen wonder dat dit een stempel drukt op zijn heele wezen. Cultuur van den bodem met zijn rijke schatten gaat boven cultuur van den geest; de problemen van het businessleven zijn belangwekkender dan die van het zieleleven; en daardoor bestaat in Amerika geestelijke armoede naast materieelen rijkdom. Men krijgt er soms den indruk dat het volk nog geen tijd heeft gehad om zich te bezinnen over andere noodzakelijkheden; het werkt voor het naastbijliggende. Met belangstelling vraagt men zich af of het in de toekomst andere wegen zal inslaan, of het nadat de grondslagen voor welvaart zijn gelegd, tevens aan een bovenbouw van ideëel leven zal gaan werken, of het dan in geestelijk schouwen van secundair

belang zal kunnen achten wat nu in het brandpunt der belangstelling staat. Of zou het zoo moeten doorgaan en een geheel volk, in nagenoeg al zijn geledingen, zijn krachten van lichaam en ziel blijven geven aan de bevordering van welstand, die toch naar hooger beschouwingswijze geen doel in zich zelf mag zijn, hoogstens middel tot verwerkelijking van een doel, n.l. geestelijk welzijn? Voor 't oogenblik leven verreweg de meesten, mannen en vrouwen beiden, bovenal snakkende naar de voorrechten van stoffelijken voorspoed, en zelfs nog in die staten, welke de beginperiode van wording voorbij zijn, en waar het gemakkelijker moet vallen de oogen op andere doeleinden te richten.

Toch, gelijk ik opmerkte, worden de Amerikanen door hun stoeren arbeid en groote energie weerhouden in de fouten van een genietend materialisme te vervallen. Zij hebben er geen tijd voor en geen lust in. Alle werken maakt ernstig, in den zin dat het belet te vervallen in grof zinlijk genieten. Slappelingen kunnen week in week uit luieren en genot najagen, maar een sterk ras als het Amerikaansche kan dat niet. Ook wanneer de Amerikanen zich eens een tijd lang vergeten en zelfs verliederlijken, ziet men dat zij zich op den duur bewust worden van hun ingeschapen sterkte, en zich als 't ware op den schouder kloppen, zeggende: „Nu is het mooi geweest, morgen weer aan 't werk,” en dat zij zich dan ook met dezelfde hartstocht als waarmede zij zich in het vuil gewenteld hebben weer reinigen. Met al hun winstbejag zijn de Amerikanen niet uit op winstgenot; in geldverdiene is meer heerlijkheid gelegen dan in geldbezitten, en rijkdom wordt niet begeerd om te kunnen brassen. Daardoor is hun materialisme, al blijft het betreurenswaardig dat zulk een sterk geslacht niet tevens een edeler geslacht is, niet van de ergste soort. De overheerschende materialistische geest van

het Amerikaansche volk is niet het kenmerk van een decadent volk, maar van een nog niet tot geestelijke ontwikkeling gekomen volk.

Een dergelijk onderscheid dient ook in acht te worden genomen wanneer de Amerikaansche politiek wordt beoordeeld. Geeft men een algemeenen indruk weer dan is generaliseeren onvermijdelijk, maar men zij gewaarschuwd tegen een alles bestempelen met één woord als verdorven. Een vreemdeling valt te lichter in deze fout, waar menig Amerikaan hem daarin voorgaat. De verdorvenheid van politieke toestanden heet zoo diep geworteld, dat tal van Amerikanen met afschuw van de politiek spreken. Dit feit reeds bewijst dat menig weldenkende tot critisch beschouwen van toestanden in het eigen land in staat is. Er gaat een roep door 't heele land naar "clean politics", men verlangt een zuivering van toestanden en wil een einde maken aan tal van ongerechtigheden. En onder degenen die deelnemen aan het politieke leven, zijn er ook die strijden voor het goed recht van zuivere toestanden. Wel is "politician" zelfs in Amerika een scheldnaam, er zijn dan toch menschen in de politiek, aan wier eerlijkheid niet getwijfeld kan worden. Neem eens de drie personen, die candidaten waren voor het laatste presidentschap: Taft, den candidaat der republikeinen, Wilson, dien der democraten en Roosevelt, den candidaat der progressieven. Deze drie mannen zijn, wat ook overigens tegen hen moge ingebracht worden, geen van allen politici die er op uit zijn het volk te misleiden en te bestelen, maar willen werkelijk het welzijn der natie bevorderen. Hun goede trouw is boven verdenking verheven. En zoo zijn er natuurlijk velen in het bestuur van de Vereenigde Staten, congresleden en senatoren, staatssecretarissen en lagere ambtenaren, bestuurders van afzonderlijke Staten en parlamentsleden, burgemeesters en wethouders. Maar tegenover de velen staan

de meêrderen, die wèl baantjesjagers zijn en uitbuiters, voor wier roofzuchtige handen geen belastingpenning van den burger veilig is, en dezen hebben het geheele politieke leven in discrediet gebracht. Men schijnt zich moeilijk een te erge voorstelling te kunnen vormen van de ongehoorde brutaliteit en verkrachting van alle geschreven en ongeschreven wetten van rechtvaardigheid door de meerderheid der politici. Dit geeft een gevoel van groote onzekerheid aan het geheele Amerikaansche leven; men kan geen staat maken op de ambt dragers, zoowel de hoogste als de laagste. Recht wordt niet immer verschaft, zelfs menig rechter is omkoopbaar, en wetten worden dikwijls niet nageleefd. Protesten gaan den doofpot in, en aan de publieke opinie storen de machthebbenden zich niet. Vooral het geldelijk beheer van staten en steden laat te wenschen over, niet door gebrekkige regeling of slordigheid, maar door diefstal. Ik heb eens een gesprek gehad met den heer David Starr Jordan, den „president” van een der groote universiteiten, een man die tevens in het openbare leven een rol speelt en die zich diep verontwaardigd uitliet over het beheer der groote steden. Toen ik hem vroeg of dan in geen dier steden het beheer der financiën eerlijk geschiedde, antwoordde hij: „Volgens mijn vaste overtuiging, neen”.

Het groote euvel is de omkoopbaarheid. In het groot en in het klein wordt met den dollar gewerkt om op de regeerenden invloed uit te oefenen. Ieder weet dit en men doet er aan mee, dikwijls daartoe gedwongen naar het heet, omdat men anders aan het kortste eind trekt. Is het in het belang van een handelsmaatschappij een bepaalden maatregel van bestuur te zien nemen of een bestaande wet onschadelijk te maken, dan gaan de bestuurders er op uit, en zorgen er voor zich onder de uitvoerende of wetgevende lichamen vrienden te verzekeren. Natuurlijk wordt dit niet altijd bekend, maar

dikwijls brengt het schenden van afspraken de omkooprijen aan het licht. Omgekeerd, — en het is begrijpelijk dat het een tot het ander leidt — stellen bestuurders van staat of stad maatregelen voor waarvan ze weten dat ze schadelijk zullen zijn voor dezen of genen ondernemer, niet met het doel die werkelijk door te voeren, maar met de door den belanghebbende begrepen bedoeling eens over de brug te komen. Is dat geschied, dan gaat alles tot wederzijdsch genoegen op den ouden voet voort. Het heet, dat alle groote ondernemingen, trusts en spoorwegmaatschappijen, fabrieken en expeditiekantoren, zich aan omkooprij schuldig maken; en waar de grooten voorgaan volgen de kleinen. Dit verklaart ook dat somtijds een algemeen gekoesterde wensch niet verwezenlijkt wordt. Om een voorbeeld te noemen. Er bestaat in Amerika een zeer beperkte postpakketdienst die weinig doeltreffend is en duur. Krachtens internationale regeling kan men postpakketten naar het buitenland verzenden voor 12 cents per pond, terwijl het in het binnenland 16 cents kost. Een algemeene wensch is goedkoope postpakketdienst binnenslands, met dezelfde bepalingen voor maat en gewicht als in andere landen. Meermalen is het door den Minister van Postrijen voorgesteld, maar telkens wordt het wetsvoorstel in het congres of door den senaat geketst. Waarom? Er zijn twee groote express-companies die nagenoeg het geheele vervoer in den lande in handen hebben, de Wells Fargo en de Adams Express Company. Deze van Gend en Loos maatschappijen vragen ontzaglijk hooge prijzen, maar ieder moet wel van haar diensten gebruik maken. En zij hebben zulk een geldelijke macht, dat zij ook de volksvertegenwoordiging beheerschen. Zoolang de volksvertegenwoordigers zich wetten laten afkopen, zal het Amerikaansche volk hebben te wachten op allerlei verbeteringen die het wensch. Het eenige

dat op dit alles te zeggen valt, is dat een volk de vertegenwoordigers heeft welke het verdient. Men moge bij het Amerikaansche volk wijzen op zijn groote en goede eigenschappen van energie en daadkracht, het pleit tegen hem, dat in zoo groote mate de dollar het wint van het recht.

Overall is dan ook geknoei. Telkens hoort men hoe door ondernemingen onderling ongeoorloofde overeenkomsten gesloten worden, een spoorwegmaatschappij b.v. lagere vervoertarieven aan een bepaalde onderneming toestaat, waardoor — en dat in een land waar men zoo opgeeft van het mooie en goede van concurrentie — illoyale concurrentie gevoerd wordt. Er is wel een „Interstate Commerce Commission” die de handelingen van spoorwegmaatschappijen controleert, maar heel wat moet haar wel ontgaan wanneer de gecontroleerde lichamen zoo gewetenloos durven handelen. Een der meest gewone dingen waarbij geknoeid wordt, zijn leveranties aan staatsinstellingen; van tijd tot tijd komen groote schandalen aan den dag, waarbij het blijkt dat zelfs de hoogste dragers van het gezag mede profiteerden. Men neemt dan wel maatregelen tot verbetering, maar waar het bederf zóó algemeen is, kan men niet alle bedrog weren. Zoo werd in een der staten het drukken en leveren van schoolboeken, welke den leerlingen vrij verschaft werden, aan een particuliere onderneming ontnomen omdat de staat schandelijk afgezet werd; de staat ging zelf uitgeven maar het duurde niet lang, of het bleek dat het voordeelig saldo in de zakken van staatsambtenaren terecht kwam in plaats van in die van particulieren. Wanneer de ambtenaarswereld onbetrouwbaar is, komt men niet verder. Geen toezicht, omkoopbaarheid der regeerenden, schaamteloosheid van belanghebbenden leiden tot ellendige toestanden. Voor een paar te noemen feiten durf ik, op grond van betrouwbare inlichtingen, instaan. In 1906

stortte te San Francisco door de aardbeving het stadhuis in, een nieuw, zoogenaamd sterk geconstrueerd gebouw, terwijl minder dure en minder hechte gebouwen in de nabijheid bleven staan. Wat bleek het geval te zijn? De fundamenten deugden niet, de gebruikte specie was minderwaardig, zuilen bleken hol te zijn en opgevuld met puin. „Après nous le déluge”, zullen architecten, aannemers, stedelijke autoriteiten gezegd hebben, toen ze het gebouw afleverden. Nu kwam onverwacht déluge nog tijdens hun leven, en werd hun snood bedrijf aan het licht gebracht. In diezelfde stad is een paar jaar geleden een groot postkantoor gebouwd, echter in een achterafstraat. Wanneer men zijn verwondering daarover te kennen geeft, verneemt men — een publiek geheim! — dat de bezitters van het stuk grond, waarop het staat, hun invloed zoozeer hebben doen gelden, dat de autoriteiten daaraan de voorkeur gaven boven alle goed gelegen terrein. Dergelijke dingen hoort men herhaaldelijk. Ik weet van een architect, die op een prijsvraag voor een stadsgebouw een ontwerp had ingezonden dat bekroond werd. Hij was tevens ondernemer, en zijn inschrijving was de laagste. Toch werd een duurder, niet bekroond ontwerp verkozen, noch in het belang der stad noch in dat van den kundigsten architect, maar in dat van een combinatie van architecten, van wie algemeen bekend was dat zij in het groot zaken wisten te doen, zooals dat te doen gebruikelijk is. En dan durft men nog beweren dat in Amerika voor allen gelijke kansen bestaan! Wie in Amerika rondgezien heeft weet wel beter.

Een ander euvel in het politieke leven zijn de politieke benoemingen. Dit hangt samen met het partijleven, waarover straks meer. De twee groote partijen die in staats-, provincie- en gemeentebestuur met elkander om de overmacht worste-

len, zijn de republikeinsche en democratische. Verdringt de eene de andere in een tak van bestuur, dan worden alle ambtenaren, op enkele rubrieken van vast personeel na, veranderd. Elke hooge ambtenaar heeft het recht zijn ondergeschikt personeel te benoemen; zelfs wanneer dezelfde staatkundige partij aan het roer blijft kan dus de benoeming van één nieuwen ambtenaar het ontslag van tal van anderen ten gevolge hebben. In ieder geval geschiedt dit bij wisseling van partij. Wanneer een democraat inplaats van een republikein President der Vereenigde Staten wordt, worden alle ministers, met nagenoeg al hun ambtenaren, vervangen. Bij overgang van het burgemeesterschap in een gemeente, loopt het heele stadhuis leeg: de vorige burgemeester met zijn trawanten verlaat de citadel en de nieuwe gezaghebber houdt met zijn regiment, aangevoerd door nieuwe wethouders, ontvanger, en politieambtenaren, zijn blijden intocht. Men begrijpt hoezeer het optreden van zulk een ambtenaarkorps van ongeoefende krachten het bestuur ten goede komt! Maar dat is nu eenmaal gewoonte. Van ongeoefende krachten mag in dubbelzinnig zin gesproken worden; niet alleen heeft men voor 't oogenblik nieuwe elementen, die echter ten deele vroeger dergelijke ambten kunnen bekleed hebben, maar voor een groot deel zijn het menschen die nooit in zulke betrekkingen werkzaam geweest zijn. Men hoort daarvan de zonderlingste dingen. Weliswaar wordt er in Amerika minder gehecht aan voorafgaande training dan bij ons — iemand die wat kan, kan alles leeren, zoo zegt men — maar behalve dat de wijsheid die met het ambt komt toch niet altijd de „hoogste” wijsheid is, en gewoonlijk niet diep gaat, kan men het toch moeilijk verdedigen dat de ambten er zijn voor de partijgenooten en dat niet mannen van beproefde bekwaamheid gezocht worden voor de ambten. De kwestie is deze, dat velen zich uitslui-

tend om redenen van eigenbelang aan de practische politiek wijden, en als het waar is dat het in troebel water goed visschen is, moet het profijtelijk zijn om van het visschen in het vertroebelde politieke partijleven van Amerika zijn beroep te maken. Men werkt om een hoog ambtenaar benoemd te krijgen; wanneer deze benoemd is is hij ook zedelijk verplicht zijn helpers te beloonen. Daarvoor zijn de ambten die hij te vergeven heeft. Geen politicus die met eigen krachten zijn overwinning behaalt, daar zonder uitgebreide organisatie, die veel menschen en geld vraagt, geen candidatuur kans van slagen heeft. Het noodlottige gevolg hiervan is, dat zelfs de beste niet geheel zelfstandig kan blijven, daar hij immers zijn dankbaarheidsplichten heeft na te komen.

Een eigenaardig staaltje van een politieke benoeming is mij eens ter oore gekomen in een stad waar ik woonde. Eenige jaren geleden was daar door politieke invloeden tot directeur en eerste leeraar van het blindeninstituut een man benoemd, die nooit met blinden had omgegaan. Een voorwaarde bij deze benoeming, die toch ietwat zonderling mocht heeten, was echter geweest dat hij beproeven zou zich in den kortst mogelijken tijd voor zijn taak te bekwamen. Twee jaren later had een inspectie plaats, en toen kwam het uit dat de eerste leeraar nog nooit les gegeven had, zelfs nog niet beproefd had het Brailleschrift te leeren. De Gouverneur van den Staat vond dit toch wel wat kras en den directeur werd verzocht zijn ontslag in te dienen. Maar zoo iemand was dan toch benoemd geweest, en had twee jaren lang ongestoord zijn tractement genoten. Wanneer men politieke benoemingen in Amerika vergelijkt met die in een land als het onze, dan valt het in het oog dat zij eenerzijds onschuldiger zijn doordat de benoemingen van korteren duur

plegen te zijn, maar anderzijds juist om die reden gevaarlijker. Terwijl in ons land een benoeming tot burgemeester, schoolopziener, professor of wat ook, iemand voor zijn gansche leven aan een betrekking helpt als hij het niet te bont maakt, geschiedt het in Amerika, door de groote schommelingen van het maatschappelijke leven in het algemeen, van het politieke in het bijzonder, zelden dat een partijbenoeming van blijvenden aard is. Slechte elementen worden daardoor nog al eens natuurlijkerwijs geloosd. Hier staat tegenover, dat diezelfde elementen in den korten tijd dat zij machthebbenden zijn hun slag moeten slaan. Het gebeurt meermalen dat iemand jarenlang in de politiek voorbereidende werkzaamheden verricht voordat hij zijn doel, het verkrijgen eener goede positie, bereikt. Zulk een goede positie wil volstrekt niet altijd zeggen dat de bezoldiging zoo hoog is dat zij het wachten vergoedt, maar de bijverdiensten moeten het hem doen. Hoe eerder men zich schadeloos gesteld heeft, des te beter is het en juist deze haast om binnen te zijn, aanzettend tot bedrog en omkoopbaarheid, leidt gewoonlijk tot daden van onvoorzichtigheid die het streven verraden.

Om aan deze misstanden zooveel mogelijk een einde te maken, wordt een krachtige actie gevoerd ten gunste der z.g. "civil service". Het doel is zooveel mogelijk ambtenaren in blijvenden staatsdienst te doen treden, en dat niet op grond van willekeurige keuze maar van bekwaamheid. Vroeger werden in geen enkelen tak van staatsdienst examens geëischt, terwijl nu reeds voor lagere administratieve ambtenaren examens zijn ingesteld. Men wil dit gaandeweg uitbreiden, ook voor hogere beambten, en de lageren die op grond van hun bekwaamheden er in gekomen zijn gelegenheid geven op te klimmen. Dit gaat in tegen het vroegere principe, volgens hetwelk alle meer beteekenende posten bekleed worden

door politiek benoemden, gelijk nu ook nog gewoonlijk het geval is: B.v. de postambtenaar aan 't loket moet examen gedaan hebben, terwijl de directeur wellicht niets van het bedrijf afwist toen hij benoemd werd.

Een derde vorm van bederf in het politieke leven van Amerika is het boss-systeem, of liever — want wellicht is het beter niet van systeem te spreken — het bestaan dezer geheimzinnige macht; macht, omdat de bosses de politiek beheerschen, geheimzinnig, omdat zij in het duister werkt. Er is geen woord dat de beteekenis van het Amerikaansche "boss" in onze taal juist weergeeft; het kan beteekenen „baas”, wanneer van een kleinen werkgever wordt gesproken, maar in de politiek zegt het woord baas ons niets, omdat wij daar geen bazen kennen. „Zij die de baas spelen,” niet als een meerderheid die aan het bewind is, maar als een minderheid welke de lakens uitdeelt, geeft misschien den toestand het beste weer. De bosses zijn de machthebbenden in overtreffenden trap; de regeerenden zijn bijna altijd hun handlangers en in allerlei opzichten van hen afhankelijk, of ze het willen erkennen of niet; de op den voorgrond tredende politici doen voorstellen en heeten wetten te maken, maar de achter hen staande bosses dicteeren hun wenschen of spreken hun veto uit. De uitdrukking „stille kracht” is een juiste kenschetsing. In Amerika wordt deze macht goed gekend; ieder spreekt er over, ieder vloekt er tegen, en toch gehoorzaamt ieder ze tenslotte. Alle politieke partijen zouden ze graag kwijt zijn, de kopstukken der partijen verkondigen luide: „Wij moeten ze kwijt worden en ons aan hen niet storen”, maar bij alle gewichtige aangelegenheden wordt gefluisterd: „Wat zouden de bosses der partijen willen doen; wat is in Tammany Hall, een centrum der New-Yorksche bossmacht, besloten; hoe zou Murphy, de groote Tam-

many boss oordeelen?" Dagbladen deelen mede dat conferenties hebben plaats gehad tusschen de republikeinsche of democratische leiders en hun bosses, en die conferenties schijnen de zaken te beslissen. Door de bovenstaande beschrijvingen wordt de zaak niet duidelijk en blijft ze een karakter van geheimzinnigheid behouden, maar inderdaad is de zaak ook duister en geheimzinnig. Zelfs Amerikanen spreken er in bedekte termen over, of erkennen hun onkunde. 't Doet denken aan een soort van mysteriencultus, waarin bijna niemand ingewijd wordt. Het groote publiek spreekt er over met verontwaardiging en bitterheid; men vergelijkt de bosses bij vampyrs die het organisme van het Amerikaansche politieke leven het hartebloed uitzuigen. Of men spreekt van hun druk als van den druk van een nachtmerrie, die keer op keer den rusteloos slapende met een schreeuw doet wakker worden. Het ergste is dat er geen geneesmiddelen tegen zijn gevonden; de kwaal komt uit het gestel voort. Dit is ongetwijfeld een slecht symptoom, maar de diagnose blijkt juist, dat de ziekte uit het gestel van het politieke leven voorkomt. De bosses schijnen overal te zijn, in stad en dorp en staat. Vraagt men of het menschen van beteekenis zijn, dan moet het antwoord luiden: Zeer zeker, maar dan in den kwaden zin van het woord. Het gebeurt wel eens dat iemand, met u op straat wandelende, u een boss aanwijst, zooals men op een vreemdsoortig wezen of afschuwelijk misdadiger attent maakt. Men krijgt dan soms de merkwaardigste geschiedenissen te hooren van mannen, die dertig jaren geleden zonder een roode cent op zak in de stad kwamen, maar door gewetenloos handeldrijven of door oplichterijen nu de meesters geworden zijn, zooveel land en huizen bezitten enz. dat de stad hun feitelijk toebehoort. Zij staan ver boven burgemeester, wethouders en raad; zij benoemen feitelijk dezen, in naam

gekozen door de bevolking die in werkelijkheid hùn bevolking is. Zij worden gewoonlijk voorgesteld als zeer laagstaande individuen; er schijnen veel kroegbazen en bordeelhouders onder te zijn. Deze dingen klinken als ongelooflijke laster; maar ernstige Amerikanen geven toe dat ze geenszins laster zijn, dat men zich moeilijk een te ongunstig denkbeeld kan maken van de persoonlijkheden der bosses. Als dit waar is, en het een feit is dat de bosses de politiek beheerschen, dat alle partijen met hen rekening houden en zich slechts zelden tegen hun wil kunnen verzetten, dat de kleine bosses in de steden en de groote bosses in de staten de candidaten voor alle gewichtige ambten aanwijzen, dat de boss-regeering den ondergrond vormt van de partij-regeering, dat de geldelijke steun van overigens minderwaardige personen onontbeerlijk is voor de uitvoering van plannen, dan komt de geldmachtverheersching, die in Amerika zoo sterk is, op haar ongunstigst uit in de machtsoverheersching der bosses.

Het is voor een buitenlander bezwaarlijk zich een juist denkbeeld te vormen van het Amerikaansche politieke leven, van de stroomingen op een gebied dat zoovele zijden van het menschelijk leven raakt. Zoovele factoren zijn in het spel, en het geheele politieke bestaan is dermate samengesteld dat heel wat kennis van zaken vereischt wordt om hoofd- en bijzaken te onderscheiden, en zelfs maar den gewonen gang van gebeuren te begrijpen. Het is mij gebleken dat zelfs menig ontwikkeld Amerikaan slechts oppervlakkig kennis droeg van het politieke leven, en niet wist te antwoorden wanneer men doorvroeg.

Eén ding is echter opvallend, dat n.l. het geheele politieke leven tot nu toe beheerscht wordt door den stand van zaken in twee groote partijen, de republikeinsche en de democratische.

„Tot nu toe” dient er bijgevoegd te worden, omdat tengevolge van het Chicago-convent in den zomer van 1912, waar de republikeinsche partij Taft tot candidaat voor het volgende presidentschap stelde, een derde partij is opgericht, die der progressieven onder aanvoering van Roosevelt, waarvan het nog zal moeten blijken, welke rol zij in de toekomst gaat spelen. Hetzelfde dient gezegd van een vierde partij die bestaat, maar gewoonlijk niet genoemd wordt omdat haar invloed in de groote politiek — wel in de kleine, de gemeentelijke — nog niet geldt, n.l. van de socialistische. Wat genoemde hoofdpartijen betreft, het schijnt dat ieder Amerikaansch burger zich bij een harer aansluit en dan ook een loyaal aanhanger zijner partij is. En merkwaardig daarbij is het dat daar zulke sterke tradities heerschen. Beide partijen staan fel tegenover elkander, en maken er ieder voor zich aanspraak op het ware bestuur voor het groote Gemeenebest voor te staan. Toch heeten ze in actueele politiek elkaar meer en meer te naderen, doordat in den loop der tijden de oorspronkelijke tegenstellingen wel niet geheel opgeheven zijn, maar meer op den achtergrond geraakten, en andere vraagstukken, waarover velen in beide partijen gelijkelijk denken, op den voorgrond zijn getreden. Het principieele verschil raakt oorspronkelijk twee hoofdpunten. De republikeinsche partij is voor centralisatie van regeering der geheele Unie, de democratische niet. Het is in Amerika een telkenmale blijkende moeilijkheid, te bepalen wat door het algemeen bestuur der Unie moet gedaan worden en wat beter aan afzonderlijke staten overgelaten kan worden. De democratische partij pleit voor groote zelfstandigheid der staten, op grond van het feit dat de toestanden in het Westen, Noorden, Oosten en Zuiden zeer verschillend zijn, en daarom verscheidenheid van wetgeving het meest gewenscht is; de republikein-

sche wijst hiertegenover op de groote voordeelen van een-vormigheid, waardoor een einde gemaakt wordt aan verkeerde uitvloeiselen van het democratische principe. Men denke b.v. aan de verschillende regelingen van het huwelijksrecht, waardoor in sommige staten gemakkelijker getrouwd, en — wat belangrijker is — onttrouwd wordt dan in andere; aan de wettelijke bepalingen tegen trusts, waarvan het gevolg is dat ondernemingen te New-York officieel domicilie kiezen in den aan de andere zijde der Hudsonrivier gelegen staat New Jersey om grootere vrijheid van beweging te genieten dan in den staat New-York mogelijk was. Wat het protectionisme betreft, het is een bekend feit dat de republikeinsche partij nog altijd vasthoudt aan de leer dat protectie Amerika tot bloei heeft gebracht en dat moet blijven doen, terwijl van democratische zijde groote bezwaren tegen het stelsel worden ingebracht.

Toch bestaat, zij het ook dat beide partijen haar programma's niet verloochenen, meerdere toenadering, doordat het bij de kwestie van de machtsverhouding van afzonderlijke staten en republiek meer en meer gaat om gradueele verschillen, waaromtrent men het tendeele eens is, terwijl, wat protectie betreft, er onder de republikeinen velen zijn, die vermindering van invoerrechten op belangrijke gebruiksartikelen voorstaan, en de democraten toch niet Amerika van een protectionistischen tot een vrijhandelsstaat willen omtoveren. Er zijn bovendien andere vraagstukken op den voorgrond getreden die tot nieuwe tegenstellingen leiden: sociale problemen; arbeids-quaesties, zooals wettelijke regelingen betreffende kinderarbeid; verder vrouwenkiesrecht; staatsbemoeienis inzake handelsondernemingen en spoorwegmaatschappijen; staatsexploitatie van mijnen en dergelijke. De tegenstelling in de politiek wordt daardoor meer en meer inplaats van republikeinsch en demo-

cratisch, welke namen voor menig Amerikaan door de vervloeiingen van theorieën in de praktijk weinig eigen klank hebben, die van conservatief en vooruitstrevend, in denzelfden zin als waarin deze woorden in Europa gebruikt worden. Gelijk ieder bekend is, is een der brandende quaesties, hoe de regeering zich zal houden tegenover de trusts, wier illoyale concurrentie en verovering van daadwerkelijk monopolie uitgebreid moeten worden. Er is reeds een wet, die vervolgingen voorschrijft, en zelfs meermalen tot ontbinding eener trust heeft geleid, maar noch hooge boeten noch ontbinding treffen doel; de boeten kunnen gemakkelijk betaald worden, en de ondernemingen werken, in naam in kleinere ondernemingen gesplitst, maar in werkelijkheid vereend blijvende, op den ouden voet door. Er wordt aangedrongen op verbod van kinderarbeid, maar waar dit fabrikanten en ondernemers aan banden zal leggen, verzetten velen er zich tegen, daar zij bovenal vrijheid van beweging in het belang van ondernemers en maatschappij achten. Telkens wordt er op gewezen dat particuliere ondernemingen, als gasmaatschappijen, de verbruikers veel te veel laten betalen, zoodat gemeentelijke exploitatie van dergelijke bedrijven den burgers ten goede zou komen. Ik heb eens een burgemeester in een volksvergadering hooren betoogen, dat de maatschappij voor electrisch licht daar ter plaatse zeven cents voor zekere eenheidsmaat vroeg, terwijl de gemeente volgens zijn berekening met een halve cent zou kunnen volstaan. Ongewijfeld een enorm verschil. Sommigen durven ver te gaan in de richting van staats- en gemeentebedrijf — waterleiding, gas, electrische kracht geleverd door de gemeente; postpakketdienst, ontginning van grond, boschaanplantingen ondernomen door den staat —, terwijl anderen tegen niets zoozeer waarschuwen als tegen een afzakken naar het staats-socialisme.

Men ziet dus dat in Amerika dezelfde quaesties aan de orde zijn als in Europa.

Nu is het opmerkelijk dat er in beide partijen conservatieven en radicalen zijn, waardoor feitelijk de vooruitstrevende — en evenzoo de behoudende — republikeinen en democraten veel dichter bij elkander staan dan alle democraten als een geheel of alle republikeinen als een geheel. De werkelijke politieke verhoudingen zijn daardoor anders dan in de oude partijnamen tot uiting komt. De partijen op zichzelf vormen dan ook geen eenheid meer; de oorspronkelijke principes mogen nog den band vormen die elke partij als zoodanig doet voortbestaan en tegenover de andere stelt, maar in eigen boezem wordt een strijd gestreden tusschen de conservatief en de radicaal gezinde groep. Dat heeft men duidelijk kunnen waarnemen op de beide in 1912 gehouden conventies voor de candidaatsstelling van den hoogsten staatsambtenaar. In de republikeinsche partij was Taft de candidaat der conservatieven, Roosevelt die der radicalen; in de democratische werden Champ Clark en Woodrow Wilson tegen elkander uitgespeeld. Op beide conventies was het de hoofdvraag: Wie zal het winnen, de macht die het groothandelsbedrijf wil laten triomfeeren, daarmede Wallstreet, als middelpunt dier belangen genoemd, tot zetel van regeering maken; of de macht die een ruimer volksbestaan voorstaat dan dat der kapitaalkrachtigen? Zóó werd de tegenstelling gemaakt. Men wist dat Roosevelt en Wilson beide op leven en dood wilden vechten tegen de nadeelen en slechte practijken van het trustwezen, terwijl ieder er van verzekerd was dat de trusts gemakkelijk de matte aanvallen van mannen als Taft en Clark zouden kunnen afweren. Op de republikeinsche conventie won Taft het en op de democratische Wilson. Menig-

arbeid gewichtiger vragen zijn dan die van centralisatie van macht en van protectie, is daardoor genoopt geworden om bij de presidentsverkiezing anders te stemmen dan krachtens zijn aansluiting bij een der partijen te verwachten was. De radicale republikein moest Wilson steunen, den man van een andere partij; de conservatieve democraat kon het niet verantwoord zijn stem aan Wilson te geven, maar moest Taft, den republikein, verkiezen.

Een belangrijke verandering in het politieke partijleven is ingetreden door de geruchtmakende afscheiding van Roosevelt en de zijnen, die verontwaardigd over het gedrag van de conservatieve overmacht in de "Grand Old Party", een nieuwe partij is gaan oprichten, die der progressieven. Wanneer het hem werkelijk gelukte alle progressieven onder de republikeinen te doen overloopen, dan zou men een zuivering van toestanden krijgen, en nog meer wanneer iets dergelijks plaats vond onder de democraten. Dan zou men duidelijk onderscheiden groepen van conservatieve republikeinen, conservatieve democraten, radicale republikeinen en radicale democraten krijgen, waarbij zoowel het republikeinsche als democratische principe kon gehandhaafd worden en tevens het nieuwe onderscheid van behoudend-vooruitstrevend tot zijn recht komen. Maar zoover is men nog niet. Behalve dat ook dan nog de overgangsvormen niet vertegenwoordigd zouden zijn, dus de middenmannen eveneens nieuwe partijen zouden moeten gaan vormen, en er bovendien bij de democraten nog in 't geheel geen sprake is van partijsplitsing, is het ook nog zeer de vraag of zelfs de scheiding in de republikeinsche partij doorgevoerd kan worden. En gebeurt dat niet, dan wordt de toestand onzuiverder dan ooit, daar men zoowel progressieven zal hebben in de republikeinsche partij als in die van Roosevelt, die wat de oorspronkelijke

vraagstukken aangaat eveneens republikeinsch is. Twee redenen worden opgegeven, waarom vele vooruitstrevende republikeinen zich nooit bij Roosevelt's partij zullen willen aansluiten. Ten eerste niet, uit gehechtheid aan hun partij. Het politieke partijleven in Amerika vormt een sterken band tusschen partij en partijgenoot; de trouw aan de partij met haar verleden en tradities is diep geworteld. En ten tweede niet, uit afkeer van de nieuwe partij, omdat deze zulk een sterk persoonlijk Rooseveltiaansch karakter draagt. Lang niet alle vooruitstrevenden zijn geneigd door dik en dun Roosevelt te volgen; en nu moge deze nog zoo vaak verklaren dat hij geen partij stichtte voor zichzelf en gaarne wil terugtreden daar het er hem slechts om te doen was om voor miskende belangen op te komen, in de werkelijkheid is en blijft deze partij voorloopig toch zijn partij. Wanneer deze tot bloei zal komen en van blijvende beteekenis worden, zal het te danken zijn aan hem. Trouwens, ook niemand zou het gelukt zijn, wat hem gelukte, om uit een bestaande partij een nieuwe te formeeren.

Roosevelt is de centrale figuur in Amerika, zooals er nog nooit een geweest is. Hij moge al geen president geworden zijn in 1913, populair zal hij blijven ver boven Taft, den man van goeden huize, gezeten, rijk burger, van onbesproken reputatie, maar wien men feitelijk niet groot genoeg achtte om een zoo groot land te regeeren, en ver boven Wilson, den scherpzinnigen professor, tevens doortastend regeerder, die wellicht belangrijk werk zal verrichten als president, maar in wien velen een type schoolmeester zien waaraan zij een hekel hebben. Populair als geen koning of keizer in een der Europeesche landen is Roosevelt, of liever gelijk het Amerikaansche volk en de kranten hem familiaarweg noemen: „Teddy” of „De kolonel”. Bij zijn verschijnen in meetings of op straat

wordt het publiek dol van enthousiasme; zijn hand te drukken is een heerlijkheid; zijn naam in een handtekeningalbum geschreven te krijgen het toppunt van zaligheid. Roosevelt is een gelukskind, en het is alsof bijna ieder Amerikaan van Roosevelt's succes geniet, als gold het zijn eigen succes. Bewonderd als jurist en zakenman en schrijver van historische en maatschappelijke studiën, klom hij heel gauw op. Telkenmale bevordering bij keuze, zouden militairen zeggen. Hoofd van politie in New York; kolonel van een eigen garde in den Cubaanschen oorlog; vice-president van de Vereenigde Staten, feitelijk daartoe door zijn tegenstanders benoemd om den roerigen man door een eervol stopbaantje stil te houden. 's Eenen dood is 's anderen brood; door de vermoording van Mc Kinley president; na de tijdelijke waarneming voor vier volgende jaren herkozen. Als president beroemd geworden als zelden een president vóór hem, kon hij daarna een triumftocht ondernemen. Nadat eerst het wild van Midden-Afrika was opgejaagd, ging hij op avontuur uit in Europa. En over den opgang, dien hij daar maakte, raakt de Amerikaan niet uitgepraat. Hoven ontvingen hem; wetenschappelijke vergaderingen luisterden naar zijn redevoering; overal „Teddy boven” en dat beteekent voor het Amerikaansche volk onze Teddy, kranige vertegenwoordiger van de kranige wij. De Duitsche keizer betoonde zich zijn speciale vriend, en toen die andere machthebber, de Paus, eenige captie maakte, zei Teddy hem de gehoorzaamheid op. Men moet de Amerikanen kennen, om te begrijpen hoe prachtig ze dat alles gevonden hebben.

Het komt mij voor dat de buitengewone populariteit van Roosevelt moet verklaard worden uit het feit, dat hij inderdaad de ideale vertegenwoordiger is van zijn volk, geheel levende in en met en voor zijn volk, dat Roosevelt het

type is van den Amerikaan op zijn best. Hij is ongetwijfeld een man van bijzondere begaafdheid; niet van de hoogste begaafdheid, als zou hij een fijn intellect zijn, maar een vlug werkende geest die snel opneemt en handig verwerkt. Men krijgt dien indruk als men boeken van hem inkijkt. Zijn historisch werk schijnt met buitengewone vlugheid in elkaar gezet te worden. En zoo zal het wel met alles gaan. Ik heb van menschen die lezingen van hem bijgewoond hebben, vernomen dat deze erg tegenvallen; eerste rangs wetenschappelijk of literair werk zijn ze geenszins. Dit zou overeenkomen met wat ook in Europa werd opgemerkt van zijn bekende Parijsche rede voor de Académie. Het sterkst staat hij als politicus, die zijn land en zijn volk door en door kent. Een man die op het klavier der volksconscientie weet te spelen, maar die gelukkig zulk een goeden inborst heeft dat hij geen misbruik maakt van zijn macht, en hoewel volksleider geen volksmenner is geworden. Met groote toewijding geeft hij zich aan zijn taak en werkt met onverdroten ijver. In zijn bewonderenswaardige werkkraft openbaart zich de vitaliteit van het Amerikaansche volk. Een man, die sterk wil en veel kan. Men zegt dat het geheim van zijn ongestoorde kracht, ook bij tegenslagen, gelegen is in zijn vermogen — alleen sterke menschen eigen — nooit te tobben. "Don't worry", is een lijfspreuk van menig Amerikaan. In hoeverre persoonlijke eerzucht en ijdelheid mede drijfveeren van zijn handelen zijn, valt moeilijk te zeggen. Dat een man, wien duizenden vragen om hun leider te zijn en wiens wereldbeteekenende positie hemzelf niet verborgen blijft, niet anders dan zelfbewust kan zijn, is zeer begrijpelijk; maar zijn eerzuchtige en autocratische neigingen beheerschen hem niet in die mate, dat ze hem tot een minderwaardig karakter maken. Aan zijn liefde voor zijn natie en zijn werkelijk gevoelde be-

hoeft haar welzijn te bevorderen, kan niet getwijfeld worden.

Toch heeft hij zich in zijn strijd tegen zijn tegencandidaat Taft geen groot man betoond. Zedelijkheid van karakter, in hoogsten zin, die zich openbaart in volkomen betrouwbaarheid, zelfverloochening, vergevensgezindheid, bereidheid liever anderen te laten winnen dan zelf den tegenstander op een unfaire wijze den voet dwars te zetten, wordt nergens veel gezien, en zeker niet in Amerika. Het dient ook erkend te worden, dat het in 't bijzonder voor den man in den politieken strijd, waarin hij strijdt om te winnen, uiterst moeilijk moet zijn ridder zonder smet of blaam te blijven. Roosevelt is een man met een sterk temperament, vurig, enthousiast, strijdvaardig. Hij durft voor zijn principes te staan, zonder vrees voor verlies van zijn populariteit. Toen hij als president den neger Booker Washington aan zijn tafel in het Witte Huis noodigde, ging een storm van verontwaardiging op en stiet hij, zij het misschien tijdelijk, een menigte republikeinen van zich, die het niet konden verdragen dat een neger gast van het staatshoofd was geweest; toen hij in Europa zich zelfstandig gedroeg tegenover den paus verspeelde hij vele stemmen van Katholieken in de Vereenigde Staten. Dergelijke ervaringen zullen hem niet weerhouden den weg te gaan, dien hij zich geteekend heeft. Al geloof ik, naar wat ik van hem las en hoorde, dat Roosevelt dikwijls oppervlakkig oordeelt, en wild handelt, dat hij niet, gelijk zijn aanhangers juichen, de grootste man ter wereld is, toch komt het mij voor dat hij om zijn vele goede en aantrekkelijke eigenschappen, om zijn capaciteiten ook, alleszins verdient een gewichtige rol, in welke positie dan ook, te blijven spelen.

Hoe men ook over zijn staatsmanskunst moge oordeelen, hetzij men zijn progressieve ideeën toejuicht of verwerpt, in ieder geval kan men hem de eer niet onthouden dat hij met

al de kracht eener sterke overtuiging strijdt tegen de corruptie, den kanker van het Amerikaansche politieke leven. Het is de vraag natuurlijk of hij omgeven wordt van mannen die even eerlijk zijn als hijzelf, of niet ook zijn partij bedorven zal worden door de fortuinzoekers, die meenen dat het ook onder hem goed dienen kan zijn. Toen de conventie te Chicago had plaats gehad, schreef een journalist het cynische oordeel neer: „Het eenige verschil tusschen de conservatieven en progressieven is dit: De conservatieven zijn reeds verkocht, de progressieven zijn nog te koop.” Deze uitspraak doet denken aan eene, daarmede parallel loopende, van Emerson, die, over de vinnigheid van democratische elementen tegenover aristocraten handelende, zei dat het een kwestie van machtsnijd was, dat de democraten de macht verlangden om te worden als de aristocraten: de democraten van vandaag de aristocraten van morgen. Zoo zou de haat der progressieven te verklaren zijn uit het feit, dat de politici der rechterzijde in gunstiger financieele conditie zijn dan die der linker; de eersten door de ruim betalende machthebbenden goed betaald, de laatsten niet begeerd. Het is niet noodig te betoogen dat genoemd oordeel onrechtvaardig is; lang niet alle conservatieven zijn aan de kapitalistische belangen verkocht, terwijl het ook geenszins zeker is dat de progressieven op den duur blijken zullen omkoopbaar te zijn, wanneer de kansen gunstiger voor hen worden. Maar wel is het oordeel karakteristiek, omdat de journalist die het neerschreef, den vinger legt op de groote wonde plek in het politieke leven: de door ieder geweten en door niemand geloochende omkoopbaarheid van politici.

Mede om deze tegen te gaan, zijn van radicale zijde, zoolwel van den kant der democraten als der republikeinen, terwijl ook de socialisten zich niet onbetuigd hebben gelaten,

de voorstellen gedaan die overal, in kranten en in tijdschriften, op meetings en in de parlementen besproken worden, n.l. om "referendum", "initiative" en "recall" ingevoerd te krijgen. Het recht van recall is onmiddellijk gericht tegen ambtenaren, die knoeien of anderszins hun taak slecht nakomen. De bedoeling ervan is den staatsburgers het recht te geven ambtenaren te ontslaan, „terug te roepen”, wanneer deze na onderzoek onwaardig zijn gebleken om gehandhaafd te worden. Men hoopt aan vele misstanden een einde te maken, door directe contrôle van het volk, terwijl tot nu toe juist het volk zoo machteloos stond tegenover zijn ambtenaren die het benadeelden. Velen erkennen de noodzakelijkheid van dezen maatregel, maar er bestaat heel wat verschil van meening omtrent de vraag of men goed doet alle categorieën van ambtenaren op deze wijze afhankelijk te maken van den volkswil. Een feit is het toch, dat het volk ook niet altijd verdient rechtspraak in hoogste instantie uit te oefenen. Al mag ontslag alleen gegeven worden op grond van gebleken grove fouten, wanneer een volk, voor een belangrijk deel niet tot zuiver oordeelen in staat, wordt opgezet door demagogen en persoonlijke vijanden van de bestuurders, dan kan een op zichzelf goed principe een noodlottig wapen worden. Ik heb het bijgewoond in een vooruitstrevende stad met een socialistisch gemeentebestuur, waar de recall reeds was ingevoerd ten aanzien van gemeenteambtenaren, dat een hevige strijd ontbrandde naar aanleiding der herbenoeming van een "superintendent" van het onderwijs der stadsscholen. De geheele stad kwam in rep en roer; weken achtereen werden meetings en protestmeetings gehouden; de burgemeester met zijn aanhangers reden 's avonds in auto's rond en spraken uit hun voertuigen het volk toe; de tegenpartij arrangeerde autotochten in tegengestelde richting, en wanneer de burge-

meester sprak, toeterden zij op hun autohoorns; ten laatste werd het een gansch persoonlijke strijd, waarin de zaak zoek raakte achter de menschen die er vóór stonden. Op den dag dat de stemming plaats vond, trokken fanfarecorpsen door de stad die de opwinding nog grooter maakten. Zulk een toepassing van het recht van afzetting van een onwaardig ambtenaar kan de goede zaak moeilijk dienen. De heftigste debatten worden gevoerd over de vraag of ook rechters op deze wijze afzetbaar zullen zijn. De meest radicale elementen willen dit. De meer conservatieven verzetten er zich ten sterkste tegen. De positie van den rechter eischt, zeggen de laatsten, dat deze zich geheel onafhankelijk voelt van het publiek. Waar moet het heen, wanneer iemand rechter is bij de gratie eener goedkeurende publieke opinie? Dan zou de zwakke zijn omstanders naar de oogen gaan zien, en de gestrenge rechter die zijn eigen weg durfde gaan, zou misschien zijn plaats moeten ruimen voor een ander, die meer begeerd werd. Deze argumenten lijken ongetwijfeld sterk. Daartegenover wordt echter opgemerkt, dat men rekening dient te houden met de toestanden zooals ze zijn, dat menig rechter inderdaad verdient afgezet te worden omdat hij slecht is, onbetrouwbaar, omkoopbaar, zijn verantwoordelijk ambt geheel onwaardig, en dat er geen ander en beter middel nog gevonden is dan in het recht van recall wordt voorgesteld. In verband hiermee beteekent het recht van "initiative", dat van de burgers zelf een beweging kan uitgaan, die tot onderzoek naar het gedrag van een ambtenaar dwingt. „Referendum" bepaalt de wijze van stemming.

Deze voorstellen werden door mij genoemd om recht te doen wedervaren aan het streven naar zuivering van het politieke leven. Er zijn teekenen te over, dat velen den Augiasstal willen reinigen. Alle politie- en ambtenarenschan-

dalen zijn dan ook zoo hemelgerend dat verbetering dringend noodig is. Nu stellen degenen, die het Amerikaansche leven bovenal prijzen willen, het voor alsof deze dingen op zich zelf staande uitwassen zijn die men immers als zoodanig aanwijst en tegengaat, zoo iets als kankergezwellen aan een gezond lichaam, die men druk bezig is uit te snijden. Maar kankergezwellen aan een gezond lichaam is een contradictio in terminis, en juist de aard dezer gevreesde ziekte die op een bederf der levenssappen wijst, maakt dat plaatselijk opereeren gewoonlijk slechts een hulpmiddel is om den patient te doen voortleven. De gansche samenstelling van het Amerikaansche leven zal moeten veranderd worden, zijn innerlijk wezen verbeterd, zijn zedelijke kracht versterkt, vóórdat van afdoende verbetering sprake kan zijn. Eveneens, om niet slechts op de donkere zijden van het politieke leven te wijzen, worde herhaald dat tal van ernstige menschen zich inspannen om een goede wetgeving te krijgen, die niet alleen op het papier staat maar ook uitgevoerd wordt, en dat er reeds verschillende nuttige instellingen bestaan en doeltreffende maatregelen genomen zijn, die bewijzen dat menschlievende en verstandige menschen aan het werk zijn geweest. Men denke b.v. aan de in sommige staten bestaande bescherming van kinderen en vrouwen tegen uitbuiting van gewetenlooze werkgevers, door verbod van arbeid beneden een bepaalden leeftijd en voorschrijving van behoorlijke loonen; de regeling van den arbeidsduur die over 't algemeen genomen veel korter is dan in Europa; aan het toezicht op woningbouw; de sterke actie gevoerd vóór afschaffing van doodstraf, die trouwens reeds, als zij wordt toegepast, zoo menschelijk mogelijk geschiedt; van het streven om het gevangeniswezen, veelal nog zeer ruw en hardvochtig, te reorganiseeren, waarbij er op gewezen kan worden dat

---

Amerika in zijn gevangenis te Elmira het voorbeeld heeft gegeven, hoe het doel moet zijn opvoeden en klaar maken van de gevangenen voor het maatschappelijke leven, in plaats van hen eenvoudig door straf boete te laten doen voor gepleegde misdrijven; aan de instelling van kinder-rechterbanken, waar jeugdige delinquenten op een voor hun leeftijd passende wijze worden gerecht, en maatregelen worden genomen om hun welzijn te bevorderen.

III.

Het Amerikaansche gezinsleven en de opvoeding der jeugd.

De gesteldheid der ouders bepaalt het wezen der opvoeding. Daarom is het noodig te trachten zich een juist beeld te vormen van den Amerikaanschen man en vrouw, en hun samenleven, om te weten in welk een sfeer het kind opgroeit. Het type van den Amerikaanschen man en van de Amerikaansche vrouw is zeer verschillend. De Amerikaansche vrouw — mij staat daarbij voor oogen de vrouw uit den burgerstand en de hoogere kringen — neemt een bevoorrechte plaats in. De Amerikaansche man ruimt haar die gaarne in. De Amerikaansche man is trotsch op de Amerikaansche vrouw; volgens hem is zij de mooiste vrouw ter wereld. Over smaak valt niet te twisten, naar het heet, en in ieder geval is het voor den Amerikaanschen man gelukkig dat hij zoo oordeelt, maar er over discussieeren brengt toch soms verder. Het is mij wel duidelijk, waarom de Amerikaansche vrouw mooi genoemd wordt, en geprezen boven de Europeesche. Zij is physiek mooi. Krachtig en goed gevormd, slank en toch niet mager als de Engelsche. Een veerkrachtige gang; door gymnastiek en sport een mooie houding. Geen dikke of anderszins wanstaltige vrouwen. Een op het eerste gezicht stellig imponeerende en aangenaam treffende verschijning. Toch, bij nader beschouwen, valt het moeilijk de meeste

vrouwen mooi te noemen, en wel omdat met de lichamelijke schoonheid geen geestelijke schoonheid gepaard gaat. Dit valt op wanneer men de gezichten bestudeert. Zoovele vrouwen zijn oppervlakkig en ruw, en dat teekent zich af op het gelaat. De gezichten zijn veelal regelmatig, maar ontsierd door leelijke groote monden, en vaak in hooge mate onbeduidend. Wanneer het waar is dat de oogen de spiegel der ziel zijn, laten de meeste Amerikaansche vrouwen u in een ziel zien, waarin het niet noodig is lang rond te kijken, daar het er zeer leeg is.

Die indruk wordt bevestigd door haar geheele optreden, dat op het uiterlijke gericht is. De mooie Amerikaansche vrouw is de mooie modepop. Er is geen land waar zooveel werk wordt gemaakt van het uiterlijk : jonge meisjes reeds verven en blanketten zich. Aan toiletten worden groote sommen uitgegeven, en juist deze uitgave voor kleeding maakt mede het Amerikaansche leven duur. De man is het kind van de rekening, in letterlijken zin als betalende, in figuurlijken als de achtergestelde. Maar het is immers ook de glorie van de echtgenooten hun vrouwen, en van de vaders om hun dochters in al haar heerlijkheid te zien. Het wordt echter zulk een euvel dat de vrouwen zich mooi en duur willen kleeden, dat een verzet zich allerwege openbaart. Directeuren van burgerscholen wijzen er op, dat het toch niet aangaat dat de jonge dametjes op school willen verschijnen alsof zij naar een tea gingen ; predikanten toornen van de kansels tegen de ijdelheid van het vrouwelijk gedeelte der gemeente, dat ook in de kerk komt, mooi uitgedost, om te zien en gezien te worden ; eenvoudig gezinde huisvrouwen en moeders willen niet mededoen en gaan de overdreven toilet-luxezucht harer dochters tegen ; kort geleden is te Chicago een bond opgericht die zich sedert over het heele land heeft vertakt,

om een campagne te voeren ten gunste eener gepaste, eenvoudige kleeding der vrouw. Noodig schijnt het wel te zijn. Over 't algemeen kleeden ook de mannen in Amerika zich beter en met meer zorg dan de mannen bij ons, vooral wordt op een goed snit der pakken en op keurig schoeisel gelet, maar zij blijven toch eenvoudig, vergeleken bij de dames. Dit ziet men vooral 's Zondags, als echtgenooten uit den burgerstand uit wandelen gaan; de mannen in een net confectiepak, maar de vrouwen in zij en fluweel, met prachtboa's om, en gesierd met uitermate fraaie hoeden, die feitelijk te mooi zijn voor de hoofden die zij dekken. Vrouwen kunnen zich niet alleen boven haar stand, maar ook boven haar uiterlijk kleeden. Wanneer de kleeding nu nog maar persoonlijk smaak verried, zou men er meer vrede mede kunnen hebben, daar zij zou wijzen op een zekere beschaving en kunstgevoel van de draagsters, maar dat is opvallend weinig het geval. De Amerikaansche dames kleeden niet zichzelf, maar laten zich kleeden, modieus maar tevens uniform. Overal ziet men dezelfde toiletten, die door de groote modezaken in duizendtallen over het land verzonden worden. Iets anders wat opvalt is, dat de dezelfde vrouwen die op straat in gala verschijnen, zich in huis als kakatoe's toetakelen. Daar schijnt het er niet op aan te komen hoe zij zich kleeden, wel een bewijs dat zij zich niet kleeden voor zichzelf en de naaste omgeving, uit behoefte om er netjes en smaakvol uit te zien, maar voor vreemden, teneinde indruk te maken. Dit geldt natuurlijk van de dame die feitelijk geen dame is; de werkelijk beschaafde Amerikaansche vrouw zal in haar huis niet in een jak rondloopen, het onopgemaakte haar in een badmuts weggestopt. Men kan juist aan dergelijke dingen het verschil opmerken tusschen stand en stand, die ook in Amerika te onderscheiden zijn.

Overigens moet erkend worden dat het toiletmaken der Amerikaansche vrouw een goede zijde heeft, of liever uiting is van een streven dat op zichzelf toegejuicht moet worden. Waar zij bedreigd wordt door het gevaar om huissloof te worden, daar zij gewoonlijk alléén voor de huishouding staat, valt het te bewonderen dat zij daaraan weet te ontkomen. Juist door op een gegeven oogenblik het werk te laten rusten en uit te gaan, daarbij goed gekleed voor den dag te komen, rukt zij zich los uit het sleurleven waarin minder energieke vrouwen, met minder zelfbewustzijn, allicht zouden ten onder gaan. Wat dit huiselijk werkleven betreft, waarvan vele dames ten onzent zich moeilijk een voorstelling kunnen vormen, daar zij gewend zijn aan hulp, inderdaad heeft de Amerikaansche vrouw het in verschillende opzichten hard te verantwoorden. Een dienstbode houden is voor de meeste huisvrouwen onmogelijk; in het Oosten van Amerika zijn de loonen ongeveer twintig dollar per maand, in het Westen loopen ze op tot veertig. De keus van dienstboden is zeer klein, daar de meeste meisjes aan andere betrekkingen de voorkeur geven. Ook bedanken de dienstboden voor allerlei werkjes en wenschen veel vrijheid te genieten, zoodat zij zeer ontzien moeten worden. Verder is ook andere hulp zeer duur, wasch- en werkvrouwen zijn schaarsch, zoodat een huisvrouw flink dient aan te pakken. Het gevolg hiervan is dat de huishoudingen eenvoudiger ingericht zijn dan bij ons in dezelfde kringen, dat de vrouwen haar werk met den Franschen slag leeren doen, en tevens naar practische hulpmiddelen van technischen aard omzien. Ook bij ons wordt het dienstbodeprobleem steeds moeilijker op te lossen, en daarom kan het zijn nut hebben van deze dingen het een en ander te vertellen.

Allereerst zijn de huizen anders ingericht; zij bevatten wel

evenveel kamers als bij ons, maar de inrichting is veel eenvoudiger. Weinig meubelen en geen ornamenten; geen overgordijnen, alleen vitrages en een rolgordijn voor den avond; weinig vaste kleeden, meestal karpetten op een geolieden of parketvloer. De Oud-Hollandsche poetswoede, die elke week kamers doet uithalen en meubels opwrijven, ontbreekt ten eenenmale; de groote schoonmaak zal ook wel niet zulk een tijd van verschrikking voor alle huisgenooten zijn als bij ons. De nuttige bezigheid van stof afnemen neemt ook minder tijd; de Amerikaansche vrouw zou het meer dan belachelijk vinden zooveel prutsdingen te moeten optillen als die onze kamers vullen en sieren. Door deze vereenvoudigde kamerinrichting lijdt echter de gezelligheid. Het Amerikaansche huis is leeg, kaal, ongezellig. Een salon, zelfs bij zeer welgestelden, is gewoonlijk een onaangekleede ruimte. Om den haard een paar schommelstoelen van mahoniehout — een schommelstoel is het meubel bij uitnemendheid —, ergens in een hoek een canapé met een tafeltje er voor, in een andere een piano, in het midden der kamer niets. Het eenige dat een gevuld aanzien heeft, is de canapé, waarop tal van kleurige kussens plegen opeengehoopt te zijn. Bij visites zit men in wijden kring rondom de open middenruimte der kamer te schommelen; alle gasten, gastheer en gastvrouw schommelen, en in behaaglijk wiebelen kan men met een groot gezichtsveld zijn waarnemingen doen. Ook andere kamers missen comfort. De eetkamer wordt voor niets anders gebruikt, en 's avonds in den salon vertoevende mist men bovenal, wat wij zoo aangenaam plegen te vinden, een gezellig gezamenlijk zitten rondom een flinke tafel in het midden, ieder met boek of werk vóór zich. De ameublementen zijn gewoonlijk ordinair en elkander zeer gelijk. Dit komt door de fabriekmatige arbeidslevering. Alleen artikelen die in

grooten getale in fabrieken worden vervaardigd, zijn in Amerika goedkoop; alles wat uit de hand gemaakt wordt is duur. Het vervaardigen van een ameublement in enkele exemplaren is daardoor uitgesloten. Dit geldt van alle mogelijke dingen, huishoudelijke artikelen, schoeisel, kleeding enz. Gemaakte kleeding krijgt men betrekkelijk goedkoop, niet veel duurder dan bij ons, maar voor aangemeten kleeding betaalt men tweemaal zooveel. Een gevolg hiervan is dat men algemeen fabrieksgoed gebruikt. Een ander gevolg van de duurte van handenarbeid is, dat reparaties gewoonlijk onuitvoerbaar zijn. Wanneer de man een gebroken voorwerp in zijn huis, meubel of wat ook, niet zelf kan herstellen, doet hij maar het beste het weg te doen en iets nieuws te kopen. Om dezelfde reden gaat de vrouw er spoedig toe over om kleedingstukken af te schaffen, die bij ons naar een naaister zouden gezonden worden. Daarbij komt nog, dat de vrouw zonder hulp zelf weinig tijd heeft voor repareren. De dingen worden gedragen tot ze geheel kapot zijn; kousen worden niet geregeld gestopt, en ondergoed mag met gaten er in dienst doen. Dit geheim wordt verklapt, als men doorzichtige wasschen buiten ziet hangen, waaraan een keurige Hollandsche huisvrouw zich doodergert, en waarvan zij zich niet kan begrijpen dat haar Amerikaansche collega ze zonder blikken of blozen aan ieder durft te vertoonen. Maar 's lands wijs 's lands eer; het is in ieder geval begrijpelijk dat dit systeem gevolgd wordt. Wat een Hollandsche vrouw verder aan het hart moet gaan, is het gebrek aan waardeering voor een gevulde linnenkast. Een Amerikaansche weet niet wat dat is; om in damesterminologie te spreken, zij heeft van alles hoogstens zes stuks. Raakt ze er doorheen, dan wordt bijgekocht; groote voorraden zijn maar lastig, daar zij natelling en verzorging eischen. Flinke uitzetten bij huwelijken, de trots der bruid

en harer moeder, zijn onbekende zaken. Het valt in het oog, dat de genoemde gewoonten de huisvrouw de zorgen verminderen, al is het spoedig wegdoen van nog niet verbruikte artikelen een dure methode.

Hetzelfde moet gezegd worden van de overige maatregelen, genomen om het huishoudingsleven eenvoudiger te maken. Meestal heeft men centrale verwarming; in den kelder staat dan een oven, gestookt met steenkool of gas, het laatste 't gemakkelijkst, maar tevens 't duurst. Het maakt kachels overbodig, en verschaft tevens in keuken, waschhok, in badkamer en op de slaapkamers warm water. In de eenvoudigste huizen ontbreken waterkranen in de slaapkamers, en het is bijna overal gewoonte dat men zich in de badkamer wast. 't Is ten deele een economische quaestie, die Hollanders weerhoudt badkamers te hebben, en, zoo zij ze hebben, ze te gebruiken, daar ze zelfs dan nog berekenen hoeveel elk bad kost aan verwarming, maar tevens moet men erkennen dat de Amerikaan, die zijn dagelijksch bad neemt, veel reiner is op zijn lichaam dan de Hollander. De laatste, beroemd om zijn zindelijkheid, koelt zijn waschwoede aan vloeren, muren en meubels, maar spaart zichzelf uit watervrees, terwijl de eerste, weinig zorg bestedend aan zijn omgeving, zijn eigen lichaam door wasschingen, wrijvingen, douches, en verder door sport veel beter verzorgt en reinigt dan wij dat plegen te doen. Door het verheffen der badkamer tot familiewaschplaats wordt het slaapkamer doen veel gemakkelijker, daar niet met lampetkannen en karaffen gesleept behoeft te worden. Bedden plegen ook slechts bij wisseling van linnengoed afgehaald te worden; in gewonen doen gaat het op hotelmanier.

Om verder nog op eenige gemakken te wijzen, in de laatste jaren wordt, waar electrisch licht gebruikt wordt, deze kracht tevens veel gebruikt om door een ingeschakelden

motor kleine stofzuigers in beweging te brengen, waarmee ongetwijfeld veel practischer en meer afdoend schoongemaakt kan worden. Eveneens zijn in gebruik aan de lamp verbonden strijkijzers, die blijven doorgloeien en het beurtelings warmen van bouten overbodig maken. De eetkamer is dikwijls aan de keuken verbonden, wat geen bezwaar is wanneer men geen dienstboden wil verwijderd houden; en op een in den muur gebouwd buffet kan, door een opening van uit de keuken, alles geschoven worden. Het grootste kruis voor de Amerikaansche vrouw, ondanks gemakken en praktische huisinrichting, blijft het koken, in 't bijzonder omdat meer warm eten gebruikt wordt dan bij ons. Aan het ontbijt worden, naar Engelsch voorbeeld, gewoonlijk warme pannekoeken, ham met gebakken eieren, en geroosterd brood genuttigd; aan het middag- zoowel als aan het avondeten warm vleesch, gebakken of gekookte aardappelen enz. Wel geschiedt de bereiding der maaltijden dikwijls zeer haastig en slecht, zoodat ongere spijzen opgediend worden; ook ziet de huisvrouw er niet tegen op om, wanneer zij geen tijd of lust gehad heeft, de familie niets dan in allerijl gebakken pie, een soort deeg met appels of andere vruchten, te laten gebruiken, maar dit neemt niet weg dat het altijd moeten zorgen voor het eten veel tijd eischt. 't Is verwonderlijk dat men bijna nergens ondernemingen vindt, die maaltijden uitzenden. Wel zijn er heel wat menschen in de groote steden die, 's avonds althans, in de restaurants gaan eten. Ook is het een gemak dat men in de kruidenierswinkels allerlei klaar kan krijgen, b.v. gesneden vleesch, aangemaakte sla, gebakken aardappelen, boonen, kortom hoofdzakelijk spijzen die men thuis slechts op te warmen heeft, maar dit is natuurlijk niet goedkoop. Waar in Amerika de bezwaren van het dienstbodenprobleem voor een belangrijk deel ondervangen zijn door

eenvoudiger huishouding, is het eetprobleem nog niet bevredigend opgelost.

Opmerkelijk blijft het dat de Amerikaansche vrouw, ondanks haar gebondenheid aan de huishouding, voor zichzelf tevens groote vrijheid wenscht en het ook doorzet die te genieten. Wanneer zij het maar eenigszins doen kan, is zij lid van vrouwenvereeningingen en damesclubs; zij heeft haar uitgangetjes 's avonds, en eischt het als haar recht het leven mee te leven. Eigenaardig is het dat societeitsleven in Amerika meer onder vrouwen voorkomt dan onder mannen; menige vrouw gaat in den namiddag naar haar societeit, waar ze kranten en tijdschriften inziet en hare clubgenooten treft om onder het genot van een kopje thee de vraagstukken van den dag te bespreken, terwijl haar echtgenoot door drukke bezigheden verhinderd is zich dergelijke genoegens te verschaffen. Wat algemeene ontwikkeling betreft, is zij de meerdere van den man. Terwijl deze dikwijls heel jong reeds in zaken gaat, kan de vrouw veelal langer onderwijs genieten. Daar het in de betere standen mode is voor jonge meisjes om eenige jaren een algemeen ontwikkelende opvoeding te ontvangen aan een universiteit, tot ze een graad bereikt hebben als "Master" of "Bachelor of Arts", is menig zakenman met een gestudeerde vrouw gehuwd. Ook de vrouw echter, die geen wetenschappelijken titel haalt, leest meer dan de man pleegt te doen. Zij werkt zich in allerlei vraagstukken van het leven in, en spreekt daarover gaarne. Opvallend is de groote zekerheid waarmede zij oordeelt. Nu is het wel een algemeen voorkomend verschijnsel, dat vrouwen moeilijke quaesties gemakkelijker oplossen dan mannen, door haar meerder temperament dat dringt tot partijkiezen en doorzetten, door haar geringere neiging tot zorgvuldig wikken en wegen, waarbij kordaat beslissen moeilijker wordt, maar in Amerika

wordt deze gemakkelijheid van vraagstukken beoordeelen en partijkiezen nog vergroot door de geheel eenige meerderheidspositie der vrouw, die haar sterk zelfbewust moet maken. Waar zoovele mannen geen tijd en lust hebben om zich te ontwikkelen, en alleen voor hun zaken leven, hoogstens nog daarbij zich voor politiek interesseeren, hebben de vrouwen, waaronder vele wel tijd en lust hebben om zich buiten het gebied harer huishouding te bewegen, een grooten voor-sprong. Zij worden daarmede de autoriteiten, en oefenen een grooten invloed uit op het geheele maatschappelijke leven. Zij bespreken niet alleen kwesties, maar nemen actief deel aan dat leven; in besturen van vereenigingen van algemeen belang, in schoolcommissies, in kerkelijke organisaties, in philanthropische en sociale ondernemingen spelen zij een rol. In enkele staten bestaat ook reeds vrouwenkiesrecht, en men leest van tijd tot tijd dat aan de vrouwen dier staten groote verbeteringen in de wetgeving te danken zijn. Het valt niet te betwijfelen dat meer en meer de vrouwen zich kiesrecht zullen veroveren, en hier, waar de mannen als in geen land ter wereld de vrouwen prijzen en volgen, behoeven de suffragettes haar toevlucht niet te nemen tot gewelddaden als in Engeland, noch langen tijd weeklagen over achterstelling als in andere Europeesche landen.

De groote zelfstandigheid der vrouw en haar besef van meerderheid verschaffen haar een merkwaardige zekerheid van optreden, en maken haar tot een specimen van het vrouwelijk geslacht, dat een eigen plaats inneemt. Onvriendelijk zijn de Amerikaansche vrouwen niet, zij zijn beleefd, wellevend, maar de teederheid ontbreekt gewoonlijk wel. Men zal hoogst zelden den indruk krijgen: Wat een lieve vrouw. Ik geloof het dat voor een Amerikaansche ook volstrekt geen ideaal is een lieve vrouw te zijn. Ze zal het weekelijk vinden,

sentimenteel, dwaas, als een vrouw haar man in den gewonen zin van het woord goed wil doen en vertroetelen, er op uit is hem een gezellig tehuis te verschaffen, of graag met hem zijn zorgen wil deelen. De vrouw een „hulpe van den man” is voor menig moderne vrouw, in 't bijzonder voor de Amerikaansche, een verouderd begrip. Zij zal wel willen geven, maar blijft toch in de eerste plaats de ontvangende. Naar Hollandsche zienswijze is de vrouw in Amerika ontegenzeggelijk verwend; haar wil is wet, en het zwakke geslacht is er stellig geen verdrukt geslacht. De man is de gehoorzame dienaar, en al zal ik niet durven beweren dat hij gedegradeerd is tot pantoffelheld, toch verstaat hij zeer goed zijn dienende positie. Er bestaan daardoor gewoonten die ons vreemd zijn. Men zal b.v. in Amerika nooit een vrouw in het gezelschap van haar man achter den kinderwagen zien loopen, waar trouwens veel vóór te zeggen valt, daar de man beter dan de vrouw berekend is op dit min of meer vermoeiende werk. Maar wat op ons een zonderlingen indruk blijft maken, is dat men mannen in vleesch- en kruidenierswinkels boodschappen ziet doen met een mand aan den arm. Ik heb mannen gekend, die elken morgen vóór het ontbijt voor moeder de vrouw naar de markt gingen. Het motief is natuurlijk, dat bij gebrek aan dienstboden de man dergelijk loopwerk wel moet doen, maar hij heeft het gewoonlijk reeds, druk genoeg, drukker dan de vrouw. In huis worden alle vuile werkjes voor hem bewaard, zoodat hij van zijn werk thuiskomende, als een jongen van school, nog zijn huiswerk heeft. Men staat in Europa dikwijls verbaasd, dat zoovele Amerikaansche vrouwen zonder haar echtgenooten op het vasteland reizen, maar dat is echt Amerikaansch. Wanneer de rijke of althans vrij welgestelde Amerikaansche dame behoefte heeft aan ontspanning door een buitenlandsche reis,

dan zal zij niet weerhouden worden door de overweging dat haar heer gemaal, die immer thuis moet blijven om voor haar wissels te zorgen, niet mee kan en het thuis ongezellig zal hebben. Hij kan best eens alleen, zooals zij het kan. Dat de overheerschende macht, hetzij man hetzij vrouw, licht egoïst wordt, is volkomen begrijpelijk. Al zal menig idealist en idealiste die de bestaande toestanden in Europa een verslaving der vrouw achten, met bewondering zien naar de Nieuwe Wereld, waar de vrouw haar rechten kent en opeischt, toch zullen zij bij nader toezien moeten erkennen dat ook daar de ideaaltoestand nog niet bereikt is, omdat de vrouw in haar bevoorrechting den man niet altijd recht doet, maar zichzelf en haar eigen genot zoekt. De zelfstandigheid der vrouw, die het haar onmogelijk maakt in gezelschap zenuwachtig te zijn of te blozen, die haar in de vergaderingen met groote gemakkelijheid doet spreken, openbaart zich in het bijzonder in haar houding tegenover mannen. Haar is eigen een groote gemakkelijheid van omgang, die den man licht op een afstand houdt. Hij behoeft zich waarlijk niet in te beelden dat zij hem noodig heeft en zoekt. Zij wil bovenal zichzelf zijn en vrij blijven. Ook wanneer zij gehuwd is. Ik heb het waargenomen dat op avondjes de vrouw afscheid nam zonder haar man te waarschuwen, terwijl deze, later opstaande, rondzag of zijn vrouw er nog was of niet. Bij ons zou men dadelijk de gevolgtrekking maken: Welk een slecht huwelijk moet dat zijn, waar man en vrouw niet samen komen en gaan, maar in Amerika openbaart dit feit eenvoudig dat de vrouw haar eigen weg gaat en haar ingevingen volgt, zonder zich aan een ander te storen.

Een en ander dat van de vrouw gezegd is, geldt nog in hogere mate van het jonge meisje. Amerika is het dorado voor jonge meisjes. 't Is alsof iedereen klaar staat haar te

doen genieten. Van haar vijftiende, zestiende jaar af is zij degene die zegt wat zij doen en ontvangen wil, en zij schijnt al zeer veeleischend te moeten zijn, wanneer haar wenschen niet worden ingewilligd. Zelfs de moeder treedt nu op den achtergrond, omdat haar dochter den leeftijd bereikt heeft, dat deze de eerste is geworden en haar eischen mag stellen. Rudyard Kipling, die weinig gesticht is over het air dat de jonge Amerikaansche aanneemt, verhaalt in een zijner boeken "From sea to sea" dat toen hij in Amerika eens een heer moest spreken, hij dezen in zijn huis alleen in gezelschap van zijn huisgenooten kon treffen. Toen hij zijn wensch te kennen gaf hem onder vier oogen te spreken, en zeide dat hij gehoopt had dat hij het hier had kunnen doen, antwoordde deze: „Maar dat hadt U van tevoren moeten zeggen, dan had ik u op mijn kantoor ontvangen; mijn huis is niet van mij, maar van mijn vrouw en dochters.” Dit antwoord is inderdaad typeerend. Vooral de jonge dochters zijn de bezitsters van huis en hof. Zij hebben de vrijheid partijtjes te geven en daarop te noodigen wie zij willen. Er zijn ouders die het niet onbedenklijk vinden, dat hun dochters zonder hun medeweten haar gasten noodigen, en uitgaan met jongelui die zij niet kennen, maar zij kunnen, durven althans, er niet veel tegen te doen, daar het algemeen gewoonte is; en de jonge dame, op een leeftijd gekomen dat kinderen critisch de gedragingen der ouders plegen te beoordeelen, zou een verbod, gericht tegen iets waar zij niets in ziet, voor ergerlijke bekrompenheid uitmaken. Een buitengewoon groote vrijheid bestaat is den engagementstijd, die gewoonlijk van korten duur is, daar een engagement slechts publiek wordt gemaakt in het vooruitzicht van een spoedig huwelijk. In vele kringen bestaat de gewoonte dat de jongelui, 's avonds samen zijnde, de huiskamer tot hun beschikking krijgen, terwijl de

ouders maar moeten zien zich elders op te bergen; ook krijgt de jonge dame de sleutel dier kamer en sluit de verdere familie buiten. „Hony soit qui mal y pense.” Er schijnt nooit iets te gebeuren dat aanstoot zou kunnen geven. Het komt mij voor dat dit verklaard moet worden, behalve uit zedelijke degelijkheid, uit de koelheid der Amerikaansche vrouw. Al is deze, in het bijzonder in haar jeugd, ijdel en wuft, uit op toilet maken en pretjes, terwijl zij in haar houding tegenover heeren — men behoeft slechts in trams en treinen op te letten — coquet is, toch kan dit gepaard gaan met een weinig hartstochtelijke natuur. Zoo licht wordt een vrouw, die vrij omgaat met mannen, met hen lacht en schertst, misschien zelfs een ongewoon groote toenadering betoont, verkeerd beoordeeld. Coquetterie wijst op ijdelheid, niet op zinlijkheid, terwijl sterk hartstochtelijke naturen juist geneigd zijn zich in zich zelve op te sluiten, daar zij instinctief trachten haren aard niet te doen kennen. Het Amerikaansche geslacht is niet sterk zinnelijk aangelegd; het gezonde sportleven heeft daar invloed op, het krachtige werkleven, en verder de geheele aard der menschen die weinig emotioneel is. Ik geloof dat dit van mannen zoowel als van vrouwen geldt. Het Amerikaansche jonge meisje staat, als ik het wel heb, daardoor onverschilliger tegenover het huwelijk dan het Europeesche. Het beschouwt het bezit van een man volstrekt niet als het ééne noodige, en vele schijnen haar vrijheid te verkiezen boven de gebondenheid door het huwelijk. 't Is mij verzekerd dat menige jonge vrouw, die gaarne met jonge menschen omgaat, toch goede en op zich zelf sympathieke aanzoeken van de hand wijst, eenvoudig omdat ze geen behoefte gevoelt aan huwen.

Zonder mij te veel te willen wagen op het gebied van de psychologie der vrouw, een gebied waar voor den man zoo-

veel voetangels en klemmen liggen, toch vraag ik mij af of de koelheid der vrouwelijke natuur niet mede een ander verschijnsel verklaart, althans mede een factor is ter verklaring van een ander verschijnsel. Het is opvallend hoe gering het kindertal is in Amerikaansche families. In de eenigszins welgestelde kringen wordt men getroffen door het feit, dat een groot aantal ééngelborenen broeder- en zusterloos rondloopen. Een tweetal gaat nog gevoeglijk, maar een familie met drie kinderen wordt reeds een groot gezin geacht. Het wordt mettertijd misschien een staatkundig probleem; een man als Roosevelt heeft er reeds op gewezen dat de Amerikanen niet medewerken om het volk krachtig te maken door getalssterkte. De van buiten inkomende elementen doen het bevolkingscijfer sterk wassen; deze vormen dikwijls reeds groote gezinnen wanneer zij komen, en blijven zich nog gedurende eenige geslachten sterk voortplanten. Roosevelt heeft op den zedelijken kant van het vraagstuk gewezen, en getoornd tegen de gemakzucht der Amerikaansche vrouw, die geen kinderen wenscht. Er zijn bij deze kwestie verschillende factoren in het spel; dat Amerika een der groote propagandalanden van het Neomalthusianisme is, valt uit meer dan één motief te verklaren. Er zijn economische problemen, die tot beperking van het kindertal in sommige kringen leiden; een reactie tegen den toestand waarbij de vrouw door een te groot gezin lichamelijk en geestelijk uitgeput raakt, vroeg oud en zonder levenskracht, is duidelijk aanwijsbaar; het feit dat ook in de goeude kringen de vrouw, door ontstentenis van betaalde hulp, zelf de huishouding moet bezorgen doet opzien tegen een groote familie. Maar er is meer. Wanneer de Amerikaansche vrouw — men vergete toch niet dat de meeste ouders welgesteld mogen heeten en meerdere kinderen een fatsoenlijke opvoeding kunnen geven, dat het uitgestrekte Amerika,

een onderbevolkt, niet een overbevolkt land is, en met zijn rijke natuurschatten voedsel kan bieden aan millioenen en millioenen —, wanneer zij een minder koele natuur was, een vrouw die het een heerlijkheid vond moeder te zijn, zou het dan niet gezien worden dat de gezinnen grooter waren dan nu het geval is? Juist in Amerika, waar de vrouw zulk een machtige rol speelt, is zij verantwoordelijk te stellen voor de bestaande toestanden in dezen.

Het maakt nu een droevigen en ergerlijken indruk zoovele ouders met hun ééne kindje te zien wandelen. Dit armelijk gezinsgetal doet de kinderen beklagen, die eenzaam, maar verwend opgroeien, niet geschoold in het samenleven van een groot gezin met zijn onderscheidene elementen, en het doet vreezen voor een groote armelijkheid in het huwelijksleven van man en vrouw. Dat het Neomalthusianisme in Amerika als elders invloed heeft op het huwelijksleven, valt niet te betwijfelen. De reeds van nature bestaande koudheid wordt er door versterkt. Het ieder voor zich leven, dat noodlottige individualisme hetwelk zoo karakteristiek eigen is aan Amerikanen, eveneens. Niet gebonden door de aanwezigheid van meerdere kinderen, kunnen ouders 's avonds gemakkelijker uitgaan; de geringere gemeenschappelijke zorg voor de opvoeding vergemakkelijkt hun uiteengaan.

Er is nog een ander euvel waarop gewezen dient te worden, de slechte huwelijksverhoudingen ten gevolge van zedeloosheid. Gelijk bekend is, is Amerika het land der echtscheidingen. Wanneer men daar van huwelijksontbindingen hoort en leest — de kranten staan er vol van, daar het privaatleven er in het openbaar wordt behandeld — krijgt men waarlijk niet den indruk dat in het meerendeel der gevallen edele motieven een verbintenis doen eindigen, welke uit zedelijk oogpunt een valsche verhouding zou zijn, zoo zij

werd bestendig, maar dat ontrouw en echtbreuk, dood-ordinaire zedeloosheid en verlangen naar een andere verbintenis bijna altijd tot den rechter doen gaan. Nu is dit het opmerkelijke, waarop mijn aandacht is gevestigd geworden, dat terwijl over het algemeen genomen de ongetrouwde jonge man, de hard werkende, sportlievende, weinig genot zoekende jonge man solider pleegt te zijn dan bij ons, de gehuwde man vergelijkenderwijs onsolider is. Deze dingen zijn uit den aard der zaak moeilijk te bewijzen, daar hieromtrent geen statistieken bestaan en men af moet gaan op eigen waarnemingen en mededeelingen van anderen, maar als dit een werkelijk bestaand feit is, dan is de vraag gewettigd of niet het klein-familieleven daaraan schuld heeft. Alle onnatuurlijkheid wreekt zich, en een onnatuurlijk huwelijksleven moet wel verwijdering tusschen de gehuwden ten gevolge hebben.

Wat verder het zedelijk leven in Amerika betreft, al heeten de toestanden beter te zijn dan in Europa, een te hoogen dunk mag men er toch niet van hebben. In de steden en ook ten platten lande laten de zedelijkheidsverhoudingen veel te wenschen over. In sommige steden oefent de zedelijkheidspolitie toezicht uit, maar meestal is de prostitutie in de met een roode lantaarn zich aanduidende huizen — red light houses — ongereguleerd. Vooral in verafgelegen oorden, waar mijnen worden geëxploiteerd, en veelal gehuwde vrouwen niet willen leven omdat men van de bewoonde wereld is afgesloten, wordt door de mannen die er veel geld verdienen een ruw en liederlijk leven geleid. Medici hebben mij verzekerd dat de ziektestatistieken in dezen in Amerika alles behalve gunstig zijn. Een van de dingen die slechte verhoudingen in de hand werken, is de vrijheid waaraan de gehuwde vrouw gewend is, in verband met haar zucht mooi gekleed voor den dag te komen en uit te gaan. Het was een

medicus, die mij attent maakte op het veelvoorkomende wonen in "apartment-houses" in de steden. Om aan de bezwaren der huishouding te ontkomen, wonen vele gehuwden, hetgeen alleen mogelijk is als er geen of weinig kinderen zijn, in de groote gebouwen waar men een suite van twee kamers met keukentje en badkamer gemeubileerd bij de maand huurt. De vrouw, vooral als nog buitenshuis de hoofdmaaltijd genuttigd wordt, heeft dan weinig te doen. Wanneer haar man geen groot inkomen heeft — en het gebeurt dikwijls dat de man op kantoor of in fabriek slechts een honderd dollar per maand verdient, voor Amerika niet veel — is hij niet in staat haar hooge rekeningen te betalen; maar dan is dikwijls een vriend, die in de uren dat de man naar zijn werk is haar wenschen en nooden leert kennen, bereid voor het een en ander te zorgen. Mijn zegsman was in zijn practijk met dergelijke toestanden terdege bekend geraakt. De zeer doorzichtige advertenties, in grooten getale in de kranten voorkomende, toonen eveneens welke practijken veel beoefend worden, en het heet dat vele medici grof geld verdienen met handelingen die ook in Amerika bij de wet verboden zijn.

Over het huwelijksleven en wat dies meer zij heb ik zoo uitvoerig gehandeld, en om den Amerikaanschen man en vrouw eenigermate te doen kennen, en om te doen gevoelen in welk een milieu het kind opgroeit. Zijn opvoeding ondergaat natuurlijk den invloed der huiselijke omstandigheden zijner ouders. Wanneer het waar is dat de meeste Amerikaansche mannen en vrouwen hun eigen weg gaan, dat er weinig gezellig huiselijk leven is, dat over 't algemeen het geestesleven van mannen en vrouwen beide weinig ontwikkeld is, dan is het niet verwonderlijk dat de opvoeding der kinderen vrij is en niet lang aanhoudt, en dat de voortreffelijkheid van paedagogische principes veelal te wenschen overlaat. Niet

dat de Amerikaansche ouders nalatig zijn en hun kinderen verwaarloozen; het is juist merkwaardig dat de moeders, die overigens gaarne haar eigen genoegens najagen, tijd en zorg over hebben voor haar kind, daarmede wandelen en het gaarne plezier doen; maar de verzorging betreft in de eerste plaats toch het materieele. De kinderen hebben het goed, wellicht te goed in hun jonge jaren, mogen mee uit, kunnen snoepen en laat op blijven, worden weinig gestraft, ruim van speelgoed voorzien. Zij zijn daardoor dikwijls veeleischend en weinig aantrekkelijk, en menig ouder klaagt over de vergaande ongehoorzaamheid zijner kinderen. Deze leeren al heel vroeg hun eigen weg gaan. Zelfstandigheid is een deugd, maar wordt het jonge geslacht te vrij gelaten, dan wordt zij een ondeugd. Een typisch voorbeeld is het volgende. De Amerikaansche ouders, die bijna allen tot een of ander kerkgenootschap behooren en hun kinderen een godsdienstige opvoeding willen geven, wenschen hun kinderen al op zeer jeugdigen leeftijd naar de Zondagsschool te zenden. Maar het blijft dikwijls een wensch die niet in vervulling gaat, want van dwang is geen sprake. Het kind van zes jaar beslist zelf of het gaan zal, en de uitslag hangt af van de aantrekkelijkheid der Zondagsschool. Wanneer het daar prettig is en voldoende belooninkjes en feestelijkheidsjes gegeven worden, dan gaat de peuter, onder toejuicing zijner ouders, de Zondagsschool bezoeken, anders blijft hij, niettegenstaande de hoop zijner ouders, thuis.

Toch kan men niet zeggen dat de groote vrijheid tot ergerlijke bandeloosheid leidt. Men treft in de Amerikaansche steden b.v. nooit een straatjeugd aan als waarvan het publiek ten onzent zooveel last kan hebben. Verscheidene oorzaken werken daartoe mee. Allereerst vergete men niet dat het plebs, waaruit de kleine straatschooirtjes en boefjes gerecru-

teerd worden, haast niet bestaat. De economische toestanden zijn zooveel beter, dat men de ellendige woningtoestanden niet heeft die ouders dwingen hun kinderen de straat op te sturen, omdat er in huis alleen 's nachts plaats voor hen is in de bedstedjes. Een flinke werkmansstand vormt het hoofdbestanddeel der bevolking in de steden. Hun kinderen, die niet behoeven te bedelen en hun heil niet hebben te zoeken in straatschenderij, worden geen plaag voor de samenleving. Een andere factor is het arbeidzame leven; een kind dat niet meer naar school gaat, gaat naar werkplaats, fabriek of kantoor. Men ziet in Amerika geen baliekluivers rondhangen of opgeschoten jongens en meiden langs de straten zwieren. Het Amerikaansche volk is een ordelijk volk. Dit valt iederen vreemdeling op en wekt zijn bewondering; bij volksophooping, in theaters, postkantoren, stations gaat alles rustig toe; men dringt niet, laat ieder zijn volgorde behouden; er wordt geen gejoel en gescheld gehoord. Dit is te merkwaardiger bij de groote individueele vrijheid, welke gehandhaafd wordt. In dit opzicht staat het Amerikaansche volk boven het Nederlandsche, dat zijn vrijheidszin in tuchtelooosheid botviert, en boven het Duitsche, dat wel ordelijkheid kent, maar slechts door de tucht, van hooger hand opgelegd. Zonder politie en militaire macht, zonder voorschriften worden de gewone regelen van fatsoen en achtzaamheid opgevolgd. Daardoor is het reizen in den trein b.v. aangenamer; hoewel er, afgezien van de Pullman-cars, meer in 't bijzonder voor de lange trajecten bestemd, slechts één klasse bestaat, zal men nooit gehinderd worden door pruimende medereizigers of mannen die in niet-rook coupés rooken; geen slecht riekende boeren en vuil uitzierende werklieden zullen mederijden, daar ieder zich dagelijks goed wast, en de werkmansman zich op zijn werk verkleedt vóór hij vertrekt. Vraagt men hoe dit komt,

ondanks de weinig strenge opvoeding in jonge jaren, dan moet verwezen worden naar de beteekenis van het maatschappelijk leven en van de sport. Het maatschappelijk leven, beter gezegd het bedrijfsleven, is uitermate ordelijk; het organiseerend talent der Amerikanen heeft verhoudingen geschapen, welke allen, die aan het werklevens deelnemen, tot aanpassing dwingen. In kantoren en op fabrieken wordt met gestrengheid geregeerd; de goede gang van zaken eischt dit, en zoo oefent het businessleven een opvoedende kracht uit. Van de sport geldt hetzelfde; de sport waaraan ieder van zijn prille jeugd af deelneemt, eischt samenwerking en vrijwillige onderwerping. Wat ouders van hun kinderen niet kunnen gedaan krijgen, wordt door hen zelf tot stand gebracht in hun samenspel met kameraden. Zelfgewilde tucht is een trek van het Amerikaansche volkskarakter.

Daardoor heeft het minder ernstige gevolgen, dat ouders weinig te zeggen hebben over hun kinderen, en dezen hun ouders spoedig ontgroeien. Maar wel blijft het een droevig verschijnsel, dat ouders en kinderen zoo weinig samenleven. Meestal is de opvoeding uitsluitend gericht op het maatschappelijk leven, waarvan de gedachten der meeste volwassenen te uitsluitend vervuld zijn. In de eerste plaats worden handige, practische, bruikbare menschen gevraagd, en de meeste ouders zijn tevreden als zij hun kinderen, met die qualiteiten toegerust, op de arbeidsmarkt afleveren. Juist waar dit vroeg pleegt te geschieden, de meeste jongens spoedig zelfstandig gaan werken, terwijl de meisjes zoo zij niet uit werken gaan in huis een vrij en vroolijk leventje leiden, moet de zelfopvoeding op lateren leeftijd van groote beteekenis worden geacht. Helaas is het maatschappelijk leven, dat den groei van innerlijk leven bedreigt, en een geest van oppervlakkigheid kweekt, daaraan niet bevorderlijk.

IV.

Lager en Middelbaar Onderwijs.

Schematisch kan men het onderwijs verdeelen in lager, middelbaar en hooger onderwijs, al zijn er in het Engelsch geen benamingen, die met de onze correspondeeren. De gewone lagere scholen heeten "elementary" of "primary schools"; dan komen de "highschools", welke naam ons licht misleidt, daar deze niet hoogeschoolen, maar burgerscholen zijn; daarna de inrichtingen van hooger onderwijs, "colleges" en "universities". Gymnasia en lycea bestaan in Amerika niet. Wel komt met ons meer uitgebreid lager onderwijs de "grammar school" overeen. Bovendien bestaan nog kostscholen, ambachtsscholen, handelsscholen en militaire scholen.

De lagere school werkt een soortgelijk program af als bij ons: lezen, schrijven, rekenen, zingen, geschiedenis, aardrijkskunde enz. Zij wordt door elk kind gevolgd, daar leerplicht bestaat — immers Amerika heeft een in al zijn lagen goed ontwikkeld volk noodig —, terwijl ook algemeen onderwijs begeerd wordt, omdat men wel ervaart hoe noodzakelijk het voor ieder in het maatschappelijke leven is kundigheden te bezitten. Gelukkig maken economische toestanden het ouders zelden bezwaarlijk hun kinderen naar school te zenden. Wanneer dit wel het geval was, geloof ik dat de Staten bereid zouden zijn den ouders schadevergoeding te geven voor het gemis

aan werkkrachten, daar het streven bestaat het onderwijs voor iedereen mogelijk te maken. Een algemeen principe is dan ook kosteloos onderwijs. Wel wordt in verschillende plaatsen een algemeene schoolbelasting geheven, maar nergens wordt schoolgeld betaald. Het principe van kosteloos onderwijs geldt ook op het gebied van middelbaar en ten deele van hooger onderwijs, en dit maakt het zoo gemakkelijk en aantrekkelijk voor begaafden om door te gaan met studeeren. Niet alleen wordt geen schoolgeld betaald, maar ook de leermiddelen zijn vrij; schoolboeken en andere benodigdheden worden althans op de lagere scholen gratis verstrekt. Zelfs zijn er groote steden, die nog verder gaan en voor de gegadigden tevens voeding op school en kleding verschaffen. Te Chicago b.v. geschiedt dit met de bedoeling om de kinderen der arme buitenlandsche immigranten — de eenige categorie van menschen in Amerika, die er allerellendigst aan toe is — te helpen. Up to date is men wel, hetgeen ook blijkt uit geregeld geneeskundig toezicht door schoolartsen, en uit het streven de leermiddelen zoo modern mogelijk te maken. Het aanschouwelijk onderwijs, dat meer en meer ingang gevonden heeft, vraagt veel technische hulpmiddelen. Een paar jaren geleden heeft Edison zich tot het Amerikaansche publiek gericht met de geruchtmakende mededeeling, dat hij bezig was uitvindingen te doen, die de geheele methode van onderwijs ten eenemale zouden veranderen. Uitgaande van de opvatting dat tot nu toe schoolgaan voor kinderen geen genoegen is, dat zelfs ieder normaal kind leeren verschrikkelijk moet vinden, kondigde hij aan dat het in de toekomst gansch anders zou worden, doordat men de belangstelling der kinderen op doeltreffende en gemakkelijke wijze zou weten te wekken. De hoofdgedachte was aanschouwelijk onderwijs in uiterste consequentie door te voeren, alle vakken

die er zich maar eenigszins voor leenen te doen onderwijzen met behulp van projectielantaarns en kinematographen. Aardrijkskunde, geschiedenis en dergelijke wetenschappen zouden op gansch andere wijze moeten gedoceerd worden dan tot nu toe geschiedde. Hij zou films samenstellen en nieuwe apparaten fabricceeren die zijn plannen tot uitvoering konden brengen. Het is zeker de moeite waard na te gaan wat hiervan terecht komt, en ongetwijfeld mag verwacht worden dat nog meer dan tot nu toe technische hulpmiddelen het onderwijs aangenamer en beter zullen maken, maar in hoeverre dit door te voeren is, daar toch geheugenwerk zal moeten blijven bestaan, en niet alle onderwijs zich in dezen geest laat vervormen, blijft te bezien. In Amerika worden hervormingen nog al eens met te veel ophef aangekondigd, en wordt als een algeheele revolutie voorgesteld wat blijken zal een gedeeltelijke verandering te zijn. En of het Edison gelukken zal het verloren paradijs in de scholen te doen herwinnen, is aan eenigen twijfel onderhevig.

Stelt men de vraag of het lager onderwijs zooals het nu in Amerika gegeven wordt beter of slechter is dan het onze, dan moet opgemerkt worden dat het uiterst moeilijk is vergelijkingen te treffen, daar in beide landen verschillende behoeften bestaan, op verschillende dingen de nadruk wordt gelegd, terwijl natuurlijk het onderwijs ook plaatselijk verschillend is in hoedanigheid. Omdat bijna alles afhangt van de leerkrachten, dient daarop in de eerste plaatst gelet te worden. Nu is mij verteld dat het gehalte van het onderwijzerspersoneel veel te wenschen overlaat, hetgeen in het bijzonder het geval is op het platte land. In Amerika zijn uitgestrekte, eenzame landstreken waar de leerlingen op grooten afstand van de school wonen, en waar de levensvoorwaarden van dien aard zijn dat de goede onderwijzers

er niet heen willen. Daarom moeten de autoriteiten, die naar provinciale indeeling de eischen van bevoegdheid stellen, deze wel dikwijls laag stellen. Daarbij komt nog dat de onderwijzers — dit geldt trouwens ook van de leerkrachten bij middelbaar- en hooger onderwijs — in vergelijking met andere rubrieken van loontrekkenden zeer slecht betaald worden. Iedere werkmán is er beter aan toe dan een onderwijzer. In de grootere steden wordt de salaríeering wel steeds beter en op den duur zal het wellicht overal zoo worden, maar op 't oogenblik oefent deze slechte betaling een ongunstigen invloed uit. Het valt te betreuren, dat waar in Amerika zoo-veel dingen goed en royaal worden aangepakt, het onderwijs nog te veel wordt achtergesteld. Een van de redenen is vermoedelijk het feit dat men zoozeer den nadruk heeft leeren leggen op de practijk, dat theoretische kennis, en de zorg daarvoor, in het gedrang zijn gekomen. Slechte salaríeering is één uiting daarvan; te groote klassen, waarover veel geklaagd wordt, een ander. Een derde bezwaar tegen het onderwijs, dat wederom tegen lager-, middelbaar- en hooger onderwijs moet ingebracht worden, is van typisch Amerikaanschen aard, en moet daarom nader beschreven worden, n.l. het kwantitatief werken.

Wanneer ik een algemeene karakteristiek van Amerika moest geven, dan zou ik zeggen: Amerika is een land van kwantiteit, niet van kwaliteit. Dit moge wat sterk zijn uitgedrukt en niet op alle toestanden toepasselijk zijn, wel geloof ik dat het in menig opzicht de werkelijkheid juist teekent. In Amerika bestaat de aandrang dingen in het groot te doen; men wil van alles hoeveelheden zien; men veracht het kleine en verlangt naar afmetingen. Het is begrijpelijk dat in een land waar alles van nature reusachtig is, de afstanden onmetelijk, de verscheidenheid van geaardheden groot, de aan-

wezigheid van volkeren vele, de schatten aan bodemrijkdom, bosschen, mijnen, land onuitputtelijk, dat in zulk een land de menschen, waarvan de ethnologie leert dat zij geneigd zijn de voorbeelden der natuur te volgen, eveneens kwantitatief gaan werken. Zij bouwen uitgebreide steden en wenschen huizen van afmetingen als nergens elders ter wereld bestaan; er is een behoefte kleine zaakjes en kantoortjes zoo spoedig mogelijk te vervangen door flinke ondernemingen; geweldige fabrieken en ontzaglijke handelsmaatschappijen ontstaan; het kleine kapitaal wordt in het groote opgenomen; spoorwegmaatschappijen leggen lijnen van duizende mijlen; Noord en Zuid, Oost en West staan voortdurend met elkander in verbinding. In zulk een land moet alles vlug gaan, moet van alles veel aanwezig zijn. Het Amerikaansche volk is ondernemend, gejaagd, geprikkeld. Het moet direct resultaten zien van zijnen arbeid; 't werkt niet voor de toekomst, maar voor het heden. 't Is een realiteitsvolk dat niet geeft om het ideëele dat ver weg is, maar om het reëele dat het met de oogen zien en met de handen tasten kan. Het is den Amerikaan een behoefte in het concrete te leven, het kan er geen voldoening in vinden zich in het abstracte te verdiepen. Daarom heeft het Amerikaansche volk meer oog voor kwantitatieve dan voor kwalitatieve waarden. De beoordeeling van kwaliteit is immers van meer diepgaanden aard dan die van kwantiteit, eischt meer rust en meer bezonnenheid.

Dat deze kenschetsing van het Amerikaansche volk juist is, komt in allerlei dingen uit. Allereerst in de persoonsbeoordeeling. Er wordt weinig gevraagd naar wat een mensch is, veel naar wat hij doet. Iemands karakter, zijn eigenlijk wezen moge nog zoo voortreffelijk zijn, in het maatschappelijk leven beoordeelt men alleen wat iemand verricht, en ik ben er vrij zeker van dat ook daarbuiten een andere waardebeopaling al heel weinig tot

uiting komt. Bewondering wordt gevoeld voor macht en bezit, voor arbeidsprestaties en welslagen; dit is wederom een beoordeeling naar kwantiteit, niet naar kwaliteit. Verder bepaalt deze neiging de waarde, die aan arbeid gehecht wordt. Deze behoeft niet bovenal degelijk, maar wel vlug te worden verricht. Er moet vèèl worden gedaan. Door Amerikanen wordt tegen vreemdelingen dikwijls het bezwaar ingebracht, dat zij in het begin niet vlug genoeg werken, en voor hun welslagen is het dan noodig dat zij afleeren te minutieus te arbeiden. Fabrieksarbeid toont hiervan de sporen. Amerikanen zelf heb ik hooren toegeven dat hun fabriekaten, wat soliditeit en afwerking betreft, de vergelijking met Duitsche fabriekaten geenszins konden doorstaan, en dat daarom degenen, die de beste soorten begeeren, uitzien naar de aanduiding "made in Germany". De werklieden worden geprest om te haastig te werken, en men kan dikwijls, wanneer in huis een reparatie is verricht, de onaangename ervaring opdoen dat half werk werd geleverd. De behoefte, vele Amerikanen eigen, aan voortdurende veranderingen, verbeteringen en vernieuwingen drukt een stempel op het geheele productiesysteem en werklevens. De degelijkheid moet er noodzakelijk onder lijden, en het werken dat in de eerste plaats vlug moet geschieden, wordt licht vluchtig.

't Is juist dit zelfde gebrek, dat zich sterk openbaart in het onderwijs. Ook daarbij gaat de degelijkheid te loor omdat men te veel wil doen. In het bijzonder komt dat uit bij het hooger onderwijs, waarvan later voorbeelden zullen gegeven worden, maar het wordt ook bij het lager en middelbaar onderwijs waargenomen. Een eerste vereischte voor een goed onderwijzer is naar onze meening geduld; geduld en overhaasting sluiten elkander uit; de laatste eigenschap komt meer voor dan de eerste; en zodoende gunt menig onder-

wijzer zich niet den tijd om kennis te doen bezinken. Bij kinderen is bovenal noodig herhaling, eindelooze herhaling tot de gronden goed zijn gelegd. Maar noch de kinderen noch de onderwijzers willen daarvan weten. Er moet steeds nieuwe kennis bijgevoegd worden; de programma's van werkzaamheden zijn daardoor uitgebreider dan bij ons, maar de resultaten noodzakelijkerwijs geringer. Ouders, die bevoegd zijn tot oordeelen, klagen dat ook op de zoogenaamd beste scholen de kinderen gejacht worden door boek na boek, door wetenschap na wetenschap, maar tegelijkertijd dat weinig beklijft. 't Wordt tenslotte een rammelende kennis; veel schijn en weinig wezen; na korten tijd zal veel verloren gaan; en wat erger is, door het ontbreken van goede grondslagen moet het moeilijker worden op lateren leeftijd voort te bouwen. Amerikanen zullen deze gebreken niet heel makkelijk erkennen, niet alleen omdat het altijd moeilijk is eigen fouten te zien, maar ook omdat zij geleerd hebben alle heil te verwachten van vlug en kwantitatief veel werken. Zij hebben bovendien een sterk zelfvertrouwen, en meenen inderdaad dat men in korten tijd zich een uitgebreide kennis kan eigen maken. Daarvan zou ik merkwaardige voorbeelden kunnen noemen.

Ik heb eens kennis gemaakt met het systeem, dat gevolgd werd op een particuliere school, welke zich de A tot Z school noemde. De benaming was niet kwaad, men kon daar het geheele alfabet der wetenschappen leeren. Niets was er dat men er niet kon leeren. Inderdaad een veelbelovend aanbod. Nu was aan die school verbonden één, zegge één vaste leeraar, die tot nagenoeg alles in staat was, de meest heterogene vakken doceerde, een wetenschappelijk manujse van alles. Daar echter toch ook zijn vermogens, als van menschelijken aard, beperkt waren, werd hij door losse leeraren bijgestaan. Wanneer leerlingen zich voor een bepaald

vak aanmeldden, werd een leeraar uit de ter stede aanwezige onderwijskrachten uitgezocht, die dan per leerling betaald werd, hetgeen hem prikkelen moest goed onderwijs te geven opdat zijn klas in ledental zou toenemen. Behalve het meer algemeen doel der school om alles te leeren, was het meer beperkte doel veel te leeren in korten tijd. Het was een drilschool bij uitnemendheid; er moest klaargestoomd worden voor burgerscholen, voor een bepaald examen of toelating aan een universiteit. Ook kon men voor zichzelf een cursus uitzoeken, eenvoudig uit liefhebberij om in de een of andere wetenschap ingewijd te worden. Dan kwam men gewoonlijk bij genoemden vasten duivelskunstenaar terecht, die in het groot en in snel tempo wist te doceeren. Ongelogen, men kon de geheele wetenschap der algebra, al naar gelang men tijd daarvoor had, in zes of in vier uren leeren; en met andere takken van wetenschap was het op dezelfde wijze gesteld.

Nu zou men denken dat niemand dupe kan worden van dergelijke aanbiedingen, maar wie zoo meent vergist zich. Ik weet van een heer van zestig jaar die, doordat hij altijd in zaken was geweest, ontevreden was geworden over zijn te geringe algemeene ontwikkeling, en het noodig vond verschillende wetenschappen te gaan beoefenen. Iedere maand deelde hij een vriend van hem vol geestdrift mede, dat hij een 'nieuw veld van kennis betrad. Zulk een voorbeeld is werkelijk karakteristiek. Ten eerste toont het de weergalooze energie der Amerikanen die zich nooit te oud achten om iets nieuws te ondernemen; ten tweede spreekt er een groote zekerheid uit: de meeste Amerikanen twifelen niet aan hun vermogen alles te kunnen en daardoor vermogen zij inderdaad veel; en ten derde laat dit de naieve kortzichtigheid zien die, een gevolg van zelfoverschatting en van onbekendheid met waarachtig grondige kennis, met een klein

beetje tevreden doet zijn. Een ander voorbeeld, van meer algemeen aard, is het volgende. 't Is een bekend feit dat de Engelsch sprekenden geen polyglotten zijn. Het is voor hen zeer moeilijk vreemde talen goed te leeren; de grammatica der meeste talen is zooveel ingewikkelder dan die van het Engelsch en de uitspraak levert nog meer bezwaren op dan die van het Engelsch voor anderssprekenden. Daarbij komt nog dat het minder noodzakelijk is zich andere talen eigen te maken; wat belangrijk is, wordt wel vertaald, en overal kan men met Engelsch terecht. Toch moet men niet denken dat in Amerika geen vreemde talen worden geleerd. Op elke burgerschool ontvangt men onderricht in minstens één klassieke en één moderne taal, en een van de voornaamste bedoelingen van het universitair onderwijs is talen te leeren. De taal die het best geleerd wordt is het Latijn, waarmee het vroegst wordt begonnen, maar met de kennis der moderne talen is het — ik durf het op grond van ervaring zeggen — met enkele loffelijke uitzonderingen van menschen, die een tijdlang in Europa hadden vertoefd, treurig gesteld. Een fout is het dat dikwijls te laat begonnen wordt, veelal eerst aan de universiteit, en dat de studie te kort wordt volgehouden. Ook wordt weer veel te vlug gewerkt, waardoor de kennis onbeteekenend wordt, terwijl de leerling meent goed op de hoogte te zijn daar hij immers véél geleerd heeft.

Men ontmoet in Amerika dikwijls menschen, wier ontwikkeling opvallend gering is, en men neemt dit waar zelfs bij personen, van wie men iets anders verwachten mocht, b.v. gestudeerden. Toch ligt het niet in mijn bedoeling deze achterlijkheid zonder meer te veroordeelen, en op grond hiervan ons onderwijs verre te verheffen boven het Amerikaansche.

Wat is de oorzaak van de geringere verstandelijke ontwikkeling? Zijn de Amerikanen dommer dan wij zijn? Er is

geen enkele reden om dit aan te nemen. Met hen verkeerende krijgt men den indruk dat zij helder genoeg zijn. Hun intellectueele begaafdheid is aangeduid geworden met de benaming "keen spirit". Wij zouden ze noemen schrander. Als men nog in aanmerking neemt hun volharding en werklust, dan mag men goede resultaten verwachten. Hier staan echter, als ik het wel zie, twee dingen tegenover. Hun intellect is op een andere wijze geoefend dan het onze; hun helderheid van geest is daardoor van een bijzondere geaardheid. Bij ons is het onderwijs geworden een sterke, van geslacht tot geslacht toenemende, training in theoretische kennis. 't Is altijd theoretische kennis die aangeleerd wordt. Men denke eens aan gymnasium en hoogeschoolstudie. De burgerscholen heeten meer op de practijk van het leven berekend te zijn, maar toch bereiden ook zij voor die practijk voor door theoretisch onderricht. Zoo is het Nederlandsche intellect als het ware hereditair theoretisch gevormd. In Amerika nu, het land der practijk, geeft men weinig om theorie; het onderwijs moet de practijk dienen. Er wordt wel in abstracto van Wetenschap gesproken, maar er zullen toch niet velen zijn die daarvoor iets gevoelen. Leuzen als „Kunst om de kunst”, „Wetenschap om de wetenschap” worden in een utilistisch gezind land als het Amerikaansche weinig begrepen, en als zinledig en dom afgemaakt. Wanneer nu bovenal het oog gevestigd wordt op de behoeften der practijk en theoretische kennis slechts gezocht wordt als middel tot het doel, om de practijk te dienen, moet in Amerika het intellect, in tegenstelling met het Nederlandsche, hereditair practisch gevormd zijn. Het gaat niet aan het intellect der Amerikanen te onderschatten, hen minder verstandig te achten dan de Nederlanders, maar zij zijn op een andere wijze verstandig en hun intellect is op een voor Amerika karakteristieke wijze gescherpt.

Er is nog een andere factor in het spel, die het onderwijs verschillend maakt van het onze. Terwijl ten onzent een noodlottig over-intellectualisme de schooljeugd, die doorgaat met studeeren, eenzijdig intellectualistisch vormt, waarbij hersengymnastiek vrijwel de eenige gymnastiek is waaraan gedaan wordt, volgt men in Amerika de Engelsche wijze van opvoeden en heeft men de verzorging van het lichaam in het onderwijs-program opgenomen. In dit opzicht is Amerika ons land ver vooruit, en daar ziende hoe van jongsaf het lichaam door oefening gezond en krachtig gehouden wordt, voelt men zich tot de erkentenis gedrongen, dat het goed ware heel wat van de theoretische kennis, door ons verworven, daarvoor in ruil te geven. Het mooiste zou natuurlijk zijn, wanneer het intellect en het lichaam beide, en als derde vooral niet te vergeten factor het karakter, tot volle rijke ontwikkeling kwamen, maar aangezien de menschen zeer beperkt zijn in hun kunnen, moet men tevreden zijn wanneer een goede principe zooveel mogelijk wordt doorgevoerd. De lichaamsverzorging, die op de lagere scholen gymnastiekonderwijs doet geven — hoe weinig nog bij ons gezien, waar de meeste onderwijzers, zelf ongeoeffend, niets voelen voor gymnastiek, sport en gezonde openluchtspelen —, overal in vrije uren sport doet beoefenen, in de groote steden speeltuinen vol werktuigen en vermaken voor de jeugd van gemeentewege doet aanleggen, die oog doet krijgen voor het nut van lichaamsreiniging, is een zegen voor het volk in meer dan één opzicht. Gezondheid is een der voorwaarden voor geluk, liefde voor gezonde spelen in de open lucht staalt de zenuwen, gezonde lichaamsvermoeienis is in het bijzonder in de puberteitsjaren een waarborg tegen sexueele overprikkeling. Nu kan natuurlijk gemakkelijk op hier tegenoverstaande bezwaren gewezen worden, dat te groote waarde hechten aan lichame-

lijke ontwikkeling de geestelijke doet verwaarloozen, dat het sportleven licht ontaardt doordat wedstrijden geen natuurlijke krachtmetingen blijven, dat lichamelijke overinspanning lichaam en geest beide schade doet, maar al worden al deze fouten in het Amerikaansche leven gezien, het streven de lichaamsverzorging in het systeem van onderwijs en opvoeding een ruime plaats toe te kennen, verdient toejuiching en navolging. In ons land is reeds veel veranderd, alleen blijft het gewenscht vooral ook op scholen het streven doelmatiger te bevorderen, en na de schooljaren het sportleven niet op te geven. De kinderen tusschen de lesuren op een speelplaats even luchten is niet voldoende, en bij ons is het sportleven nog veelal een tijdelijke sportwoede van burgerscholieren en gymnasiasten, die niet beter weten te doen dan op vrije Zaterdag en Zondag in clubs tegen elkander op te trekken, maar op lateren leeftijd alle lichaams oefening opgeven. Het is in Amerika juist zoo aardig te zien, dat ook de meisjes en vrouwen niet vergeten zich te oefenen, en dat mannen van middelbaren leeftijd, gezeten burgers, eerwaarde dominé's en hooggeleerde professoren, in hemdsmouwen ten aanschouwe van iedereen hun openluchtspelen beoefenen.

De neiging het onderwijs zich aan de practijk te doen aansluiten, waarover gesproken werd, openbaart zich sterk in het middelbaar onderwijs. In Amerika zijn er zeer velen die na de lagere school nog de burgerschool, highschool geheeten, bezoeken. Zoowel jongens als meisjes doen dat. Daarna gaan ze dan of nog naar een universiteit, of — wat voor de meesten het geval is — de tijd is aangebroken om in het maatschappelijke leven een betrekking te zoeken. Juist met het oog op de laatste categorie van personen, komt men er meer en meer toe het leerprogram zoo practisch mogelijk te maken. Terwijl vroeger op de burgerscholen zoowel Grieksch

als Latijn gedoceerd werd, wordt nu Grieksch bijna overal geschrapt. Ik heb eens een vergadering bijgewoond, waar de richting van het burgerschoolonderwijs punt van bespreking was, en de twee gezichtspunten scherp tegenover elkander werden gesteld. Eenerzijds de verdediging van een meer klassiek getinte opvoeding, waarbij het betreurd werd dat men geen oog had voor een geestesvorming die in 't algemeen een aanwinst voor een mensch moet geacht worden, gewezen werd op het nut van de studie der Grieksche taal en een indringen in de antieke cultuurwereld; anderzijds het be-
weren dat het maatschappelijk leven niet vroeg om dergelijke kennis en dat het al heel mooi was wanneer de studie van het Latijn werd gehandhaafd. Men ziet dat de Amerikaansche burgerschool, die als bij ons een cursus van vijf jaren heeft en waarop de leerlingen van denzelfden leeftijd zijn als ten onzent, verschilt van de Nederlandsche waar in het geheel niet gedaan wordt aan klassieke talen. De inrichting is een tusschenvorm tusschen gymnasium en burgerschool naar onze opvatting, en doet het meest denken aan de in de laatste jaren veel besproken lycea. Een eigenaardigheid van het systeem, op de highschools gevolgd, is dat den leerlingen een menu van wetenschappen wordt aangeboden, waaruit zij kunnen kiezen. Ieder heeft een bepaald aantal vakken te kiezen, op literair, natuurkundig gebied enz., maar in de keuze bestaat een zekere vrijheid. Het voordeel daarvan is natuurlijk dat de leerlingen met eigen aanleg en wenschen rekening mogen houden, en wat voor hen meestal van nog meer belang zal zijn, met hun toekomst. Het doet eenigszins denken aan de scheiding die op de gymnasia, nadat de vier eerste klassen gemeenschappelijk zijn doorloopen, de jongelui doet uiteengaan en plaats nemen in de afdeeling A of B. Nu is in Amerika de voorkeur voor practische vakken overwegend en

er wordt in dat opzicht meer geboden dan bij ons. Op verschillende burgerscholen worden handelsvakken gedoceerd, en er wordt door velen op aangedrongen den leerlingen toch vroeg gelegenheid te geven zich te oefenen in machineschrift — sommige scholen hebben een zaal met schrijfmachines — en stenographie. Een andere eigenaardigheid, die samenhangt met de neiging de leerlingen intellectueel niet te overladen, is de gewoonte op school een of twee uren 's daags te gebruiken voor huiswerk. Huiswerk mag het feitelijk niet meer heeten, maar de bedoeling is duidelijk; men laat thema's maken en lessen voor den volgenden dag op school leeren. Ook hier is het voordeel in het oog springend; heel wat jongens en meisjes behoeven zich niet avond aan avond af te tobben met te veel schoolwerk, dat het schoolleven voor menigeen een bron van zorg en verdriet doet zijn, om van grootere bezwaren niet te spreken. Er staat natuurlijk tegenover, dat hierdoor minder lessen kunnen gegeven worden op school, en wellicht ook minder kennis wordt verworven gedurende de vijf burgerschooljaren, maar het blijft te bezien of de Amerikanen in dit opzicht tenminste niet verstandiger en betere paedagogen zijn dan wij met onzen cultus van het intellect.

Doordat de highschools bovenal er naar streven voor het practische leven, dat is in Amerika in de eerste plaats het business leven, klaar te maken, loopen zij grootendeels parallel aan de talrijke business-schools, particuliere inrichtingen van onderwijs, die directe training voor kantoor en zakenleven beoogen. Er is mij verteld dat de opleiding hier ook weer practischer is dan bij ons op de handelsscholen, zoodat een Amerikaansch zakenman, op aanbeveling een bij ons geschoold jongmensch op zijn kantoor nemende, niet recht wist wat met dezen te beginnen. Het zou een dergelijk bezwaar zijn als men nog al eens tegen te Delft opgeleide ingenieurs

hoort ingebracht, dat zij in den eersten tijd althans door gemis aan geoefendheid ten achter staan, b.v. bij Techniker of mijningenieurs, die in Duitschland een minder wetenschappelijke opleiding hebben gehad, maar meer practisch hebben gewerkt. Over de juistheid dezer klachten weet ik niet te oordeelen. Het is echter een geschikte aanleiding opmerkzaam te maken op de twee verschillende stroomingen in de Amerikaansche zakenwereld, betreffende de waardeering van theoretische opleiding. Nog niet lang geleden scheen heel algemeen te zijn een minachting van wetenschappelijke voorbereiding, en bij menigeen bestaat nog de voorkeur voor in de practijk gevormde menschen. Om een voorbeeld te noemen, ik weet van een spoorwegmaatschappij met twee directeuren; de een is een self-made man, het type Amerikaan waarop de Amerikaan met recht trotsch pleegt te zijn, iemand die als jongen in het bedrijf is gekomen en alle stadia doorloopen heeft tot hij door zijn capaciteiten de hoogste positie heeft bereikt; de ander een wetenschappelijk opgeleid ingenieur van een der groote universiteiten. Nu wil de een alleen beambten, die als hij van jongs af in de practijk zijn geweest; de ander benoemt bij voorkeur gestudeerden. Het zijn twee typen die tegenover elkander staan en beide recht van spreken hebben. Het is zeer begrijpelijk dat in Amerika het meer ouderwetsche type van den self-made man, die wil dat iedereen als fabrieksjongen of kantoorbediende begint, en die nog een soevereine minachting heeft voor de pas langzamerhand in opkomst zijnde hoogeschoolen met haar wetenschappelijke methodes, het voor 't oogenblik wint, maar tegelijkertijd gevoelt men dat een verandering op til is, dat hoe algemeener het studeeren wordt, waartoe de neiging duidelijk waarneembaar is, men van koers zal moeten veranderen en de Europeesche methode volgen om de voorkeur te hechten

aan menschen met een flinke dosis theoretische kennis.

Verwant aan deze kwestie is een andere, n.l. de wenselijkheid van vakopleiding en specialiseering. Vroeger scheen men daar buitengewoon weinig om te geven, terwijl men nu veeleer in een ander uiterste vervalt. Men ging uit van de gedachte dat een flink mensch zich in allerlei richtingen kan bekwamen, en gegeven de wilskracht, het doorzettingsvermogen en den aanleg van den Amerikaan, is het begrijpelijk dat dikwijls zeer bevredigende resultaten werden bereikt. Met de toestanden in de Oude Wereld, waar volgens den zich vrij en sterk gevoelenden burger der Nieuwe ieder van zijn geboorte af in een bepaald hokje der maatschappij is opgesloten, waar hij zelden of nooit uitkomt, kon gemakkelijk de spot worden gedreven. Toch bleven de nadeelen niet uit. Wanneer het heet dat ieder die wat kan alles vermag, wordt een groote slordigheid van beoordeeling in de hand gewerkt, en bij benoemingen kunnen onrechtvaardigheden plaats vinden, omdat degeen die een bepaalde opleiding heeft gehad geen meerdere rechten kan doen gelden. De benoemingen tot staats- en gemeenteambten door politieke begunstiging leveren daarvan het duidelijkste bewijs. Maar ook in het gewone dagelijksche leven neemt men de nadeelen van het stelsel waar. Er zijn velen, op wien in letterlijken zin het gezegde der twaalf ambachten en dertien ongelukken toepasselijk is. Er wordt slecht werk geleverd door werklieden en andere arbeidenden, eenvoudig omdat zoovelen telkens wat anders aanpakken.

Het zal niet zoo heel vaak gebeuren dat iemand zijn leven eindigt in een werkkring, waarin hij in zijn jeugd werd ingeleid, zoo min als het dikwijls zal geschieden dat iemand sterft in het huis, of zelfs in de plaats, waar hij geboren werd. Men hoort voortdurend van overgangen,

bijna altijd omdat iemand daarmee zijn positie hoopt te verbeteren. Het onzekere der maatschappelijke toestanden veroorzaakt telkenmale verandering van bezigheden, in het bijzonder bij de handwerkslieden; wanneer een metselaar gedaan krijgt, omdat aan een huis waaraan hij bezig was het metselwerk afgelopen is, biedt hij zich den volgenden dag als timmerman of verver aan, en doordat men niet altijd de personen die men verkiezen zou bij de hand heeft, heeft hij kans van slagen. Voor den man zelf is het niet onaardig van alle markten thuis te leeren zijn, maar de degelijkheid van het werk moet er wel onder lijden. Een gevolg daarvan is een sterke tegenstrooming ten gunste van vakopleiding en zelfs streng doorgevoerde specialiseering. De fabrieken gaan daarin voor; detailwerk blijkt het doeltreffendst te zijn. Elders wordt de arbeidsverdeeling nagevolgd; op kantoren en in zaken wordt steeds meer naar specialisten gevraagd die één ding goed verstaan en vlug kunnen. Het heet dat het hooger onderwijs aan de universiteiten zich daarnaar ook steeds meer zal gaan richten. Mede tengevolge van dit streven ziet men voortdurend meer vakscholen uit den grond verrijzen, zelfs voor vakken waarvoor bij ons geen schoolopleiding bestaat. Ter illustratie wijs ik op het bibliotheekwezen. Nu kan men in een land als het onze, waar zoo weinige bibliotheken zijn, moeilijk bibliotheekscholen oprichten als in Amerika, maar het gevolg is dan ook dat daar een algemeene wetenschappelijke opleiding en een zekere handigheid zelden voldoende worden geacht. Men vraagt naar iemands bibliotheekschool diploma, en wordt hij geplaatst, dan specialiseert hij zich verder in een der afdelingen eener modern ingerichte bibliotheek, zoodat het zelfs moeilijk is later van de eene afdeling naar een andere over te gaan. Naar mij verzekerd is, is in de toe-

komst steeds voortgaande specialiseering in allerlei takken van wetenschappelijken en onwetenschappelijken arbeid te verwachten, waarmede veel betere ervaringen worden opgedaan dan met het oude systeem, waarbij op het verleden niet werd gelet.

Behalve de besproken onderwijsinrichtingen zijn nog te noemen de "Grammar Schools" voor leerlingen, die meer verlangen dan op de lagere school geboden wordt, en dus naar bedoeling en aard overeenkomen met onze inrichtingen van M. U. L. O., terwijl zij ook wel den overgang vormen tot de highschools. Een vrij belangrijke plaats wordt verder ingenomen door particuliere dagscholen, ook avondschoolen in de grootere steden, terwijl er tevens zeer vele kostscholen voor jongens en meisjes bestaan. De meeste dezer laatste zijn voor de élite bestemd, niet zoozeer voor de verstandelijk begaafde als wel voor de met middelen begiftigde élite. Sommige vragen een zeer hoog schoolgeld, maar bieden daarvoor dan ook prachtige terreinen voor voetbal en andere spelen, benevens uitstekend ingerichte gymnastiekzalen. Wanneer men de prospectussen van dergelijke scholen, verlicht met keurige afbeeldingen, inziet, krijgt men den indruk dat in de eerste klas kostscholen de jongelui het zoo kwaad nog niet hebben. Opmerkelijk is het dat er in Amerika kostscholen voor jongens zijn, die "Military Academy" heeten. De naam, voor ons misleidend, doet aan kadettenscholen denken — deze bestaan ook als staatsinrichtingen voor opleiding van officieren — maar feitelijk zijn het niet anders dan kostscholen, waar veel aan militaire dril gedaan wordt en de jongelui een uniform dragen. Bij informatie bleek het mij, dat deze scholen niets met het leger te maken hebben, er ook niet voor voorbereiden, maar dat het alleen bedoeld is om de aantrekkelijkheid der school te verhoogen, daar menig jong mensch dergelijke geoefendheid aangenaam en het

dragen van een uniform niet onaardig vindt. Meestal is dan een gepensioneerd officier aan de inrichting verbonden. In Amerika, een weinig militaristisch land, waar een betrekkelijk klein leger van vrijwilligers bestaat en men in gewonen doen haast nooit iets van militairen bemerkt, zou men deze militair gezinde neiging bij jongelui, waaraan sommige kostscholen tegemoet komen, niet verwachten.

Iets anders wat vermeldenswaard is, is de godsdienstige sfeer waarin kinderen op kostscholen worden opgevoed. Het is hier de plaats niet om uitvoerig over de godsdienstigheid van het Amerikaansche volk te spreken, maar wel kan geconstateerd worden dat de Amerikanen over 't algemeen kerk-scher zijn dan wij, en bijna zonder uitzondering gesteld zijn op een godsdienstige opvoeding hunner kinderen. Nu heb ik echter tevens den indruk dat de ouders zelve niet genoeg dezen wensch tot verwerkelijking trachten te brengen, en de godsdienstige opvoeding overlaten aan predikanten en onderwijzers, en wanneer mijn vroeger gegeven beschrijving van het Amerikaansche gezinsleven juist is, laat het zich hooren dat dit het geval moet zijn. Uit den aard der zaak beteekent dit overlaten gewoonlijk, dat eenig godsdienstonderwijs wordt gegeven in plaats van een godsdienstige opvoeding. Maar hoe dit zij, het principe dat kinderen godsdienstig moeten opgevoed worden, bestaat toch. De Zondagscholen der verschillende kerkgenootschappen, waarop kinderen gaan van hun vijfde tot hun zestiende, zeventiende jaar, den leeftijd waarop zij lidmaten der kerk worden, moeten dit streven dienen. Catechisaties op wekdagen bestaan in Amerika niet. Het gewone lagere en middelbare onderwijs is in een land met zoo vele godsdienstige zienswijzen uit den aard der zaak neutraal. Van scholen met den bijbel in den ons bekenden zin hoort men niet, en mij dunkt dat de Amerikaan die een groot verlangen heeft in de volkseenheid te bevorderen, voor

deze bijzonder weinig sympathie kan gevoelen. Toch, ééns heb ik er van gehoord, en wel van een dergelijke school onder Hollanders in den staat Michigan, waar gelijk men weet vele onzer landgenooten van gereformeerden huize wonen, die blijkbaar naar vaderlandsch voorbeeld ook op den vrijen Amerikaanschen bodem hun secteschool hadden gesticht. Ik leerde een onderwijzer kennen die aan zulk een school was werkzaam geweest, maar aan een strenge geestelijke keuring onderworpen, afgezet was wegens neigingen tot heterodoxie. De kostscholen als particuliere ondernemingen kunnen echter wel een godsdienstige richting voorstaan, en bijna alle hebben dan ook een bepaalde kerkelijke kleur. Men heeft methodistische, baptistische, presbyteriaansche, congregationalistische, episcopaalsche, unitarische kostscholen, en men kan vrij zeker zijn dat aan het hoofd van een kostschool een gewezen predikant staat, wiens taak het is het vaderlijk gezag te vertegenwoordigen, een vriend te zijn voor de jongens, en hun bijbelsche geschiedenis, geloofsleer en dergelijke vakken te doceeren. Zulke scholen hebben haar eigen "chapel", waar iederen morgen een korte "devotional service" wordt gehouden, bestaande uit het voorlezen van een gedeelte uit den bijbel, het zingen van godsdienstige liederen en het uitspreken van een gebed. De verschillende onderwijzers, die niet alleen op grond van hun bekwaamheid worden benoemd, maar wier godsdienstige opvattingen ook niet te veel mogen verschillen van de op de sectarische kostscholen gangbare, gaan daarbij beurtelings voor. Over deze verschijnselen zal uitvoerig gehandeld moeten worden bij de bespreking van het hooger onderwijs, dat een bijzonder merkwaardig verband met kerkelijke en godsdienstige instellingen en opvattingen laat zien, voor ons te merkwaardiger omdat het ons ten eenenmale vreemd is.

V.

**Het universiteitswezen in Amerika, vergeleken
met dat ten onzent.**

Een vergelijking van de universiteiten in Amerika met die in ons land is daarom belangwekkend, omdat zij een geheel verschillend karakter vertoonen. Men kan zich moeilijk een grooter contrast denken tusschen twee parallel loopende inrichtingen van onderwijs, die beide de bedoeling hebben jongelui van denzelfden leeftijd voor een ongeveer gelijke toekomst voor te bereiden.

De verklaring van dit verschijnsel moet gezocht worden in het feit dat Amerikaansche universiteiten van Engelsch-Puriteinschen oorsprong zijn, terwijl verder het verschil in maatschappelijke en geestelijke geaardheid tusschen beide landen zijn invloed doet gelden.

Wij zijn gewoon van Amerikaansche universiteiten te spreken, maar in Amerika hoort men veel meer het woord "college" dan "university". De studenten zijn "college boys" en "college girls", de hoogleeraren "college professors", gestudeerden zijn "college graduates". "College", de in Engeland gebruikelijke benaming is het oudste woord en heeft in de Amerikaansche wereld dan ook burgerrecht verkregen, al zal misschien op den duur het weidscher klinkende "university" gaan overheerschen. Dit laatste behoort niet tot de onmogelijke

lijkheden, daar de in de laatste vijftig jaren gestichte universiteiten — en dit zijn de grootste — zich universiteiten noemen. Hoewel er theoretisch geen verschil tusschen beide benamingen bestaat, is de neiging waarneembaar daadwerkelijk een verschil te maken en wel naar de grootte der inrichtingen. De “universities” zijn de “colleges” van grooten omvang. Hoe rijker het leerprogram van een “college”, hoe meer leerlingen en leeraren het heeft, hoe belangrijker het daardoor wordt, des te meer begint het aanspraak te maken op de betiteling “university”. In het bijzonder komt dit verschil uit waar de “universities” beoogen een bepaalde vakopleiding te geven. Dit is een kenmerkend verschil tusschen het hooger onderwijs in Amerika en ten onzent, dat het eerste oorspronkelijk slechts een algemeen ontwikkelende geestelijke opvoeding wilde geven. De “colleges” hadden, en wanneer zij niet een nieuwere richting zijn gevolgd, hebben nog alleen ten doel jongelui na hun highschooljaren, dat is hun hoogere burgerschoolloopbaan, een vorming van karakter en verstand te geven die, onafhankelijk van hun verdere beroepskeus, hun ten goede moet komen. Beoefening van natuurwetenschappen, taalstudie, kennismaking met literatuur en kunst, bestudeering van wijsgeerige problemen moeten daartoe strekken. Ongetwijfeld een edel streven. Deze studie, die eindigt met het verkrijgen van den titel “Master of Arts” of “Bachelor of Arts”, is bestemd voor ieder, hetzij hij later in een bepaald vak gaat doorstudeeren, hetzij hij na het “college” bezocht te hebben in den handel gaat, of op andere wijze zich zijn toekomst tracht te verzekeren.

De “colleges” hebben feitelijk, krachtens hun oorspronkelijk wezen, niets te maken met een opleiding tot dokter, predikant, leeraar, advocaat enz. Vroeger vond deze geheel onafhankelijk plaats en veelal is dat nog het geval. De scholen voor

speciale vakopleiding, law schools, medical schools, theological of divinity schools, stellen haar eigen eischen van voorbereiding en behoeven niet te vergen dat haar kweekelingen een universitaire loopbaan afgelegd hebben. Het is begrijpelijk dat deze nog al eens met een geringe wetenschappelijke opleiding tevreden waren, ten einde leerlingen te krijgen. De ongelooflijkste verhalen doen de ronde omtrent de minimum eischen welke hier en daar gesteld worden, waarbij het levensgevaarlijk moet zijn zich toe te vertrouwen aan aldaar opgeleide artsen, terwijl van de rechtskennis der juristen en de theologische geschooldheid van predikanten ook niet te veel verwacht mag worden. Echter moet er direct aan toegevoegd worden, dat de aandrang steeds sterker wordt om de eischen hooger te stellen en met name de voorbereiding aan een "college" te vragen. Dit heeft wederom een ander streven ten gevolge, om n.l. de vakscholen — zoo zullen we ze gemakshalve maar noemen — te vestigen in, of over te brengen naar de plaatsen waar "colleges" zijn. De jongelui van de "colleges" kunnen dan zoo overgaan naar hun vervolgscholen, en men heeft nog het bijzondere voordeel dat somtijds met dezelfde leerkrachten gewerkt kan worden; een leeraar b.v. in een der natuurwetenschappelijke vakken kan heel geschikt aan een "college" en aan een medische school verbonden zijn. Men ziet dus dat de aard van het hooger onderwijs veranderingen ondergaat, doordat verband gelegd wordt tusschen verschillende inrichtingen van onderwijs. De grootste is nog niet genoemd, eene die het geheele traditioneele college-systeem dreigt te veranderen. De "universities" beginnen meer en meer zelf de vakopleiding aan haar algemeene geestestraining toe te voegen. Dit geldt in het bijzonder van de grootere, en in de practijk bepaalt dit meer en meer het spraakgebruik dat doet

onderscheiden tusschen een "college" en een "university". Een "college" blijft zijn roeping om algemeen te ontwikkelen getrouw; een "university" stelt zich ten doel om bovendien nog haar studenten gelegenheid te geven zich voor wetenschappelijke betrekkingen te bekwamen. De historische ontwikkeling laat een toeneming van belangstelling voor de speciale nastudie zien. Tot nu toe duurde de cursus aan een "college" vier jaren, maar eenige jaren geleden heeft de president der oudste en beroemdste hoogeschool van Amerika, de Harvard University te Cambridge bij Boston, voorgesteld dezen termijn met één jaar te verkorten, opdat er meer tijd zou vrijkomen voor de vakstudie.

Wat men in Amerika misschien niet zou verwachten, door de scheiding der tweeërlei onderwijsstelsels duurt het vrij lang voordat iemand klaar is. Eerst het "college" van vier jaren, waar men van zijn 18de tot zijn 22ste jaar ongeveer vertoeft, en dan gewoonlijk nog drie of vier jaren de voorbereiding voor een speciaal vak. Verder is het opmerkelijk dat aan de universiteiten het college-program van werkzaamheden zich gaat richten naar de latere studiën, dat dus toekomstige juristen, medici, natuurphilosophen hun keus kunnen doen uit vakken, die gegeven worden met de kennelijke bedoeling dat het onderricht daarin hun later van nut zal zijn. Wie weet, misschien zal dit nog leiden tot een algeheele verandering naar Europeesch model, om van den beginne af de studenten een bepaalde studie te doen kiezen.

In dat geval zou er dan ook een indeeling naar faculteiten kunnen ontstaan, gelijk wij die kennen. De "colleges", nu verdeeld in "departments" hebben gewoonlijk een afdeeling voor talenstudie, voor natuurwetenschappen, voor historie, en als zij groot zijn voor philosophie. Eigenaardig het laatste; de groote universiteiten hebben een zeer uitgebreide facul-

teit, soms van zes, zeven personen, die alle onderdeelen van wijsbegeerte en psychologie doceeren, en in een land waarvan men niet den indruk krijgt dat de inwoners zeer filosofisch aangelegd zijn, worden voorlezingen over filosofie, in het bijzonder door jonge dames, druk bezocht. Wat de vakstudies betreft, aan de grootere universiteiten worden medicijnen, tandheelkunde, rechtswetenschap, ingenieursvakken en landbouw beoefend. Een andere indeeling dus dan bij ons. Tandheelkunde, een geheel afgescheiden studievak, is een uitgebreider leervak dan ten onzent, en gelijk bekend is gaat menig tandheerkundige van hier naar Amerika om daar den titel "Doctor of dental surgery" te behalen. Een pharmaceutische opleiding wordt niet gegeven; apothekers worden practisch bekwaamd en doen dan een staatsexamen dat recht geeft om zich in den staat, waarvoor hun bewijs van bevoegdheid geldt, te vestigen. Ik heb altijd opgemerkt dat apothekers tegelijkertijd drogist zijn en vermoed dus dat wetenschappelijk niet zoo heel veel van hen gevraagd wordt. Dat de universiteiten een "agricultural department" hebben, waaraan soms proefstations, boerderijen, landontginning verbonden zijn, verdient zeker toejuicing. Ingenieurs studeeren niet aan een afzonderlijke hoogeschool.

Opvallend is de afwezigheid van een theologische afdeling. De theologische opleiding vindt sectarisch plaats; elk kerkgenootschap moet voor zijn eigen toekomstige predikanten zorgen. Nu gaan de kerkgenootschappen meer en meer een wetenschappelijke college-opleiding vragen en vestigen hun scholen in plaatsen waar universiteiten zijn, zoodat er verband komt tusschen deze inrichtingen van onderwijs, maar de universiteiten denken er niet over om een onafhankelijke wetenschappelijke theologische faculteit op te richten. Dit is volkomen juist gezien in een land waar de histo-

rische toestanden geheel anders zijn geweest dan ten onzent, zoodat een absolute scheiding van Staat en Kerk bestaat, en er zelfs geen financieele band tusschen beide is. Toch is de gevolgtrekking niet gewettigd dat het theologische element in het Amerikaansche universiteitswezen niet aanwezig zou zijn, want al wordt een theologische faculteit gemist, het geheele systeem van bestuur, onderwijs, opvoeding staat sterk onder theologischen invloed. Dit is juist in hooge mate karakteristiek, en hieraan dacht ik, toen ik in den beginne zei dat de Amerikaansche universiteiten van Engelsch-Puriteinschen oorsprong zijn. Gelijk bij ons de eerste universiteit gesticht werd in den Hervormingstijd met het hoofddoel om bekwame bedienaren des Woords te verkrijgen, werd het eerste Amerikaansche "college" te Cambridge opgericht om de jongelui in Puriteinschen geest op te voeden, vooral ook om ze daarmede voor het predikantschap geschikt te maken. Sedert dien zijn de "colleges" alle kerkelijke of althans sterk godsdienstig gekleurde instellingen geweest. Pas in den laatsten tijd worden neutrale staatsuniversiteiten gesticht, maar zelfs daar is de godsdienstige traditie geenszins verloren gegaan.

Dit brengt ons op de stichting der universiteiten — zoo zullen we de Amerikaansche "colleges" in engeren en wijderen zin in het vervolg noemen wegens de overeenkomst met onze benaming. Staatsuniversiteiten zijn van recenten datum, de oudste is misschien ruim vijftig jaar oud. Deze zijn niet door de Vereenigde Staten, maar door afzonderlijke Staten gesticht, omdat er geen particuliere universiteit bestond en men de inwonende jeugd niet wilde dwingen voor studie buitenslands, buitenstaats, te gaan. Zoo hebben de staten Michigan, Californië en enkele andere hun universiteiten, maar regel is het dat deze particuliere instellingen zijn. De rijke Amerikanen

hebben den naam royaal te zijn, en velen van hen hebben hun landgenooten een weldaad bewezen met het oprichten van een universiteit, waarvoor zij de middelen geheel of grootendeels gaven. Er is een ware wedijver om universiteiten op te richten of uit te breiden. Elk bestuur van zulk een stichting geeft dan ook geregeld een verlanglijst op, vraagt b.v. een fonds voor een nieuw professoraat, een bibliotheek of ander gebouw, een instelling van beurzen enz. De gevers kunnen verzekerd zijn van de dankbaarheid van het nageslacht dat hun namen niet vergeten zal, daar deze gebeiteld worden in de gebouwen of poorten die zij schenken, terwijl een professoraat naar hen genoemd wordt. Zoo ziet men telkens aanduidingen als Johnson library, Smith professorate, zoodat men ten eeuwigen dage weten zal dat Johnson en Smith de brave menschen waren, die de wetenschap hebben bevorderd door een materieelen ondergrond te leggen. Zoo niet bepaalde personen universiteiten hebben opgericht — bekende voorbeelden zijn de Harvard University gesticht door John Harvard, de John Hopkin University door iemand van dien naam, de Stanford University door Leland Stanford — dan waren het corporaties of vooral kerkelijke gemeenschappen.

Een gevolg hiervan is geweest dat de inrichtingen kerkelijk bestuurd werden, in dien zin dat de "board of trustees" of "regents" — curatoren zouden wij zeggen — tot een bepaald kerkgenootschap behooren, en dat de "president" — rector-magnificus ten onzent, met dit verschil dat deze in Amerika blijvend functioneert — een predikant is. In Amerika staat bijna altijd aan het hoofd van een universiteit een gewezen predikant. Slechts aan de grootere universiteiten, in het bijzonder aan de staatsuniversiteiten die neutraal willen zijn, is men er toe gekomen met die gewoonte te breken.

Maar zelfs dan nog ziet men eigenaardige dingen. De nog jonge "University of Chicago" is grootendeels een stichting van den bekenden petroleumkoning John Rockefeller. Deze behoort tot het baptistische kerkgenootschap, en hoewel de universiteit geen kerkelijke instelling is, is toch in de statuten opgenomen dat tot in lengte van dagen een baptist "president" der universiteit moet zijn. Rockefeller had deze voorwaarde gesteld. Het zoeven genoemde feit dat meesttijds de "president" een gewezen predikant is, wijst op de oorspronkelijke bedoeling om een universiteit een inrichting van godsdienstige opvoeding te doen zijn. De "president" was en veelal is de zielzorger zijner gemeente van leerlingen. Hij geeft onderricht in bijbelsche geschiedenis, geloofs- en zedeleer die tot de gewone vakken van onderwijs behooren. Iedere morgen begint met een korten dienst in de "chapel", bestaande uit gezang, bijbellezen en gebed, waar de "president" en andere professoren voorgaan. De leerlingen zijn verplicht dien bij te wonen.

Zelfs aan de universiteiten, die neutraal zijn, werkt deze traditie na. Dikwijls toch zijn ook daar ochtenddiensten, maar de studenten zijn vrij er te komen of niet, en ook bestaat aan menige universiteit de gewoonte één der avonden van de week een godsdienstoefening te houden, die geleid wordt door een predikant uit de stad of van elders genoodigd. Amerika is een land, waar kerkschheid en geloovigheid meer inheemsch en in het bijzonder in de toonaangevende kringen meer gesanctioneerd zijn dan bij ons. De universiteitswereld is daardoor kenmerkend onderscheiden van de onze. Een godsdienstige toon is overal onmiskenbaar. Feestelijkheden, aan de universiteit gevierd, krijgen een godsdienstig karakter of tintje. Ik heb het eens bijgewoond aan een niet-officieel godsdienstige staatsuniversiteit, dat een feestuitvoering eindigde met het zingen van een godsdienstige hymne door

alle executanten. Zoo iets wordt van zelf sprekend geacht. Wanneer de jaarlijksche promotie van leerlingen plaats vindt, wordt de plechtigheid van de uitreiking der getuigschriften geopend met een gebed van den "president" of van een predikant, die na afloop den zegen geeft als in een kerk geschiedt. De belangrijkste gebeurtenis bij deze gelegenheid is misschien wel de kerkdienst, waarin de gepromoveerden op hun godsdienstige en zedelijke verplichtingen in hun later leven worden gewezen, voor hen zoo groot omdat zij als gestudeerde menschen een belangrijke plaats in de maatschappij zullen innemen. De "baccalaureate sermon" is een toespraak, door ieder gegraduateerde aangehoord. Hierbij mag opgemerkt worden dat elke onderwijsinrichting, behalve de lagere school, dus ook burgerscholen, handelsscholen enz. een predikant uitnoodigen om ter gelegenheid van het verlaten eener groep leerlingen een speciale godsdienstoefening te leiden, door leerlingen, ouders en belangstellenden bijgewoond. Aan godsdienstige, stichtelijke en leerende toespraken pleegt het den studenten niet te ontbreken. Zoo hoorde ik een "president," van professie geen theoloog maar een Graecus, in populaire toespraken verschillende bijbelboeken behandelen en daaraan stichtelijke en moraliseerende vermaningen vastknoopen. Ik heb mij afgevraagd, waar dergelijke dingen volkomen natuurlijk gevonden worden, de presidenten der grootste universiteiten lekenpreeken houden en stichtelijke toespraken uitgeven, of een niet geloovig geleerde ooit "president" van een universiteit kan worden, en ik ben geneigd te denken van neen. In deze dingen komt tot uiting het nog altijd bestaande streven om de universiteiten niet als bij ons slechts inrichtingen van onderwijs, maar ook opvoedingsinstituten te doen zijn.

Daardoor is ook de verhouding van de gewone professoren

tot de studenten, trouwens het geheele studentenleven, bepaald. De professoren zijn er om de jongelui op te voeden; zij moeten meer doen dan colleges geven, ook met hen verkeer. Aan de grootste universiteiten, waar duizenden studeeren, wordt dit steeds moeilijker, maar zooveel mogelijk wordt het doel nagestreefd. In vereenigingen en clubs gaat men met elkander om, op het sportterrein zijn leermeesters en leerlingen dikwijls broederlijk vereend, hetgeen te gemakkelijker kan waar de sport beider liefde heeft, wellicht meer dan de studie. In Amerika bestaat een geringere afstand tusschen hooger- en lagergeplaatsten. Dit maakt den omgang tusschen hoog- en ongeleerden amicaler dan bij ons. Een student denkt er b.v. niet aan om voor zijn prof zijn hoed af te nemen.

Deze amicale omgang sluit echter niet uit dat er tegelijkertijd door de professoren een streng toezicht wordt uitgeoefend, passende in het systeem van puriteinsch-godsdienstige opvoeding. De "regents", curatoren der universiteit, vormen een rechtbank die alle overtreding der voorschriften kan bestraffen en het ook inderdaad doet; de professoren oefenen toezicht uit en rapporteeren overtredingen; de "president" is de man om te waarschuwen en vermaningen toe te dienen. Bij ons heeft ook, gelijk nog niet lang geleden in een geruchtmakend geval gebleken is, de Academische Senaat het recht in te grijpen, maar tot nu toe is, meen ik, nooit anders van dit recht gebruik gemaakt dan wanneer collectief was gehandeld in strijd met wetten en gewoonten, of wanneer de publieke opinie zoozeer ging spreken dat de eer der universiteit er mede gemoeid was. Maar tegelijkertijd is gevoeld dat een afstraffing wegens wangedrag van individuen, hoe gemotiveerd misschien ook, weinig paste bij een universiteitswezen, dat den studenten iederen dag veroorlooft

zich te gedragen gelijk zij wenschen, en zich aan dronkemanspret en liederlijk leven over te geven. Deze dingen zijn Amerikaansche studenten absoluut verboden; er komen natuurlijk wel uitspattingen voor, maar in den regel is het Amerikaansche studentenleven voorbeeldig soliede. Studenten, met wie ik sprak, konden zich zelfs in de verste verte geen voorstelling maken van het vrije leven ten onzent. Enkelen, die in Duitschland hadden gestudeerd, hadden er een kijk op gekregen, maar tevens een onplezierige herinnering behouden aan het jolige leven, dat voor hen die er niet in opgegroeid waren en niet van hun jeugd gewend om het studentenleven als iets aparts te beschouwen, niets aantrekkelijks had. De Amerikaansche student is een schooljongen, die geregeld en plichtmatig de voorschriften voor zijn studie- en studentenleven opvolgt, en dat ook de natuurlijkste zaak van de wereld vindt. Er worden wel feestelijkheden georganiseerd, uitvoeringen en bals, partijtjes en diners gegeven, maar in de oogen onzer studenten zijn deze kinderlijk eenvoudig. Kroegleven met een bitteruur 's middags, geregeld samenkomen 's avonds laat, kroegjolen in den nacht, zijn onbekende zaken. Toch moet men niet denken dat de Amerikaansche studenten op hun feesten minder genieten; ik meen opgemerkt te hebben dat zij het meer doen daar zij veel minder verwend zijn. En ook bewijzen zij dat genoeglijkheid, zelfs vroolijkheid, bestaan kan zonder ruwheid van toon en dronkenschap. Hierin onderscheiden zij zich gunstig. Aan een diner mag eens een enkel glas wijn gedronken worden, maar onmatigheid komt niet voor. Aan een der grootste universiteiten werd onlangs door de studenten in een motie de wenselijkheid uitgesproken, dat ook dit aan het jaarlijksche diner ter gelegenheid der algemeene bevordering niet meer zou geschieden. Aan diezelfde universiteit werd het den "president"

door velen kwalijk genomen, dat hij temidden der jongelui gezien werd, een glas wijn drinkende en een sigaar rookende. Dit werd een slecht voorbeeld geacht. Men ziet, er heerscht een vrij sterke neiging tot rigorisme.

Bovenal komt dat uit op het gebied der sexueele immoraliteit, die in het geheel niet geduld wordt. Naar ik hoorde gaan wel eens enkele studenten buiten de plaats hunner inwoning zich te buiten, maar het feit dat dit wel overlegd moet gebeuren, maakt reeds dat het groote uitzondering is. Bovendien veroordeelen de kameraden een dergelijk gedrag, en wanneer het bekend en bewezen werd, zou een onmiddellijke verwijdering het gevolg zijn. Een paar jaren geleden is het gebeurd, dat aan een der universiteiten een jong mensch voor een meisje kamers had gehuurd; toen dat bekend werd, is hij op de smadelijkste wijze door de curatoren weggejaagd. Men moet over zoo iets niet gering denken, zulk een consilium abeundi breekt de verdere wetenschappelijke carrière, daar geen andere universiteit een elders afgewezen student toelaat. Behalve naar iemands wetenschappelijke bevoegdheid vraagt men ook naar zijn papieren voor "moral standing", en wanneer hem een bewijs voor goed zedelijk gedrag is geweigerd, kan hij nergens meer terecht. Een student zal met dit dreigend gevaar voor oogen voorzichtig zijn. Iets anders nog zal hem van een immoreel leven terughouden: in Amerika bestaat veelal de gewoonte de studenten bij aankomst, en dan verder van tijd tot tijd, medisch te laten onderzoeken. Dit gebeurt omdat men groote waarde hecht aan een gezonde lichaamsverzorging, terwijl tevens uitgemaakt moet worden of studenten mee kunnen doen aan de gymnastiek- en sportoefeningen, die voorgeschreven zijn. Wanneer onzedelijk leven tot venerische ziekten leidde, zouden de autoriteiten daarvan in kennis gesteld worden. Verder duldt

de publieke opinie, bij ons helaas zoo slap waar het geldt de bevoorrechting van een kleine groep uitverkorenen, in Amerika geenszins zulk een privilege van enkelen. Ieder leeft daar om te werken, en een student is iemand die komt om te studeeren, uitsluitend in den letterlijken zin van het woord. En dan ten laatste denke men aan de sport, waarvoor de student leeft, en die hem een geregeld en gezond leven doet verkiezen.

Hierover mag wel afzonderlijk gesproken worden. Gelijk trouwens algemeen bekend is, heeft in Amerika het Engelsche sportleven het diepst wortel geschoten. Dagelijks wordt door velen de sport beoefend. Wanneer om drie of vier uur de colleges geeindigd zijn, stroomen de velden voor voetbal en tennis, de gymnastiekzalen, waar bij slecht weer korfbal gespeeld wordt, vol. Er wordt geloopt en gerend, gesprongen en geworpen. Gymnastische oefeningen zijn voorgeschreven en hebben plaats onder leiding van door de universiteit benoemde leeraren. Zonder medisch attest mag men er zich niet aan onttrekken. Als er dames studeeren, hebben ook deze haar vaste uren, terwijl een gedeelte van den dag het universitair zwembassin ook voor haar gereserveerd is. Het doel is de jonge vrouwen zoowel als de jonge mannen fysiek krachtig en mooi te doen opgroeien, en ik moet zeggen dat er een groot verschil is tusschen het type student en studente ten onzent en in Amerika. 't Is werkelijk een lust om te zien die flinke werkelijk mannelijke gestalten, rechtop en breed geschouderd, met blozende gezichten, en wanneer men zich dan herinnert de slappe bleeke heertjes, waaronder men zelf verkeerd heeft, dan valt het niet moeilijk uit te maken wie het uit aesthetisch oogpunt winnen. Wanneer in Amerika eens een maskerade gehouden werd, zouden de Amerikaansche ridders, goed paard rijdende en flink kunnend marcheeren,

meer op ridders gelijken dan de Nederlandsche studenten doen, wanneer zij op een allerkomiekste wijze met wapenen die ze niet gewend zijn te hanteeren en pakjes aan die niet bij hun houding en gezicht passen, door de straten sloffen om te laten zien hoe het in vroegere eeuwen nièt was. De damesstudenten ook maken, wat kracht en gezondheid aangaat, een veel gunstiger indruk dan hare collega's in de lage landen. Zij schijnen zelf ook trotsch te zijn op haar physiek, en wellicht bestaat zelfs rivaliteit tusschen damesstudenten aan de eene universiteit en de andere. Het is mij althans eens overkomen dat ik aan een der universiteiten een oloop van dames-studenten zag, die in groote opwinding een officieele bekendmaking bespraken. Toen ik er bij kon komen, zag ik dat het een telegram was met het opschrift: "The most perfect American collegegirl," meldende dat den vorigen dag aan een universiteit in een aangrenzenden staat alle meisjes waren — ik geloof dat dit het eenig juiste woord is — opgemeten. Nu werd een lijst van gemiddelde cijfers gepubliceerd, hoogte zooveel inches, borstwijdte, heupen, beenen zooveel inches; enfin het was heel technisch en interessant, en ik vermoed dat de jonge dames onder wie ik stond het niet best konden hebben dat andere dames meer "perfect" waren dan zij. Het streven studenten lichame-lijk op te voeden, hetgeen het later welzijn ten goede komt, verdient toegejuicht te worden. Het sportleven ontwikkelt, door de vrijwillige samenwerking die het eischt, zedelijke krachten van trouw, volharding, fair play, en indien niet te ver gedreven, zoodat het zenuwgestel in de war geraakt, weerhoudt het van onzedelijk leven. Dat het overigens ook in de studentenwereld schaduwzijden heeft, spreekt haast wel van zelf. Men weet zich ook daar niet vrij te houden van een wedstrijdhartstocht, waarbij de partijen overprikeld vijandig

tegenover elkaar gaan staan. Groote studentenwedstrijden zijn dagen in het volksleven, waarbij ieder partij kiest en zich tooit met de kleuren eener universiteit. Een der kwade dingen daarbij is het wedden; er schijnen op zulke dagen enorme bedragen omgezet te worden. Dat het wedden geen bijkomende factor is, is mij eens duidelijk geworden toen ik een prachtig sportterrein in een stad, waar het gemeentebeestuur het spelen verboden had, ongebruikt zag liggen. Het bleek dat de belangstelling van het publiek voor wedstrijden was verdwenen. Bij groote wedstrijden worden overigens de overwinnenden zoo gefêteerd en verheerlijkt, dat deze heldenvereering een ziekelijk verschijnsel is. Men kan gerust zeggen dat aan een universiteit de meest geëerde studenten de elf mannen van de football-team zijn. Wanneer zij voor een belangrijke match uittrekken, worden zij soms door den "president" der universiteit toegesproken, en gaan zij vergezeld van de heilbeden der gansche gemeenschap. En eigenaardig is het, dat terwijl het studentenleven bijzonder ordelijk en gestreng is, voor deze bevoorrechten — ook Amerika is niet geheel vrij van het euvel der bevoorrechting — faciliteiten bestaan; zij mogen wel eens een college missen en een dag afwezig zijn, en wat nog sterker is — dergelijke dingen zijn echter moeilijk te bewijzen — men beweert wel, dat de exameneischen voor hen, alleen voor hen, lager gesteld worden.

Voor het Amerikaansche studentenleven is kenmerkend, hetgeen tevens wijst op oorsprong en bedoeling van het universiteitswezen, het samenwonen der jongelui. De regel is vroeger altijd geweest, en aan de kleinere universiteiten geldt ze nog, dat de studenten intern waren. Zij slapen in de zoogenaamde "dormitories", en hebben hun gemeenschappelijke tafel. Als in de Engelsche "colleges" heeft men

gewoonlijk toezicht, uitgeoefend door studenten, door hun kameraden daartoe verkozen. Zelfgewilde tucht, een typisch Amerikaansch verschijnsel, doet het leven onder elkaar rustig en regelmatig verlopen. De hand wordt gehouden aan de regelen van het instituut, zelfs wanneer deze naar onze opvatting ondragelijk streng zijn voor jonge menschen. Het is b.v. geen uitzondering, dat men op een bepaald uur 's avonds, soms reeds te tien uur, thuis moet zijn. Toen de universiteiten grooter werden, aan enkele het aantal studenten tot eenige duizenden aangroeide, en de nieuwe staats-universiteiten werden gesticht die vrijere opvattingen gingen huldigen, kwam men er toe hier en daar met dit kazernestelsel te breken. Terwijl de „eerstejaars”, „freshmen” geheeten, nog gewoonlijk samenwonen, zijn de ouderen vrij om kamers te betrekken. Toch is dit niet het ideaal, en wordt het verkozen met clubgenooten samen te blijven. Men heeft tal van clubs, meestal met een Grieksche benaming, waarvan de beginletters de eigen woningen sieren, en waarvan enkele groote vermaardheid hebben gekregen doordat beroemd geworden mannen er toe behoord hebben. Ze zijn in zooverre met onze disputen te vergelijken, dat het lidmaatschap wordt aangeboden. Met groote spanning wordt door den jongstudent afgewacht, tot welke gemeenschap hij zal mogen behooren. En eigenaardig, hierin opgenomen moet men eerst een soort groentijd doormaken, die weinig ernstig en lastig is, naar het schijnt, maar de ontbolstering van het groene hout wordt toch noodig geacht. Plagerijen en petit comité is meen ik het karakter van den tijd van „hazing”. Men ziet daarna de ingelijfden met de zonderlingste hoofdtooisels rondloopen en ter college gaan, b.v. vervormde of ingeslagen hooge hoeden, met tal van kleurige linten versierd. De clubs hebben haar eigen huizen, fraternity-houses — de club-dames

wonen in sorority-houses — bestuurd door een waardige matrone, die met haar staf van personeel haar jonge vrienden verzorgt en bemoedert. Daardoor hebben de jongelui, immers vrienden die elkander hebben gezocht, een veel gezelliger en huiselijker leven dan voor onze kamerhokkende eenlingen weggelegd is.

Ik heb er reeds op gewezen dat societeitsleven onbekend is. Toch hebben de studenten hun lokalen, waar zij gezelligheid kunnen vinden, waar biljarten zijn, waar men kan schaken en domineeren, al wordt van deze gelegenheid tot onschuldig vermaak betrekkelijk weinig gebruik gemaakt. Er bestaat in Amerika een merkwaardige, wijd vertakte vereeniging, die in alle plaatsen welke niet al te klein zijn, een afdeling heeft, n.l. de gewoonlijk met vier letters aangeduide Y. M. C. A., "Young Men's Christian Association." Aan haar parallel loopt de "Young Women's Christian Association", die echter lang zoo veel niet beteekent. De aanduiding "young men" hoeft niet als een streng beperkende bepaling opgevat te worden, daar iemand, eens lid geworden, dat blijven mag tot zijn grijze haren hem zelf doen beseffen dat hij onder de jonge menschen niet meer op zijn plaats is. De aanduiding "christian" is ook vrij ruim te nemen. Al staat de vereeniging op godsdienstigen grondslag, gelijk uit de reglementen en den geest der werkzaamheden blijkt, toch heeft zij niets van een kerksch-christelijke jongelingsvereeniging, en menig paganist, mits hij niet anti-godsdienstig is, zal er met plezier lid van zijn. Wel is het paedagogische deel der werkzaamheden — de vereeniging bedoelt godsdienstig-zedelijk te leiden — orthodox bepaald, gelijk blijkt uit den aard der lezingen, uit de overal voorkomende organisatie van bijbelklassen en afdelingen ter bespreking van godsdienstige onderwerpen, maar er schijnt toch een frissche wind te

waaien, en van kleinzielige Christelijkheid, die geen andere Christelijkheid dan de eigene verdraagt, hoort men in deze bewonderenswaardig bestuurde vereeniging nooit. In de studentensteden heeft de Y. M. C. A. een rijk veld van arbeid, zij brengt de studenten samen, biedt zalen aan voor feestelijkheden en uitvoeringen, laat hen verkeereren in een milieu van menschen waar een ernstige toon heerscht, geeft hen gelegenheid zich te ontspannen, te leeren of opgevoed te worden al naar zij begeeren.

De Amerikaansche student, op zulk een geheel andere wijze levende en denkende dan zijn Hollandsche collega, is uit den aard der zaak een heel ander type. Het opvallendst wel door zijn reeds besproken solieder levenswijze. Opperflakkig oordeelende zou men hem daarvoor een brevet van loffelijke onderscheiding willen uitreiken, maar men vergete niet dat hij braaf is omdat hij niet anders weet of het hoort zoo, uit vrees voor straf en gemis aan gelegenheid zich te buiten te gaan. Al hebben deze dingen een goed effect, op eigengewilde en zelfbevochten zedelijke voortreffelijkheid kunnen zij de studenten geen aanspraak doen maken. Juist omgekeerd, degenen bij ons die in een wereld van verleiding verkeereren en dan sterk genoeg zijn om aan verkeerde aandringen weerstand te bieden, staan veel hooger. Wanneer men Amerikaansche en Nederlandsche toestanden vergelijkt, blijkt er geen reden voor te zijn de eerste boven de tweede te verkiezen, en ze ten voorbeeld te houden; de toestanden hangen samen met het enorme verschil in opvatting betreffende het geheele universiteitswezen. Aan de eene zijde gereglementeerd uitgebreid middelbaar onderwijs voor volwassen kostschooljongens, aan de andere vrij hooger onderwijs voor zelfstandig geworden jonge mannen. Nu is het ontwijfelbaar waar dat onze studenten voor een deel te onzelfstandig

en te zwak zijn, om hun zooveel vrijheid te geven als hun gegund wordt, en voor dezulken zou het een zegen zijn wanneer zij verhinderd werden zich lichamelijk en geestelijk onherstelbare schade toe te brengen; maar hier staat tegenover dat de sterkere elementen een gelegenheid tot karaktervorming hebben, die hun een voorsprong bezorgt op hun Amerikaansche lotgenooten, van wien het meermalen gezien wordt dat zij, na hun studententijd vrij gelaten, uit den band springen. Waar het in ons land niet te verwachten is dat men het Amerikaansche systeem gaat volgen, moet er bij ons naar gestreefd worden dat uit de kringen der studenten zelf steeds sterker verzet wordt aangeteekend tegen het slechte in onze studentensamenleving, zoodat het in de toekomst gezien wordt dat van de vrijheid geprofitteerd wordt, maar losbandigheid niet meer begeerd ¹⁾.

Op de godsdienstige zijde van het Amerikaansche universiteitswezen, een gevolg van den Puriteinschen oorsprong der "colleges," is voldoende geweest. Een andere trek, reeds even aangeduid, dient nog te worden gereleveerd, te meer waar deze eveneens in het studentenleven duidelijk waarneembaar is. Ik denk aan het democratische karakter der instellingen van hooger onderwijs. Terwijl bij ons de universiteiten bij hare geboorte ook democratisch geweest zijn — dit in aansluiting aan de studie van eenvoudige poorterszonen in de middeleeuwen — zijn zij later een aristocratische richting uitgegaan, toen zij bevolkt werden bijna uitsluitend door jongelui van zoogenaamd goede familie. De laatste vijftig, zestig jaren echter, met verandering van maatschap-

¹⁾ Vergelijk een opstel van mijn hand in de „Mémoires sur l'Éducation morale présentés au deuxième congrès international d'éducation morale à la Haye 22-27 Août 1912," deel 3, onder den titel "The moral aspect of studentlife in America in contrast with that in Europe."

pelijke toestanden en sociaal bewustzijn, is meer en meer de exclusiviteit verbroken en komen elementen uit alle maatschappelijke lagen studeeren. Nu is het eigenaardig dat men in Amerika, hoewel de inrichtingen van hooger onderwijs van democratischen oorsprong zijn en altijd democratisch gebleven zijn, getuige o. a. het kosteloos onderwijs, toch gedurende de laatste halve eeuw zich sporen van veraristocratiseering vertoonen. Op twee dingen kan ik wijzen.

Er schijnt een voorkeur te komen voor sommige universiteiten als chiquer dan andere. De jongelui uit de meer aanzienlijke families toonen een sterke voorkeur voor bepaalde universiteiten. De deftigste universiteit is de Harvard University te Cambridge in den staat Massachusetts, onder den rook van Boston gelegen. Boston is het Haagje van Amerika, en de inwoners van den staat Massachusetts, waar vele gezeten families zijn, trotsch op hun oud-Engelsche afkomst, vinden zich toch heel andere menschen dan b. v. de nieuw opgekomen bevolking in de "far West". Het studeeren te Cambridge is niet hetzelfde als een verblijfhouden in een businesscentrum als Chicago of een milieu als te Berkeley in Californie, waar vlak bij San Francisco de op één na grootste universiteit van Amerika gevestigd is. Er wordt door ernstige Amerikanen geprotesteerd tegen deze voorkeur, en de autoriteiten gaan de neiging tot clubvormen onder de rijkere en meer aristocratisch voelende jongelui zooveel mogelijk tegen, als een ontaarding van het Amerikaansche studentenleven. Het komt daarbij voor, hetgeen een veel besproken onrustbarend verschijnsel wordt geacht, dat studenten aankomen met weinig ernstige voornemens om flink en vlug te studeeren.

Het tweede verschijnsel, dat tegen de democratische tendenties ingaat, is een gevolg van de opvattingen van vele dames-studenten. Het is een publiek geheim dat menige

jonge schoone zich laat inschrijven niet uit pure liefde voor de wetenschap, maar teneedele uit ijdelheid, omdat het goed klinkt studente te zijn en het later wel aardig staat om bij academische feestelijkheden een zwarte toga met cape te dragen, teneedele om een paar jaren in een prettig milieu te verkeereren. "Social life" is iets dat het jonge meisje in Amerika, dat in vrijheid pleegt gedresseerd te zijn, graag meemaakt, en nergens haast kan dat beter dan aan een groote universiteit. Vooral sedert coeducatie opgang gemaakt heeft en enkele universiteiten beide seksen toelaten, zijn de collegebanken goed bezet met dames, die dikwijls een decoratieve meerderheid vormen. Het procent der dames-studentjes, die nooit afstudeeren, heet zeer groot te zijn, veel grooter dan dat der mannenbroeders. Dit is niet zoo verwonderlijk als men bedenkt dat de jonge mannen het "college" — ik herinner aan de vroegere beschrijving — bijna altijd bezoeken met de bedoeling om voor een bepaald vak door te studeeren, terwijl de meeste dames eenvoudig de algemeene ontwikkelende vóórstudie, die tot een wetenschappelijken graad als "Master" of "Bachelor of Art" leidt, begeeren. Er is daardoor een opmerkelijk verschil tusschen geaardheid en leefwijze van de meerderheid der jonge mannen en jonge vrouwen. Na vier uur zag ik in de "sorority-houses" eener universiteit, die volstrekt niet bijzonder deftig was, gewoonlijk de keurig getoiletteerde dames bij elkaar teanen, en bij klaarlichten dag werden soms de gordijnen neergelaten omdat dan gedanst werd tot supper. Op dansen zijn de Amerikaansche meisjes verzot en menige avond wordt aan dat vermaak besteed. Dat vele welgestelde meisjes studeeren, kwam uit in het feit dat zoovelen van haar eigen visite-autotjes bezaten, electricisch geladen rijtuigjes, die de visite rijdende dametjes zelf bestuurden. Daarmee reden zij soms

ook naar de college-gebouwen of bibliotheek, en het deed werkelijk studieus aan piekfijn gekleede en keurig geganteerde studentjes, met ernstige gezichtjes en de armen vol boeken, uit of in haar voertuigen te zien stappen.

Het type man-student is anders. De voornaamste reden is wel dat de meeste studenten niet welgesteld zijn. Dit klinkt vreemd daar er in Amerika zoovele gegoede, zelfs gefortuneerde jongelui zijn, maar men bedenke dat voor dezen een andere dan wetenschappelijke loopbaan meer aangewezen is, juist om hun welgesteldheid. Voor de rijken is de toekomst het best in business; wie geld heeft doet het verstandigst zich in handel of nijverheid te begeven, waartoe hij zich bovendien gewoonlijk het meest zal aange trokken voelen daar hij in de handelskringen, dat zijn de geldmakende kringen, thuis hoort. Wetenschappelijke betrekkingen worden door dezulken weinig begeerd, de bezoldiging van leeraren, professoren, predikanten is gemeenlijk laag. Medici, tandartsen, advocaten verdienen soms grof geld, maar misschien meer nog dan bij ons zijn het de weinigen die werkelijk rijk worden. Dus alleen voor hen, die geen eigen kapitaal bezitten of in de business-wereld relaties hebben, is het aanlokkelijk te gaan studeeren. Het wordt echter een triomf der wetenschap geacht, dat steeds meerderen onder de gegoeden voor de wetenschap gaan voelen en het niet beneden zich achten zich aan haar te wijden. Maar hoe dit zij, voor 't oogenblik studeert het niet gefortuneerde gedeelte der spes patriae het meest, en uit den aard der zaak het best. Het wordt gemakkelijk gemaakt doordat men weinige uitgaven heeft. Ten eerste wordt geen of heel weinig collegegeld betaald; ten tweede is het leven in de dormitories en het nuttigen der maaltijden zeer goedkoop; en ten derde kan men in zijn studententijd geld verdienen. Het laatste

vooral is merkwaardig; het komt voor dat jonge menschen met niets op zak aankomen en toch studeeren. Zij "work through college," een uitdrukking die veelzeggend is. Het is in Amerika een sterk doorgevoerd principe dat wie niet werkt niet zal eten, en ook de niets-bezittende moet werken opdat hem zal gegeven worden, zij het dan misschien veel in verhouding tot zijn prestaties. Arme studenten worden in staat gesteld te studeeren, maar zij moeten hunnerzijds diensten bewijzen. Aan de studententafels zijn het studenten die kellners zijn; voor hun bedienen krijgen zij hun kost vrij. Anderen helpen in de gebouwen om deze schoon te houden, zij maken bedden op of bewijzen andere huishoudelijke diensten. De autoriteiten wijzen voor alle mogelijke werkzaamheden, die per uur kunnen verricht worden, studenten aan. Om allen zooveel mogelijk gelijke kansen te geven, mag niemand een bepaald maximum uren per maand overschrijden, gewoonlijk 100 uur, terwijl de betaling 25 Amerikaansche centen per uur pleegt te zijn. Administratieve werkzaamheden worden door studenten verricht; zij copieeren en typen brieven; zij doen boodschappen en bestellingen; in een bibliotheek worden zij gebruikt om den lezers de boeken te brengen en de teruggebrachte op hun plaats te zetten; in één woord alle werkzaamheden, waarvoor slechts eenige geoeffendheid en verder ijver noodig is, worden hun opgedragen. Buiten het universiteitsgebied kunnen zij bovendien ook terecht, in winkels b.v. waar zij in vrije uren gaan helpen. Een moeilijke tijd is de vacantietijd, maar 's zomers is altijd een groot tekort aan werkkrachten op het land, en voor een goed dagloon kan men boerenknecht worden, al vergt dit ook veel van iemands lichaamskracht. Er zijn ook dames-studenten, die op een dergelijke wijze zichzelf moeten helpen, een heel ander slag dan hare jolijt zoekende zusters, meestal meisjes die later haar kost willen

verdienen als leerares aan een burgerschool. Zij bieden zich een paar uur 's daags bij families aan om in de huishouding te helpen, of voor kinderjuffrouw te spelen. Men begrijpt dat de jonge mannen en vrouwen, die op deze wijze student zijn, het zeer druk hebben, dat voor hen geen gelegenheid bestaat als jonge menschen te genieten in die jaren, welke voor onze studenten mede de mooiste van hun leven plegen te zijn. Maar bewonderenswaardig is de energie der aldus studeerenden, die ook hun vacaties moeten gebruiken om uit werken te gaan, en voorbeeldig is de medewerking der curatoren en professoren om de jongelui voort te helpen. Het spreekt vanzelf dat aan dit alles ook nadeelen verbonden zijn. Hier wordt een ook ten onzent welbekend „geleerd proletariaat” gekweekt. Een goed hoofd is niet het eenige dat noodig is, wel voor de studie, maar niet voor de bekleeding van ambten waarvoor een universitaire opleiding voorbereidt. In Amerika zeker niet minder dan bij ons, ontmoet men medici, predikanten, geleerden wier afkomst hun leven lang een bezwaar moet geacht worden tegen een goed vervullen van hun taak, door gemis aan manieren, tact, beschaving die niet geleerd kunnen worden, maar door geboorte iemands bezit is. Ook doen studenten vaak verbaasd staan over hun lomphheid en gebrek aan savoir vivre, wat erger is over hun innerlijke ruwheid en gemis aan alle cultuur. Maar m.i. mag men deze dingen niet zoo zwaar doen wegen, dat zij het goede van het democratische universiteitswezen uit het oog zouden doen verliezen.

Niet minder belangrijk dan het studentenleven is het studieleven. Het een en ander is er reeds over gezegd, en veel kan bij logische gevolgtrekking afgeleid worden uit den opzet van het geheele universiteitswezen. Waar de jongelui nog als onmondigen beschouwd worden, die aan de hand hunner professoren hun eerste schreden zetten op den weg der

universitaire voorbereiding voor het verdere leven, is de veronderstelling gewettigd dat zij in hun studeeren weinig zelfstandig te werk gaan, en tevens dat het de achter hen staande machten zijn die hen dringen om te werken. Deze twee dingen zijn mij inderdaad opgevallen. Er wordt hard gewerkt, maar weinig zelfstandig. Toen ik eenige jaren geleden naar Amerika reisde, had ik aan boord een gesprek met een Amerikaansch ingenieur die een jaar in Berlijn had nagestudeerd. Ik vroeg hem welk onderscheid tusschen Amerikaansche en Duitsche universiteiten hem het sterkst had getroffen. Zijn antwoord, waarvan ik de juistheid toentertijd nog niet kon beoordeelen, luidde zoo kras mogelijk: de Duitsche studenten weten absoluut niet wat werken is. Het is mij langzamerhand duidelijk geworden waarom een Amerikaan dezen indruk moet krijgen. Werken in Amerika is altijd door werken, met verpozingen voor sport den heelen dag van 's morgens vroeg tot 's avonds laat door werken. Van elk jong mensch wordt dat gevegd, ook van den student. In de handelswereld heb ik menschen leeren kennen, die mij vertelden dat zij in de jaren, dat zij moesten toonen wat er in hen zat, zestien uren 's daags werkten; behalve hun geregelde arbeid op een kantoor of in de fabriek moeten zij zich in hun vrije uren verder bekwamen of bij verdienen. Een student, om acht uur 's morgens zijn eerste college beginnende, loopt wellicht van vier tot zes uren college en heeft 's avonds zijn huiswerk, dat hij soms den volgenden dag moet afhebben. Men vergete niet dat het hooger onderwijs dikwijls elementair is, veel eenvoudiger dan men zou verwachten. Moderne en klassieke talen worden door velen nieuw geleerd aan de universiteit, waarbij studenten lessen opkrijgen en thema's moeten maken als bij ons gymnasiast en burger-scholier. Wat men niet verwachten zou, aan elke universiteit

krijgt het „eerste jaar” les in de eigen taal, Engelsche en Amerikaansche letterkunde, ook in de grammatica. Dagelijks of eenige malen 's weeks moet een opstelletje worden ingeleverd dat op de volgende les besproken wordt. Ik heb wel eens achter dames-studenten geloopt, die echt als schoolmeisjes er met elkaar over praatten, b.v. „Ik had een opstel over de zee en had maar twee fouten.” Dergelijke dingen verbazen ons, die aan heel andere methoden gewend zijn, in het begin zeer. Dit onderwijssysteem brengt uit den aard der zaak een groote gebondenheid mee. En dat er veel van de werkkraft gevraagd wordt, valt evenmin te betwijfelen. Van verboemelen van den tijd, het verdoen van een eerste jaar of gedeelte er van, het werken alleen eenige maanden voor een examen, het verzuimen van college zelfs, is geen sprake. De jaarcursus is in twee semesters verdeeld, deze semesters zijn weer in tweeën verdeeld; aan het eind van ieder semester en in zijn midden vallen de regelmatig plaatsvindende examens. Deze zijn schriftelijk; de proefwerken worden nagezien en daarna de uitslag er van bekend gemaakt. Wanneer men verder komt in zijn studie, dan worden de opgaven die men krijgt theses genoemd; de leerling krijgt een bepaald onderwerp op waarover hij een verhandeling te schrijven heeft. Ik heb dikwijls verbaasd gestaan over het groot aantal theses die een student te schrijven heeft, en ik weet ook dat menigeen van onrust verteerd wordt bij de gedachte, dat hij al zijn theses misschien niet op tijd zal afkrijgen. Kenmerkend voor het systeem is daarbij, dat deze theses een bepaalde lengte moeten hebben; de eene moet minstens duizend woorden, een andere drieduizend, een nog gewichtiger thesis vijfduizend woorden tellen. Op de kwaliteit zal ook wel gelet worden, maar komisch is het dat voorschriften betreffende de kwantiteit in de eerste plaats nauwkeurig omschreven worden.

Over 't algemeen trouwens is het karakter der studie sterk kwantitatief. Ik heb wel nagegaan, welk aantal boeken ter bestudeering wordt opgegeven voor een bepaald vak in een bepaalden termijn, en ik durf zeggen dat het evenzeer tegen den leerling zou pleiten zijns leermeesters voorschrift au sérieux te nemen, als tegen den leermeester zoo hij dat van zijn leerling verwachtte. Het zou niet meer kunnen worden dan kennismemen van kennis.

Naar ik meen is het vele werken, het alles willen kennen, het vlug en overhaast moeten studeeren de vloek van het Amerikaansche studieleven, ook op de lagere en burgerscholen, maar het sterkst uitkomende in het universitair onderwijs. De rustige bezonnenheid en het diep doordringen in kwesties, in 't algemeen weinig waar te nemen in Amerika, worden ook gemist bij de studeerenden. Dit is te meer te betreuren, omdat de Amerikanen stellig allesbehalve dom zijn, maar zij zoeken het te veel in de hoeveelheden wetenschap welke zij zich in den kortst mogelijken tijd eigen kunnen maken. Wanneer men programma's van universiteiten inziet, staat men verbaasd over de literatuur die verwerkt wordt; in een half jaar worden gemakkelijk de schrijvers van eenige eeuwen gelezen en bestudeerd. Een sterk staaltje hoorde ik eens van een dame, die enthousiast was over het Grieksch dat zij bezig was een jaar lang te leeren, en die reeds den heelen Plato in het origineel had gelezen! De wonderen zijn de wereld nog niet uit, zoolang er een wonderland als Amerika bestaat. Deze zelfmisleiding, gevolg van verkeerd inzicht en kenteeken van oppervlakkigheid, is een groot euvel in de wereld der studenten en ook in die der hooggeleerden. De gunstigste zijde van dit verschijnsel is misschien wel, dat bij deze werkwijze een zekere handigheid eigen gemaakt wordt. Handig compilerisch werken is den Amerikanen eigen.

Over 't algemeen heeft men in Europa geen groot vertrouwen in de Amerikaansche geleerdenwereld, te weinig zelfs naar mijn meening, daar toch ongetwijfeld hard en ernstig gewerkt wordt, en men zou goed doen te letten op publicaties in de Vereenigde Staten, die althans bewijzen dat men daar goed op de hoogte is van wat in Europa geschreven is. Het is een feit dat in Amerika aan de universiteiten de Europeesche, speciaal de Engelsche en Duitsche boeken en tijdschriften gekend worden, en het is juist weer merkwaardig waar te nemen hoeveel materiaal verzameld wordt, wanneer studenten theses gaan schrijven en professoren artikelen publiceeren. Toch loeft dit, gelijk ieder wetenschappelijk mensch weet, niet gepaard te gaan met werkelijke kennis; veeleer is het ophoopen van materiaal, waaraan men zoo moeilijk zich onttrekken kan bij wetenschappelijken arbeid, een beletsel voor eigen studie, terwijl de gedachten van anderen geen plaats gunnen aan eigen gedachten.

Het ware te wenschen dat meer gelegenheid gegeven werd voor eigen studie. Het komt mij voor dat de overvoerde werkprogramma's, het voortdurend prepareeren voor examens, het op tijd inleveren van theses, de dood zijn voor alle vrije studie. Bij ons is examenstudie reeds zulk een kwaad ding, maar de student die wat wil en wat kan zal toch zeker gelegenheid vinden tot studie naar eigen begeeren, en het is het streven van professoren hiertoe op te wekken en den studenten te leeren zelfstandig onderzoekingen in te stellen. Maar welk Amerikaansch student kan hiertoe komen, waar het geheele systeem een schoolsch drillsysteem is voor volwassen burgerscholieren? Slechts de allerbesten kunnen, dunkt mij, tot eigen studie komen na hun studententijd. Eigenaardig dat meermalen zelfs voor verder gevorderde studenten, die in een bibliotheekzaal aan hun theses zitten

te werken, een professor aanwezig is om van tijd tot tijd hun werk eens in te kijken of vragen te beantwoorden.

Ik wil overigens volstrekt niet ontkennen dat de universiteiten, althans de grootere, veel voortreffelijks hebben. Er zijn tal van leerkrachten; de laboratoria, bibliotheken, musea zijn prachtig in orde: de werkkamers voor degenen die na de vier jaren voorbereiding doorstudeeren, waar zij alle mogelijke hulpbronnen tot hun beschikking hebben, zijn aanlokkelijk genoeg. Men behoeft de afbeeldingen der groote universiteiten, complexen van gebouwen in mooie tuinen maar te zien, om een indruk te krijgen van den grootschen opzet. Ik zou zeggen: alles wat voor geld te krijgen is wordt aangeschaft op een manier die onze kariger bedeelde universiteiten armelijk doet schijnen, maar hiermee heeft men nog slechts uiterlijk gunstige voorwaarden geschapen. Het schoolsch systeem blijft drukken. Een eigenaardig voorbeeld is dit. Om examen te mogen doen moet men aan sommige universiteiten een bepaald aantal "units," eenheden, hebben. Deze worden verkregen door zoo en zooveel colleges te volgen. In overleg met het hoofd van zijn "department" maakt een student een lijst op: dit college geeft zooveel units, een ander zooveel, afhankelijk van de uren per week en den aard der colleges. Nu maakte ik eens, in een gesprek over Russisch als leervak, de opmerking dat er zeker maar weinig studenten waren, die college in het Russisch liepen. Ik kon toch moeilijk vermoeden dat dit vak, naar mij gezegd werd, buitengewoon veel gekozen werd, ook b.v. door studenten in ingenieursvakken en landbouwkunde, en wel omdat Russisch als erkend moeilijke taal zooveel "units" gaf. Blijkbaar vulden de heeren ingenieurs en landbouwkundigen hun unitlijstje met een vak, waar zij hoogstwaarschijnlijk niets om gaven, om toch maar op de meest geschiktste wijze het vereischte getal eenheden te

verkrijgen. Een ander voorbeeld, ten bewijze dat het universitair systeem bedenkelijk eigen studie en eigen lectuur bedreigt, ontleen ik eveneens aan persoonlijke herinnering. Met een professor sprekende over de moraliteit onder studenten vroeg ik hem of de Amerikaansche studenten veel obscoene literatuur lazen, en of ze op hun leestafels ook bladen met pornografische afbeeldingen hadden. Zijn antwoord was: O neen, in het geheel niet, maar weet u, dat komt omdat ze in het geheel niet lezen, dus ook geen slechte boeken. Omdat ik mijn twijfel te kennen gaf, ging hij er op door en verzekerde zoo sterk mogelijk dat het een ramp was dat de gemiddelde Amerikaansche student niet dan zijn voorgeschreven werk doet, en dat hij bijna nooit belangstelling toont voor andere dingen. Maar tevens merkte deze hooggeleerde op dat hem dit moeilijk kwalijk genomen kon worden, daar hij er ook bijna geen gelegenheid voor had. Deze professor, die voor studie in Duitschland had vertoefd, verklaarde dat er een heel groot verschil in dezen is tusschen den Duitschen en Amerikaanschen student, dat de eerste meer belangstelling voor wetenschap en kunst heeft, en veel meer algemeen ontwikkeld is.

In één opzicht is de Amerikaansche student wellicht al zijn Europeesche collega's vooruit, en dat is zijn gemakkelijke van spreken in 't publiek. Ik denk hieraan bij de kwestie van algemeene ontwikkeling, omdat men, hem voor 't eerst hoorende, waarlijk niet zou denken dat hij niet algemeen ontwikkeld is. Hij zal n.l. over vrijwel alles spreken en een opinie ten beste geven. Men kan versted staan over de spreeklust en het spreekvermogen van Amerikanen. Zij doen niets liever dan publieke vergaderingen beleggen, debatteeren, toasten slaan, tafel-speeches houden. De Amerikaan is een geboren spreker, tevens een geoefend debater, en hij

maakt het vreemdelingen wel eens moeilijk door hen in alle mogelijke samenkomsten tot een speech uit te noodigen, dikwijls zelfs bij verrassing b.v. „Wij hebben vanavond in ons midden die en die mijnheer uit dat en dat land, en die zal ons zeker iets te vertellen hebben,” en dan is die gelukkige mijnheer niet zoo goed of hij moet zijn kunsten vertoonen. Wanneer hij dan de zwakheid van zijn kunnen bewust wordt, bewondert hij te sterker de gemakkelijheid, waarmee nagenoeg ieder Amerikaan zijn woord weet te doen. De oratorie der Amerikanen heeft een eigen cachet; zij is positief, luchtigjes, grappig. Alles klinkt heel gedecideerd, toch gaat het weinig diep; er wordt luchtig over de dingen heengegleden, maar het wordt voor het groote publiek goed gemaakt door den humor. Er is een speciale Amerikaansche humor, deze doet niet denken aan Fransche en Duitsche grappen uit humoristische bladen, heeft ook niets van het droog-komieke dat men in Engelsche bladen als de Punch vindt, maar de Amerikaansche humor is plomp, echter buitengewoon raak. Op politieke vergaderingen kan men elkaar ongezouten de waarheid zeggen in bespottingen en grappen, die werkelijk volkomen terecht inslaan. Een goed spreker moet tevens grappen kunnen vertellen; daarmede wint hij zijn gehoor. Een dominé mag het zelfs op den kansel doen, zonder dat het gehoor zich ergert. Aan banaliteit ergert men zich niet gauw, ook niet in gewone toespraken, die veelal met een grap of een verhaaltje beginnen. Verwonderlijk genoeg is nog in trek de pathetische oratorie, lawaaiig en druipende van onechte gevoeligheid. Van jongs af is ieder aan dergelijke toespraken gewend, en ook wordt hij er in geoefend. Op schoolfeestjes, Zondagschoolpartijtjes en dergelijke worden kinderen van hun vijfde, zesde jaar af gedwongen in het publiek versjes op te zeggen of een toespraakje te

houden. Gedurende de burgerschooljaren wordt ook gelegenheid gezocht te spreken, en in de studentenjaren eveneens. Ongetwijfeld spreekt de Amerikaansche student veel beter, vlotter, aangenamer, echter niet degelijker dan de Nederlandsche. Oefening wordt gezocht in de collegezaal en op debatavonden. Een klas wordt verdeeld in twee helften, en moet over een op colleges besproken onderwerp discussieeren, of een algemeene debatavond wordt gehouden over een actueel onderwerp, en een jury van professoren kent van universiteitswege aan den besten debater een prijs toe. Behalve aan geoefendheid moet de welsprekendheid der Amerikanen, bij nauwkeurig luisteren meestal niet meer dan welbespraakt-heid, toegeschreven worden aan twee typisch Amerikaansche eigenschappen: het groote zelfvertrouwen, den Amerikanen eigen, en hun natuurlijk zich zelf zijn. Deze hangen nauw samen. De Amerikaan twijfelt niet aan zichzelf; hij heeft een sterken wil en vermag daardoor veel. De enorme energie van het volk, met groot succes alom bekroond, is aangeboren bezit van den Amerikaanschen individu, en deze weet wel dat de Amerikaan wat beteekent. Een zelfbewustzijn, dat niet doet twijfelen en aarzelen, maar dringt voort te gaan, is een benijdenswaardig bezit voor een spreker in 't publiek. Zeker van zichzelf is hij ook spoedig zeker van zijn gehoor. Zoo iemand kan ook zichzelf zijn, hij vraagt niet naar wat anderen denken zullen, maar hij geeft zich. Wat zoovele sprekers een beletsel is, valsche schaamte, is hem onbekend, terwijl geen angst voor critiek, welke hem in 't minst niet uit het veld slaat, hem weerhoudt te uiten wat hem voor den geest komt. Dit zijn groote kwaliteiten bij het sterk willende volk, dat zijn fouten en tekortkomingen heel duidelijk heeft, maar in ieder geval in sterke verzekerdheid niet te kort schiet. Dit kenmerk maakt ook den Amerikaanschen student tot een eigen type.

Zou men een vergelijking tusschen den Amerikaanschen en Nederlandschen student naar zijn wetenschappelijke waarde willen maken, dan geloof ik op grond van wat ik gehoord en gezien heb dat de laatste het vooralsnog wint. De beperking „vooralsnog” is niet geheel overbodig als men bedenkt dat het wetenschappelijk leven in Amerika zich naar het oordeel van bevoegde kenners gedurende de laatste vijftig jaren reusachtig ontwikkeld heeft. Een man als Bryce, de Engelsche gezant te Washington, die het standaardwerk over Amerika geschreven heeft “The American Commonwealth,” en de Duitscher Münsterberg, hoogleeraar aan de Harvard University in zijn boek “The Americans” getuigen met groote ingenomenheid van den opbloei van wetenschappelijke belangstelling en spreken groote verwachtingen voor de toekomst uit. Het vermogen van Amerikanen om te slagen waar zij willen, maakt het waarschijnlijk dat zij op dit gebied ook bijzondere dingen zullen laten zien. Echter blijft twijfel bij mij bestaan ten aanzien van het dieper liggende geestesleven, van geen belang voor wetenschappelijk werk in zooverre het exacte kennis is, maar wel onontbeerlijk voor den bloei der wetenschap in haar geheel, die ook op intuïtief denken berust en haar raaklijnen trekt langs het gebied van gemoedsaandoeningen. Hoe kan historische wetenschap met vrucht beoefend worden dan door menschen die intuïtief een verband tusschen wereldgebeurtenissen zien, die cultuur genoeg bezitten om cultuur te kunnen onderkennen; hoe kan literatuur verstaan worden dan door literair voelende mannen en vrouwen, die rijk genoeg van gemoed zijn om den gemoedsrijkdom van dichters en prozaschrijvers te verstaan; hoe kan filosofie gestudeerd worden dan door denkers, die weten dat metaphysica de grenzen van het verstandelijk kenbare overschrijdt? Nu heb ik meenen waar te nemen dat van het Amerikaansche

volk, uitzonderingen daargelaten, de wilskracht sterker is dan die van West-Europeesche volkeren, hun verstand misschien gelijk in kracht, maar overwegend op het concrete gericht, het gevoel echter zwakker. Wanneer deze balans juist aangeeft dat het Amerikaansche volk volitioneel sterk, intellectueel gewoon, emotioneel zwak is, dan moet dit laatste gebrek in aanmerking genomen worden bij het uitspreken van een verwachting omtrent zijn toekomstige wetenschappelijke ontwikkeling. Wetenschap, in ruimen zin opgevat, dient te rusten op beschaving, geestes- en gemoedsbeschaving. Zoolang deze ontbreekt bij een aanzienlijk procent dergenen die zich aan de wetenschap wijden, vrees ik dat toename van het aantal studeerenden en vermeerdering van materieel gunstige voorwaarden voor wetenschapsbeoefening het gemis van even noodwendige geestelijke eigenschappen niet goed zal maken. Tot nu toe is de ontwikkeling van het maatschappelijk leven, waarbij welvaart overal in het brandpunt der belangstelling werd gesteld, weinig gunstig geweest aan den groei van het gemoedsleven, en het ziet er nog niet naar uit dat er een kentering op til is, die het dieper liggende geestesleven ten goede zal komen. Daarmede wordt het moeilijk te groote verwachtingen te koesteren van de toekomst der Amerikaansche wetenschappelijke ontwikkeling.

Wat de toekomst ook moge brengen, voor het oogenblik heeft men in ieder geval de bestaande toestanden in het oog te vatten. In het land der practische gezindheid, waar het ieder aangeboren of anders aangeleerd is te vragen naar het naastbijliggende nut, kan de wetenschap nog niet om haar zelfs wil gewaardeerd worden, maar blijft de aandrang steeds te vragen wat men met zekere kennis kan doen, hoe bruikbaar deze is als handelswaar. Zoolang wetenschappelijke kennis nog niet beter verhandelbaar is dan thans het geval is,

kan zij zich nog geen groot aanzien in de publieke opinie verwerven. Er is dan ook geen sprake van dat de geleerdenstand een bevoorrechte positie inneemt. Nu is dit op zichzelf niet erg, en het ware zelfs te wenschen dat gestudeerden tevreden waren met een bescheiden positie en met niet te groote salarissen, den handels- en nijverheidsmensen gaarne een ruimer inkomen gunnende omdat toch het beoefenen van wetenschappelijke vakken een voldoening schenkt die hiertegen opweegt, maar in Amerika althans heeft men zich tot dit standpunt nog niet opgewerkt. Daar is het doel van nagenoeg allen zich een flink goedbetaald bestaan te verzekeren. De universiteiten lokken studenten met hun voor te houden, dat zij het later toch wel goed kunnen hebben. Aan de universiteiten worden lezingen gehouden om aan te wijzen welke bestaansmogelijkheden er zijn, en hoe men het best kan slagen. De voorlichting omtrent vraag en aanbod moet een verstandige studiekeus bepalen. Aan sommige universiteiten is een "secretary for appointments" verbonden, die de jongelui posities verschaft. Zulk een ambtenaar houdt een lijst bij van vacante betrekkingen. Schoolbesturen, inrichtingen, fabrikanten, spoorwegmaatschappijen, die wetenschappelijke werkkrachten noodig hebben, schrijven om jonge krachten, en de "secretary for appointments" zorgt voor de leverantie. Een gewichtig persoon dus voor studenten en universiteit beide; hoe beter de leerlingen geplaatst worden, hoe meer kans de universiteit heeft op leerlingen.

Over de werkelijke kennis van universitair gegradueerden kan moeilijk met zekerheid uitspraak gedaan worden. Iemand, die in ons land gestudeerd heeft en dan het Amerikaansche hooger onderwijs leert kennen, krijgt indrukken die hij toetsen kan aan wat anderen hem vertellen, maar dit blijft een subjectief waarnemen, waarbij de persoon in kwestie de moeilijkheid

van generaliseeren niet kan ontgaan. Dat dit laatste gevaren meebrengt, blijkt al dadelijk wanneer men bedenkt dat in Amerika zelf een groot onderscheid gemaakt wordt tusschen de verschillende universiteiten. De eene heeft een veel beteren naam dan de andere; over het algemeen worden de grootste instellingen de beste geacht. Er bestaat veel verschil in eischen; daar de universiteiten bijna alle particuliere inrichtingen zijn die onder zekere waarborgen het jus promovendi verkregen hebben, kunnen ze zich, naar graphische voorstelling, heele einden boven en beneden de normaallijn bewegen. Het is den Amerikanen zoozeer eigen te vragen naar iemands universitaire herkomst, dat zij het zelfs den vreemdelingen doen. Kan men als Hollander antwoorden te Leiden of te Amsterdam gestudeerd te hebben, namen van bekenden klank, — in het bijzonder heeft de Leidsche universiteit in het buitenland een roemrijken naam — dan is het goed, maar spreekt men van Utrecht of Groningen dan kijkt men met een gezicht alsof men zeggen wil: nooit van gehoord, dat zal wel niet veel bijzonders zijn. Dit moest haast wel in hen omgaan naar analogie van de beoordeeling in eigen land. Met dit verschil in wetenschappelijke waarde voor oogen, is het niet onbedenklijk voorbeelden aan te halen die geen te hoogen dñnk geven van de universitaire eischen en training. Toch kan ik de verleiding niet weerstaan een paar typische dingen te noemen, die van het wetenschappelijk peil aan een der grootste universiteiten eenigen indruk kunnen geven. Het is nog maar twee of drie jaar geleden dat er een nieuw hoofd aan het "department" voor Fransch kwam; deze president der faculteit, een geboren Franschman, heeft het er door gekregen dat bij het examen voor Fransch, dat recht geeft in die taal aan burgerscholen les te geven, ook de uitspraak der taal een examenvak zou worden. Tot nu toe

werd dit als bijzaak beschouwd, en men kan zich licht voorstellen welk een schitterend Fransch de burgerscholieren zullen geleerd hebben van hun leeraren en leeraren, die in de uitspraak niet geëxamineerd waren. Een Hollandsch ingenieur heeft mij eens verteld dat hij voor speciale onderzoeken aangevraagd had laboratoriumwerk te mogen doen. Hij had versteld gestaan, dat terwijl het laboratorium prachtig in orde was, de studenten zelfs onder professoraal toezicht tegen de eerste regels van nauwkeurig werken zondigden, dat wanneer b.v. bij wegingen de eene of andere materie van de schaal op den grond was gevallen, deze met stof er bij werd opgenomen en weer op de weegschaal gelegd. Op een steenen bruggetje, een geschenk van een afgestudeerde klas, las ik een Latijnsch opschrift, beginnende: „Hanc pontem dedicamus.”¹⁾ Naar ik hoorde was over deze vrouwelijke brug veel te doen geweest. De klas kon er zich op beroepen dat het hoofd van het Latijnsche “department” het opschrift had vervaardigd, en deze naar mij verzekerd is, zou toen in plaats van zijn lapsus linguae te erkennen een verhandeling hebben geschreven om te betoogen dat pons in het Latijn een enkele maal bij uitzondering vrouwelijk is. Alsof daarmee het klasgeschenk ook vrouwelijk moest zijn! Men kan nog al eens ophooren van soortgelijke mededeelingen betreffende hooggeleerden, en al moge het zijn dat er anecdoten in omloop zijn die meer kenschetsend waar dan letterlijk waar zijn, dat de bekwaamheid van menig universiteitsprofessor den toets eener gepaste critiek niet kan doorstaan, geloof ik zeker.

Hiermede raak ik een uiterst belangrijk punt aan. Een groot deel van de fouten, in het Amerikaansche universiteitswezen opgemerkt, zijn een gevolg van het wetenschappelijk

1) Verg.: Wij wijden dezen brug...

gehalte der professoren. Daar zijn onder hen uiterst bekwame, hoogstaande menschen, die een grooten naam hebben en dat verdienen, met eere genoemd worden ook in Europa, in geen enkel opzicht onderdoen voor hun collega's aan de andere zijde van den Oceaan, maar men leert er ook kennen, en dat in vrij grooten getale, wien men niet alleen naar uiterlijk aanzien hoogstens het schoolmeesterschap in lagere regionen zou toekennen, maar hun geestelijke bevoegdheid leerende kennen, het recht zou willen ontzeggen als uitdeelaars van wetenschap en wijsheid op te treden. Bij het luisteren naar voordrachten en het lezen van wetenschappelijke verhandelingen, heb ik dikwijls verstomd gestaan over den durf, waarmede professoren hun armzalige waar aan den man brachten en over de naieveteit waarmede zij aan zichzelf geloofden. Vraag ik mij af hoe dit komt, dan zou ik in 't algemeen met de opmerking kunnen volstaan, dat er blijkbaar in Amerika nog niet veel hout groeit waar goede professoren van getimmerd kunnen worden. Maar vraag ik door, waarom dit het geval is, dan kan ik op verschillende dingen wijzen. De wetenschap is, naar ik reeds opmerkte, niet geëerd, en een wetenschappelijke positie niet gezocht als ten onzent. Mettertijd wordt dat echter allicht beter, en dan zal het ook om die reden een attractie worden den titel van professor te verkrijgen. Verder bieden handel en nijverheid een zoo goede toekomst, dat de knapsten, meest begaafden, ook de eierzuchtige Streber een loopbaan kiezen, waar veel meer eer te behalen valt voor degenen die wat kunnen. De groote fabrikanten, spoorwegdirecteuren, managers van handelsondernemingen zijn de mannen in den lande; begaafde jongelui, die energie bezitten en gelegenheid hebben in zaken te komen, worden aangespoord niet het armelijk betaalde schoolmeesteren te zoeken. Wetenschappelijke arbeid, of

juister misschien geestelijke arbeid, die niet direct op de practijk gericht is, wordt slecht betaald. Onderwijzers, leeraren aan de highschools, ook professoren krijgen, den levensstandaard in aanmerking genomen, een te lage bezoldiging. Men zou dit niet verwachten, en wat de professoren betreft, meent men ook ten onzent dat het nog al goed met hen gesteld is. De couranten nemen uit Amerikaansche bladen berichten over professoraten over, en noemen salarissen van vijf, zes duizend dollar. Er zijn er zelfs nog hogere, enkele "presidents" krijgen duizend dollar per maand waarvoor ze echter een groote ambtswoning moeten betrekken, veel gastvrijheid verleen en stand dienen op te houden. En verder, de in de couranten vermelde professoraten zijn de beste, daar alleen wanneer belangrijke leerstoelen aan beroemde universiteiten bezet worden, dit gepubliceerd wordt. Gewoonlijk zijn deze persoonlijke stichtingen, d.w.z. dergelijke professoraten worden betaald uit een fonds van den een of anderen erflater, en wanneer de rente een flink inkomen verzekert kan men daarvoor de beste krachten krijgen. Men vergete niet dat in Amerika de universiteiten elk haar eigen financieele regelingen treffen. En nu, de meeste bezoldigen karig. Voordat ik cijfers noem moet ik er de aandacht op vestigen, dat er een rangorde in leerkrachten bestaat: men heeft fellows, assistants, instructors, assistant-professors, associate professors, professors en heads of the departments. De fellows zijn studenten, die jongere studenten in hun elementair werk plegen voort te helpen; assistants, meestal in laboratoria werkzaam, staan gelijk met onze assistenten. Maar dan komt de vaste staf van leeraren. De instructor is een afgestudeerd man, die op grond van zijn aanleg de professorstoekomst tegemoet gaat. Hij doet denken aan een privaat-docent die gewoonlijk ook aspiraties heeft voor het professoraat, met dit verschil dat

het instructorschap zijn eenige betrekking is. Hij geeft college, meestal aan de beginnenden, leidt in de studieën in en ziet het werk na, doet dus, om zoo te zeggen, het vuile werk. Voldoet hij, dan wordt hij na eenige jaren assistant-professor. Tegenover de buitenwereld heet deze professor, maar de betaalmeester herinnert er hem telkens aan dat hij nog maar assisteert. De meeste Amerikaansche professoren zijn assistant-professoren, daar er gewoonlijk in elke faculteit maar één professor is, welke laatste een met hem verbonden collega heeft, zijn "associate." Door deze regeling duurt het gewoonlijk lang, voordat iemand, tenzij hij promotie bij keuze maakt, associate, professor of head wordt. De meesten blijven hun leven lang assistant-professor, daar den minder gewenschten elementen de hooge posities worden ontzegd. Dit systeem, voor ons zoo ongewoon, geeft te denken. Er kan iets goeds in gelegen zijn dat men opklimmen moet en bewijzen moet waardig te zijn voor een bevordering, maar het feit dat de leerkrachten aan een universiteit niet alle op één lijn staan, heeft dunkt mij meer tegen. Men krijgt nu de onaangename gevolgen van jalousie de métier en Strebereien, zeker geen denkbeeldige gevaren. Ieder professor is afhankelijk van het hoofd van zijn "department," die hem moet voordragen voor bevordering, die ook de aanwezige professoren bij een vacature kan passeeren en iemand van buitenaf door de regenten der universiteit doen benoemen. Wat nu de betaling betreft, het hoofd van een faculteit aan een groote universiteit ontvangt gewoonlijk een vijf à zes duizend dollar, een professor uit een ruim legaat betaald misschien ook, anders een vierduizend, zijn associate verheugt zich ongeveer in hetzelfde quantum, maar de assistant-professoren — en dat zijn de meesten — mogen blij zijn wanneer ze van 2400—3000 dollar verdienen. Een instructor werkt eenige jaren op een

bezoldiging van 1200 — 1800 dollar, terwijl de fellows en assistants — maar deze zijn studenten — van 600 tot 900 dollar ontvangen. Wanneer men bedenkt dat het leven in Amerika, globaal berekend, tweemaal zoo duur is als bij ons, zal men moeten erkennen dat de meeste hooggeleerden slechts met moeite kunnen rondkomen. Ik heb te velen van deze heeren leeren kennen, om niet te weten dat deze gevolgtrekking niet alleen rekenkundig juist is, maar aan de werkelijkheid beantwoordt. Daarbij komt dan nog dat gewoonlijk geen pensioenen gegeven worden, zoodat de arme geleerde ook nog sparen moet voor een levensverzekering. Wat is hiervan het gevolg? Uit den aard der zaak lijdt de opgewektheid onder den arbeid, als financieele zorgen drukken; boekenkasten kunnen niet voldoende gevuld worden; en bovenal is het een bezwaar dat instructors en assistant-professors genoodzaakt zijn bij te verdienen. Zij plegen dan ook privaattlessen te geven, aan avondschole te werken of cursussen te organiseren. Terwijl bij ons een professor in staat gesteld is zich geheel aan zijn studie te wijden, kan de instructor en de assistant-professor zich wel overmatig oefenen in het lesgeven, maar zich niet voldoende theoretisch bekwamen. Dit is een groot nadeel; menig assistant-professor die een andere betrekking kan krijgen, loopt er uit, en het zijn niet altijd de meest bevoegden die, alle slechte betaling ten spijt, het professor-zijn verkiezen.

Hierover heb ik zoo uitvoerig gesproken omdat dit feit, in het bijzonder in een land als Amerika waar de betaling zoozeer den doorslag geeft, voor een belangrijk deel het gehalte der professoren bepaalt, en het gehalte der professoren zijn grooten invloed doet gelden op den aard en de gesteldheid van het Amerikaanse universiteitswezen.

VI.

Merkwaardige verschijnselen op godsdienstig gebied.

Amerika is een land met een sterk ontwikkeld kerkelijk-godsdienstig leven. Menigeen zou dit stellig niet verwachten. Immers men leeft daar zoozeer voor de behoeften van het oogenblik en streeft zoo eenzijdig naar materieelen welstand, dat voor de bevrediging van andere levensbehoefden en de behartiging van hoogere belangen ternauwernood tijd en zeker geen lust overblijft. En men zou allicht meenen, dat er minder sterke tradities dan in Europeesche landen bestaan, zoodat een vasthouden aan opvattingen, eenvoudig omdat „de vaders” ze aanhingen, niet voorkomt. Ook zou de groote individueele vrijheid, onder Amerikanen heerschende, weinig aansluiting aan kerkelijke gemeenschappen doen verwachten. Toch zijn deze veronderstellingen onjuist. Nagenoeg ieder is lid van een kerkgenootschap; er is weinig uitgesproken ongelooft; de kerken bloeien door den steun harer leden; de kerkdiensten worden 's Zondags trouw bezocht. Hoe dit te verklaren? Waarschijnlijk zijn er tal van redenen voor, waarvan enkele dadelijk in het oog vallen. Er bestaan veel sterkere tradities dan men zou denken. Toen eenige eeuwen geleden de emigratie begon en de Noord-Oostelijke Staten een Europeesche bevolking kregen, bracht deze vaste godsdienstige overtuigingen mede. Het zijn dikwijls juist om

den geloove vervolgden geweest, die een veilige wijkplaats vonden in de Nieuwe Wereld. De oorspronkelijke bewoners van Nieuw-Engeland waren Puriteinen. Zij hadden bedienaren des Woords bij zich, die onmiddellijk kerken gesticht en herderlijk werk onder hun landgenooten verricht hebben. En waar het maatschappelijk leven nog weinig geregeld was, zijn de Kerken de organisaties geweest, van welke een groote invloed ook op het maatschappelijke leven uitging. Dit is tot op den huidigen dag gebleven. Allerlei wat in landen als het onze door staatsinstellingen of neutrale vereenigingen wordt ondernomen, is in Amerika het werk van Kerken. Deze willen wel in de eerste plaats godsdienstige gemeenschappen zijn, maar toch behartigen zij tegelijkertijd meerdere belangen. Zij bemoeien zich met sociale aangelegenheden, en stellen zich ten doel de tot haar behoorende leden een gemeenschap van gezellig en vriendschappelijk met elkander verkeerende menschen te doen vormen. Juist dit laatste streven maakt dat men zich bij haar aansluit om niet geheel en al op zichzelf te blijven staan. De Kerken hebben voortdurend een groote rol gespeeld door de veelzijdigheid harer strevingen, en zullen dat wel blijven doen ook. Dit nu zou het geval niet kunnen zijn, wanneer groote groepen zich wegens een positief uitgesproken ongeloof buiten de kerk hielden. Maar dit is geenszins het geval. Geslacht na geslacht wordt godsdienstig opgevoed, en psychologisch is het zeer verklaarbaar dat juist in een land, waar hard gewerkt wordt en het materiele welzijn als grootste belang op den voorgrond staat, toch de behoefte om althans uiterlijk vast te houden aan Kerk en godsdienst, openbaar wordt.

Het wordt in het bijzonder den emigrantën gemakkelijk en aantrekkelijk gemaakt zich bij een kerkgenootschap aan te sluiten. Waar ieder die voor het eerst in Amerika komt,

met aandrang wordt uitgenoodigd tot aansluiting, en waar men zich als enkeling temidden der velen verloren gevoelt, geeft men licht aan dien aandrang toe. De keuze daarbij is zeer groot. Volgens een in 1911 verschenen boek over kerkgeschiedenis waren er toen 413 christelijke kerkgenootschappen. Een getal dat ongeloofelijk schijnt. Wij meenen altijd dat ons volk sterk lijdt aan zucht tot separatisme, maar ons onderbrengen van het Protestantsche Christendom in een twaalfstal genootschappen, met hier en daar nog een onderverdeeling, waarbij wij echter met een paar letters van het alfabet kunnen volstaan, lijkt toch al heel onschuldig en kinderlijk vergeleken bij het enorme getal onderscheidingen, dat in Amerika gemaakt wordt. Nu vergete men echter niet dat daarheen alle mogelijke secten, welke in Europa ontstonden, zijn overgeplant. Wanneer zij in het geboorteland geen gelegenheid tot groeien hadden, vonden zij in den vreemde een voldoende voedingsbodem en bleven voortleven. Ook is het hooge cijfer te wijten aan het groote aantal nationaliteiten, in Amerika vertegenwoordigd. Elk volk heeft, zoo eenigszins mogelijk, zijn eigen Kerk of Kerken, en ieder vreemdeling voegt zich allicht bij die zijner landgenooten. Daar wordt in de moedertaal gepredikt, en men zingt de liederen die men in zijn jeugd heeft geleerd. Juist deze nationale Kerken maken dat de Amerikanen niet recht een eenheid kunnen vormen, daar zij de Duitschers van de Franschen, de Franschen van de Zwitsers, de Denen van de Noren en Zweden gescheiden houden. De Hollandsche kolonisten in den staat Michigan en in groote centra als Chicago hebben ook hun eigen landskerk. Reeds eeuwen lang, van den tijd af dat onze voorvaderen de Hudson opvoeren, bestaat de Kerk die nu de "Dutch Reformed Church" heet, welke echter haar oorspronkelijk Hollandsch

karakter grootendeels schijnt ingeboet te hebben. De meeste Protestantische Kerken zijn van Engelschen oorsprong. Op het oogenblik zijn de belangrijkste kerkgenootschappen in Amerika de Methodist, de Baptist, de Presbyterian en de Episcopalian Church. Deze zijn wijdvertakt en tellen haar leden bij millioenen. De Roomsche Kerk heeft ook een groot ledental, en zal zich in de toekomst waarschijnlijk nog sterk uitbreiden. Dit komt, doordat zoovelen uit de Latijnsche landen emigreeren. Bij hun aankomst vinden zij hun geestelijk tehuis tot hun ontvangst gereed. De Roomsche Kerk heeft den naam in Amerika minder Roomsch te zijn dan in Europa. Het ultramontaansche streven geeft den toon niet aan. Van een eigen Roomsche politiek in staats- en gemeentebesturen hoort men nooit. De geestelijken zijn haast niet te onderkennen van de Anglicaansche. Waarschijnlijk past de Roomsche Kerk zich willig aan bij de toestanden in het Amerikaansche Gemeenebest, schittert niet in het openbaar door praal en ceremonieel, is niet militant, laat de Protestanten in hun meerderheid vóórgaan, en speelt een meer bescheiden rol, tot misschien de toestanden veranderen. Ook zijn er veel Joden in Amerika, hetgeen niet verwonderlijk is als men denkt aan de duizende Russen en Polen die jaarlijks ingevoerd worden. In de industriele centra is er een overvloed van hen, zoo b.v. te New-York waar van de vijf menschen twee Joden heeten te zijn.

Belangrijker dan de uitbreiding van Kerken na te gaan is het een indruk te krijgen van den geest die er heerscht, om zodoende vergelijkingen te kunnen treffen tusschen het godsdienstig leven van Amerikanen en van, laat ons zeggen Hollanders. Ik heb hierbij uitsluitend Protestanten op het oog, terwijl ik ook, om niet te verzinken in een mer à boire, buiten bespreking laat alle niet kerkelijk-christelijke bewegingen

als Christian Science, Theosofie, Spiritisme, New Thought, Raya Yoga enz.

Ik heb den indruk gekregen dat godsdienst in Amerika massa-verschijnsel is. Met dit woord bedoel ik dat de groote groepen geloovigen, die te zamen geloofsgemeenschappen vormen, hun geloof meer gemeenschappelijk dan individueel bezitten. Men beaamt gemeenschappelijk een bepaalde belijdenis, stemt in met de statuten van een genootschap, komt tezamen op voor zijn belangen, maar een sterk persoonlijk gelooven, waarbij men als hoogsten eisch stelt dat iemand in zijn innerlijk wezen gelouterd en geadeld wordt door zijn geloof, dat heel zijn denken en doen bepaald wordt door zijn vrome gebondenheid aan God, zoodat hij, op zich zelf genomen, geheel losgemaakt van zijn medemenschen, het type is van den vrome, komt hier als elders weinig voor. In het algemeen genomen mag men zeggen, dat in de Roomsche Kerk godsdienst meer massa-verschijnsel is dan in de Protestantsche, daar de Katholieke Kerk van de groote massa's niet veel meer vraagt dan aansluiting aan de Kerk en meegaandheid ten opzichte van Kerk en kerkgeboden, dat in de Protestantsche de rechtzinnigheid meer massa-verschijnsel laat zien dan de vrijzinnigheid, omdat de rechtzinnigheid, een leer in het middelpunt der belangstelling plaatsende, een gemakkelijk punt van vereeniging biedt voor de velen, wien een weldoordacht en persoonlijk doorleefd geloof te machtig is. Het is begrijpelijk dat in Amerika een diep innerlijk geloofsleven niet veel voorkomt. De geest van business doen en leven voor business, die er overheerscht, is er niet gunstig voor. Het is geen land voor mystiek en devotie. Men kan het zich nauwelijks voorstellen dat daar zieners zouden zijn, die in teruggetrokkenheid uit de wereld een zuiver beschouwend leven leiden. Het leven is er te roezig

voor, en van de meesten moet men ook onderstellen dat zij liever het volle daadleven medeleven dan dat zij hun heil zoeken in contemplatie en versterking van het innerlijk wezen.

Deze gesteldheid openbaart zich in het heele kerkelijk-godsdienstige leven. Overal vindt men praktische nuchterheid. Er waait een kille wind, die onaangenaam aandoet. Zal godsdienst werkelijk leven, dan moet zij tintelen van gemoedswarmte, en deze juist ontbreekt. De Amerikanen zijn koele naturen, zij zijn weinig emotioneel, en dit weerspiegelt zich in hun godsdienstigheid. Wanneer men geregeld kerkdiensten bijwoont, gaat men zich steeds minder bevredigd gevoelen. Dit besef komt echter niet dadelijk boven. Wanneer men gewend is aan de godsdienstoefeningen ten onzent, die gewoonlijk in ongezellige kerken plaats vinden, waar slecht gezongen wordt, de menschen bewegingloos neerzitten, en men komt dan in de Amerikaansche kerken die gezellig zijn ingericht, waar men op goed gestoffeerde banken zit, het spreekgesteelte met bloemen is versierd, waar de liturgische dienst de gemeente actief deel doet nemen aan de godsdienstoefening, terwijl het orgelspel uitstekend pleegt te zijn en een koor of kwartet van geschoolde stemmen godsdienstige liederen ten gehoor brengt, dan zal iemand, die ontvankelijk is voor aesthetische indrukken, zijn gevoel van bewondering voor den mooieren dienst en zijn gewaarwordingen van behagelijkheid gaan uiten. Maar wanneer men hieraan gewend raakt, en het uiterlijke spreekt dan uit den aard der zaak minder, dan gaat men iets missen, en wel in de prediking, die al duurt zij korter dan bij ons toch de hoofdzaak blijft. Ik heb meer dan één landgenoot ontmoet, die mij verklaarde begonnen te zijn met ter kerk te gaan, maar daarmee te zijn opgehouden, omdat de preeken hem zoo weinig bevredigden. In verschillende kerkgenootschappen en onder het

gehoor van verschillende predikers had men het geprobeerd, maar men miste altijd dat ééne: gemoedswarmte. En werkelijk, het is verschrikkelijk, er wordt dogmatisch gepreekt, er wordt verstandelijk gepreekt, er wordt moraliseerend gepreekt, maar er wordt zelden vroom gepreekt. Men voelt geen verteederling over zich komen, men wordt niet opgeheven, men wordt niet gedwongen in te keeren tot het diepste van zichzelf, en bijna altijd gaat men even onaan gedaan uit de kerk als men er in kwam. Dit ligt niet aan de onkunde of de onwelsprekendheid der predikers, maar aan hunnen gemoedsaard. Zij kunnen niet tot leven wekken wat niet in henzelfen leeft, en niet bezielen wanneer zij zelve onbezield zijn. Stemming ontbreekt daardoor in de kerkdiensten, en ondanks de meer aesthetische mise en scène lijden deze aan innerlijke armoe. De ernstige Amerikanen voelen dit ook wel, en begrijpen dat het de volksgeest is die doodend werkt, maar hoe dien te veranderen? Buitenlandsche redenaars, meestal om de taalgemeenschap Engelschen die in hun kerken optreden, hebben gewoonlijk een geweldigen toeloop en een groot succès, zoowel omdat men beroemde vreemdelingen licht als sterren huldigt, als omdat men een element in hun prediken leert kennen dat bij de landgenooten gemist wordt. De besten onder dezen zijn overigens zeer respectabele menschen, aan wier ernst en roeping tot het ambt niet valt te twifelen, maar daarnaast treft men een type dominé aan dat zoo oppervlakkig en geestelijk minderwaardig is, dat alleen zeer laagstaanden hem kunnen dulden. Er is een populaire preektrant in Amerika inheemsch die blijkbaar het hoogste uit den hemel wil neerhalen naar de aarde, en het ver af zijnde den menschen zeer nabij wil brengen, opdat zij het toch maar heel makkelijk kunnen opnemen. Er wordt gebulderd en geschreeuwd, er worden

grappen verkocht en kinderachtige verhaaltjes gedaan, die bij een zeker publiek inslaan. Preeken van dit maaksel zijn samenvoegingen van banaliteiten, en predikers van dit slag staan beneden hun gehoor, daar zij er naar streven het bezig te houden en zoo mogelijk van tijd tot tijd te vermaken, wat in Amerika best mag.

De „richting” welke overheerscht is de orthodoxe. De modernen zijn verre in de minderheid. Zij hebben zich in een afzonderlijk kerkgenootschap vereenigd en heeten „Unitariërs,” een naam die aanduidt dat zij tegenover het trinitarische Godsbegrip, dat der Drie-eenheid, zich de voorstelling van God als Eén in wezen vormen. Het naast aan hen verwant zijn de Universalisten. In het Oosten van Amerika, waar de grootste beschaving heerscht, zijn de Unitariërs vrij sterk in aantal, maar hoe verder men naar het minder gecultiveerde Westen gaat, des te sporadischer komen hun kerken voor. Wat de orthodoxie betreft, men heeft als bij ons velerlei schakeeringen, van het gereformeerde confessionalisme af tot een type orthodoxie, dat alleen inzooverre overeenkomst heeft met de orthodoxie dat zij vasthoudt aan de godheid van Christus, Diens heilswerk, en aan de waarheid der Nieuw-Testamentische wonderen. Het is begrijpelijk dat in een land als Amerika, waar weinig eigen bezinning bestaat, men zich gemakkelijk neerlegt bij de meest gangbare opvattingen. Gelooven op gezag komt overal voor, waar men geen tijd en geen aanleg heeft om zich op te werken tot een persoonlijk standpunt. De meesten aanvaarden dan ook gereedelijk wat in de Kerk, waartoe zij behooren, geleeraard wordt, en maken zich niet druk over twistpunten. Wanneer men over vrijzinnige beschouwingen spreekt, wordt gewoonlijk geantwoord: Daar kan ik toch niet over oordeelen. Aan de opvatting van den bijbel als Gods eigen Woord wordt vast-

gehouden. „Als wij daaraan niet kunnen gelooven, wat moeten wij dan wel gelooven?” zegt men. Ook verwijst men wel naar den predikant die het weten moet, zooals een Katholiek zich beroept op den priester. Overigens brengt de Amerikaansche geestesgesteldheid mede, dat men niet fanatiek dogmatisch is. Enkele kerkgenootschappen zijn streng orthodox en bannen heterodoxe predikers, zoo deze ontdekt worden, uit, maar het groote publiek is niet fanatiek. Het is niet in staat zich met dogmatische kwesties bezig te houden, en komt er niet toe, als bij ons in sommige kringen, te theologiseeren en met kennis van zaken na te gaan, of de voorgangers „het Woord wel recht snijden.”

Is het niet merkwaardig, dat in een samenleving van strijdenden en materialistisch gepraedisponneerden zoozeer vastgehouden wordt aan kerkelijke godsdienstigheid? Al zou men ongeloof en onkerkelijkheid feitelijk nergens in meerdere mate verwachten dan in Amerika, zielkundig verklaarbaar is het toch dat de bevolking vasthoudt aan godsdienstig leven. Zij verlangt te ontkomen aan de gevaren van het materialisme; in dit verlangen openbaart zich de energie der Amerikanen. Ook al gaat het geloof bij de meesten niet diep en al is het weinig persoonlijk, toch zijn zij hun hoogere levensbehoeften niet geheel en al afgestorven, en daarom laten zij zich gemakkelijk dragen op den breeden stroom van conventioneele godsdienstigheid. Dat de godsdienstigheid in Amerika conventioneel is, kan moeilijk ontkend worden door wie geestelijke verschijnselen weet waar te nemen. Het liefst ziet men geen toestanden veranderd, geen ongeloof gepredikt, geen twijfel gezaaid, geen critiek uitgeoefend. Aan alle mogelijke plechtigheden en feestelijkheden wordt godsdienstige wijding gegeven. Godsdienstige liederen worden dan aangeheven en gebeden uitgesproken. De nationale herdenkingsdag der

vrijheid wordt elken 4den Juli gevierd met kerkdiensten. Schoolfeestelijkheden worden geleid door predikanten. Hoe gewichtiger samenkomsten zijn, hoe meer geestelijken aanwezig zijn. Men houdt ook in het godsdienstige van "show." Bij plechtige kerkdiensten zitten op het podium — in Amerikaansche kerken heeft men zelden of nooit een preekstoel — vier, vijf predikanten, waarvan de een het vóórgebed, een ander het nagebed uitspreekt; een derde leidt den liturgischen dienst, een vierde leest de gezangen voor, en de vijfde houdt de predikatie. Huwelijken worden gesloten door de geestelijken, wier inzegening, mits de stukken door de burgerlijke autoriteiten afgegeven, voldoende waren, de verbintenis rechtsgeldigheid verschaft. Bij elke begrafenis heeft een liturgische lijkdienst plaats. Belangrijke vergaderingen van besturen worden met gebed geopend. Het Congres der Vereenigde Staten heeft een eigen "chaplain," die aan het begin van elke zitting in de hooge vergadering aanwezig is. Men zal zich de partijconferenties herinneren, welke de republikeinsche en democratische partijen in 1912 in Chicago en Baltimore belegden om kandidaten voor het presidentschap te stellen. Op die te Chicago is een verwoede, hartstochtelijke strijd gestreden tusschen conservatieve en vooruitstrevende elementen. Van tevoren was de spanning reeds buitengewoon groot. Toch werd, voordat de politici als wilde dieren op elkaar aanvlogen, door allen staande gebeden. Dat hoort er bij, en men voelt nauwelijks de tegenstelling tusschen de formeele daad der vroomheid en de onvrome werkelijkheid die volgt. Roosevelt heeft tijdens zijn presidentschap voorgesteld om het gewone randschrift op den dollar "In God we trust" weg te laten, daar hij het eigenlijk blasphemie achtte dit getuigenis te plaatsen op den speelpenning van den Mammon, maar daar heeft het Amerikaansche volk niets van

willen weten. Het hecht aan de bestaande gewoonten, en wat gewettigd is door het fatsoen, moet blijven. Kenmerk van een nog niet ver gevorderde geestesbeschaving!

Iets anders dat opvalt is de voorliefde voor practische vraagstukken, die op den kansel worden besproken, en voor practisch werk dat door de Kerken wordt ondernomen. Men leest telkens de uitdrukking "applied Christianity," en het is geen wonder dat, gezien de bestaande toestanden die niet precies christelijk zijn te noemen, behoefte bestaat aan toegepast Christendom. 't Is alsof de overheersching der onchristelijkheid in de praktijk het roepen om christelijkheid in theorie uitlokt. Mij is eens gezegd: De Amerikanen zijn allen schijnheiligen; kijk maar naar hun vormelijke vroomheid en hun onbarmhartig strijdleven. Toch is deze ruwe veroordeeling ongerechtvaardigd. Al is het waar dat de godsdienst hoofdzakelijk Zondagsgodsdienst is, al treft het dat bekende zwendelaars en hardvochtige zakenmensen, die de heele week door de veelbesproken "golden rule" — de bijbelsche leer dat men tegenover anderen handelen moet als men zou wenschen door hen behandeld te worden — met voeten treden, des Zondags in door hen gestichte en gesteunde kerken in de gestoelten der vooraanzittenden gezien worden, toch mag men dit niet zonder meer als schijnheiligheid brandmerken. Velen is de overheerschende strooming te machtig, zij zijn niet in staat haar te keeren, maar wel zouden ze het willen, en het eenige dat zij vermogen is er in hun naam tegen te laten protesteeren door de predikers. Men verlangt van dezen, dat zij voortdurend zullen opkomen voor gerechtigheid en liefde. De mensch is nu eenmaal een zonderling wezen, dat met woorden tracht goed te maken wat het in daden te kort komt. Met vroomheidsbetuigingen en zedelijkheidstoejuichingen doet het verzoening voor zijn leven zonder

vroomheid en zedelijkheid. Machteloosheid, maar gepaard gaande met een verlangen naar het betere, dringt tot een houding, die van buiten gezien den indruk maakt schijnheiligheid te zijn, maar ten onrechte daarvoor gehouden wordt, omdat immers het bewuste veinzen er vreemd aan is.

Er is de laatste jaren, in het bijzonder in de vrijzinnige Kerken, een richting aan het woord die alles verwacht van de prediking van sociale gerechtigheid. Een, zij het ook kleine groep van predikers, voelt zich geroepen den Amerikaanschen kapitalisten de waarheid te zeggen, en prijst gewoonlijk socialisme als eenig redmiddel aan. Zij willen de Kerken hervormen van godsdienstige gemeenschappen tot zedelijke genootschappen, echter met een godsdienstigen grondslag. Er is genoeg gesproken, nu moet het tot daden komen, en zij zullen nog de enkele woorden spreken ter voorbereiding daarvan noodig. Naar hun zeggen is de tijd ophanden dat een maatschappelijke revolutie den Mammon zal onttronen, en nu dienen de Kerken krachtens haar christelijk karakter dien tijd blijde in te luiden. Banbliksems worden geslingerd en het regert protesten. De Kerk heeft een sociale roeping; wee haar zoo zij ze niet verstaat. Heel duidelijk wordt het echter niet wat nu daadwerkelijk door de Kerken als zoodanig moet tot stand worden gebracht. Deze zijn toch geen regeeringslichamen of politieke partijen; tot haar behooren menschen van zeer verschillende zienswijze; wat kunnen zij dan verrichten om de grondslagen der maatschappelijke productiewijze te veranderen? Predikers kunnen spreken over sociale gerechtigheid, wijzen op misstanden en doen medevoelen met de nooden der lijdenden, maar daarbij zal het dan toch wel moeten blijven. Heel veel verder gaat men dan gewoonlijk ook niet. Wel worden, wat op ons Hollanders een zonderlingen indruk maakt, in de

Zondagsdiensten van tijd tot tijd moties aangenomen, of adhaesie wordt betuigd aan voorgenomen overheidsmaatregelen. Wanneer b.v. in het congres een wetsvoorstel aanhangig is tot verkorting van den arbeidsduur, ter bescherming van kinderen, of in den staat of de stad, waar men woont, worden maatschappelijke verbeteringen voorbereid, dan leest de predikant tijdens den dienst een motie voor waarbij de aanwezigen het voorstel ondersteunen, en verzoekt hij de gemeente door zitten en opstaan van haar gezindheid blijk te geven. Ook hecht men aan de regelmatig terugkeerende bespreking en aanbeveling van christelijk getinte bewegingen. Zoo wordt b.v. eens per jaar in Amerika, trouwens ook in Engeland, een Vredesdag gehouden. Of op verzoek van burgerlijke autoriteiten wordt een propagandadienst gehouden ter bevordering van een of ander nuttig doel. Daarbij blijkt, dat men een heel ruime opvatting heeft van wat met stichting van den kansel kan worden besproken. Ik heb het meege- maakt dat op een Zondag, op verzoek van het gemeentebestuur, in alle kerken eener stad gepreekt werd over "city-cleaning". Nu zijn er wel parallellen te trekken tusschen uiterlijke en innerlijke reinheid, en misschien valt de beteekenis zelfs van reine straten voor een rein gemoed in het licht te stellen, maar het doet toch eigenaardig aan dat alle predikanten bereid waren uit naam van het stadsbestuur te pleiten voor het schoonhouden der trottoirs. Het scheen echter wel doel getroffen te hebben, want de kranten meldden den volgenden dag dat 'sMaandags ieder voor zijn stoepje had geveegd. Wat ons Hollanders zou hinderen, is de practische nuchterheid van het besproken onderwerp, en naar onze opvatting moet het een stichtelijke bijeenkomst ontwijden wanneer zij bestemd wordt voor dergelijke propaganda. Maar daarover wordt in Amerika blijkbaar anders gedacht.

Zoo worden in gewone kerkdiensten ook zaken gedaan. Het kan gebeuren, dat iemands vrome stemming op de proef gesteld wordt door de mededeeling van den predikant, dat vóórdat de zegenbede wordt uitgesproken, de penningmeester der gemeente het jaarverslag zal uitbrengen, en dan heeft men, of men wil of niet, te luisteren naar de voorlezing van reeksen cijfers. Een ander maal wordt een of ander voorstel van het bestuur besproken en geamendeerd. Heel genoegelijk vloeien kerkdienst en vergadering ineen. Waarom zou dat niet kunnen? Er zijn toch zaken te doen, en op Zondag heeft men de menschen bijeen. Het business-doen zit den Amerikanen zoozeer in het bloed, dat zij er zich ook 's Zondags moeilijk van kunnen onthouden. Trouwens het begrip business heeft voor hen zulk een verheven beteekenis, dat zij er moeilijk iets stootends in kunnen vinden tijdens den dienst de zaken der kerkelijke gemeenschap te behartigen. Ik heb den president van een der belangrijkste kerkgenootschappen jonge theologen hooren toespreken, waarbij hun verteld werd dat zij in een bijzonder voortreffelijke gemeenschap predikant zouden worden, daar deze bestuurd werd volgens de "newest business-methods." Inderdaad, men kiest goede financiers en zaken-menschen in de kerkbesturen, en ongetwijfeld komt dit den uitwendigen gang van zaken ten goede. Het is overigens voor een Kerk volstrekt geen schande, als het beheer min of meer speculatief is. Graag wordt b.v. gehandeld met den grond, waarop een goedgelegen kerk staat. In het centrum der groote steden verdwijnen de kerken meer en meer, daar de grond duur verkocht kan worden voor winkelbouw. Dan zet men een nieuwe kerk, liefst in een buurt waarvan men kan verwachten dat zij over vijf en twintig jaren ook een gewild district zal zijn. Ik heb eens een godsdienstoefening bijgewoond in een schouwburg. Predikant en koor stonden op het tooneel;

het publiek zat in de stalles. Deze schouwburg behoorde aan de gemeente, welke gedurende de week het gebouw verhuurde, en alleen als voorwaarde stelde dat de opgevoerde stukken geen aanstoot konden geven. Naar mij verteld werd, vonden verschillende leden der gemeente dat men het gebouw verkoopen moest, een eigen kerk bouwen, en liever minder inkomsten hebben dan een schouwburg exploiteeren, maar de meerderheid was niet genegen deze bron van inkomsten op te geven.

Men moet in Amerika wennen aan toestanden die ons vreemd zijn. Dit geldt b.v. ook van de wijze waarop gemeenten worden gesticht. Meestal is dit het werk van proponenten, die nog geen beroep hebben. Zij moeten maar eens probeeren, of zij nog onontgonnen terreinen bewerken kunnen ten gunste van hun kerkgenootschap. Waar in Amerika telkens nieuwe dorpen en steden als uit den grond verrijzen, en de bestaande zich sterk uitbreiden, gaat men er telkens op uit om in een nieuwe omgeving een kerk te stichten. Het krijgt veel van opzetten van een zaak of openen van een winkel in een nieuwe straat, en in dien geest wordt er ook over gesproken. Krijgt de jonge pastor geen klanten, dan geeft hij het na eenigen tijd op en beproeft hetzelfde elders. Dikwijls zijn het financieele ondernemingen op eigen risico; een prediker begint zonder eenig tractement, maar hij huurt een zaaltje en adverteert dat hij daar zal optreden. Van de collecte moet hij van Zondag tot Zondag rondkomen. Als hij alleen is, heeft hij niet veel noodig, en wellicht is er wel eens wat bij te verdienen. Wanneer hij succès heeft en het gehoor wordt grooter, dan begint hij na eenige maanden plannen te maken om te blijven, en een kerk te bouwen. De royaliteit der Amerikanen komt hem hierbij te stade; men geeft gaarne en veel, en zelfs zullen menschen, die niet van plan zijn tot

zijne gemeente te gaan behooren, bereid zijn te helpen. Het is duidelijk, dat het slagen der onderneming grootendeels afhangt van het organiseerend talent van den missionaris. Hij moet een flink en handig man zijn, die vertrouwen wekt en practisch genoeg is om een ideëele gemeenschap op zakelijke grondslagen op te bouwen. Een enkele maal gebeurt het dat de predikant eigenaar is van een kerk. Zoo hoorde ik van ooggetuigen, dat zij te Brooklyn een kerk van een Scandinavisch predikant door de straten hadden zien rollen — het verplaatsen van een gebouw, mits het niet al te groot is, ziet men in Amerika vrij vaak —, omdat de predikant het geraden vond bij verandering van woonplaats van een groote groep zijner landgenooten mee te gaan.

De positie van den predikant is in Amerika zeer eigenaardig. Hij is de eerste dienaar der gemeente, in elk opzicht van deze afhankelijk. Dit komt al dadelijk uit in de financieele verhouding. Terwijl bij ons in verschillende kerkgenootschappen de tractementen deels uit rijkstoelagen, deels uit sedert lang bestaande kerkelijke fondsen worden betaald, moeten in Amerika bijna altijd de jaarlijksche uitgaven bestreden worden uit de contributies en andere directe inkomsten. Een predikant heeft daardoor veel meer het besef dat hij zijn salaris ontvangt van zijn gemeente dan een Nederlandsch predikant dat zal hebben. Ook weet hij dat zijn optreden geldelijke gevolgen met zich brengt; wanneer hij door zijn prediking of anderszins „trekt,” zijn gemeente zich uitbreidt, dan zal het kerkbestuur hem een vermeerdering van inkomsten kunnen verschaffen. Valt hij daarentegen niet in den smaak en bloeit de gemeente niet, dan wordt het moeilijk het hem toegedachte salaris uit te keeren. De contribuanten zullen gaan mopperen, en aan hun stroeve houding zal hij gewaar worden dat hij niet de gewilde persoon is. Pijnlijk kan het worden wanneer, zooals

in verschillende gemeenten het geval is, één of enkele richards groote jaarlijksche bijdragen geven, en daaraan het recht ontleenen hun persoonlijke meeningen sterk te doen gelden. Te New-York is er een kerk op de Fifth Avenue, die in de wandeling Rockefellerchurch heet, omdat de petroleummagnaat John Rockefeller, naar ik meen, jaarlijks tien of twintig duizend dollar contributie betaalt. Onwillekeurig zal het bestuur van zulk een kerk een dergelijk gewenscht lid naar de oogen zien, en de predikant zal een sterk man moeten zijn om het ook niet te doen. 't Zijn toestanden die doen denken aan de collatierechten ten onzent, waardoor soms een kerkelijke gemeente te lijden heeft van den een of anderen kasteelbewoner, die krachtens oud-heerlijke rechten een predikant zijner keuze benoemt of doet benoemen, en tegen wiens wil het den functionaris niet geraden is te handelen.

Wat verder de afhankelijkheid van den predikant verhoogt, is het feit dat hij slechts voor een bepaald aantal jaren, meestal vijf, benoemd wordt. Wanneer de positie goed is, zal hij hopen herbenoemd te worden, en waar het de gemeentelieden zijn, die zijn lot in handen hebben, zal hij meer of min bewust trachten hen te vriend te houden. Deze dingen hebben hun vóór en tegen. Een predikant zal er door aangezet worden zich in te spannen, en wat bij ons voorkomt, dat een predikant een minimum presteert, doordat hij immers kan denken „J'y suis, j'y reste,” is in Amerika onmogelijk. Voor menige gemeente ten onzent zou het een zegen zijn, wanneer zij verlost kon worden van een plichtvergeten dominé, die in een onbewaakt oogenblik met te hechte banden aan haar is verbonden. Maar hier staat tegenover dat de bijzondere werkkring van een predikant vereischt dat hij zich vrij moet voelen, dat hij in zijn verantwoordelijke taak alleen terade heeft te gaan met zijn eigen geweten. Het moeten letten op hetgeen de beruchte

„men” van hem begeert, de wetenschap dat hij geldelijk afhankelijk is van het kerkbestuur, het kerkbestuur van de gemeente, en de gemeente van enkelen die boven aan de lijst van contribuanten geteekend hebben, het gedwongen worden populariteit na te streven, zijn dreigende gevaren. Nu zal de practijk moeten uitmaken, of deze nadeelen zich sterk doen gevoelen. Uit de kringen van predikanten, en van menschen die van nabij met hen bekend waren, hoorde ik verschillende beoordeelingen. Sommige predikanten zeiden dat zij zich weinig bewust waren van afhankelijkheid, dat het bezwaar van een benoeming voor een bepaalden termijn ook niet drukte, daar men al heel ongeschikt moest zijn om niet herbenoemd te worden. Een enkele maal kwam het volgens hun zeggen wel voor dat een gemeente, kerkbestuur, en predikant geringeloord werden door een machthebbende, maar dit wreekte zich toch doordat de gemeente dan een slechten naam kreeg en het moeilijk werd een nieuwen predikant te krijgen. Een andere reden, waarom het niet zoo bezwaarlijk is wanneer iemand wegens ongeschiktheid niet herkozen wordt, is dat in het Amerikaansche leven voor een gewezen predikant nog wel een andere positie te vinden zal zijn. Er bieden zich zooveel meer kansen tot plaatsing aan dan bij ons. Wanneer men de gave des woords mist, maar men bezit administratieven aanleg, dan is zelfs op kerkelijk gebied wel een betrekking te krijgen; er wordt veel aan socialen en philanthropischen arbeid gedaan, waarbij allerhande krachten te gebruiken zijn. Predikanten hebben een veel minder éézijdig theologische opleiding gehad dan die onze studenten krijgen, waren ook dikwijls in hun jeugd voor een anderen werkkring bestemd, en kunnen zodoende makkelijk nieuwe wegen inslaan. Het heele maatschappelijke leven zit lossier in elkaar dan het onze, en daardoor worden bezwaren, die

bij ons zwaar wegen, in het geheel niet of ter nauwernood gevoeld. Echter is mij wel door velen, ook enkele predikanten verzekerd, dat hun positie voor een man van karakter uiterst bezwaarlijk is. Wanneer men het geluk heeft in den smaak te vallen, of men zich gemakkelijk kan plooiën, dan gaat het best, maar wee dengene die zelfstandig durft te zijn en tegen den stroom inroeit. Laster, openlijke en bedekte tegenstand zullen hem spoedig te machtig zijn. Men zal hem zijn betrekking ontnemen of hem zijn leven ondragelijk maken. Amerikanen hebben mij verzekerd dat het voor buitenlanders, die niet van jongs af aan gewend zijn aan de bij hun bestaande toestanden, ondoenlijk moet wezen, zoo ze hun respect voor zichzelf willen bewaren, predikant te zijn.

Van een predikant in Amerika worden zooveel andere dingen verlangd dan van onze predikanten. Dit feit zou niet belangrijk genoeg zijn om er melding van te maken als het niet een uitvloeisel was van typisch Amerikaansche toestanden en opvattingen. Een predikant is min of meer de impressario van zijn gemeente. Deze aanduiding moge zonderling schijnen, toch geeft zij de werkelijkheid weer. Ik heb er reeds op gewezen, dat Kerken niet alleen geloofsgemeenschappen, maar ook gemeenschappen van geloovigen zijn, in dezen zin dat de tot haar behoorende leden elkanders aangenaam en nuttig gezelschap zoeken, en dat aan dit karakter der Kerken vreemdelingen het te danken hebben dat zij hun eigen landgenooten vinden, en zich onder hen thuis kunnen gevoelen. Wanneer men Amerikaan is of geen landskerk vindt, wordt de keuze op een andere wijze bepaald. Tendeede natuurlijk door de sympathie, die men heeft voor het karakter, de statuten en de leerstellingen van een bepaalde Kerk, maar verder door heel andere motieven, die dikwijls den doorslag geven. De Kerken zijn clubs. Zij bieden feestelijkheden aan

met het doel de leden nader tot elkander te brengen. Deze feestelijkheden zijn godsdienstigen menschen niet onwaardig, tenzij men een zeer streng begrip van zonde heeft, maar „wereldsch” zijn zij wel. Er wordt in de kerken b.v. gesoupeerd, d. w. z. in een der bijzalen. De Amerikaansche kerken hebben alle behalve het gebouw voor de godsdienst-oefening een aanbouw, waar consistorie- en spreekkamer van den predikant zich bevinden, verder een of meer recreatie-zalen en . . . een keuken. Een kerk zonder keuken is onaf. Deze staat onder beheer van de “Women’s Club”, de vereeniging van vrouwelijke leden der gemeente. Dames dienen de soupers op, waarvoor men een geringen prijs pleegt te betalen, en zorgen bij andere feestelijkheden voor chocola en versnaperingen. Zelfs in streng orthodoxe kerkgenootschappen neemt niemand aanstoot aan feestelijke samenkomsten. Hier en daar wordt zelfs gedanst, maar daarover wordt verschillend geoordeeld; in sommige kerken wordt het als een onschuldig vermaak beschouwd, in andere vindt men dat dit toch maar liever buiten de kerk moet gebeuren. Wanneer men eenmaal van Kerken niet alleen godsdienstige genootschappen, maar ook vereenigingen voor gezellig verkeer maakt, wordt het vrij moeilijk de grenslijnen tusschen geoorloofde en ongeoorloofde genoegens te trekken.

Hoe begrijpelijk het ook is dat men de gezelligheid zoekt, en dat de Kerken centra van “social life” zijn geworden, omdat vooral in vroeger tijd het weinig geordende leven in Amerika aaneensluiting op andere wijze moeilijk maakte, toch zijn er groote nadeelen aan verbonden. De gemeentelieden leeren voorbijzien, dat het doel van Kerken is opbouw van geestelijk leven. Wanneer men ergens komt wonen, krijgt men al gauw burens, of anderen, met wien men in aanraking komt, bij zich met het verzoek eens mee te gaan

naar hun kerk. En typisch is het dan de aanbeveling te hooren: Wij hebben zulk een mooie kerk, en er heerscht zulk een prettige geest op onze bijeenkomsten. En dan komt nog achteraan vermeld: En wij hebben zulk een goeden dominé ook. Inderdaad, voor menigeen is de kerkdienst en de stichting, die hij daar zoekt, bijzaak; het voornaamste is voor hem of hij zich in de Kerk, waarbij hij zich aansluit, op zijn plaats zal gevoelen. Het is hoogst merkwaardig in een zoogenaamd democratisch land op te merken, dat in het kerkelijk leven zich heel duidelijk standsverschillen afteekenen. Er zijn deftige en weinig deftige Kerken. Een deftige Kerk is b.v. de Episcopalian Church, een naar de Anglicaansche Staatskerk gemodelleerde Kerk, met bisschoppen, rectors, en vicars. Zij is een "high church," streng orthodox. Tot haar behooren slechts aanzienlijke lieden; voor zoover men in Amerika van aristocratie kan spreken, treft men deze in haar aan. Voor den „minderen man" zijn kerkgenootschappen als het baptistische, presbyteriaansche, vooral ook het methodistische, bij welke kerkgenootschappen zeer verschillende categorieën van personen zijn aangesloten. Min of meer élitekerk is ook de "Unitarian Church," waarin de vrijzinnige geloovigen zich vereenigen; tot haar behooren vele professoren, geleerden en ontwikkelde mannen en vrouwen. Terwijl bij ons de keus van kerkgenootschap gewoonlijk erfelijk bepaald wordt, families meestal geslacht na geslacht doopsgezind of luthersch of hervormd blijven, is zij in Amerika veelal afhankelijk van iemands positie, welstand en ontwikkeling. Men hoort daardoor ook meermalen van overgangen, verklaarbaar wanneer men in zijn kerkgenootschap in een zeker maatschappelijk milieu wenscht te verkeereren.

Welk een ruim begrip men heeft van wat het gezellig en nuttig samenzijn van kerkleden kan bevorderen, blijkt niet

alleen uit de feestelijkheden welke op touw worden gezet, maar ook uit de vereenigingen die opgericht worden en de cursussen welke worden georganiseerd. Zooeven noemde ik de "women's clubs," die voor soupers zorg dragen, en in het algemeen de huishoudelijke bezigheden van voorbereiding en bediening bij feestjes verrichten. Maar hiertoe zijn hare werkzaamheden geenszins beperkt. Het getuigt van de zelfstandigheid en vrijmoedigheid der Amerikaansche vrouwen, dat deze een goed georganiseerd vereenigingsleven hebben, en in het bijzonder gaarne lezingen houden. Belangrijke actueele kwesties, onderwerpen van godsdienstigen en zedelijken aard, en boeken worden in haar samenkomsten besproken. De leden zelf leiden de onderwerpen in, en waarschijnlijk zullen niet vele door valsche schaamte of schuchterheid weerhouden worden om aan de discussies deel te nemen. Het heet dat van deze "women's clubs" een groote stuwkracht op het heele maatschappelijke leven uitgaat. Zij spreken zich uit over sociale kwesties, ondersteunen pogingen ter verbetering van bestaande toestanden, nemen moties aan, ageeren ten gunste van vredesbewegingen en dergelijke, helpen geldelijk of organiseeren zelf. Men ziet meermalen aangekondigd, dat bij een der leden aan huis een "silver tea" zal worden gehouden. Op een tea zal dan het een of ander onderwerp worden besproken, en bij die gelegenheid voor een nuttig doel worden gecollecteerd. Daar alleen zilvergeld zal worden aangenomen — koper en nikkel zijn uitgesloten — is de aanduiding silvertéa ontstaan, al zegt dit geenszins dat goud- en papiergeld onwelkom zijn.

Door de Amerikaansche Kerken wordt veel aan philanthropie gedaan, en de vrouwen nemen ijverig deel aan dien arbeid. Het belangrijkste dat ondernomen wordt, is wel het zoogenaamde "settlement-work." In de volksbuurten heeft een

„nederzetting” van het een of ander kerkgenootschap plaats. Een gebouw wordt ingericht voor samenkomsten, en naarmate er geld is wordt er meer of minder ten nutte der omwonenden gedaan. Een kleine staf van inwonende krachten verricht het voornaamste werk, terwijl vrijwilligers hun beschikbaren tijd geven om te komen helpen. Het doel is, algemeen gezegd, geestelijke en zedelijke opheffing. In het bijzonder in de groote steden wordt voor de proletariers, die in de arbeiderswijken ondergebracht zijn, meestal vreemdelingen die, uit de laagste klassen gerecruteerd, alle leiding missen, veel gedaan. 's Avonds kunnen dezen in goed verlichte en verwarmde lokalen samenkomen, en vinden er gezelschapsspelen, biljarten, kranten en boeken. Eenige malen 's weeks worden lezingen en bijbelbesprekingen gehouden. Voor de jeugd wordt allerlei bedacht, om haar van de straat te houden en te gewennen aan nuttige bezigheden. Er is een sterke overeenkomst tusschen het Amerikaansche settlement-work en hetgeen ten onzent gedaan wordt in inrichtingen als „Ons Huis” te Leiden en de Boddaert Tehuizen voor kinderen. Voor jonge meisjes zijn cursussen in huishoudelijke werkzaamheden, naaien en koken; jongens leeren onder goede leiding timmeren, matten vlechten en ander huisvlijtwerk verrichten. Dan weer wordt hun voorgelzen of worden spelletjes met hen gedaan. Reeds heel jonge knapen en meisjes kunnen op de voor hen bestemde uren komen, en wanneer het hoogstaande personen zijn die zich aan dit settlement werk geven, gaat er een zegenrijke invloed van uit op de opgroeiende jeugd. In zulk een wijkgebouw — in Amerika is dit moeilijk anders denkbaar — is ook gewoonlijk een zaal voor gymnastiek en sport binnenshuis, en zoo mogelijk een badinrichting. Voor een hygienische leefwijze wordt dus geijverd. Ik heb het wel gezien dat in een „settlement house” een pleegzuster woonde, die 's morgens

de buurt rondging om zieke en oude menschen te bezoeken, bij bevallingen hulp verleende, vooral ook trachtte een betere behandeling van kleine kinderen te bevorderen. In het gebouw konden de jonggeborenen geregeld gewogen worden, de moeders kregen raad, en wanneer deze haar kinderen niet zelf voedden, werd haar melk in goed gereinigde flesschen medegegeven.

Enkele dingen, den opzet van het werk betreffende, zijn mij sterk opgevallen. Zij getuigen van een ruimen blik. Hoewel de philanthropische arbeid betaald wordt door kerkgenootschappen of vereenigingen in kerkgenootschappen, laat men toch zooveel mogelijk degenen, die van de Tehuizen gebruik maken, iets, zij het ook nog zoo weinig, bijdragen. Dit geeft hun het gevoel een zeker recht te hebben op de samenkomsten, niet slechts louter bedeelden te zijn, wien voorrechten worden geschonken. Ook laat men, wanneer clubs of vereenigingen zijn gevormd, de leden deel nemen aan beaardslagen. Zelfs de groepen jongens, die komen gymnastiseeren of lezen, hebben hun eigen besturen, die er voor zorgen dat zij zich ordelijk gedragen. Dit principe van zelfbestuur der jeugd wordt in Amerika in tal van stichtingen doorgevoerd. Het meest bekend is wel "The Young Republic," een door Henry George, den bekenden schrijver van "Progress and Poverty" gesticht opvoedings-instituut, waarin de jongens met hun bestuurders alle mogelijke zaken beheeren. Zij oefenen toezicht over elkander uit, en hebben zelfs een onderlinge rechtbank, die zelfstandig de rechtsregelen bepaalt en daarnaar vonnissen velt. Het is, wanneer men niet van nabij dergelijke inrichtingen kent, moeilijk te weten te komen of zulk een stelsel gunstig werkt of niet. De officieele verslagen luiden gunstig, maar er zijn heel wat menschen die hier sceptisch tegenover staan. Het is er mee als met het beroemde Elmira-stelsel, dat voor gevangenen een methode van behandeling in

toepassing brengt, geheel en al afwijkende van de tot nu toe bestaande. Gevangenen mogen niet meer in den gewonen zin van het woord gestraft worden; zij moeten worden opgevoed. Daartoe dienen scholen, cursussen. Het leven wordt hun aangenaam gemaakt door tal van samenkomsten, muziekavonden, veredelende vermaken. Van cellulaire opsluiting is geen sprake meer. Nu zeggen sommigen: Dit is de juiste weg, die in de toekomst algemeen zal moeten worden ingeslagen. Maar even velen, ook deskundigen, oordeelen dat, hoe mooi het ook is van de gedachte der opheffing en verbetering uit te gaan, de elementen, die in de gevangenis overheerschen, van dien aard zijn, dat ze door hun vrijen omgang met hun medegevangenen veel slechte gedachten opwekken — immers kwade samensprekingen bederven goede zeden — en nog onbedorvenen inwijden in de geheimenissen van misdadige practijken; dat ook de vele min of meer feestelijke samenkomsten wel hun leven veraangenamen, waarbij gevangenschap alle karakter van verschrikking verliest, maar geen karakter-verbetering tengevolge hebben. Maar hoe dit zij, dat het in vereenigingen van knapen mogelijk en goed is hun een gedeeltelijk zelfbestuur te laten, hun eergevoel te prikkelen, en uit te gaan van de gedachte dat zij door hun eigen ervaringen moeten leeren, zal toch moeilijk kunnen bestreden worden.

Wat mij verder trof was, dat hoewel het settlement-work ondernomen wordt door Kerken, deze toch kerkelijk-godsdienstige propaganda volstrekt niet op den voorgrond brengen. Men hoopt wel, dat er onder de bezoekers zullen zijn, die belang stellen in het godsdienstig karakter der ondernemingen, zich wellicht geroepen zullen voelen tot aansluiting bij de Kerk, maar om directe propaganda is het niet te doen. Van dwang tot het bijwonen van godsdienst-

oefeningen is dan ook geen sprake. Op dit punt nemen de leiders een ander standpunt in dan b.v. die van het Leger des Heils. Deze doen ook ontzaglijk veel voor de opheffing der massa's, bieden woning en nachtverblijf aan, zorgen voor voedsel, maar eischen dan ook dat de gehuisvesten de godsdienstige samenkomsten zullen bijwonen. Het gedwongen geestelijk voedsel is de prijs, dien deze betalen voor het gratis ontvangen lichamelijk voedsel. Nu brengen de omstandigheden mede dat in Amerika godsdienstige propaganda wel op den achtergrond moet blijven. In een echte volksbuurt in een groote stad zijn de geloven en ongeloven en bijgeloven zoo vele en zoo verscheidene, dat de aanhangers er van niet onder één kerkelijk dak te vereenigen zijn. Wil men hen tot één bepaald geloof brengen, dan moet dat op een heel andere wijze, door evangelisatie of missiearbeid, worden gedaan. Begrepen ze dat het settlement-work eigenlijk vermomde proselietenmakerij was, dan zouden ze zich direct terugtrekken, en de onder hen arbeidende Protestantische, Joodsche, Roomsche, Grieksch-Katholieke geestelijken zouden hen ook weerhouden van het aangeboden gebruik te maken.

Sociale arbeid staat in het middelpunt der algemeene belangstelling. Ook mannen, zelfs zij die een druk leven hebben, wijden daaraan zooveel mogelijk hun aandacht. Dit blijkt uit de besprekingen welke zij voeren wanneer zij in hun kerkelijke clubs samen zijn. Gewoonlijk houden de mannen eens in de maand een avondvergadering, waarop een der leden een onderwerp inleidt, waarover dan gedebatteerd wordt. Aankondigingen van vergaderingen ziende, heb ik opgemerkt dat hoogstzelden een godsdienstige of wijsgeerige quaestie besproken wordt, maar dat bijna altijd gehandeld wordt over practische vraagstukken, die een zedelijken kant hebben, b.v. over hygienische leefwijze, woningtoestanden, sociale

wetgeving, stedenbouw — de zoogenaamde tuinsteden zijn algemeen onderwerp van gesprek —, arbeidsverhoudingen, immigratie. Ongetwijfeld worden flinke beginselen voorgestaan, en de kracht die van de men's clubs uitgaat zou ook in de praktijk groot zijn, wanneer niet het bedorvene politieke leven een beletsel was voor de uitvoering van goede plannen. Wel wordt het beproefd. Zooals de vrouwen in het bijzonder zich wijden aan philanthropischen arbeid, zoo trachten de mannen op gemeente- en staatsbesturen een invloed ten goede uit te oefenen. En wanneer zij iets kunnen ondernemen, dat practisch uitvoerbaar is, dan stellen zij hun tijd en geld beschikbaar. Veel wordt in de steden gedaan om in de arbeiderswijken de jeugd gelegenheid te geven onder goede leiding sport te beoefenen. Bij den bouw der steden wordt er op gerekend dat b.v. voor elk tienduizend inwoners een park van een bepaalde grootte moet aangelegd worden, waar ieder dicht bij woont, en waarin „play-grounds” zijn voor voetbal, tennis en gymnastiek. In deze dingen zijn de Amerikaansche steden de onze verre vooruit. Voor openbare zwem- en badinrichtingen wordt eveneens gezorgd. Dit alles zou moeilijk kunnen gebeuren, wanneer niet de bezittende klassen bereid waren om van het hunne af te staan ten bate der minder bevoorrechten. In het algemeen wordt veel voor armenzorg gedaan, die op andere wijze georganiseerd is dan bij ons. Kerkelijke armenzorg bestaat nergens, voorzoover ik weet. In de kerken wordt niet voor de armen gecollecteerd, en diaconieën met vaste fondsen bestaan niet. Gemeentebesturen helpen, maar de gewone armenzorg gaat meestal uit van een zooveel mogelijk alle burgers omvattende vereeniging. Deze werkt ongeveer als de in onze steden gevestigde vereenigingen „Armenzorg.” Ieder wordt gevraagd om naar vermogen bij te dragen, en wanneer een extra gift noodig

is, kan een bestuur vrij zeker zijn geen vergeefs beroep te zullen doen op de offervaardigheid. De steden worden in wijken verdeeld, en het beschikbare geld naar de behoeften verdeeld. Er is een vast bureau in elke wijk, tot hetwelk de aanvragen om hulp kunnen worden gericht. Slechts in noodgevallen wordt onmiddellijk gegeven, daar anders een onderzoek wordt ingesteld. Vaste, gesalarieerde huisbezoekers gaan rond, zoowel mannen als vrouwen, en deze brengen rapport uit over de meest doeltreffende wijze van handelen. Van alle gevallen wordt aantekening gehouden; op de bureaux zijn volledige gezinsregisters — ziektegeschiedenissen, zou men kunnen zeggen; de verschillende wijkbesturen verschaffen elkander inlichtingen, en men tracht na te gaan of reeds door particulieren wordt geholpen, zoodat het gevaar van dubbele of meervoudige bedeeeling vrij gering is. Ook wordt het contact niet verbroken, zoodra een bedeeeling ophoudt; de huisbezoekers blijven zich op de hoogte stellen en zoo mogelijk oefenen zij een zeker toezicht uit. In één woord, de armenzorg is geheel op moderne leest geschoeid. Hieraan wijden heel wat mannen hun beste krachten.

Waar de ouden voorgaan, volgen de jongen. De "young people" hebben ook hun vereenigingsleven. Onder "young people" worden verstaan de jongelieden van beiderlei kunne, die leden der Kerk zijn. De „aanneming" heeft op 16 of 17-jarigen leeftijd plaats. Deze geschiedt, nadat de Zondagsschool is afgeloopen. Catechisaties bestaan in Amerika in het geheel niet. Het laat zich hooren dat dit het werk der predikanten zeer verlicht. Dit is trouwens wel noodig, daar men van hen verlangt dat zij van veel vereenigingen lid en bestuurslid zijn, vooral ook het uitgaande leven meemaken. De predikant en zijn vrouw verschijnen geregeld op tea's en diners, en houden zelf een jour. Hoe vreemd het ook moge klinken,

de Amerikaansche predikant moet, zij het ook niet in den slechten zin van het woord, een „man van de wereld” zijn. Wat de Zondagsschool betreft, deze staat wel onder zijn beheer, maar hij heeft daar slechts aan één klasse, die der oudsten, les te geven. Het Zondagsschoolsysteem is ongetwijfeld minderwaardig in vergelijking met ons catechisatiestelsel. Eén uur in de week komen alle leerlingen van ongeveer zes tot zestien jaar samen, meestal vóór of na den kerkdienst. Eerst heeft een twintig minuten lang een gemeenschappelijk dienstje plaats, waar liturgisch gelezen, gebeden en gezongen wordt. Een allerzonderlijksten indruk maakt het zestienjarige knapen zeer kinderlijke versjes te hooren zingen, tezamen met de kleintjes, die nog door moeders en juffrouwen worden geholpen om het gezangboek vast te houden. Dat is een samenvoegen van wat door leeftijd van elkander gescheiden is, en het is dan ook begrijpelijk dat de ouderen met niet veel animo meedoen. Daarna wordt het gezelschap in groepjes ingedeeld, die elk in een apart lokaal of in een hoek van de gemeenschappelijke Zondagsschoolzaal onderricht ontvangen in bijbelsche geschiedenis, geloofsleer enz. Hierbij heeft men algemeen te kampen met het bezwaar van ongeoefende krachten. Meestal zijn het jonge dames, die zich beschikbaar stellen, en meer goeden wil dan kennis bezitten. Ook zijn het wel jongens, die zelf nauwelijks afgestudeerd van de Zondagsschool, weer klassen voor hun rekening nemen. Om aan dit dilettantisme te ontkomen, dragen de rijkere Kerken het onderricht zooveel mogelijk op aan schoolonderwijzers die voor hun diensten betaald worden. Het Zondagsschooluur eindigt met nog een tien minuten liturgischen dienst. Waar dus op jeugdigen leeftijd aangenomen wordt, het lesuur in werkelijkheid slechts een half uur is, en de leerkrachten meesttijds onvoldoende geschoold, spreekt het van zelf dat

er nog minder kennis wordt opgedaan dan op onze catechisaties onder leiding van een predikant.

Daarom is het maar gelukkig, dat de jonge leden nog eenige godsdienstige ontwikkeling ontvangen in hun samenkomsten, waar bijbelsche, godsdienstige en zedelijke onderwerpen worden besproken, hoewel daarnaast ook literatuur of zelfgekozen onderwerpen van buiten-kerkelijken en buiten-godsdienstigen aard behandeld worden. De vrije omgang der seksen in Amerika veroorzaakt, dat de jeugdige kerkleden niet van elkander gescheiden worden als „jongelingen” en „jongedochters.” Ik heb opgemerkt dat voor deze vergaderingen altijd de Zondagavonden bestemd zijn, wellicht omdat ieder dan vrij is en men dan ook het gemakkelijkst sprekers van buiten af kan krijgen; maar tegelijkertijd doet het uitkomen hoe weinig huiselijk leven in Amerika bestaat, bijna niemand toch zal het een bezwaar vinden om op Zondagavond uit te gaan. Wanneer de jongelui in de week samenkomen, dan is het meestal voor meer leerrijke cursussen, of voor sport. Want ook deze dingen worden binnen het terrein van kerkelijke bemoeienis getrokken. Menig Nederlandsch kerkelijk man, die er naar streeft om allerlei dat vroeger in de neutrale zône lag in „kerkelijke banen” te leiden, zou een lesje kunnen nemen in Amerika, al zijn de dingen die van het eene naar het andere gebied worden overgebracht, in beide landen verschillend. Terwijl in Amerika politiek, vakvereenigingswezen, coöperatieve landbouw, geitenfokkerij, en geheelonthouding noch specifiek christelijk geacht worden, noch kerkelijk georganiseerd zijn, heeft men daar wel kerkelijke tooneelvereenigingen, kerkelijke gymnastiekclubs en kerkelijke cursussen in vreemde talen. Om over het laatste het eerst te spreken, inderdaad sluiten in menige Kerk de leergrage elementen zich aaneen om onder-

richt te ontvangen in Fransch of Duitsch, of worden clubjes gevormd om gemeenschappelijk zangles te nemen. De jongelui spelen hier als elders gaarne tooneel, en vermakelijke liefdesgeschiedenissen behooren tot het stichtelijkste dat op Zondagavonden den anderen familieleden, vrienden en kennissen wordt vertoond. En na afloop natuurlijk bal.

Bij dergelijke feestelijkheden is de predikant, zoo hij jong en en levenslustig genoeg is, de regisseur, en anders is hij in ieder geval toch aanwezig. Het eerste, immers getuigende van zijn „meeleven” ook met de jonge schapen zijner kudde, wordt zeer gewaardeerd. De dominé heeft wèl een eigenaardige rol te spelen op het tooneel der kerkelijke ondernemingen. Ik heb eens in een kerk geluncht in een gymnastiekzaal. Het is al curieus genoeg voor een Hollander om in een kerk te lunchen, maar dat in een gymnastiekzaal te doen maakt het nog merkwaardiger. Toen ik met eenige verwondering naar de boven mijn hoofd hangende ringen keek, begon mijn tafelbuur een gesprek over de gymnastische oefeningen, en sprak daarbij vol lof over den tegenwoordigen predikant. 't Was een lust om te zien, hoe aardig hij met de jongens en meisjes kon omgaan, hij was de ziel van hun vereenigingen; op alle vrije middagen tenniste of voetbalde hij met hen. En dat maakte goed — op dit bedenkelijke wil ik wijzen — dat hij verder als predikant niet veel beteekende. Het enthousiasme werd maar even getemperd door de mededeeling dat de pastor loci slecht preekte en in geestelijk opzicht den gemeenteleden weinig bood. Nu zou het kunnen zijn dat deze uitlating op zich zelf stond, als die van een zeer oppervlakkig beoordeelaar, maar ik heb reden om te gelooven dat zij de meest gewone beschouwingswijze weergeeft. Natuurlijk zullen de geestelijk gezinde leden eener gemeente in de eerste plaats een geestelijk man verlangen, zij zullen tevens letten.

op zijn preeken en pastoraal werk, maar dezen erkennen dan ook dat de positie der voorgangers in de Amerikaansche Kerken geheel verkeerd is. Het is voor een geestelijk man uitermate moeielijk daar zich zelf te blijven, want telkens wordt hij gerukt uit de sfeer, waarin hij leven moet. Het moge op zichzelf niet slecht zijn, dat een predikant zich met sport bemoeit en publieke gemakkelikheden bijwoont, de bemoeienis met en vermoeyenis door allerlei onbeduidendheden mat hem af. En het kan niet anders of de waardigheid van het ambt moet er op den duur onder lijden. Ik bedoel niet dat de geestelijke in Amerika een stijf portret zou moeten zijn, met een hoogen hoed op en witten das voor — gelukkig ziet men dat type in 't geheel niet —, maar het andere uiterste dat de geestelijke bij alle mogelijke feestelijkheidsjes tegenwoordig moet zijn en door alle mogelijke vereeniginkjes misbruikt wordt, waarbij hij als het goed is de joviale allemansvriend wordt, is niet minder bedenkelijk. Men ziet dan bij benoemingen uit naar iemand, die goed met de menschen kan omgaan, die organiseerend talent bezit, die spirit genoeg heeft om eens wat te ondernemen en de gemeente tot bloei te brengen, en eerst in de tweede plaats worden het religieuse leven van den predikant en de bezieling die van hem uitgaat ter sprake gebracht.

Het kerkelijk-godsdienstige leven in Amerika is voornamelijk gericht op het uiterlijke. Daarvan getuigt de heele houding der gemeente in en buiten de godsdienstoefeningen. De kerken zijn veel doelmatiger ingericht dan bij ons, de heele omgeving behagelijker, de dienst aesthetischer, maar zoolang een gemeente nog uit „zielen” bestaat, hangt het van dier gesteldheid af welk een kracht haar draagt. Nu zullen vreemdelingen, die Amerikaansche kerkdiensten bijwonen, wel dadelijk versted staan over de gemoedelijkheid, gezels-

ligheid, uit een ander oogpunt gezien den geest van oppervlakkigheid, die na afloop van den dienst heerschen. De prediker heeft den zegen nog niet gegeven, of hij loopt naar de deur, schudt iederen vertrekkende de hand, heeft voor elk een vriendelijk woord, klampt in het bijzonder elken nieuweling aan, of hij blijft aan den voet van het podium staan en laat de gemeenteleden tot zich komen. De echtgenootte recipieert mede en mengt zich onder het publiek. Het is zeer vermakelijk het mondaine gedoe te zien, dames complimenteeren den prediker, en deze staat maar te buigen en te glimlachen. Het moet wel een heel ernstig en hoogstaand man zijn, die in staat zal zijn de conversatie zijner gemeenteleden eenigszins op peil te houden. Zeker wordt nog een kwartier lang in de kerk of bij den ingang nagepraat. De gedachte, dat de predikant behoefte zou kunnen hebben aan afzondering, en dat het voor de hoorders goed zou kunnen zijn in rustige overdenking huiswaarts te keeren, schijnt niet op te komen. Toen ik mijn bedenkingen eens uitte tegenover een dokter en zijn vrouw, zeide de eerste naief-weg: Maar dat napraten is het prettigste van den heelen dienst, wij ontmoeten er onze kennissen die we in de week niet zien, en zijn vrouw liet met beminnelijke verzekerdheid er op volgen: Daarvoor gaan wij naar de kerk. — Ik heb de eerlijkheid van dezen medicus en zijn vrouw geprezen, maar tevens gehoopt dat niet velen zoo zouden oordeelen. Echter vrees ik met groote vrees.

Eén ding moet tot eer der kerkleden gezegd worden, n.l. dat zij veel voor hun Kerk overhebben. De Amerikanen zijn ongetwijfeld royaal van aard, en hieraan is het te danken dat de plaatselijke Kerken, hoewel zij hoogst zelden groote bezittingen hebben en haar geenerlei subsidie wordt verleend van staatswege, toch hare groote uitgaven kunnen bestrijden.

Bijna alles moet komen van de vrijwillige jaarlijksche bijdragen en de collecten. Dat in de steden althans de kosten hoog zijn, laat zich hooren. De bouwgrond is er duur, het zetten van het gebouwencomplex eischt groote uitgaven; de inrichting der kerken, die geheel belegd zijn met tapijten, en waarin de banken bedekt zijn met kussens, moet ook kostbaar wezen. In verhouding zijn daardoor de onderhoudskosten ook hooger dan bij ons. Voorzoöver ik heb opgemerkt, zijn de orgels bijzonder goed van kwaliteit, en waarschijnlijk zullen de organisten een behoorlijk honorarium ontvangen. Dan komt nog de uitgaaf voor het koor, gewoonlijk een kwartet dat, zelfs wanneer het uit dilettanten bestaat, betaald wordt. In steden als New-York worden soms ongeloofelijk groote sommen gegeven aan een beroemd operazanger of zangeres, die in een der rijke kerken geregeld solo's zingt. Natuurlijk is dit uitzondering, en hoe onaanzienlijker de plaatsen zijn, des te eenvoudiger wordt ook de kerk, haar inrichting en de kerkdienst, maar zonder eenigen twijfel moeten overal de jaarlijksche uitgaven naar verhouding hooger zijn dan bij ons.

Slechts op één post pleegt bezuinigd te worden, en wel op het tractement van den predikant. Men hoort algemeen klagen over te lage salarissen, en de Amerikanen zelf meenen dan ook dat het hiermee op het vasteland van Europa beter gesteld is. Als dit waar is, dan moet het in Amerika wel heel treurig zijn. Er zijn overigens sterke uitersten. Ik heb gehoord van dorpsdominé's bij kleine kerkgenootschappen, die slechts een vijf à zeshonderd dollar verdienen, en van stadsdominé's die twaalfduizend dollar ontvangen. Er zijn van die kerkjes, waar de predikant nauwelijks dien naam mag dragen, als daarbij gedacht wordt aan een gestudeerd en geordend geestelijke. Menige gemeente kan zelfstandig een beroep uitbrengen, en als zij weinig te bieden heeft, kan zij

ook weinig vragen. Als men hoort wat dominé's soms geweest zijn, voordat zij wegens hun singuliere gaven den preekstoel beklommen, dan hoeft men niet versted te staan dat zij allures aannemen die niet precies bij een geestelijke passen. Over het algemeen staan de Amerikaansche predikanten, zelfs bij de best georganiseerde kerkgenootschappen, wat hun algemeene ontwikkeling en theologische opleiding betreft, ten achter bij hun Duitsche en Nederlandsche collega's. Zij worden voorbereid aan seminaries en theologische scholen, maar van een universitaire theologische studie is nooit sprake, daar geen enkele universiteit een theologische faculteit bezit. Het best onderlegd zijn zij, die eerst aan een universiteit een paar jaren het zoogenaamde "collegework" verricht hebben, den titel van "Master" of "Bachelor of Arts" verkregen hebben, en daarna nog eenige jaren een theologische school hebben bezocht. Maar de meeste kerkgenootschappen kunnen, hoe graag zij het zouden willen, geen hooge eischen stellen, daar zij dan geen voldoende aantal candidaten zouden krijgen. Hoe beter de tractementen worden, hoe hoogere wetenschappelijke eischen men zal kunnen stellen. De kleine, onaanzienlijke genootschappen gevoelen de nadeelen van den toestand natuurlijk het sterkst. Niet alleen dat de zich aanbiedenden niet altijd de meest gewenschte elementen zijn, ook zullen dikwijls predikanten, om hun positie te verbeteren, gedwongen zijn hun toga aan den kapstok te hangen. Men zegt dat een groot aantal predikanten in het verzekeringsvak gaan; hun vele omgaan met menschen maakt hen daarvoor waarschijnlijk geschikt, en vermoedelijk verzekeren zij zichzelve en hun gezinnen daarmede een beter bestaan. Mij zijn droevige voorbeelden ter oore gekomen van fatsoenlijke armoede; dat o. a. dominésvrouwen, die immers in de wereld moeten verschijnen, afleggertjes krijgen van de rijkere

dames der gemeente. Bij de kerkgenootschappen, die ik als de deftigste heb genoemd, komen deze dingen echter niet voor; al is niet elke gemeente welke tot haar behoort rijk, toch zullen deze meestal dragelijke tractementen kunnen geven, een enkele zelfs hooge. In New-York schijnt onlangs een predikant een auto met chauffeur gekregen te hebben om hem zijn huisbezoek makkelijker te maken. In de grootste steden krijgen ook enkele der meest beroemde predikers 10 a 12000 dollar 's jaars, maar men kan er ook zeker van zijn dat deze heeren een heelen staat hebben op te houden.

De groote uitgaven, waarvoor de kerkbesturen staan, maken een beroep op de offervaardigheid noodzakelijk. Behalve de contributies, welke ieder voor zich bepaalt, brengen de collecten veel op. De centenzakjes met hun armzalige opbrengst van kopergeld bestaan niet; op een open schaal wordt voornamelijk zilver en papiergeld — in Amerika is echter reeds de dollar als bankbiljet in omloop — gedeponed. En wanneer een extra bedrag noodig is, dan wordt dat met blijdschap opgebracht. Ik heb eens in een betrekkelijke kleine kerk de mededeeling hooren doen, dat het bestuur 600 dollar noodig had voor een onvoorziene uitgave, en dat de gemeente verzocht werd daar den volgenden Zondag voor te zorgen. Wederom een week later kon medegedeeld worden dat aan het verzoek prompt was voldaan. De offervaardigheid is werkelijk éénig. Maar de middelen ter versterking der kas, waartoe een kerkbestuur zijn toevlucht neemt, wanneer zelfs de extra collecten onvoldoende blijken, zijn wel eens... echt Amerikaansch. Behalve dat fancy-fairs, met haar ijdel gedoe, algemeen gesanctioneerde feestelijkheden zijn, worden soms allerzonderlingste reclame-samenkomsten gehouden. Met muziek en dans, vertooningen, lichtbeelden, tableaux-vivants en

wat dies meer zij wordt de goêgemeente gelokt. Een bijzonder ingenieuze geldmakerij heb ik eens waargenomen in een Duitsche kerk. Eenige avonden achtereen werden in de feestzaal der kerk voor 25 cents per portie zuurkool met worst opgediend. Advertenties in de kranten, dat echte Duitse „Knackwurst mit Sauerkraut” te verkrijgen was, deed een stormloop naar de Duitsche kerk ontstaan, zoodat zelfs het bestuur er toe kon overgaan tafeltjes tegen een zeker bedrag te laten bespreken. Een restaurant met een feestmenu kan moeielijk betere zaken hebben gemaakt dan deze Kerk, wier géranants naar Amerikaansche zienswijze alle hulde verdienden voor hun zaakkundig optreden.

Zaakkundig is men wel. De practische geest doet voortreffelijk organiseeren. Propaganda-werk is den Amerikanen goed toevertrouwd. In vele kerken vindt men in de hall of op een tafel bij den ingang boeken, brochures, propaganda-lectuur uitgestald. Het meeste mag gratis meegenomen worden; omvangrijker werken kunnen gekocht worden.

Voor bekendheid van de kerkdiensten wordt gezorgd door advertenties, en — hetgeen voor vreemdelingen zeer gemakkelijk is — doordat in postkantoren en op stations zoogenaamde “Church-Directories” hangen, waarop de diensten in alle kerken zijn aangegeven. In de kerken zelf ontvangt men, wanneer men een dienst bijwoont, een gedrukt briefje, “calendar” geheeten, met opgave van het onderwerp van de preek, van de door het koor te zingen liederen, de volgorde van den dienst, van de samenkomsten gedurende de week, terwijl het verder gevuld is met godsdienstige citaten of mededeelingen die op het kerkelijk leven betrekking hebben. Wat het onderwerp der preeken betreft, dit wordt ook in de kranten gepubliceerd; in een land van sensatie en reclame zijn het de titels die mede de kerkgangers moeten lokken.

Er worden zeer sprekende en klinkende, soms ook raadselachtige aanduidingen gegeven. Ook reclameborden bij den ingang der kerken zijn sprekend genoeg. Men kan meermalen oproepingen lezen als b.v. „Dienst om 11 uur. Preek: Jezus aan het kruis. Goede Muziek. Allen welkom.” Een lijst van diensten in een krant doorziende, krijgt men dikwijls den indruk dat de dominé's elkaar trachten te overbieden, hetgeen trouwens wel past in het heele systeem van opvattingen. Maar later ervaart men dat de reclame-aanbiedingen slechts lokmiddelen zijn; de predikanten voelen zich zeer vrij tegenover het door hen aangekondigde onderwerp, zoodat men er volstrekt niet zeker van is dat het ook werkelijk behandeld wordt. Deze vrijheid heb ik trouwens algemeen bij publieke sprekers opgemerkt, met het onschuldigste gezicht van de wereld wordt over allerlei en nog wat gesproken, behalve over het aangekondigde onderwerp. Dit zal wel voor een groot deel te wijten zijn aan de improviseerende wijze van spreken der meeste redenaars. De Amerikanen met hun groote verzekerdheid, hun gemis van valsche schaamte, hun gave om vlug en vrij scherp te denken, komen er gauw toe te vertrouwen op de ingeving van het oogenblik. Naar uiterlijke beoordeeling gaat het ook gewoonlijk goed; de klank blijft in de zaal en het is aangenaam te luisteren.... naar de besten althans; maar bij nauwkeurige waarneming valt de innerlijke leegheid in het oog; de begripsinhoud is armelijk in vergelijking met den woordenrijkdom, en ten slotte moet men zich wel teleurgesteld gevoelen. Genoemde fouten ziet men ook bij de predikers. Hun eigen schuld is het slechts ten deele, daar zij in hun theologische scholen er op afgericht worden veel en vlot, bij voorkeur à l'improviste, te spreken.

Om nog eens op doeltreffende instellingen en nuttige gewoonten te wijzen, een paar typische dingen zijn het aanleggen

van telefoon in de kerk voor de hardhóorigen, en het opbergen van kleine kinderen tijdens den dienst. Vlak voor den prediker staat een toestelletje, "acousticon" geheeten, dat zeer gevoelig de luchtrillingen opvangt, welke langs draden worden voortgeplant. Hier en daar hangen in de kerk gehoorschelpen, van welke hardhoorigen gebruik kunnen maken. Van Amerika uit is dit toestel ook in Europa geïmporteerd, en sedert een paar jaren wordt ook in ons land in menige kerk een kerktelefoon aangelegd. Eveneens wordt beproefd het bezwaar van ouders te ondervangen, die zeggen dat zij niet ter kerk kunnen komen, althans niet tezamen, omdat hun kleine kinderen hen beletten van huis te gaan. Wat is eenvoudiger dan deze mede te nemen? Hier blijkt weer het nut van bijzalen bij de kerk. Terwijl de ouders den dienst bijwonen, worden de kleinen met spelletjes beziggehouden. Deze kerkbewaarschooltjes vormen tevens een soort van voorbereidingsklasse van de Zondagsschool. Op deze wijze kan nagenoeg niemand zich tegenover den huisbezoekenden pastor loci verontschuldigen, wanneer hij geen principieele reden tot kerkverzuim heeft. En inderdaad, een feit is het dat in Amerika het groote publiek, ook dat gedeelte hetwelk tot de ontwikkelde standen gerekend wordt, veel kerkscher is dan bij ons. De hoofdreden is naar ik gezegd heb, dat onder de Protestanten, op wien ik het oog heb, tot op den huidigen dag sterke godsdienstige tradities, wortelende in het Puriteinsch verleden der Engelsche "settlers", nawerken. Er is een algemeene godsdienstigheid gebleven, die echter aan diepte verloren heeft, en nu sterk den indruk maakt van uitermate conventioneel te zijn. Op teekenen van dat karakter heb ik overvloedig gewezen.

Eén zijde van het godsdienstig leven, dat bijzonder kenmerkend is, is echter nog niet ter sprake gekomen. Ik heb

het oog op de opwekkingsbewegingen, die onder den naam van "revivalism" systematisch worden georganiseerd en geleid. Op deze laatste toevoeging, dat revivalism systematisch wordt bedreven, leg ik vollen nadruk. Wie eenigermate op de hoogte is van godsdienstpsychologie en godsdienstgeschiedenis, weet dat alle eeuwen door, men zou zeggen spontaan, uit ongekende diepten krachtige bewegingen opwellen, gewekt en geleid door een bezielende persoonlijkheid. Gewoonlijk zijn het momenten van sterke spanning na langdurige verslapping van geestelijk leven. Deze ontwakingen, herlevingen, réveils, of hoe men ze noemen wil, zijn grootsch begonnen, maar gewoonlijk duurde het niet lang of ontaarding trad in. Hoe sterker de beweging zich uitbreidde — gemeenlijk werden groote groepen eener bevolking aangegrepen —, hoe meer zij haar oorspronkelijk karakter van geestelijke reinheid inboette. De „menigte" trad het zaadschietende veld van geestelijk leven plat, de leider had de volgelingen niet meer in zijn macht, en de kans was groot dat hij met de zijnen werd voortgestuwd op wegen die hij nooit had willen gaan. Geestelijkheid sloeg om in haar tegendeel, zinnelijkheid, en grove godsdienstige voorstellingen en gevoelens overwoekerden de teedere aandoeningen. Ook werden dikwijls — en dit was wel het noodlottigste —, wanneer de brand van godsdienstige verrukking als een hevig maar snel verteerd vuur had uitgewoed, pogingen gedaan de vlammen te doen opflikkeren. Of de schijn werd aangenomen, dat een voortgezet proces van geestelijke opleving, waaraan de oorspronkelijke kracht reeds lang ontbrak, inderdaad nog „echt" was.

Geen geestesbeweging ontaardt lichter dan een godsdienstig réveil. En geen verschijnsel leent zich beter tot namaak. Dat "revivalism" kunstmatig wordt gewekt, is volkomen begrijpelijk. Licht slaat het in bij onontwikkelde

en grove menschen, die behoefte hebben aan sterke prikkels. Schokkenderwijs willen dezulken bekeerd worden, en een sterke spanning van zenuwen is hun in godsdienstige samenkomsten een behoefte. De negers in Amerika zijn dol op revival-meetings. Hoe wilder het er toè gaat, des te grooter is hun geestelijk-zinnelijk genot; niet zelden gebeurt het dat, wanneer in de zuidelijke staten in de openlucht samenkomsten van dezen aard worden gehouden, de negers in hun extase wilde dansen gaan uitvoeren tot zij uitgeput neervallen. Maar ook blanken, 20ste eeuwse Christenen in een zoogenaamd beschaafd land, stroomen naar de kerken of naar de kampen, waar revivalists prediken. Hun rondgaan doet denken aan dat der paters redemptoristen in de Roomsche kerken ten onzent, die daar vóór Paschen plegen op te treden en van wien het heet dat zij de scharen zoo weten aan te grijpen door hun overweldigende boetprediking, dat deze in hunne handen kneedbaar worden als was. Er zijn ongetwijfeld een bijzondere begaafdheid en geoefendheid voor noodig om hiertoe in staat te zijn. En geen wonder dan ook dat de Amerikaansche revivalists mannen van het vak zijn, die zich geheel en al aan dit werk geven, en wanneer zij slagen een groote befaamdheid krijgen.

De beroemdste revivalist op het oogenblik in Amerika is Billy Sunday, die de Vereenigde Staten van Noord naar Zuid, van Oost naar West doortrekt. Deze Billy Sunday is, voordat hij reizend prediker werd, van professie footballspeler geweest, als hoedanig hij grooten naam had. Maar beroemd is hij pas geworden, toen hij godsdienstig wereldkampioen werd. Zelf „bekeerd” ging hij anderen bekeeren. De booze wereld zegt dat hij wel wist wat hij deed; een populair footballspeler kan, een populair revivalist wordende, in een land waar populariteit goed betaald wordt, uitstekende zaken doen.

Want men meene niet dat deze gegrepene geheel om niet zijn Godsgeloof predikt. De collecten zijn voor hem. Billy Sunday werkt in het groot. Hij reist met een twaalfstal helpers. Op groote terreinen en in groote zalen treedt hij op. Meestal blijft hij in een flinke stad een week of langer, en bewerkt daar de scharen iederen avond. Van menschen die hem hoorden, heb ik vernomen dat hij buitengewoon krachtig, buitengewoon ruw, en buitengewoon grappig spreekt. Iemand, daartoe in staat, moet wel succès hebben. Zulk een man trekt. De reclame helpt daarbij duchtig; op groote schaal worden oproepingen verspreid en portretten tentoongesteld. In een courant las ik eens, dat hij ergens een week lang gepredikt had, voor gemiddeld tienduizend menschen dagelijks, en dat de collecten die week hem hadden opgebracht elfduizend dollar.

Waar revivalism geen spontaan réveil is, maar kunstmatig wordt gewekt, waar mannen het land afreizen om de scharen geloovigen en ongeloovigen te schokken en te emotioneeren, daar ontstaat uit den aard der zaak concurrentie. De een kan beter werken dan de ander, meerderen bereiken, meer verdienen ook. Om de scharen te winnen moeten de samenkomsten aantrekkelijk zijn. Er moet muziek bij zijn, er moet een apart koor zingen, enfin er moet wat extra's te zien en te hooren vallen. Heel nieuw en doeltreffend leek me uit dit oogpunt wel, wat ik eens voor een tent aangekondigd zag, dat daar avond aan avond twee jongens-revivalists optraden. De een was 15, de ander 14 jaar. De aanplakbiljetten deelden mede, dat de oudste „het evangelie predikte en de jongste het evangelie zong.” In plaats dat deze brave jongens naar huis werden gezonden om op tijd naar bed te gaan, werden zij geëxploiteerd om het evangelie aan de op sensatie beluste massa's te prediken en voor te zingen, daarmee een carica-

tuur leverende van het bijbelwoord: „Uit den mond der jonge kinderen en der zuigelingen hebt Gij U lof toebereid.”

Uit eigen aanschouwing kan ik een beschrijving geven van een revival-meeting in een baptisten-kerk.¹⁾ In de stad, waar dit gebeurde, werden deze samenkomsten een veertien dagen lang met steeds klimmend succès gehouden, tot de menschen tenslotte, naar ik hoorde, in een soort geestelijk hallelujah-delirium verkeerden.

Zij waren in de stad en vóór de kerk aangekondigd op groote aanplakbiljetten, zooals men vóór de theaters ziet. Twee revivalisten, wier portretten in de winkels uitgestald waren, zouden optreden. Ik mag hier gerust in schouwburgtaal van optreden spreken, want het verschijnen dezer „broeders” had veel weg van het geven eener voorstelling. Hoewel het in het hartje van den winter was, droegen ze witte vesten en waren getooid met zwierige, kleurige dassen. De Amerikanen hebben altijd kort geknipt haar, maar deze heeren hadden lange lokken, waarmede ze schudden. Artistenharen. Zij zelf waren dan ook artisten, dat wil zeggen een zeer ordinair soort tooneelspelers. Het is onbegrijpelijk dat het publiek niet zag dat het bedrogen werd. Er is in die kerk een podium dat veel van een tooneel heeft; op den achtergrond een doopvont, waarin de doopelingen ondergedompeld worden, met het gezicht op een groot schilderij, dat den Jordaan voorstelt.

Ik woonde een Zondagavondmeeting bij. 's Middags had men er eene alleen voor vrouwen. Door de stad was een oproep verspreid van den volgenden inhoud. — als ik het niet gelezen had zou ik gezegd hebben: het kan niet waar zijn — „Vijfhonderd vrouwen gevraagd om naar de beroemde rede van mr. Wilson over „Korte rokken” te luisteren”. Ik

1) De hier volgende beschrijving is in een brief uit Amerika gepubliceerd geweest in de „Hervorming” d.d. 10 Juni 1911.

hoorde later van een dame die de samenkomst bijwoonde, dat deze rede, die de pretentie had tegen te groote vrijheden der mode te waarschuwen, zeer op het kantje af was geweest. En zulke dingen gebeuren in een uiterst fatsoenlijke Kerk, waarvan de leden nette burgermensen zijn. Maar hoe dit zij, ik als man was van deze stichtelijke uitvoering uitgesloten, maar kon 's avonds naar een speech luisteren over het al of niet bestaan der hel. De spreker gaf op dit punt geen onzeker geluid; men hoorde het knarsen der tanden. De predikant der gemeente, ook in wit vest en met kleurige das, had de samenkomst geopend met gebed. Eerst nog was de tweede revivalist opgetreden, die de leiding van den zang had. Er werd gezongen tot de menschen in de stemming waren, wat niet dadelijk het geval was. Ging het zingen niet flink genoeg, dan blies hij op een trompet om het zingen kracht bij te zetten. Daarbij werden ergerlijk banale grappen gemaakt, als: „Jullie bent nog niet geschikt voor den hemel, daar moet je goed kunnen zingen”. De rede zelf was van het begin tot het eind tooneelspelerswerk; van tijd tot tijd rende de revivalist over het tooneel, of lag hij op den grond te bidden. Het publiek vond dat blijkbaar heel indrukwekkend. Eens zag ik hem met beide handen in de zakken Jezus aanroepen.

De eigenlijke séance was de after-meeting. Een deel van het publiek ging huiswaarts, maar de sterkst bewogenen bleven. Ik kan niet precies weergeven wat verteld werd, alleen zeggen dat ik mij geërgerd heb over de grove wijze waarop op het gevoel der aanwezigen gewerkt werd. Huilende meisjes en kinderen werden voor het front gebracht door de rondgaande revivalisten, die een goeden kijk op de menschen hadden; door handopsteken moest men toonen of men Jezus wilde volgen; ieder bekeerde werd geprest een woord voor

den Meester te spreken. Het geschiedde alles met een bewonderenswaardige zekerheid; men kon het den revivalisten aanzien dat ze hun vak verstonden. Mijn eenige troost was dat menige eenvoudige van harte het bedrieglijke en oppervlakkige niet doorzag, en daardoor werkelijk dieper ontroerd kon zijn dan ik mij kon voorstellen. Zoodoende kan menige bekeering, ten spijt der revivalisten, nobeler zijn dan men zou vermoeden. Maar "revivalism", gevolgd als een methode, is streng af te keuren. De ontaarding die ik zag was Gode geklaagd, maar zelfs al waren de revivalisten ernstige menschen geweest, zou ik het streven bedenkelijk achten. Het is waar, dat sommige menschen sterke schokken noodig hebben om tot geestelijke bezinning te komen, maar als een kunstmatig uitgeoefende practijk, niet spontaan geboren uit sterke ontroeringen, lijkt me revivalism een tarten van den Heiligen Geest en een bedreiging van werkelijke vroomheid.

Het revivalisme is zoo uitvoerig bestreden omdat het buitengewoon kenmerkend is voor den Amerikaanschen volksgeest. Het past bij een godsdienstig leven, dat, naar ik heb waargenomen, de kenteekenen draagt van oppervlakkigheid. Juist door gemis aan diepte ontstaat behoefte aan emotie. Godsdienst als massaverschijnsel laat zien op welk een laag peil van geestelijk leven de massa's staan. Ongetwijfeld zijn er geloovigen te over, die werkelijke vroomheid kennen, haar persoonlijk doorleven, en deze wenden zich dan ook met afkeer af van verschijnselen als boven beschreven; maar het groote gros der menschen, volstrekt niet alleen de heffe des volks voor wie Leger des Heils bijeenkomsten bestemd zijn, de fatsoenlijke Amerikaansche burger, die tot een fatsoenlijke Kerk behoort in een fatsoenlijke straat, geniet van de tooneelvertooningen hem in zijn kerk geboden, waarin hij zelf medespeler wordt. Zijn predikant, geestelijke leidsman der scharen,

staat niet hoog genoeg om met alle kracht te waarschuwen tegen sensatielust, maar hij gaat mee met den stroom, en speelt ook zijn rol.

Hoe meer men het kerkelijk-godsdienstig leven in Amerika gaat doorzien, niet verblind wordende door den schijn van druk bezochte godsdienstoefeningen, welke door hare aesthetische mise en scène treffen; hoe meer men gaat waarnemen dat het "social life" een belangrijke plaats inneemt in het kerkelijke leven; dat vermakelijkheden, cursussen, vereenigingen attracties vormen en van grooten invloed zijn op de keuze van kerkgenootschap; dat door dit alles het geestelijke element in het gedrang komt en het zuiver-godsdienstige wordt platgetreden; dat de predikant niet alleen prediker en geestelijk leidsman mag zijn, maar ook de vernederende rol van impressario moet spelen, des te moeilijker is het met bewondering te zien op het godsdienstig leven in Amerika.

VII.

Beschaving, geestelijke ontwikkeling en karakter der Amerikanen.

Wanneer ik over beschaving begin te spreken, en dan naast elkaar zet de twee woorden: Amerikaansche beschaving, geloof ik dat een kenner van het Amerikaansche leven even zal glimlachen. Als hij een fijn gehoor heeft, zal hij een gewaarwording van pijn krijgen, want die woorden schuren tegen elkaar aan en geven een knarsend geluid. Amerikaansche beschaving; hoe grooter de beschaving wordt, hoe minder Amerikaansch zij zal zijn, en hoe meer Amerikaansch de beschaving is, des te slechter is het gesteld met de beschaving.

Ziet men slechts den buitenkant van de dingen, dan is de eerste indruk allicht anders, doordat men niet het type „mindere man” waarneemt, en men overal met net gekleede en goed gewasschen menschen te doen krijgt. Men behoeft zich nooit te ergeren aan verregaande onbeschoftheid, noch uit vrees voor onzindelijkheid te aarzelen eenige woning binnen te treden en iemand een hand te geven. Het democratische leven heeft een fier zelfbewustzijn gekweekt, waardoor het „serviele” der mindere standen heeft opgehouden te bestaan, en allen er op gesteld zijn er als gelijkge-rechtigde leden der maatschappij uit te zien. Ook al blijft

een verschil tusschen standen bestaan, toch naderen zij elkaar; naar uiterlijke kenteekenen heffen de lagere zich op tot de hoogere om daaraan gelijk te worden, en dalen de hoogere tot de lagere neer, tot er weinig verschil meer is waar te nemen. Daardoor zal ieder vreemdeling den werkenden stand in Amerika flinker, beschaafder, ontwikkelder vinden dan hij hem in zijn eigen land heeft leeren kennen, en de hoogere standen minder beschaafd. De gewoonten en manieren van Amerikaansche „dames” en „heeren” doen hem dikwijls verbaasd staan. Dat is bovenal het geval, wanneer hij ze uiterlijk op zijn mooist uitgedost ziet, b.v. aan diners of op soirée's. Aan een diner lijkt alles prima; het tafellinnen is fijn, servies en zilver laten niets te wenschen over. De heeren zijn uitstekend gekleed, de dames schitterend. Maar wanneer men ze hoort converseeren, hun bewegingen ziet, dan is er — al staat bij ons de dinerconversatie ook niet altijd op een hoog peil — gewoonlijk nog wel een gradueel verschil waar te nemen. Het aantal werkelijk ontwikkelde mannen en vrouwen, in staat ernstige en interessante gesprekken te voeren, is naar ik meen bij ons grooter dan in Amerika. En als men op de vormen van hoffelijkheid acht geeft, van oordeel zijnde dat uiterlijke vormen iets leeren omtrent innerlijke gesteldheden, dan vallen ook typische verschillen in het oog. De buitengewone nonchalance, waarmede de Amerikaan zich gedraagt, zich voor niemand en niets geneert, is toch meer dan een uiting van vrijheidszin, zij verraadt ook een gemis aan zelfbeheersching en fijngevoeligheid. Het is toch zoo gemakkelijk eenvoudig maar te staan, te zitten, te handelen en te spreken, zooals het iemand voor 't oogenblik het beste uitkomt. Een heer zal met plezier met beide handen in de zakken tegen een dame staan praten, haar half den rug toedraaien als zij

hem aanspreekt, en er niet aan denken uit zijn stoel op te staan, wanneer zij naar hem toekomt. Menige dame beantwoordt deze handelwijze door ook geen vormen in acht te nemen en geheel zichzelf te wezen. Wee u, zoo ze verkouden is; zij zal geen moeite doen om aansteking van anderen te voorkomen, zij niest en proest er op los, en geneert zich in 't minst niet om in gezelschap de onaangenaamste schraperige natuurgeluiden voort te brengen. Er zijn wel veel beschaafdere elementen, maar de meeste Amerikaansche dames en heeren, wier optreden in Europeesche hotels ook gewoonlijk zulk een opzien wekt, zijn toch door alles heen lomp en ongemanierd. Ik heb tenminste onwillens allerlei dingen waargenomen, die mij zeer verbaasden. Zoo liep ik eens op straat achter den burgemeester van een groote stad, die om de halve minuut voor zich uitspuwde op een wijze die een pruimende baliekluiver hem niet zou kunnen verbeteren. Naar ik meen zijn bij ons alle studenten, die toch ook niet allen tot aristocratische clubs behooren, in het bezit van een zakdoek, maar in Amerika heb ik meer dan eens studenten duim en wijsvinger als nijptang voor zekere operatie zien gebruiken. Uitzonderingen misschien, al deze dingen, maar ze komen dan toch voor, en zijn typeerend.

Het oordeel over het Amerikaansche leven is zeer afhankelijk van iemands meerdere of mindere sympathie voor democratische tendenties. In Europa, in landen als Duitschland, in ietwat geringere mate ook in ons vaderland, leert men dikwijls de nadeelen kennen van kunstmatig versterkte onderscheiden tusschen verschillende groepen van menschen. Er worden muurtjes gebouwd om eigen hofjes, de deuren der woningen worden dubbel gegrendeld, en men is uiterst bang om iemand binnen te laten. Van hen, die binnenkomen, zijn er maar enkelen die in de huiskamer worden gelaten,

waar het gezellig is en men het intieme leven van den bewoner leert kennen; de meesten worden plechtstatig ontvangen in een salon met glanzende meubels en uitgestalde pronkstukken, waar de gast altijd „op visite” is. Wanneer men de afgemeten vormen ziet, het in acht nemen van regelen, het nauwkeurig letten op de titulatuur in brieven, de vrees zich door den omgang met Jan en alleman te encanailleeren, de angst voor *mésalliances* als de ergste vorm van huwelijks-ontaarding, al die telkens en telkens gehoorde overwegingen verneemt: dit kan, maar dat kan niet, zoo mag hij in zijn omstandigheden wel leven, maar die ander moet zich aldus gedragen, dan ergert men zich vaak over al de conventie en al het fatsoen, dat het leven niet alleen der hoogere, maar ook der klein-burgerlijke standen, welke ook hun coterietjes vormen, in een keurslijf perst. Dan wordt het een aantrekkelijke gedachte dat er een land bestaat, dat nu eens echt democratisch heet, waar alle menschen door elkaar gegooid worden en met groote vrijmoedigheid elkanders huizen binnenloopen, zonder vooraf belet te laten vragen; waar de mannen niet naar gelang van positie de hoed voor elkaar afnemen, een klein eindje van het hoofd, of met grooten armzwaai in wijden boog, diep, dieper, diepst, maar elkaar toebrommen “How do you do?” of, als ze elkaar beter kennen, toeroepen “Halloh, old chap”; waar op brieven ieder man *mr.* heet; waar getrouwde vrouwen alle *mrs.* zijn en de ongetrouwde *miss*, dus de rangorde van mevrouw, juffrouw, vrouw voor de gehuwde is afgeschaft, en elke ongetrouwde vrouw aanspraak maakt op titel van juffrouw, zelfs de dienstbode niet wordt gedegradeerd tot „meisje.” Ongetwijfeld, gelijkheid van rechten en beweging voor allen is een prachtig denkbeeld, en men moet eigenlijk al star-conservatief zijn om niet een gelijkheidstoestand als ideaal te prijzen.

En toch . . . wanneer men nu eens het in Europa theoretisch ontworpen nivelleeringsproces in Amerika zich in de praktijk ziet voltrekken, dan komt toch twijfel boven of de daardoor ontstane verhoudingen zooveel beter zijn. Wanneer het oog gewend is aan hoogten en laagten, wordt vlakheid van landschap eentonig. Terwijl verscheidenheid van kleur aangenaam aandoet, is kleurloosheid van omgeving verschrikkelijk. Uit aesthetisch oogpunt dus is het aanzien van het Amerikaansche leven onverkwikkelijk. Men moge nog zoovele bezwaren kunnen inbrengen tegen domme aristocrantrots en kleinzielige standsconventies, een feit blijft het dat bij opheffing van onderscheiden veel moois verloren gaat, dat wanneer al het uiterlijke uit den booze wordt geacht en bespot, in manieren, gesprekken, vormen een groote ruwheid openbaar wordt. Wat in Amerika bovenal gemist wordt is verfijning. Verfijning is geen quaestie van uiterlijke sier, gratie en smaak alleen, maar evenzeer van innerlijke wellevendheid en beschaving. Het democratiserende leven werkt ruwheid in de hand, die door niets gebreedeld wordt. Omdat dit het geval is, zijn tegen het Amerikaansche leven niet alleen bedenkingen van aesthetischen maar ook van ethischen aard in te brengen. Van de meeste menschen geldt het, dat wanneer zij zich niet behoeven te voegen naar vormen en gewoonten, zich niet ter wille van positie en werkkring hebben in te toomen en te schikken, zij zedelijk niet sterk genoeg zijn om zich uit eigen aandrang op te werken tot een hoog standpunt. Het leven in bepaalde standsverhoudingen, waardoor eischen worden gesteld, is een rem voor ondeugden en een prikkel tot deugden. Een oorspronkelijk dwanggevoel gaat langzamerhand over, en door gewoonte en op grond van inzicht, in een vrijwillige onderordering. Zoo is uitwendige dwang van conventie en traditie niet

louter verderfelijk, maar eveneens — en waarschijnlijk nog in grootere mate — bevorderlijk aan innerlijken vooruitgang.

Gewoonlijk leert men waardeeren door waarneming van tegenstellingen. In een land zonder historie leert men zien welk een beteekenis een verleden heeft voor de cultuurontwikkeling van een volk. Een natie zonder tradities is vrij van allerlei beknellingen, maar mist ook schoonheid van herinneringen en vastheid van overtuigingen. Wat kan het Amerikaansche Gemeenebest sterk maken en de leden aan elkander binden? Men werkt natuurlijk samen in het maatschappelijke; gemeenschappelijke belangen doen aaneensluiten in de politiek; maar verder? Honderden godsdienstvormen, honderden wereldbeschouwingen, honderden levensleeringen, honderden resten van nationale cultuur. Immers de Amerikaansche bevolking is geen eenheid en kan maar geen eenheid worden. Ik vermoed dat de toestanden het best waren in de 17de en 18de eeuw, toen duidelijk onderscheiden groepen van Engelschen, Franschen en Spanjaarden topographisch waren aan te wijzen. Maar sedert de ineensmelting begon, in de 19de eeuw de vluchten landverhuizers uit alle hemelstreken op Amerika neervielen, azende op voedsel en buit, samen zochten en samen streden, is veel veranderd. Men moest een nieuwe gemeenschap vormen. Met bewonderenswaardige energie is alles tot stand gebracht, wat bevorderlijk kon zijn aan de welvaart van het land. Er is nooit en nergens ter wereld een kracht ontwikkeld als in de vorige eeuw in Amerika, en onvermoeid wordt er nog voortgewerkt. Maar dit alles betreft toch slechts het huis, waarin de menschen zullen wonen; veel moeilijker is het de geestelijke sfeer te scheppen, waarin de bewoners zullen leven.

Cultuur behoort tot de dingen, die niet met handen gemaakt

worden. De tallooze groepen vreemdelingen, die gedwongen zijn geworden een nieuw volk te vormen, hebben dat tot nu niet gekund. Zij hebben het wel gewild, maar niet gekund. Men kon toch het verleden, dat meegebracht werd bij de overvaart over den Oceaan, niet ongedaan maken. Een individu noch een volk begint op nieuw te leven, zij leven voort. Nu is dit het onnatuurlijke en noodlottige, dat het zoeken van een nieuw leven in den vreemde den mensch losgerukt heeft van den voedingsbodem der oude cultuur, zonder keus een nieuwe cultuur te bieden. De Duitschers, Franschen, Nederlanders, Scandinaviërs, Oostenrijkers, Russen, Italianen, Turken, Syriërs moesten hun best doen hun eigen verleden te vergeten en te verloochenen, hetgeen het eerste geslacht der immigranten onmogelijk valt, voor het tweede en derde doenlijker wordt, maar daarmee was zelfs de mogelijkheid nog niet ontstaan voor de wording van een nieuwe Fransch-Duitsch-Engelsch-Scandinavisch-Russisch-Italiaansche cultuur. Wat zou dat moeten zijn? Hoe meer men in Amerika het geestesleven bespiedt, des te meer komt men tot de overtuiging: Er is geen „Amerikaansch” geestesleven. De cultuur is een samenvoeging van dikwijls tegenstrijdige cultuurresten van andere volkeren. In de vele stroomingen van geestelijken aard, die in het Amerikaansche leven kenbaar worden, is de een of andere voor 't oogenblik de sterkste, en men voelt zich geneigd haar Amerikanisme te noemen, maar wie kan haar wezen juist bepalen en ontleden? Wie zal zeggen of zij in de toekomst leiden zal tot een nieuwen geestegroei? Een volk, dat een volk moet worden, en daarbij moet vergeten dat het een conglomeraat van onvereenigbaarheden is, is te beklagen. Uit de verte gezien lijkt Amerika een prachtig land, vol natuurschatten, overvloeijende van melk en honing, het beloofde land voor tobbers, en altijd

weer gaan duizenden en duizenden er heen om hun heil te zoeken, maar van nabij bekeken blijkt het dat Amerika materieel het rijkste, maar geestelijk het armste land ter wereld is. Op het Amerikaansche volk rust de vloek van zijn ontstaan; het zijn altijd de fortuinzoekers geweest die Amerika hebben gezocht; fortuin hebben zij gevonden, maar niet geluk. Althans wanneer men onder geluk verstaat den zegen, die het gevolg is van groot geestelijk bezit, kan men niet veel geluk bij het Amerikaansche volk veronderstellen.

De besten ervaren dit wel. En hun verlangen gaat uit naar cultuur. Zij zoeken haar buiten hun eigen land en trachten ze over te brengen. Ik heb meer dan één Amerikaan leeren kennen, die met groote waardeering sprak over hetgeen een verblijf in Europa voor hem beteekend had. Het is niet verwonderlijk dat voor een nadenkend Amerikaan, die in zijn eigen land van vooruitkomen, van koele berekening en zaken doen, zooveel gemoedswarmte en schoonheidszin moet missen, Europa met haar kunstschaten en haar eeuwen oud diepgeworteld cultuurleven een openbaring is. De zulken zouden Amerika willen Europeaniseeren, stellig het edelste dier cultuur — met uitsluiting van de decadente verschijnselen — wenschen over te planten. In het Oosten van Amerika gaat dit het best. Er is een groep van staten, aan de Oostkust gelegen, van New-York af noordwaarts, die tezamen New-England worden genoemd. In deze staten hebben de Engelschen zich in vorige eeuwen gevestigd, en op het heele leven hebben zij hun stempel gedrukt. Trouwens, de invloed der Engelschen is in geheel Amerika onmiskenbaar. De meeste gewoonten, instellingen, beschouwingen dragen het kenmerk daarvan. Maar het minst verbasterd bleef het Anglicisme in genoemde staten aan de Oostkust. De uitspraak der taal is daar het zuiverst, de taal zelve het minst bedorven

door het Amerikaansche "slang"; in ons land zouden wij zeggen: het minst bedorven door Amsterdamsche straattaal. Vele families in Nieuw-England laten zich voorstaan op hun Engelsche afkomst en imiteeren de tegenwoordige leefwijze der hoogste standen in "the old country." Daardoor bestaat een zekere vijandschap tusschen de "East" en de „West" van Amerika. Men kan natuurlijk moeilijk grenslijnen trekken en zeggen: Hier is oud-Europeesche beschaving, daar niet; maar de begrippen East en West zijn meer dan geographische tegenstellingen, zij drukken een verschil in wezen uit. In het Oosten van Amerika wonende, heb ik meermalen schampere opmerkingen hooren maken over de bewoners van het Westen, waaronder zoo ongeveer allen begrepen werden, die aan gene zijde van den Mississippi River woonden. Deze waren ruwe, onbeschaafde materialistisch-gezinde horden, terwijl zij die zoo spraken zich rekenden tot de élite. In het Westen van Amerika werd omgekeerd afgegeven op de bewoners van het Oosten, die niet flink genoeg waren om zichzelf, n.l. Amerikaan te wezen, en Europa bezochten om de beschaving van daar te importeeren. De bewoners van de East werden door de Westerlingen beschouwd als min of meer decadent, reactionair in hooge mate. Op den Europeaan moet deze dikwijls zich kinderlijk uitende rivaliteit — een afgeven op elkaar in gesprekken, redevoeringen en geschriften — nog al eens een komischen indruk maken. Het is in zijn oogen geheel een vraag van een beetje meer of minder beschaving. Want de hoofdingdruk blijft toch, dat ook in het Oosten de geest, die het maatschappelijk leven doordrongen heeft, zoo noodlottig is voor geestesontwikkeling, dat slechts weinigen — een werkelijke élite dan — in een andere sfeer leven dan de meesten. Het voornaamste verschil is waarschijnlijk dat in het Oosten, waar de samenleving de oudste

is, de behoefte aan vaste toestanden het sterkst gevoeld wordt en tradities het meest toegejuicht, dat daarentegen in het sedert de vorige eeuw opgekomen Westen, waar telkens nieuwe scharen immigranten invallen, alle conventie wordt afgeschud en men inderdaad meent het leven geheel opnieuw te kunnen en te moeten opbouwen.

Hoe wordt de geestesbeschaving van een volk gekend? Uit zijn godsdienst, zijn kunst, zijn lectuur, zijn genoegens. Over godsdienst heb ik reeds uitvoerig gesproken omdat de godsdienstige verschijnselen in Amerika zoo kenmerkend Amerikaansch zijn. Wat te zeggen van Amerikaansche kunst? Ik ben nog niet vergeten, wat mij de eerste maal dat ik te New York een groot opera-concert bijwoonde, opviel. Toen ik het programma doorzag trof mij het niet-Engelsche van de namen der executanten. Bijna alle musici hadden Duitsche, Fransche, Hongaarsche en Russische namen. Dit was geen toeval; het is mij na dien meermalen gebleken dat de zangers en zangeressen, piano- en vioolspelers op concerten nagenoeg altijd vreemdelingen zijn, uit Europa overgekomen om hun brood te verdienen of, zoo ze tot de sterren behoorden, geld te maken. Dit is wel verklaarbaar. De muziek is de kunst die het meest tot het gemoed spreekt; het muzikaalst zijn de volkeren die het sterkst emotioneel zijn. Men ga slechts na, in welke landen de grootste componisten en de beste uitvoerende toonkunstenaars geboren zijn. Op welken grooten componist kan het uitgestrekte Amerika met zijn millioenen en millioenen inwoners bogen, op welken wereldbegaafden musicus? Het weinig emotioneële van den Amerikaanschen volksaard, het koude, voor ontroeringen weinig vatbare van hunnen aanleg, openbaart zich ook hierin dat zij onmuzikaal zijn. Muzikaliteit is geen eigenschap van het oor, maar van het gehoor; het gehoor is een zielsfunctie, een mensch hoort

muziek met zijn ziel. Wel wordt er in Amerika veel aan muziek gedaan — de jonge dame speelt piano, zelfs de dienstbode, die immers ook dame is, speelt — maar haar spel en gezang zijn niet streelend voor het gehoor. Op soiréetjes wordt geregeld getokkeld, maar het spel is ijselijk koud; technisch zuiver, maar zonder hartstocht, zonder liefde. En wanneer er gezongen wordt... het feit al dat Engelsch gezongen wordt, die weinig melodieuze taal, is een bedreiging, en slechts zeer muzikale zangers en zangeressen komen de bezwaren er van te boven, zeker niet de meeste door hun neus zingende dilettanten.

Uit den aard der zaak is het beter gesteld met kunsten, die niet zoozeer haar diepste wortelen hebben in het gemoedsleven. Meer verstandelijke en energieke kunst kunnen beter tieren op Amerikaanschen bodem. B.v. de bouwkunst. Op het gebied van architectuur, waarbij de aesthetiek wel een groote rol speelt, maar overigens toch zooveel afhangt van berekenen, mathematiek, teekenen, wordt veel goeds tot stand gebracht. Flinke, monumentale gebouwen worden gezet, en vele aardige woonhuizen gebouwd. Amerikaansche architecten die hun opleiding kunnen krijgen aan hoogeschole, hebben blijkbaar wel oog voor perspectief, afwisseling van vorm, en kleur. De straten, in het bijzonder in de tuinsteden, zien er dikwijls aardig uit. Ook de intérieurs der huizen, met hun halls, en elegante trappen, met smaakvol betimmerde kamers, zijn meermalen zeer behagelijk. Een overvloed van materiaal staat den architecten ten dienste. Verschillende soorten van steen worden gebruikt en velerlei hout. Het laatste is van belang, daar in bijna geheel Amerika de gewone huizen van hout zijn. Alleen groote gebouwen, in de steden b.v. de "skyscrapers", gouvernementsgebouwen, stadhuizen, scholen enz., worden van steen opgetrokken.

Van beeldhouw- en schilderkunst heb ik niet veel kunnen zien. Er zijn niet vele musea; in enkele groote steden als New York, Boston, Chicago, Buffalo, Washington wel, maar in een stad als San Francisco, naar ik meen opgemerkt te hebben, weer niet. En wat er hangt, is voor een groot deel Engelsch en Continentaal-Europeesch. In het New Yorksche schilderijenmuseum is heel wat Hollandsch werk van onze groote meesters uit de 19de eeuw; een verzameling van van der Bilt, een der rijkste Amerikanen van Hollandsche afkomst. Het is een welbekend feit dat de befaamde geldaristocraten in Amerika fel zijn op kunst, hun secretarissen hebben, waarvan één speciaal de kunstwoede van zijn meester dient. In Europa worden echte en onechte antiquiteiten voor groote sommen gouds opgekocht, en menig richard houdt er zijn schilderijenzaal op na. In ons land wordt over de schilders, die zoogenaamd voor Amerika werken, hun stukjes vervaardigen in een bepaald genre dat in den smaak valt bij de rijke heeren, niet al te gunstig geoordeeld door hun kunstbroeders, die òf te veel kunst òf te weinig kunstvaardigheid bezitten om hetzelfde te doen. Maar in ieder geval wordt heel wat Hollandsch „oeuvre” — zoo dient het immers te heeten — in Amerika aan den man gebracht, en vestigt onzen kunstnaam in het buitenland. Eigen Amerikaansche kunst daarentegen schijnt niet veel te zijn, noch naar kwantiteit noch naar kwaliteit; van schilders die een richting vertegenwoordigen en school hebben gemaakt hoort men niet. Van Whistler zag ik mooie dingen, maar over 't algemeen leek me, wat ik dan gezien heb, ongevoelig en hard van kleur, waarbij niet moet vergeten worden dat de atmosferische gesteldheid in ons land een kleurverscheidenheid en een overgang van tinten laat zien als bijna nergens anders ter wereld zijn waar te nemen.

Ik geloof wel dat men in het algemeen mag zeggen, dat het Amerikaansche volk weinig artistiek is aangelegd. Of men geen tijd en gelegenheid heeft om „aan kunst te doen”, of dat de oorzaken dieper liggen, en de heele cultuurontwikkeling noodlottig is voor den bloei der schoone kunsten, moge een onuitgemaakte kwestie blijven, een feit is het dat men in Amerika levende veel schoonheid om zich heen moet missen, die in Europa als ieder aangeboden wordt. Het bezoeken van steden door vreemdelingen moet daardoor wel een teleurstelling worden; zelfs in de grootste steden weet men na een paar dagen niet meer waarheen te gaan. Alleen 's avonds kan men in de theaters dikwijls goede stukken zien, en wat de mise en scène er van betreft, is het bijzonder kunstig werk wat geleverd wordt. In Amerika zijn vele reizende tooneelgezelschappen, die van Oost naar West, van Noord naar Zuid trekken om successtukken te spelen. Het heet van een groot tooneelspeler, Jefferson, dat hij dertig jaren lang slechts in één stuk optrad: Rip van Winkle. Van groot gewicht is daarbij, dat „sterren” optreden en vooral buitenlandsche „sterren” schitteren met fel licht. Dank zij de impressario's. Wat zouden sterren zijn zonder impressario's? Slechts de hemellichten kunnen deze onmisbare reclame-makers missen. 't Is werkelijk typisch te zien, hoe de groote eigenschappen van een artist worden uitgebuit, en met welk een durf hem de bovenmenselijkste begaafdheden worden toegekend. Hij is een wonderwezen, dat op een andere wijze denkt, leeft en handelt dan ieder ander aardbewoner; de ongelooflijkste verhalen van zijn betooverende macht doen in de pers de ronde, vóórdat de persoon in kwestie ergens optreedt. De groote rondreizende artist heeft dagelijks ontmoetingen met andere bekende persoonlijkheden, zit aan feestbankets aan, reist in extra treinen, spreekt in welwillende

gemeenzaamheid banale waarheden uit, vleit het publiek en wordt dan ook toegejuicht, ontvangt veel bloemen en veel geld. De kunstenaar echter die, bij gebrek aan een goeden impressario, niet ten tooneele verschijnt in een glans van bovenaardsche belichting, heeft alle kans vergeefsche pogingen te doen om de Amerikanen te naderen en tot zich te doen naderen. Ik heb eens van een vrij ongelukkige concert-tournée van Tilly Koenen gehoord. Haar mooie alt kon geen waardeering vinden en de zalen bleven leeg, en naar mij verzekerd werd was dit te wijten geweest aan haren impressario, die de pers niet voldoende had bewerkt, te weinig reclame had gemaakt, en te veel vertrouwen had gesteld in de bevoegdheid tot oordeelen van het publiek.

Te streng mag ik deze dingen niet vonnissen, wanneer ik bedenk dat wel overal, ook ten onzent, het groote publiek niet het beste weet te kiezen en dat de edelste kunst slechts voor een uitgezochte schare is. Maar droevig blijft het. Ook dat het bioscoopwezen, dat in Amerika reeds een tiental jaren bloeit, nu bij ons vasten voet heeft gekregen. In Amerika leert men al de ellenden daarvan zien. Uithuizigheid en overprikkeling zijn de meest in het oog springende nadeelen. Menigeen loopt 's avonds de eene "picture-show" uit, de de andere in. De entree is vijf of tien cents, — dus voor een klein bedrag kan men den heelen avond onderdak. Wanneer de smaak voor bioscopen bij ons toeneemt, dan zullen wij het ook nog zien gebeuren dat elk plaatsje van een duizend inwoners zijn bioscoop heeft en dat tal van ingezetenen avond aan avond zoek brengen in deze theaters. Volgens een in de „Wetenschappelijke Bladen" onlangs aan de "American Review of Reviews" ontleende opgave, bestonden er in 1910, 1911 te New York 600 bioscopen, werden 71 miljoen meters film aan de theaters geleverd en be-

zochten daar 4 miljoen toeschouwers dagelijks de bioscopen. Deze getallen wijzen wel op een ontzaglijke voortwoekering van het kwaad.

Er zijn tal van mooie en interessante films, welke vertoond worden, maar de meeste toch zijn schandelijk sensationeel. Misdaden en moorden en huwelijken vol bedrog vormen den hoofdschotel. Wanneer men onder een publiek van toeschouwers zit, bemerkt men heel goed, op welke voorstellingen het belust is, en dat het 't meest geniet wanneer op zijn sentimentaliteit wordt gewerkt of zijn hartstochten worden geprikkeld. De politie houdt wel toezicht, dat geen obscoene beelden worden vertoond, maar hoevele liefdesgeschiedenissen, met dramatische titels aangekondigd, zijn op het kantje af, en laten meer bevroeden dan zien. Vele Amerikaansche ouders gaan met hun kinderen er 's avonds op uit en smullen van de gepeperde spijs, die hun wordt voorgezet. Geen wonder, dat de smaak bedorven wordt en dat men, met zijn fantaisie in een onwerkelijke wereld levende, elken dag opnieuw het gewone bestaan, dat zoo weinig variatie biedt, moet ontvluchten om gedurende eenige uren weer wilde gedachten te denken en fantastische droomen te droomen. Geregeld bioscoopbezoek staat geheel op één lijn met het verslaafd raken aan genotmiddelen als alcohol of opium.

Aan de genoegens, welke menschen zoeken ter ontspanning en ter ontwikkeling, kan men hen kennen. Vulgaire genoegens worden nagejaagd door onbeschaafde menschen. Vergelijk ik twee landen als Amerika en Duitschland, en zie dan wat in de steden geboden wordt, dan treft mij een groot verschil. Nu zullen er in Duitschland ook wel groepen zijn, die niet dan het minderwaardige verlangen, en in Amerika groepen, die het minderwaardige versmaden, maar toch wordt in Duitschland veel meer goeds geboden dan in Amerika,

en het superieure wordt er hoog gehouden ook. In Amerika daarentegen kan men de keeren tellen dat werkelijk kunstgenot te smaken valt, en zelfs de groote groepen van zoo genaamd ontwikkelden stellen zich tevreden met derde rangs vermakelijkheden, en genieten daarvan. De meesten weten niet eens, dat er betere dingen bestaan dan die zij om zich heen waarnemen, en hun onbekendheid met andere landen en hun ingenomenheid met hun eigen land doet hen gelooven dat in Amerika alles prima is, de menschen en ook hun genoegens. De Amerikanen voelen zelf niet, hoe banaal zij zijn en op welk een laag peil hun publieke vermakelijkheden staan.

Wat elken vreemdeling moet opvallen, is de ongezelligheid die in theaters en concertzalen heerscht, in bijzondere mate ook in café's en restaurants. Er is geen sprake van dat men eens in een drukke straat genoegelijk kan gaan zitten kijken naar het verkeer; daarop ingerichte café's bestaan eenvoudig niet, zoo min als dat in Engeland het geval is. In de restaurants zit men aan kleine tafeltjes opeengepakt, en het is zaak vlug te eten, daar weer anderen klaar staan om de leege plaatsen in te nemen. Er zijn tal van eetgelegenheden, waar men aan een toonbank zit, ieder op een draaiend krukje. Zelfs is men daarmede tevreden, wanneer men zoo genaamd voor de gezelligheid uitgaat, om bij voorkeur hier of daar ice cream soda of een of andere wonderbaarlijk bereide "American drink" te gebruiken. Het is onbegrijpelijk dat men op veelbezochte plekjes buiten geen uitspanningen vindt, waar men met plezier onder de boomen kan gaan zitten. Ongezellig is het heele Amerikaansche leven in hooge mate. Ik heb het meermalen bijgewoond aan een strand of elders buiten, dat honderden menschen rondliepen en met hun auto's aankwamen, even een „bar" binnengingen en aan

de toonbank iets gebruikten, om dan maar weer verder te gaan bij gebrek aan rustplaats. Slechts een paar Kurplaatsen schijnen meer Europeesch ingericht te zijn. De groote hôtels zijn overigens goed, bieden zelfs meer comfort dan waaraan wij gewend zijn.

Meer nog dan de publieke gemakkelijkheden zijn de literatuur en de lectuur kenteekenen van het beschavingspeil. Elk land brengt een eigen literatuur voort, die in verschillende tijden de weerspiegeling is van wat dan in een volk gedacht en gevoeld wordt. De boekenmarkt in Amerika wordt overstromd met belletristische werken, die voor 't oogenblik een zeer bepaald karakter vertoonen. Zij zijn nagenoeg alle "novels," die in de wereld der moneymakers of in die der cowboys spelen. Het luxeleven en het ongeciviliseerde leven in de wildernis wekken de meeste belangstelling. Ik heb den indruk dat de meeste romans vlot en flink zijn geschreven, in een prettigen stijl, maar zonder eenig streven naar wat wij hebben leeren noemen „woordkunst." Men mist hier de liefde voor de taal, de behoefte om hare schoonheden te doen uitkomen en nieuw meesterschap over haar te verwerven, welke tot een verfijnde taalkunst en taalvirtuositeit dringt. Het bewogene, typische, hartstochtelijke in het Amerikaansche leven trekt de aandacht van schrijver en lezer, en een goed waarnemer, die in romanvorm menschen en toestanden kan teekenen, zal stof te over vinden in het zoo woelige Amerikaansche menschenbestaan. De populaire schrijvers zijn zij, die hun tijd meelevende en weten te beschrijven. Is het niet eigenaardig, dat terwijl in de vorige eeuwen Amerika beroemde essayisten als Emerson, en dichters als Hawthorne en Whittier bezeten heeft, het op 't oogenblik geen enkel wijsgeer-literator en geen lyrisch poet van grooten naam heeft? Er wordt natuurlijk wel gedicht, en beschouwingen worden gegeven, maar

de literatuur is toch uitsluitend romanliteratuur. Het meeste daarvan leeft een kort bestaan; even verschijnt het op de boekentafels van recensenten die het verder verspreiden, na een paar jaar is het vergeten. Ik heb dr. Henri Putnam, den bibliothecaris van de Congress-Library te Washington hierover hooren spreken. Het "Congress," de volksvertegenwoordiging der Vereenigde Staten houdt er de meest uitgebreide bibliotheek in Amerika op na. Naar volledigheid wordt gestreefd, en de Staat heeft jaarlijks schatten over voor het completeeren der verzameling. Een der wettelijke voorschriften luidt, dat alle uitgevers in de Vereenigde Staten een exemplaar van bij hen uitgegeven boeken aan deze bibliotheek moeten afstaan. Daardoor krijgt men natuurlijk een volledige verzameling van romans. Echter is dit bezit een te duur bezit, want de boeken zijn zoo talrijk dat men zaal na zaal er mede te vullen heeft. Dr. Putnam wil de bepaling veranderd zien, vooral ook omdat verreweg het grootste gedeelte der romans de moeite van het bewaren niet waard is. Hij stelde voor dat een boek zijn levenskracht moest bewijzen doordat na vijf jaren er nog vraag naar was. Verreweg het meeste zou naar zijn meening dan afvallen. Dien indruk krijgt men wel, als men op de snelle prijsvermindering acht geeft. De gewone prijs voor een roman is \$ 1.25 of 1.50. Nu wordt deze meestal hoogstens een jaarlang gevraagd. Daarna daalt hij tot 75, 50 cents; nog een paar jaren later krijgt men de boeken, die door de groote warenhuizen van de uitgevers worden opgekocht, voor een kwart dollar. Dit zal het geval wel niet zijn met de allerbeste boeken, maar wat de gewone romans betreft, denkt niemand er aan ze voor den oorspronkelijk kostenden prijs te koopen.

Er zijn typisch Amerikaansche verschijnselen op het gebied van boekenproductie. Ten eerste wendt bijna geen enkel

schrijver zich tot een uitgever, maar hij roept de bemiddeling in van "agencies". Men heeft voor bijna alle dingen agentschappen, zoo ook voor literatuur. In de kranten staan tal van advertenties, waarbij agentschappen schrijvers oproepen om hun manuscript aan hen op te zenden. Voor voorloopige onkosten heeft men een klein bedrag, b.v. 5 of 10 dollar in te sluiten, maar dan is de kans ook het grootst, zoo zeggen de advertenties, dat door hun bemiddeling het werk gepubliceerd wordt. Deze agentschappen keuren; het afgekeurde wordt teruggezonden, het goedgekeurde ter kennismaking doorgezonden aan den een of anderen uitgever. Wordt het werk aangenomen, dan krijgt de bemiddelaar van den schrijver zijn procenten. Op deze wijze wordt het meeste werk geplaatst, ook artikelen en wetenschappelijke verhandelingen. Ik heb wel professoren gekend, die mij vertelden over dit of dat agentschap zeer tevreden te zijn en zich nooit tot een uitgever of redactie rechtstreeks te wenden.

Wat in het bijzonder de gewone romanliteratuur betreft, zij wordt bijna fabriekmatig voortgebracht. Een groote productie is gewenscht, daar er vraag is naar dit artikel. Men kan advertenties lezen, waarin om "novels" gevraagd wordt. En wat sterker is, een ieder die voldoende ontwikkeling heeft en nog niet weet hoe die geschikt te benutten, wordt er op attent gemaakt dat hij geld kan verdienen door romans te schrijven. Ik heb zelf wel aanbiedingen per post gehad. "How to write a novel", luidde de aanhef, en dan volgde een heel relaas dat het volstrekt zoo moeilijk niet is als het lijkt, en dat men maar komen moet in die of die plaats, waar men onder leiding van een of anderen met name genoemden schrijver leert werken. Zooals men journalistiek kan leeren, kan men ook het literatuur maken leeren. Heeft men geen gelegenheid te komen, dan kan men al corres-

pondeerende onderricht ontvangen. Correspondentiescholen bestaan voor alle mogelijke vakken, en zij bloeien. Natuurlijk is er weer het verzoek bij om een kleinigheid in te sluiten, voordat men de nadere inlichtingen ontvangt, en dit heeft mij weerhouden nader kennis te maken met de werkwijze der scholen voor romanfabrikatie. Vermoedelijk leert men er veel techniek, wordt men op de hoogte gebracht van de middelen om effecten te bereiken, en leert men een juiste keuze van onderwerpen doen. Als men van oordeel is dat romanliteratuur eenvoudig dient tot afleiding en vermaak, dan is het zoo kwaad nog niet bedacht haar fabriekmatig voort te brengen, maar wanneer men meent dat scheppende kunstenaars ideeën en persoonlijke zienswijzen dienen weer te geven, als zij in de plastische vormen van het menschenverkeer de door hen geziene werkelijkheid uitbeelden, dan worden de schrijversscholen toch wel een bedenkelijk teeken van industrie op geestelijk gebied.

Echt Amerikaansch is ook de voorliefde voor een bepaald soort van literatuur, n.l. korte vertellingen. Er is een categorie van verhalen, die niet anders genoemd worden dan "Short stories". Zij worden bij voorkeur opgenomen in de week- en maandbladen. Vertellinkjes van een paar bladzijden, min of meer realistisch, altijd „uit het leven gegrepen", dikwijls van dramatische strekking met een blijde ontkenning, zijn zeer geliefd. Ik sprak van week- en maandbladen. Deze vormen de gewone lectuur; in huis en op het werk, in trein en tram, overal vindt men de "magazines". Carlyle heeft eens de opmerking gemaakt, dat men een volk minder kan leeren kennen uit de literatuur welke het voortbrengt dan uit de lectuur die het leest. Deze opmerking geldt waarschijnlijk meer voor Europeesche landen, waar heel wat literatuur ontstaat onafhankelijk van de behoefte, zoodat veel

geproduceerd wordt dat nooit of pas later zal blijken waarde te bezitten, dan voor Amerika, waar de practische zin zoo terdege den stand der markt onderzoekt dat geen uitgever het wagen zal uitgaven te bevorderen, waarbij hij niets verdient. Daar zullen literatuur en lectuur in een meer oorzakelijk verband tot elkander staan, de literatuur ontstaan naar aanwijzing der lectuur. In Amerika heb ik nooit hooren spreken over obscure literatoren en miskende genieën, wier geestesproducten verdienden erkend te worden, of over frappante gevallen van verarmelijkte kunstenaars wier grootheid na hun dood aan den dag was gekomen. Mij dunkt, zoo ze er zijn geweest, is hun werk in manuscript gebleven en zijn hun ideeën waarschijnlijk op geenerlei wijze wereldkundig gemaakt.

Wat nu de literatuur betreft, die tevens lectuur is, de "weeklies" en "monthlies" doen wellicht beter dan iets anders den Amerikaanschen volksgeest kennen. De uitgave er van is keurig; zij zien er smakelijk uit, met een mooie letter op goed papier gedrukt, verlucht met tal van uitstekende afbeeldingen. Om een denkbeeld te geven van de circulatie, het meest gelezen weekblad is de "Saturday Evening Post", een in groot formaat uitgegeven, misschien een 30 à 40 pagina's bevattend tijdschrift, dat in een oplaag van anderhalf millioen verschijnt. De voorzijde van het omslag is een in kleuren uitgevoerde origineele teekening. Er zijn in Amerika uitstekende teekenaren, vooral portrettisten, die de Amerikaansche mannen, vrouwen en kinderen uit allerlei kringen in allerlei kleeding op hun prenten als laten leven. De achterzijde van den omslag is voor reclame bestemd. De tijdschriften moeten het voornamelijk van de advertenties hebben. Deze worden systematisch gerangschikt, wat gemakkelijk is voor de lezers, gewoonlijk voorzien van goed uitgevoerde afbeeldingen der aangeboden artikelen. Elk "magazine" heeft een afdeling

voor reclame. Een leverancier geeft aan wat hij wenscht mede te deelen, en nu worden de door hem verstrekte gegevens op het bureau van het tijdschrift uitgewerkt. Men heeft er speciale teekenaren en advertentieontwerpers voor. Reclamekunst is een zeer bijzondere, moeilijke kunst. Er moet veel verscheidenheid zijn; wanneer de lezers een magazine doorbladeren moet hun aandacht telkens getrokken worden door treffende opschriften en nette afbeeldingen; de adverteerders moeten bemerken dat hun advertenties doel treffen. Groote sommen worden er aan besteed. De achterzij van het omslag van de "Saturday Evening Post" wordt gereserveerd voor één advertentie. De prijs er van in één oplage is 5000 dollar! Zelfs waar deze opvallende advertentie meer dan een millioen lezers onder de oogen komt, is het toch een groot bedrag dat hiervoor bestemd wordt. De maandelijksche periodieken doen, wat vorm en inhoud betreft, het meest denken aan een uitgaaf als de „Hollandsche Revue." Slechts een heel enkele verschijnt zonder illustraties — behalve dan de wetenschappelijke tijdschriften. Het belangrijkste ongeïllustreerde magazine is wel de "Outlook," waarvan Roosevelt, sedert hij als president der Vereenigde Staten aftrad, mederedacteur is. Zijn artikelen, waarin hij zich bijna maandelijks uitspreekt over politieke en maatschappelijke kwesties, worden veel gelezen. Meestal zijn het bekende Amerikaansche geleerden, zakenmensen en politici, die voor dit tijdschrift bijdragen leveren. De "magazines" stellen zich ten doel 't publiek van alles dat wetenswaardig is op de hoogte te houden. Geen enkel levensgebied is uitgesloten. Maatschappelijke problemen, kunst, uitvindingen, godsdienst, literatuur, politiek, zedelijke vraagstukken, sport wisselen elkaar af. „Voor elck wat wils" zou voor alle als devies kunnen gelden. Ongetwijfeld worden heel interessante mededeelingen gedaan door bevoegde schrijvers. Wie gesteld is op

encyclopaedische kennis, wie zich in het bijzonder bepaalt bij het heden, kan niet beter doen dan eenige jaargangen der beste Amerikaansche magazines door te werken. Maar wie meer prijs stelt op degelijke lectuur zal zich gewoonlijk teleurgesteld voelen. De magazines lijden aan het gebrek, dat ik bij de bespreking van het onderwijs gekenschetst heb als het kwantitatieve principe. Er wordt veel te veel geboden. Doordat de tijdschriften alles, wat maar belangwekkend is, willen behandelen, moeten ze dit in te korten vorm doen. Meer dan eens las ik een artikel, dat afbrak als het belangrijk begon te worden; waarschijnlijk had gebrek aan plaatsruimte den schrijver genoopt op te houden toen hij juist op dreef kwam. De behoefte aan veel en velerlei is een kwaad ding. Daaraan is ook het succes te wijten der zoeven genoemde "Short Stories". Men wenscht korte pakkende verhalen, pakkend maar vooral ook kort. Elk "magazine" bevat niet één, maar meermalen tot een dozijn vertellingen. Het is alsof de lezers telkens weer wat nieuws willen, omdat zij hun aandacht niet kunnen bepalen bij verhalen langer dan een paar bladzijden. Er zijn veel te veel Amerikanen, wier eenig geestesvoedsel de lectuur van "magazines" is. Zij kunnen dan over allerlei meepraten, blijven op de hoogte van alle nieuwigheden, maar de geestesvorming, die ontstaat door het nadenkend lezen van degelijke werken van beschrijvenden en beschouwenden aard, bestaat niet.

In zooverre zijn de "magazines", hoe goed uitgegeven ook, een bedreiging. In hoogere mate geldt dit van de kranten. Het oordeel over deze kan moeilijk tē ongunstig luiden. Er zijn een paar groote bladen, als de "New-York Times", de "Evening Post" en enkele andere, die goed geredigeerd worden, waaruit men kennis van zaken proeft, maar de meeste bladen, ook de allergrootste, zijn het inkijken niet waard. De

heele kwestie is deze, dat de journalistiek geenerlei zedelijke roeping kent. De kranten stellen zich in het minst niet ten doel het publiek voor te lichten en te leiden; van een paedagogisch streven is geen sprake; zij willen alleen „nieuws” leveren. Ik heb eens den hoofdredacteur van een der grootste bladen van Amerika gesproken, die mij verbaasd aanhoorde toen ik sprak over den invloed die in onze eeuw de Pers, welke zich toch de „Koningin der Aarde” noemt, uit kan oefenen en uit moet oefenen. Van een verplichting om in dien zin een taak te vervullen, wilde hij volstrekt niet weten. „Wel, neen, mijnheer, de zaak is veel eenvoudiger: het publiek verlangt nieuws en wij verkoopen hem het nieuws dat het verlangt. We are just a business-house like any other.” Dit schijnt wel de algemeene opvatting te zijn.

Wanneer men Amerikaansche kranten opneemt, dan vallen dadelijk groote verschillen met de onze op. Terwijl een Hollandsch dagblad van eenige beteekenis begint met een hoofdartikel, dat geschreven is door een bekwaam man, laat de frontpagina van een Amerikaansche courant haast niets zien dan sensationeele berichten, vol schreeuwende opschriften, in allerlei grootten van letters om de aandacht te trekken, en overdekt met afdrukken van portretten en photographieën. Het hoofdartikel, gewoonlijk aangekondigd als “From the Editor” staat op de middelste bladzijde bescheidenlijk verscholen. Meestal zijn het niet dan een reeks van zeer korte opmerkingen, commentaren op gebeurtenissen, polemieken en zelfstandige beschouwingen. Op deze binnenzij wordt ook de binnenlandsche politiek besproken, zij is dus bestemd voor de ingewijden. Hier komen geen plaatjes voor. Maar het verdere deel van de krant, kennelijk voor het groote publiek samengesteld, bevat reporter’s werk, verslagen van vergaderingen en lezingen, berichten omtrent branden

en moorden, handelsmededeelingen, sportnieuws, en een uitgebreide rubriek "Social life". Wat deze laatste rubriek betreft, terwijl bij ons van de koningin alleen verteld wordt welk een mantel zij draagt, wat de kleur is van haar hoed, hoe de aigrette is die haar siert, wanneer zij in het publiek verschijnt, en de reporters kunnen volstaan met van haar en het prinsesje in enthousiaste bewoordingen mede te deelen hoe minzaam zij gekeken en gewuifd hebben, wordt in een land waar geen Koninklijke Hoogheden zijn, waardoor dergelijke belangwekkende mededeelingen als vanzelf op peil gehouden worden, van nagenoeg ieder die maar eenigszins een rol speelt in de uitgaande wereld verslag gedaan. Alle plaatselijke bladen sloven zich uit om even teedere beschrijvingen van ontmoetingen en aandoenlijke verhalen van bekoorlijkheden te geven, als waarop wij vergast worden ter gelegenheid van vorstelijke bezoeken. In Amerika kan men, doodgewoon burger zijnde, mits men een zekere rol in de uitgaande wereld speelt, gefotografeerd en in een sierlijke lijst van kleurige woorden gezet, het publiek worden vertoond. In kleine plaatsen wordt zelfs opgegeven wie bij u komen logeeren, wie bij u aan tafel aanzat wanneer gij een dinertje hebt gegeven. Daarbij wordt verteld welk toilet de gastvrouw droeg, die zich natuurlijk met gratie door haar salon bewoog, en welke bloemen de tafel hebben versierd. Naïevelijk heb ik eens gevraagd, hoe de kranten zoo op de hoogte zijn van alle ter plaatse gegeven dinétjes en logeerpartijtjes, en toen werd mij geantwoord: Maar ieder heeft toch een telefoon, u hebt de courant maar op te bellen, de door u verstrekte opgaven worden op het bureau uitgewerkt, en later krijgt u een kleine nota van onkosten. Och, de Amerikaansche "smart set" is zulk een troepje ijdele menschjes. Niets is zoo mooi als zijn naam in de krant ge-

drukt te zien, en om door reportersjournalistiek, vol relief en kleur, beschreven te worden.

Men leeft graag in glazen huizen, en voor de bespiegende oogen der heeren journalisten is weinig geheim te houden. Zij zijn als detectives die alle geheime gangen nasporen. 's Avonds kan een bekend persoon in de courant lezen, waar hij over dag geweest is en wien hij gesproken heeft. Aan interviewers geen gebrek, en zijn de te behandelen personen ongenaakbaar, dan beschikken de journalisten gelukkig in ruime mate over de goddelijke gave der verbeelding. Niemand's particuliere leven blijft voor hen verborgen; alles wat hun belangstelling wekt wordt door hen in de krant en daardoor op straat gebracht. Een goed bijgehouden rubriek is dan ook het huwelijksnieuws. Elk huwelijk bijna wordt aangekondigd, dikwijls met de portretten er bij van bruid en bruidegom. Hun verdere levensloop wordt daarna ook geregistreerd, en wanneer het oogenblik is gekomen, hetwelk in veler levens aanbreekt, dat het samenleven wordt beëindigd, dan kan men zeker zijn dat de kranten den belanghebbenden wel de taak uit handen zullen nemen om vrienden en kennissen op de hoogte te brengen van de voorgenomen echtscheiding. Op de meest onkiesche wijze wordt het particuliere leven van medeburgers en burgeressen besproken; men krijgt, wanneer aan de echtscheiding schandaaltjes zijn voorafgegaan, hetgeen nog al eens het geval is, daaromtrent ook volledige inlichtingen. Ontmoetingen, brieven, gesprekken worden wereldkundig gemaakt; portretten van de medewerkende personen in de huwelijksdrama's gereproduceerd. Hoe komen de kranten aan al dit materiaal? Dikwijls rechtstreeks van de betrokken partijen. 't Is ongelooflijk wat niet afgestaan wordt en aan de journalisten, de biechtvaders van het Amerikaansche publiek,

wordt toevertrouwd. Het is een teeken van den oppervlak-
kigen, zedelijk minderwaardigen geest, die heerscht. Men
laat wroeten in allerlei onverkwikkelijke geheimen, en het
op sensatie beluste publiek ziet dag aan dag met verlangen
uit naar prikkellectuur, die levenshistories van bekenden
geeft, met naam en toenaam.

Het belangrijker nieuws, binnen- en buitenlandsch, is ge-
woonlijk onbevredigend, omdat het zeer onsamenhangend
medegedeeld wordt. Overzichten worden niet gegeven, maar
wel staan de kranten vol telegrammen; dag aan dag reeksen
van telegrammen, een zeer vermoeiende lectuur, waarbij het
aan de lezers overgelaten wordt eenheid te brengen in de
verscheidenheid en eenigen samenhang te vinden met wat
den vorigen dag werd medegedeeld. Bijna al het gewichtige
nieuws wordt telegraphisch gepubliceerd. Een gevolg hiervan
is dat men zelfs aan zeer groote couranten, grooter dan b.v.
de Nieuwe Rotterdamsche Courant, geen redacteurs voor
buitenlandsch nieuws heeft; het nieuws wordt immers onver-
werkt opgediend. Te New-York bestaan agentschappen, die
dagelijks uitvoerige berichten ontvangen en naar alle zijden
doorseinen. Bovendien bestaat bij de meeste Amerikanen
niet heel veel belangstelling voor Europeesche gebeurtenissen,
zoodat verschillende dagbladen hun lezers daarvan slecht op
de hoogte houden.

Het uitvoerigst is men op het punt der algemeene politiek.
De groote bladen zijn republikeinsch of democratisch. Zij
kiezen partij in alle belangrijke vraagstukken en bevelen de
candidaten hunner partij aan. Dikwijls zijn zij in handen van
bekende politieke personen, b.v. van de vroeger besproken
"bosses", die een groote rol spelen in het politieke leven.
Verschillende dezer bladen werken samen, doordat zij het
bezit zijn van een groep, een trust, of van één persoon. Zoo

heeft men een paar dagbladen, te San Francisco, Chicago en New-York uitgegeven, die naar hun bezitter de Hearst-bladen worden genoemd, en die den naam hebben zich schuldig te maken aan grove volksverleugening. Zij strijden voor de macht van het groot-kapitaal, trekken partij voor de handelingen der trusts en rijke moneymakers. Het laat zich hooren, dat dergelijke bladen, die in het Westen, Midden en Oosten van het land verschijnen, een ontzaglijken invloed uitoefenen op den heelen gang van zaken. De wijze, waarop onverdedigbare handelingen in de kranten worden verdedigd, is zeer immoreel. De krantenbezitters heeten algemeen omkoopbaar te zijn. De redacteuren zijn feitelijk werktuigen in handen van de bezitters, die de couranten exploiteeren om er geld uit te slaan. Zijn belanghebbenden er op gesteld „een goede pers” te hebben, dan kunnen zij op de redactie-bureaux hun eigen beoordeeling van hun eigen zaken gerust kenbaar maken, en zoo zij door achterlating van klinkende munt bewijzen dat hun zienswijze hun wat waard is, zullen zij bemerken dat de inzichten der redactie soms tegen alle verwachting precies met de hunne blijken overeen te komen. Daardoor gebeurt het ook nog al eens dat een zelfde zaak in een blad van twee zijden gezien wordt, zoolwel verdedigd als veroordeeld, wanneer n.l. twee belanghebbende partijen beurtelings haar meening ingang hebben kunnen doen vinden bij de redactie.

Betrouwbare voorlichting wordt niet veel gegeven. Dat stellen de ondernemers zich ook niet ten doel. Het belangrijkste voor hen is lezers te krijgen, dezen veel en velerlei te bieden, hen te boeien door voortdurend nieuwe vondsten op het gebied van reclame. Wie een Amerikaansche courant in haar ware karakter wil leeren kennen, die neme een Zondagsblad op. Dit is bijna een boekdeel. De groote kranten

tellen althans van vijftig tot zestig bladzijden. Zij zijn vol reproducties en teekeningen. Een bonte afwisseling: sport, politiek, gemengd nieuws, kunstbeschouwingen, godsdienst, literatuur, populair-wetenschappelijke verhandelingen. Men kan zulk een courant zeker niet op een Zondag doorwerken. Er is voor wie weet te schiften zeker wel wat belangwekkends uit op te diepen, maar de inhoud vormt zulk een ongeordend geheel, en het minderwaardige is zoozeer het hoofdbestanddeel, dat dit geen gemakkelijk werk is en men verstandiger doet op andere wijze zich op de hoogte te houden. Een belangrijke plaats in de Zondagsbladen wordt door de verhalen ingenomen. Feuilletons worden nooit geplaatst, waarschijnlijk omdat niemand het geduld zou hebben om een vervolgreeks te lezen, en ook zoovele menschen die hun courant op straat koopen, nu eens dit blad nemen, dan weer dat. Echter hebben de reeds besproken "Short Stories" zich in de Zondagsbladen een vaste plaats veroverd, en begrijpelijk wordt het mede daardoor dat in Amerika, waar tal van maand-, week- en dagbladen worden uitgegeven, in het groot verhalen gefabriceert worden, en dat opleidingsscholen voor deze fabrikage bestaan.

Wanneer men de Amerikaansche kranten leert kennen, moet men wel duidelijk de symptomen van de minderwaardigheid der cultuur in Amerika waarnemen. Was het geestelijk peil, waarop de meeste Amerikanen staan, hooger, bestond er meer ernst, en ging het leven dieper, de couranten — juist doordat ze financieele ondernemingen zijn — zouden niet kunnen uitgegeven worden gelijk het heden ten dage geschiedt.

Het is niet gemakkelijk een rechtvaardig vonnis te vellen over de Amerikanen, wier maatschappelijk, politiek, zedelijk, wetenschappelijk, godsdienstig, geestelijk leven wij achtereen-

volgens in het oog hebben gevat. Het is onvermijdelijk te generaliseeren; men moet een algemeenen indruk weergeven, en daarbij spreken over den Amerikaan, die in abstracto, maar niet in concreto bestaat. Men kan, een levensbeeld schilderende, niet photographisch nauwkeurig zijn, maar een schildering biedt voordeelen, welke een photographie moet missen. Zij heeft kleur, perspectief, en kan de persoonlijke zienswijze van den waarnemer weergeven. Bovendien bedenke men dat menschen wel naar het uiterlijk gefotografeerd, maar naar het innerlijk slechts geschilderd kunnen worden. Men zou Amerikaansche huizen, landschappen, gewoonten precies met opgave van maten en naar plaatsbepaling kunnen beschrijven, maar Amerikaansche menschen, opvattingen, het Amerikaansche leven kan men alleen anderen voor oogen stellen gelijk zij gezien worden door een bepaald persoon. Zoodra een oordeel wordt uitgesproken, moet de subjectiviteit als een noodzakelijk gegeven aanvaard worden. Wij hebben het onomwonden uitgesproken, dat wie een maatstaf van geestelijke en zedelijke beoordeeling aanlegt, veel te laken heeft, en dat hij moeilijk bewondering kan koesteren voor den geest, die in Amerika overheerscht. Toch werden ook goede dingen opgemerkt en telkens in het licht gesteld, dat de neiging bestaat toestanden te verbeteren en een hooger trap van ontwikkeling te bereiken.

Met verwijzing naar de bespreking op de voorgaande bladzijden, vat ik nog eens enkele punten samen, en duid in korte trekken zoowel de goede als de slechte zijden van het Amerikaansche volkskarakter aan.

Tot de goede zijden reken ik in de eerste plaats de energie van het Amerikaansche volk. In al zijn geledingen is het volk energiek. Met een bewonderenswaardige werkkraft wordt gearbeid aan den bouw van het Amerikaansche Ge-

meenebest. Ieder spant zich in. Velen doen het wel alleen met het oog op eigen welzijn, maar er zijn dan toch ook die het doen voor de belangen der gemeenschap, voor wat anderer welzijn bevordert. Bij de bespreking van het godsdienstig leven hebben wij er op kunnen wijzen, dat menig weldenkende levendig belangstelt in het sociale leven. Er wordt algemeen hard gewerkt, met noesten ijver. Niemand beklagt er zich over dat veel inspanning wordt gevraagd. Jongeren zoowel als ouderen doen hun uiterste best. Men is nooit te oud om iets nieuws te ondernemen, zelden te oud om ook daadwerkelijk zijn plannen uit te voeren. Een krachtige ouderdom is daarvan de belooning. De renteniersklasse, die bij ons te kuieren loopt, bestaat in Amerika niet. Men werkt tot men niet meer kan.

Een vorm van energie is het vermogen om door te zetten. Stoere volharding is een teeken van kracht. Een volk dat zich door geen bezwaren laat afschrikken, maar in stormloop alle vestingen van verzet inneemt, maakt zijn geschiedenis. Ieder individu neemt iets over van dien algemeenen drang. Een zegswijze, die in het woordenboek der Amerikanen niet geschreven staat, is „Dit kan niet”. Alles kan. Tot welk een zelfoverschatting dit ook moge leiden, ontwijfelbaar is het dat deze verzekerdheid tot veel in staat stelt. Slechts krachtige menschen kunnen een werelddeel ontginnen en er woonsteden bouwen.

Kracht is de hoofdeigenschap der Amerikanen. Hun verleden en hun heden beide versterken deze eigenschap. Door hun krachtig willen bezitten de Amerikanen een geweldigen durf. In den Slavenoorlog is heel dapper gestreden. Niet lang geleden is er te San Francisco een medicus geweest, die bij een acuut geval van blindedarmontsteking zich op staanden voet in tegenwoordigheid van enkele collega's

opereerde. 't Was er hem om te doen geweest om al de gewaarwordingen van een niet gechloroformiseerden patient te leeren kennen. De kranten berichtten, dat hij het ondanks de pijnen niet opgaf, en dat de operatie gelukte. Men heeft waarschijnlijk alle recht een dergelijke daad dwaas te noemen, maar in ieder geval getuigt zij van een buitengewoon doorzetttingsvermogen.

Er is weinig valsche schaamte bij menschen, die krachtig genoeg zijn om zichzelf te wezen. Zoowel vrouwen als mannen durven zich te geven. Men stoort zich weinig aan wat anderen zeggen en doen, en men laat elkaar met rust. Deels omdat menschen in zulk een groot land elkander weinig kennen, deels omdat zij welbewust streven naar vrijheid van beweging voor ieder, legt men elkander niet aan banden en wordt een geest van verzekerdheid gekweekt, die noch rechts noch links doet zien, en zich niet laat afschrikken door spot of smaad. Geen valsche schaamte weerhoudt van eenigerlei werk. Terwijl men zich bij ons angstvallig afvraagt of voor iemand uit dit of dat milieu deze of gene arbeid wel past, beschouwt men in Amerika allen arbeid, die uit zedelijk oogpunt niet te veroordeelen valt, als eervol. Hiermede is men een heel eind vooruit, daar men minder vastzit aan vooroordeelen en het slachtoffer niet wordt van standsbeperingen. Men kan zich vrij bewegen, en vrijheid van beweging doodt geen karakter, maar maakt voor persoonlijkheid ruim baan. De Amerikanen zijn genoemd "clear cut personalities," en deze aanduiding is ten deele juist. Het uiterlijk getuigt ook van een zekere scherpe belijning van karakter. De gezichten met hun sterk vooruitspringende kaken, beenige voorhoofden en scherp geteekende spleetmonden toonen den volksaard.

Van decadentie, verslapping, verwijfdheid is geen sprake.

In de geldkringen moge het gevaar voor deze dingen dreigen, omdat men daar de levensgewoonten en beschouwingen der Europeesche „grootte wereld” nabootst, dit blijft uitzondering en het heele Amerikaansche leven gaat de neiging tot luieren en geld stuk slaan tégen. De publieke opinie verfoeit veeteeren, zij wil dat ook de rijken zich zullen inspannen, zij misschien wel het meest van allen. Dit zal menigeen, die zich in een ander land straffeloos zou kunnen schuldig maken aan een demoraliseerend leven, er van weerhouden. Er wordt in Amerika solieder geleefd dan in Europa. Men herinnere zich b.v. wat over het studentenleven is gezegd.

De Amerikaan is flink in geldzaken. Het zakenleven bewijst dat. Zonder flinkheid zou het business-leven nooit zulk een vlucht hebben kunnen nemen. Er wordt in het groot gehandeld. De nijverheid bloeit. Men gebruikt zijn geld op een royale manier. De volksaard brengt mee, dat veel minder dan bij ons gewikt en gewogen, maar veel meer gedaan wordt. Ook staat men makkelijk af van zijn bezit. Men is royaal, niet benepen. Vrekkigheid is allerminst een karaktertrek der Amerikanen. Voor allerlei zaken, ook van algemeen belang, voor vereenigingen, Kerken, politiek weet men in den zak te tasten, en zonder angstvallig berekenen geeft men. Men is stellig niet klein op het punt van geldzaken.

Een uitvloeisel van kracht is ook optimisme. Tobben is een kenteeken van zwakte; verwachtingen koesteren een gevolg van sterk willen. De Amerikaan wil een heilrijke toekomst, hij verwacht die ook; de Amerikaan wil Amerika het rijkste en beste land ter wereld doen zijn, hij twijfelt er niet aan of zijn land is dat reeds- en zal het in steeds grootere mate worden. De aandacht wordt daarbij gevestigd op vooruitgang, en inderdaad worden verschijnselen van grooten bloei algemeen waargenomen. Het grootte weegt zwaar, maar ten

opzichte van het kleine is men niet zwaartillend. Men laat het onbelangrijke onbelangrijk blijven. Struikelblokken zijn niet om er over te struikelen, maar om uit den weg te ruimen. Vol verwachting schrijdt het Amerikaansche volk voort, en aangemoedigd door zijn succes is het optimist ten aanzien van zijn toekomst. Ook deze algemeene gesteldheid individualiseert zich, zoodat het een karaktereigenschap van den Amerikaan wordt optimist te zijn.

Er waait een sterke wind. Deze zwelt soms aan tot een storm, die de slecht getimmerde huizen omverwerpt, zoodat men er wel toe komen moet hechter te bouwen. Allerlei in het Amerikaansche leven dat ondeugdzaam is, wordt, wanneer een orkaan woedt, omvergeworpen. Velen willen het goede, zij willen een samenleven dat op recht en liefde is gegrond. Dezulken ontwerpen plannen, en voeren wetten in, welke een zegen zijn voor het land. Veel belangrijks wordt overwogen door kloeke mannen en geestdriftige vrouwen, veel goeds ook wordt verwezenlijkt in het dagelijksch leven. Op politiek, sociaal, wetenschappelijk en op geestelijk gebied zijn de sporen van ernstigen arbeid en edel streven duidelijk zichtbaar.

Om zijn energie, zijn volharding, zijn doortastendheid, zijn durf, zijn royaliteit, zijn ruimte van blik, zijn frischheid van geest moet men het Amerikaansche volk bewonderen. Maar hiermede hebben wij ook de goede zijden van zijn karakter voldoende in het licht gesteld. Hiertegenover staan de slechte zijden.

Bancroft Library

Dezelfde energie, welke het Amerikaansche volk tot een ongeëvenaarde grootheid brengt, stuwt hem voort op wegen des verderfs, en brengt hem aan den rand van den afgrond. En wel omdat zij hoofdzakelijk gericht is op materieelen vooruitgang. Het is volkomen begrijpelijk, dat waar een

nieuwe maatschappij ontstaat, de economische grondslagen goed gelegd moeten worden, maar wanneer men met inspanning van alle krachten zich wijdende aan de bevordering van stoffelijke welvaart, hierin zoozeer opgaat dat men er niet meer van los kan komen, dan is de behoefte aan welvaart een noodlot geworden. Er is m. i. geen twijfel aan of het Amerikaansche volk wordt geestelijk vermoord door zijn voorspoed. Het beste in den mensch kan niet tot ontwikkeling komen, wanneer het minder gewichtige al zijn aandacht vraagt. Het Amerikaansche volk beschouwt welstand als het belangrijkste bezit. Aan het geld heeft het zijn hart verpand. Wij hadden meermalen gelegenheid om op dit fatum te wijzen. Ook al is de materialistische geest, die Amerika beheerscht, niet van grof zinlijken aard, toch schaadt de zucht naar money-making bij jong en oud, bij vrouwen en mannen het idealisme, dat in Amerika slechts een zeer kwijnend bestaan leidt.

Hoewel zedelijke overwegingen en godsdienstige bezieling velen tot aaneensluiting en menschenliefde dringen, de meeste Amerikanen hebben nauwelijks gelegenheid en tijd om aan iets anders dan aan het eigen welzijn te denken. De strijd om het bestaan noopt tot zelfzucht, de concurrentie dwingt tot verwoeden strijd. Met groote onbarmhartigheid wordt gevochten, onder aanheffing van den krijgssang: „Ieder is zichzelf het naast.” Een sterk individualisme en een niet minder sterk egoïsme zijn de gevolgen. Men leeft naast elkaar. Waarom is het zoogenaamd gezellig verkeer zoo weinig gezellig? Waarom is het samenleven zoo koud? Omdat men weinig voor elkander gevoelt, in het wezen der zaak ver van elkaar afstaat. De schoone schijn van “socials,” vereenigingsleven, kerkelijke samenkomsten kan deze werkelijkheid niet verbloemen. Het huwelijksleven, waarover uitvoerig gesproken

is, laat ten duidelijkste zien dat zelfs man en vrouw naast elkaar voortleven. Wat is de oorzaak dat men zoo weinig vertrouwen kan op zijn medemenschen? Omdat men door egoïsme tegenover elkaar staat. Men zoekt zich zelf. Geen gevoel van saamgebondenheid tempert het egoïsme. Overal in de wereld bestaat egoïsme, maar ik meen nergens zoo sterk als in Amerika.

Het Amerikaansche volk is onbetrouwbaar. Op grond van eigen en anderer ervaring durf ik dit te beweren. Men loopt groot gevaar telkens en telkens gedupeerd te worden door beloften, welke niet gestand gedaan worden, en door woorden, die misleiden. De Amerikaan gevoelt zich weinig verantwoordelijk voor zijn woorden. Vreemdelingen, dit niet dadelijk ziende, krijgen in den beginne een te gunstigen indruk van de Amerikanen. Met veel vertoon van hartelijkheid wordt men ontvangen; er is een zekere jovialiteit die weldadig aandoet wanneer men in een onbekend land tegemoet gekomen wordt met een stevigen handdruk en de telkens herhaalde verzekering: "Glad to meet you." Maar wie langer dan eenige weken in Amerika blijft, en het gewone leven meeleeft, zal ervaren dat niet zoo heel veel werkelijke belangstelling bestaat. De Amerikaan zelf is echter wle eenigszins verbaasd als hij ziet hoe naief aan zijn verwelkomende vriendelijkheid geloofd wordt. Het is heusch zijn bedoeling niet dat gij bij hem zult komen logeeren, als hij verzekert dat zijn huis voor u openstaat, en het is zaak zijn afscheidsworden na een bezoek: "Call again" niet als al te dringend te beschouwen. Ik heb vele landgenooten, en ook vreemdelingen, gesproken die jarenlang in Amerika hadden gewoond en vol verbittering spraken over de teleurstellingen, die zij ondervonden hadden door de onbetrouwbaarheid der Amerikanen.

Wat wij spoedig bij de Amerikanen gaan missen, is dege-

lijkheid en ernst. "Sincerity" is volgens Carlyle de deugd der deugden; waarachtig diepgaande ernst, gevolg van waarachtigheid als karaktertrek. Juist deze eigenschap, die niet afhankelijk is van bepaalde beschouwingen, maar bij verschillende zienswijzen het wezen van een mensch kan uitmaken, treft men slechts hoogst zelden bij Amerikanen aan. Zij leven te veel aan de oppervlakte, spreken en handelen met het oog op menschen en toestanden, maar leven niet uit kracht van een diepe innerlijkheid.

Werkelijke zedelijkheid — zedelijkheid berust op opoffering van den een voor den ander, achterstelling van zichzelf, liefde — is zoo weinig ontwikkeld, dat de Amerikanen sterker zijn in het slechte dan in het goede. Amerika is een land met veel criminaliteit. De misdaden zijn zeer vele. Van moord en doodslag, van diefstal en fraude hoort en leest men zoo-veel, dat men er nauwelijks meer door geschokt wordt. Wegvoering van kinderen en jonge meisjes, meestal terwille van geldafpersing, is een gewoon misdrijf. In zaken wordt geknoeid, in het politieke leven is het bederf schrikbarend, in de ambtenaarswereld schijnt de opvatting te heerschen dat ieder recht heeft op emolumenten door omkoopning. Hoezeer ook door de beste elementen hiertegen gestreden wordt, hoeveel ook gedaan wordt voor verbetering van maatschappelijke toestanden, voor 't oogenblik woekert in het Amerikaansche leven de criminaliteit nog immer voort.

De energie van het Amerikaansche volk, in een verkeerde richting geleid — die van economischen welstand —, in dienst gesteld van een verkeerde begeerte — om goed voor zichzelf te zorgen —, laat daardoor naast het grootsche, dat waargenomen wordt, niet minder het door en door ellendige zien. Is het niet verschrikkelijk dat diezelfde menschen, die telkens betoonen dat zij flink kunnen zijn, ondernemend,

doortastend, niet edel genoeg zijn om hun begaafdheid aan te wenden ten algemeenen nutte en tot opbouw van hun eigen innerlijk leven? Amerika levert het bewijs, dat materiele vooruitgang zonder zedelijke ontwikkeling eer een ramp dan een zegen is.

Men zou soms wenschen dat de Amerikanen minder energiek waren; dan zouden andere zijden van den menschelijken aard zich vrijer kunnen ontwikkelen. Nu is het een feit, dat de energie het wezen van den Amerikaan uitput. Ik bedoel dit. De buitengewone ontwikkeling van het wilsvermogen en van de daadkracht laat bijkans geen plaats voor andere geestelijke krachtsontwikkeling. Bij de bespreking van het onderwijs heb ik de onderscheiding gemaakt tusschen het volitioneele, het intellectueele en het emotioneele element, en kwam ik tot de conclusie dat de Amerikanen volitioneel sterk, intellectueel gewoon, emotioneel zwak zijn. Ik had meermalen gelegenheid om materiaal ter staving van deze stelling bij te brengen. De zwakke emotionaliteit, het weinig diepe gemoedsleven maakt het Amerikaansche volk geestelijk minderwaardig. Het is alsof zijn kracht verbruikt wordt in den bestaansstrijd en voor den opbouw van het maatschappelijk samenleven. Het verstand wordt aangewend ten dienste van den vooruitgang, is gelijk ik aantoonde overwegend praktisch geschoold. Maar het innerlijk leven, het leven dat uit aandoeningen en ontroeringen bestaat, waarin kunst en godsdienst wortelen, lijdt aan verzwakking. Het godsdienstig leven, dat zoo krachtig ontwikkeld schijnt, omdat de energie der Amerikanen het uitwendige gebouw van instellingen, gewoonten, eerediensten, waarin het ondergebracht is, zoo sierlijk en flink heeft opgetrokken, blijkt toch juist bij nauwkeuriger waarneming warmte en diepte te missen. De kunst leeft niet in het Amerikaansche volk, zelfs

niet in de meer ontwikkelde standen, die niet genoeg ontroerd worden door schoonheid om temidden van schoonheid te willen leven. De beschaving — beschaving toch is getuigenis des geestes — laat leegte en armoë zien.

Het Amerikaansche volk ontwikkelt een kracht die indruk moet maken, maar wanneer men vraagt: Is het een edel volk, laat het groote geestelijke kwaliteiten zien? dan moet het antwoord luiden: Neen. Men kan natuurlijk wel persoonlijkheden noemen, staatslieden, geestelijken, geleerden, wier grootheid van geest en wier zielenadel ieder zal moeten erkennen, maar juist tegen een donkeren achtergrond komen de lichtgestalten scherp uit. Wij hebben het Amerikaansche leven als een geheel te zien, en dan spreken wij van geestelijke vervlakking en zedelijke afstomping.

Men kan zich nog verdiepen in het probleem of hierin verbetering zal komen. Wanneer de toestanden in economisch opzicht meer geordend zullen zijn, men aan andere dingen kan gaan denken dan aan geldverdiene en vooruitgang . . . Maar in verschillende gedeelten van Amerika is men reeds zoo ver gevorderd, dat het maatschappelijk leven zich wel verder zal ontwikkelen zonder veel extra inspanning, en ook daar komt het geestesleven slechts bij een kleine minderheid tot zijn recht. Zal die minderheid — veronderstel dat zij bestaat uit honderdduizenden — in staat zijn de millioenenmassa's te leiden op nieuwe wegen? Zal haar geestdrift voor het ware, schoone en goddelijke, leven wekken waar nu alles dood schijnt? Het Amerikaansche volk als geheel is erfelijk belast met hebzucht en gelddorst. Amerika is een Mammonistisch land, en het is naar het getuigenis des Christendoms niemand gegeven twee heeren te dienen: God en den Mammon. Kenners zeggen dat in dit opzicht de toestanden de laatste vijf en twintig jaren niet veranderd zijn, dat geen

voortgang van materialisme tot idealisme geconstateerd kan worden.

Er zijn een paar kwade dingen, die een gunstige ontwikkeling van het Amerikaansche leven in den weg staan. Het is den Amerikanen veel te goed gegaan. Het succès heeft hen verblind. Men wordt steeds aangemoedigd om voort te gaan op den ingeslagen weg, juist omdat het succès zoo groot is. De menschen zijn er door bedorven. En bedorven menschen zijn nog koppiger en lastiger dan bedorven kinderen. De materieele vooruitgang laat den geestelijken achteruitgang niet zien. Daardoor lijden Amerikanen aan zelfoverschatting en ingenomenheid met het eigen bezit. Er zijn geen menschen ter wereld, die de vergelijking met henzelfen ook maar in de verste verte kunnen doorstaan, en er is geen land op Gods aardbodem dat ook maar haalt bij Amerika. Ik heb meermalen hooren afgeven op Europa, waar alles verouderd en "rotten" is, gelijk menig Amerikaan getuigt, die er nooit geweest is. Uit dat ongelukkige Europa zijn gewoonlijk zijn naaste voorvaderen gekomen, maar dit wordt vergeten door zoon of kleinzoon. Zelfingenomenheid doet de oogen sluiten voor het goede dat anderen kunnen bieden. Men wil niet leeren. Men weet zelf wel hoe alles moet. Zelfs vooraanstaande persoonlijkheden maken zich in woord en geschrifte schuldig aan een allernoodlottigst chauvinisme. Om het groote publiek in het gevele te komen, roemen redenaren en pers het eigen land, dat aller bewondering wekt, en zij zeggen dat wanneer geen waardeering wordt uitgesproken dit een teeken is van jaloerschheid. Een enkele maal gebeurt het dat een Amerikaan zijn volksgenooten wijst op hun zedelijke minderwaardigheid, en andere toestanden prijzende deze ten voorbeeld houdt. Men kan er vrij zeker van zijn dat een storm van verontwaardiging opsteekt, dat de feiten ontkend

worden of dat dadelijk tegenbeschuldigingen worden geuit.

Wanneer de Amerikanen maar hoog genoeg stonden om naast hun deugden hun fouten te erkennen, en behalve hun grootheid ook hun kleinheid te zien — zij zouden dan echter de Amerikanen niet zijn die ze zijn, en hun eigen volks-genooten die het goede voor hen willen niet overschreeuwen —, dan zou men met meer verwachting de toekomst tegemoet kunnen zien. Men hoort dikwijls de uitdrukking: Amerika is het land van de toekomst. Meestal wordt ze vrij gedachteloos gebezigd. Waarschijnlijk bedoelt men, dat Amerika een welstand op economisch en een vooruitgang op technisch gebied laat zien, die de grootste verwachtingen rechtvaardigen. Ongetwijfeld. Maar verder? Zal het het beste land blijken te zijn? Zal er een gelukkige bevolking leven? Tot nu toe is dit stellig niet het geval, en veel is er dat het juist met alle macht verhindert. De volksaard zal moeten veranderen; de menschen zullen hun levensheil moeten zoeken niet in welstand, maar in welzijn, niet in hoeveelheden, maar in hoe-danigheden, niet in fortuin, maar in geluk.

In het Engelsch kan ik een oordeel uitspreken door twee woorden te gebruiken, die in het Hollandsch niet tegenover elkaar te stellen zijn. Gevraagd wat ik over Amerika dacht, heb ik een Amerikaan eens geantwoord: "America is big, but not great." groot
grootisch

